

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
FACULTATEA BIOLOGIE ȘI GEOȘTIINȚE

Arcadie CAPCELEA

POLITICI ECOLOGICE



CHIȘINĂU, 2023

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Facultatea Biologie și Geoștiințe

Arcadie CAPCELEA

POLITICI ECOLOGICE

(Manual universitar)

CHIȘINAU, 2023

CZU 504.06:574(075.8)

C 20

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții a Republicii Moldova
Capcelea, Arcadie.

Politici ecologice: (Manual universitar) / Arcadie Capcelea; referenți științifici: Gheorghe Duca [et al.]; Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea Biologie și Geoștiințe. – Chișinău: [S. n.], 2023 (Bons Offices). – 505 p.: tab.

Bibliogr.: p. 434-439 (59 tit.). – Apare cu susținerea financiară a Business Consulting Institute. – [50] ex.

ISBN 978-5-36241-100-8.

Tipar: Bons Offices

Editat cu susținerea financiară a Business Consulting Institute.

Aprobat și recomandat spre tipar la ședința Consiliului Facultății de Biologie și Geoștiințe a Universității de Stat din Moldova (Proces verbal Nr. 2 din 4 Octombrie, 2023).

Referenți științifici:

1. Gheorghe Duca, academician al Academiei de Științe a Republicii Moldova, profesor universitar, Ministru al Mediului în anii 2001-2003;
2. Iordanca-Rodica Iordanov, doctor în drept, conferențiar universitar, Ministra Mediului al RM.
3. Ilie Boian, doctor în agricultură, conferențiar universitar, șeful Departamentului Geoștiințe și Silvicultură a Facultății de Biologie și Geoștiințe a USM

Politici ecologice este un manual universitar destinat studenților instituțiilor superioare de învățământ, în special, celor de la specialitățile ecologie, managementul de mediu, drept și administrație publică. Structura cursului și tematica abordată oferă posibilitatea de a concepe fundamentele teoretice ale politicii ecologice în calitatea unui dintre elementele principale ale sistemului organizării și administrării protecției mediului. El cuprinde definițiile și esența politicii ecologice, locul ei în sistemul managementului ecologic, principiile și direcțiile actuale ale ei, tipurile acestora, evoluția și tendințele actuale în plan global și național. Un accent deosebit este pus pe metodele și direcțiile de bază ale integrării politicilor ecologice în politicile de dezvoltare social-economică și cele sectoriale.

Totodată, se fundamentează necesitatea percepției politicilor ecologice ca o parte componentă a politicii Dezvoltării Durabile și Economiei Verzi în interrelațiile lor. De asemenea, manualul prezintă experiența internațională în formularea politicilor ecologice și fundamentează necesitatea cunoașterii acestora în interrelațiile lor la diferite niveluri ierarhice. După o prezentare a aspectelor metodologice ale politicilor ecologice manualul expune, în detalii, contextul acestora la nivel Global și al Uniunii Europene. Ultima parte a lucrării este dedicată expunerii evoluției și cadrul actual al politicilor ecologice în Republică Moldova. Aceste aspecte cuprind atât politicile ecologice generale, formulate pe parcursul ultimilor 5 decenii, cât și cele sectoriale de mediu pentru principalele lui domenii cum ar fi: conservarea biodiversității și protecția speciilor lumii sălbatice, protecția solurilor, apelor, aerului, managementul deșeurilor și a substanțelor nocive, în Republica Moldova în domeniul schimbărilor climatice, ș.a. Reieșind din acest scop, manualul prezintă, de rând cu cadrul legislativ existent, o sursă importantă a politicilor ecologice, informații detaliate privind Strategiile, Programele și Planurile Naționale ale politicilor

adoptate în domeniu, stipulările de bază, scopurile și obiectivele lor, dar și indicatorii fundamentali privind eficiența realizării lor.

Lucrarea poate trezi interes și unui cerc larg de cititori, a celor îngrijorați de problemele ecologice și căile de soluționare a lor, de problemele Dezvoltării Durabile. De asemenea, ea poate fi utilă și pentru practicienii ce activează în organele de stat ale protecției mediului și resurselor naturale, în instituțiile Ministerului Mediului, Agenției de Mediu, ale Inspectoratului pentru Protecția Mediului, în domeniile ce țin de formularea politicii ecologice și dezvoltarea instrumentelor ei, a sistemului informațional de mediu, etc.

CUPRINS

Abrevieri	11
Cuvânt înainte	14
Partea I. Introducere în Sistemul Managementului și al Politicii Ecologice	17
Capitolul 1. Definițiile de bază aplicate în domeniul protecției mediului Managementului Ecologic, definiția, obiectul de studiu și structura lui	17
1.1. Noțiunile de bază ale protecției mediului	17
1.2. Obiectul de studiu și esența Managementului Ecologic	26
1.3. Structura ierarhică a Managementului Ecologic	32
Capitolul 2. Politica Ecologică - element al sistemului Managementului Ecologic	42
2.1. Esența și definiția politicii ecologice, caracterul ei sistemic și elementele de bază	42
2.2. Procesul de formulare a Politicii Ecologice și sursele ei	49
2.3. Principiile Politicilor Ecologice	50
2.4. Tipurile Politicilor Ecologice	54
2.5. Direcțiile principale ale Politicii Ecologice în contextul evoluției dezvoltării social-economice contemporane	56
2.6. Scurt istoric al evoluției Politicii Ecologice	61
2.7. Tendințele actuale ale Politicii Ecologice	63

2.8. Integrarea Politicilor Ecologice	71
2.8.1. Dispoziții generale și definiția integrării PE	71
2.8.2. Principiile, metodele și direcțiile de bază ale integrării PE	74
Capitolul 3. Planificarea ecologică și documentele speciale ale Politicii Ecologice	78
3.1. Noțiunea de planificare ecologică	78
3.2. Principiile, cerințele de bază și abordările planificării ecologice	79
3.3. Documentele planificării și Politicilor Ecologice	87
3.4. Obiectivele ecologice	95
3.5. Identificarea acțiunilor ecologice prioritare	99
3.6. Asigurarea implementării documentelor Politicii Ecologice	112
Partea II. Politicile Ecologice la nivel global și al Uniunii Europene	115
Capitolul 4. Politica Ecologică Globală	115
4.1. Dispoziții generale	115
4.2. Declarațiile și Rezoluțiile Conferințelor Organizației Națiunilor Unite	118
4.3. Programele și Planurile de Acțiuni Globale	126
4.4. Tratatelor internaționale ca sursă a Politicii Ecologice Globale, principiile lor. Scurtă caracteristică a tratatelor de bază	134
4.4.1. Dispoziții generale și principiile DEI	134
4.4.2. Principalele tratate ecologice globale	140

4.5. Integrarea Politicii Ecologice globale	156
4.5.1. Scurt istoric al integrării Politicii Ecologice globale	156
4.5.2. Particularitățile integrării Politicii Ecologice globale în politica sectorială	158
4.6. Scopurile, obiectivele și prioritățile pPoliticii Ecologice globale	170
4.6.1. Scopurile generale ale Politicii Ecologice globale	171
4.6.2. Obiectivele țintă ale Politicii Ecologice globale	175
4.6.3. Prioritățile Politicii Ecologice globale	195
Capitolul 5. Politica Ecologică în Uniunea Europeană	198
5.1. Dispoziții generale	198
5.2. Delimitarea competențelor de mediu între Uniunea Europeană și Statele-Membre în domeniu	201
5.3. Principiile Politicii Ecologice	205
5.4. Programele și strategiile ecologice adoptate	209
5.5. Integrarea Politicii Ecologice	232
5.5.1. Dispoziții generale	232
5.5.2. Strategia Dezvoltării Durabile și ODD a Uniunii Europene	235
5.5.3. Integrarea Politicii Ecologice în politicile sectoriale	237
5.5.4. Pactul Verde European	245
5.6. Legislația Uniunii Europene ca sursă a politicii ecologice	253

5.6.1. Dispoziții generale	253
5.6.2. Legislația „orizontală”	255
5.6.3. Legislația „verticală” (sectorială)	261
5.6.4. PE sectoriale stabilite în legislația Uniunii Europene.	261
5.7. Scopurile și obiectivele ecologice	271
Partea III. Politicile ecologice în Republica Moldova	275
Capitolul 6. Evoluția Politicii Ecologice în perioada sovietică	275
6.1. Documentele inițiale ale Politicii Ecologice	275
6.2. Planificarea protecției mediului	277
Capitolul 7. Politicile Ecologice după obținerea independenței Republicii Moldova	289
7.1. Dispozitii generale	289
7.2. Documentele politice generale și sectoriale de mediu	291
7.3. Evaluarea calității documentelor politicii ecologice	297
7.4. Integrarea politicii ecologice în politicile de dezvoltare sectorială	301
7.5. Obiectivele politicii ecologice	318
7.6. Prioritățile politicii ecologice	327
7.7. Noi orientări ale politicii ecologice	336
Partea IV. Politicile Ecologice sectoriale	351

Capitolul 8. Conservarea biodiversității biologice și protecția resurselor biologice	351
8.1. Cadrul politicii ecologice în crearea ariilor protejate și a rețelei ecologice	352
8.2. Politica ecologică în domeniul protecției speciilor rare și pe cale de dispariție	363
8.3. Strategiile și Planurile de acțiunii pentru protecția biodiversității	365
8.4. Politica ecologică în domeniul protecției, regenerării și extinderii pădurilor	368
8.5. Politica ecologică în domeniul protecției resurselor cinegetice și piscicole	376
Capitolul 9. Politica Ecologică în domeniul protecției mediului în Republica Moldova	380
9.1. Politica ecologică în domeniul conservării solurilor	380
9.2. Politica ecologică în domeniul protecției resurselor acvatice	391
9.3. Politica ecologică în domeniul prevenirii poluării aerului	398
9.4. Politica ecologică în domeniul managementului deșeurilor solide	404
9.5. Politica ecologică în domeniul prevenirii poluării mediului cu substanțe și produse nocive	411
9.6. Politica ecologică în domeniul schimbărilor climatice	424

Bibliografie selectivă	434
Tematica proiectelor de cercetare	440
Anexe	441

ABREVIERI

ASMISC	Abordarea Strategică în domeniul Managementului Internațional al Substanțelor Chimice.
ACB	Analiza cost-beneficiu.
AOD	Asistența Oficială pentru Dezvoltare.
AȘM	Academia de Științe a Moldovei.
BM	Banca Mondială.
BPC	Bifenililor Policlorurați.
CC a PCM	Comitetul Central al Partidului Comunist al Moldovei.
CDB	Convenția privind Diversitatea Biologică.
CE	Comisia Europeană.
CEE/ONU	Comisia Economică pentru Europa a ONU.
CESNU	Consiliul Economic și Social al Națiunilor Unite.
CIMD	Comisia Internațională pentru Mediu și Dezvoltare.
CMA	Concentrațiile Maximal Admisibile.
CND	Contribuția Națională Determinată.
CPD	Consumul și Producția Durabilă.
DEI	Dreptul Ecologic Internațional.
DEX	Dicționarul Explicativ al Limbii Române.
DD	Dezvoltarea Durabilă.
DG	Directoratul General (a UE)
EDD	Educație pentru Dezvoltarea Durabilă.
EES	Expertiza Ecologică de Stat.
FAO	Organizația ONU pentru Agricultură și Alimentare.
FMI	Fondul Monetar Internațional.
FP/ONU	Forul Pădurilor al ONU.
GES	Gaze cu Efect de Seră.
GRM	Guvernul Republicii Moldova.

ME	Management Ecologic.
MEC	Management Ecologic Corporativ.
MEG	Management Ecologic Global.
MM	Ministerul Mediului.
NDT	Neutralitatea Degradării Terenurilor.
OCDE	Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică.
ODD	Obiectivele Dezvoltării Durabile .
ODM	Obiectivele Dezvoltării Milenare.
OIS	Organizația Internațională a Standardizării.
OMS	Organizația Mondială a Sănătății.
ONG	Organizație Non-Guvernamentală.
ONU	Organizația Națiunilor Unite.
ONUDI	Organizației Națiunilor Unite pentru Dezvoltarea Industrială.
PAU/ONU	Programul Națiunilor Unite pentru Așezările Umane.
PCD	Politică Coerentă de Dezvoltare.
PCDD	Politica de Coerență pentru Dezvoltare Durabilă.
PAM	Program de Acțiune pentru Mediu.
PE	Politici ecologice.
PLAM	Plan Local de Acțiune.
PNAM	Plan Național de Acțiune în domeniul Mediului.
PNERP	Programul Național de Extindere și Reabilitarea Pădurilor pentru perioada 2023-2032.
PNUM	Programul Națiunilor Unite pentru Mediu.
PNUD	Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare.
POP	Poluant Organic Persistent.
REN	Rețeaua Ecologică Națională.
RM	Republica Moldova.
RSSM	Republica Sovietică Socialistă Moldovenească.
SCERS	Strategia de Creștere Economică și Eradicare a Sărăciei

SM	Statele Membre.
SME	Sistem al Managementului Ecologic.
SND	Strategia Națională de Dezvoltare.
SNDR	Strategia Națională de Dezvoltare Regională.
SDO	Stratul de Ozon.
UE	Uniunea Europeană.
UICN	Uniunea Internațională pentru Conservarea Naturii.
URSS	Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste.

Cuvânt înainte

Manualul universitar *Politici ecologice* este destinat studenților instituțiilor superioare de învățământ, în special, celor de la specialitățile ecologie, managementului de mediu, administrației publice și drept. El este conceput ca parte componentă a educației masteranzilor de la specializările enumerate și reprezintă o continuare logică a cursurilor practice de formare în domeniul științelor mediului, dar și al administrației publice. În acest sens, autorul a formulat structura cursului și tematica în așa fel ca cititorii să aibă posibilitatea de a concepe fundamentele teoretice ale politicii ecologice în calitatea unui dintre elementele principale ale sistemului organizării și administrării protecției mediului, a unei părți componente a managementului public.

Pentru studierea cursului *Politici Ecologice* sunt repartizate 150 ore (oferindu-se 5 credite), dintre care 110 ore reprezintă lucrul individual al studenților și 40 de ore – contact direct, dintre care 20 ore prelegeri și 20 ore – lucrări practice (seminare).

Manualul, având un caracter didactic-educativ, cuprinde toate componentele unei astfel de lucrări: (a) elementele fundamentale ale politicilor ecologice utilizate în Universitățile din RM pentru pregătirea cadrelor la specializarea managementului de mediu; (b) informații și noțiunile de bază atât cu privire la Managementul de Mediu/Ecologic, parte componentă a căruia sunt politicile ecologice; (c) fundamentele teoretice dar și practica politicilor ecologice, expuse în interacțiunea ierarhică a lor, material bazat pe experiența acestora la nivel global, al UE, dar și la nivel național, al RM. Mai mult ca atât, lucrarea prezintă totalitatea abordărilor, procedurilor și instrumentelor utilizate în formularea și evaluarea politicilor ecologice, dar și în studierea fundamentelor disciplinei respective în procesul didactic. În această ordine de idei, manualul conține și unele

reguli de studiere a acestei discipline dar conține și sarcini, probe, exerciții de învățare. Într-o anexă specială este prezentată tematica proiectelor de cercetare pentru masteranzi.

Manual în cauză înglobează definițiile și esența politicii ecologice, locul ei în sistemul ME, principiile și direcțiile actuale, tipurile acestora, evoluția și tendințele actuale în plan global și național. Un accent deosebit este pus pe metodele și direcțiile de bază ale integrării politicilor ecologice în politicile de dezvoltare social-economică și cele sectoriale. Pe tot parcursul manualului se fundamentează necesitatea percepției politicilor ecologice ca o parte componentă a politicii DD și a Economiei verzi, în interrelațiile lor. De asemenea, manualul prezintă experiența internațională în formularea politicilor ecologice și fundamentează necesitatea cunoașterii acestora în interrelațiile lor la diferite niveluri ierarhice. După o prezentare a aspectelor metodologiei politicilor ecologice manualul expune cu multe detalii contextul acestora la nivel Global și al UE. Partea finală a lucrării este dedicată expunerii evoluției și cadrului actual al politicilor ecologice în RM. Aceste aspecte cuprind atât politicile generale ecologice, formulate pe parcursul ultimilor 5 decenii, cât și cele sectoriale de mediu pentru principalele lui domenii cum ar fi: conservarea biodiversității și protecția speciilor lumii salbatice, protecția solurilor, protecția apelor, protecția aerului, managementul deșeurilor și a substanțelor nocive, RM în domeniul schimbărilor climatice, ș.a. În acest scop, manualul prezintă, de rând cu cadrul legislativ existent în calitatea unei surse importante ale politicilor ecologice informații detaliate privind Strategiile, Programele și Planurile Naționale adoptate în domeniu, stipulările lor de bază, scopurile și obiectivele lor, dar și privind indicatorii de bază privind eficiența realizării lor.

Sperăm că manualul în cauză poate fi util și pentru practicienii ce activează în diferite instituții ale administrației publice la diferite niveluri, în organele de stat ale protecției

mediului și resurselor naturale, în instituțiile Agenției de Mediu și ale Inspectoratului pentru Protecția Mediului, în domeniile ce țin de formularea politicii ecologice și dezvoltarea instrumentelor ei, a sistemului informațional de mediu, etc. Aceste cunoștințe și competențe au ca obiectiv principal identificarea priorităților în organizarea și realizarea măsurilor de protecție a mediului, ca parte componentă a DD orientate atât spre prevenirea degradării mediului, spre ameliorarea calității lui, cât și spre măsurile ecologice care vor contribui la dezvoltarea economica și incluziunea socială.

Autorul î-și exprimă recunoștința referenților manualului, Gheorghe Duca, academician al AȘM, profesor universitar, care a exercitat funcția de Ministru al Mediului în anii 2001-2003 și actualului Ministru al Mediului, Iordanca-Rodica Iordanov, doctor în drept, conferențiar universitar, și lui Ilie Boian, doctor în științe agricole, șeful departamentului Geoștiințe și Silvicultură a facultății de Biologie și Geoștiințe a USM, atât pentru susținerea acordată, cât și pentru sfaturile prețioase care au contribuit la desăvârșirea lucrării. Mulțumesc, în mod deosebit, redactorului științific al manualului, doctorului habilitat în filosofie, Valeriu Capcelea, care având o experiență enormă în editarea lucrărilor didactice, a ajutat autorul atât să perfecțeze manualul în așa fel ca el să fie adaptat cerințelor actuale universitare, cât și pentru răbdarea de care a dat dovadă întru perfecționarea și redactarea cu meticulozitate a materialul expus.

În final, dar nu în ultimul rând, sunt recunoscător dlui Mihai Roșcovan și organizației pe care o conduce – Business Consulting Institute, pentru atenția față de această lucrare și amabilitatea de a sprijini financiar editarea manualului.

Partea I. Introducere în sistemul Managementului și al Politicilor Ecologice

Obiectivele de bază ale părții I (capitolul 1-2):

- *De a poseda cunoștințele necesare a definițiilor PE, principiilor și identificarea tipurilor PE;*
- *De a cunoaște direcțiile principale ale dezvoltării PE actuale și tendințele de evoluare a lor în plan național și internațional;*
- *De a cunoaște noțiunea de integrare a politicilor de mediu și de a da dovadă de competențe pentru formularea recomandărilor privind calitatea și căile de perfecționare a documentelor PE.*

Capitolul 1. Definițiile de bază aplicate în domeniul protecției mediului. Sistemul Managementului Ecologic, definiția, obiectul de studiu și structura lui

Pentru a purcede la expunerea bazelor politicilor ecologice este necesar de a face o prezentare și de a da definițiile de bază în domeniul protecției mediului, care vor fi utilizate pe parcursul manualului. Acestei definiții nu numai că permit de obține o coerență și o percepere adecvată a aparatului categorial din domeniu, mai cu seamă o viziune clară asupra esenței organizării, administrării și realizării măsurilor protecției mediului dar și facilitează perceperea mai adecvată a esenței politicilor ecologice, a interrelațiilor ei cu alte politici publice și, mai cu seamă, a celor din domeniul dezvoltării armonioase social-economice (care astăzi sunt definite ca politici ale DD) dar și celor sectoriale.

1.1. Noțiunilor de bază ale protecției mediului

Noțiunile la care este necesar să ne referim sunt următoarele:

- (1) „natură”; (2) „mediu”, „mediul înconjurător”; (3) „ecologie” și „ecologic”; (4) „ocrotirea/protecția/conservarea naturii și/

sau a mediului”; „management de mediu și/sau managementul ecologic”; (5) „dezvoltarea durabilă”; și, (6) „economie verde”.

Prin noțiunea de „*natură*” se înțelege, de obicei, o totalitate de obiecte și sisteme ale lumii materiale în starea lor naturală, care nu reprezintă produse ale activității umane. Natura reprezintă nu numai o sursă imensă de resurse, ci un sistem, ale cărui capacități de producție și echilibru dinamic depind, în mare măsură, de societatea umană. În contextul creșterii vertiginoase a impacturilor omului asupra naturii devine clar că productivitatea naturii depinde din ce în ce mai mult de forțele de producție ale societății și viceversa.

Noțiunea de „*mediu*” este concepută, de regulă, ca totalitatea factorilor naturali și a celor creați prin activități umane care, într-o strânsă interacțiune, influențează echilibrul ecologic, determinând condițiile de viață pentru om, condițiile de dezvoltare a societății. DEX-ul susține că prin noțiunea de „mediu” se înțelege „natura înconjurătoare alcătuită din totalitatea factorilor și condițiilor (de relief, sol, climă, faună, floră și civilizație) care constituie ambianța în care există ființele și lucrurile”. Referindu-se la noțiunea „*înconjurător*”, DEX-ul o definește ca ceea ce se află împrejur; „care înconjoară”. De asemenea, termenul „*ambiant*”, conform DEX-ului, reprezintă ceea ce se află în jur; „înconjurător”. Luând în calcul aceste definiții date în DEX, vom utiliza noțiunea de „mediu” deopotrivă cu cele de „mediu înconjurător” și „mediul ambiant”, în calitate de sinonime. În acest context, trebuie să menționăm că utilizarea sintagmelor „mediul înconjurător” și „mediul ambiant” în literatura de specialitate *are mai mult o nuanță de stil decât una semantică*.

Făcând o analiză a noțiunii „mediul înconjurător”, profesorul I. Dediu a dat următoarea definiție: „Totalitatea corpurilor materiale, a formelor și fenomenelor naturale și antropice (factorii fizici, chimici, meteorologici și biologici,

inclusiv antropici) dintr-un spațiu dat, cu care un organism (sistem de organisme) vine în contact direct sau indirect (prin relații, interacțiuni și interdeterminări); totalitatea condițiilor (temperatură, umiditate, apă, sol, magnetism terestru, relief, organisme, activitate antropică etc.) în care trăiesc organismele și care sunt reprezentate de lumea fizică și de alte ființe vii”.

Vorbind de mediul înconjurător, cercetătorul rus N. Reimers propune să fie considerat drept un sistem compus din patru subsisteme: (a) mediul natural ca atare; (b) „natura secundară” – creată prin activitățile agrotehnice; (c) „natura terțiară” – mediul artificial; și (d) mediul social. Prin concepția sa, mediul natural cuprinde componentele de mediu sau sistemele create de acestea, nemodificate de om, care funcționează în baza relațiilor reciproce și a proceselor naturale fără impactul uman și care, în mod direct sau indirect, provoacă impacturi asupra ființelor și comunităților umane. La această categorie pot fi raportate peisajele naturale nemodificate, componentele naturale etc. Mediul secundar reprezintă toate modificările mediului natural efectuate prin activitate umană, care se caracterizează prin lipsa autoreglărilor sistemice și care se degradează în lipsa activităților umane de reglementare și întreținere. În această categorie pot fi incluse agroecosistemele create de om – terenurile arabile, terenurile irigate etc. Aceste obiecte sunt de proveniență naturală – nu sunt create în mod artificial de om, deși nu există în natură în afara formei create de om. Mediul al treilea – cel artificial – este în totalitate creat de om, nu are analogii în mediul natural, este străin de acesta și, fără întreținere sau reproducere, degradează și se autodistruge continuu. Acest mediu nu este unul modificat de om, ci este creat din materiale și obiecte care sunt în totalitate improprii mediului natural și nu sunt parte a ciclurilor geochimice naturale. Și, în final, mediul social cuprinde mediul cultural-psihologic, informațional și politic care este creat în mod intenționat sau neintenționat pentru ființele umane – indivizi

aparte, grupuri sociale sau societatea umană în ansamblu, care se constituie din acțiunile înlăptuite de oameni ca ființe biosociale prin intermediul instrumentelor inventate de ei cu caracter material, energetic și informațional. Toate aceste tipuri de mediu se integrează într-o noțiune mai amplă care reprezintă mediul înconjurător.

Una dintre trăsăturile caracteristice ale mediului înconjurător este *organizarea sa ierarhică* – el este alcătuit din sisteme cu o anumită organizare spațial-temporală, ce sunt dinamice și care funcționează în regim natural, seminatural și controlat sau impus de către populațiile umane. În acest context, mediul înconjurător poate fi perceput ca un sistem eterogen ce include în sine diferite niveluri – global, regional, național și local.

Din aceste definiții rezultă că în toate cazurile mediul înconjurător/ambient, constituie un sistem de componente cu care interacționează sistemele vii, care, luate împreună, grație relațiilor (schimbului reciproc de materie, energie și informație), formează un sistem unitar și indisolubil, compus din aceste două subsisteme – organismul și mediul. Luând în considerare acest postulat, vom utiliza în această lucrare noțiunea de mediu anume în acest sens, al unui *întreg sistemic*.

Conceptul protecției mediului a început de la noțiunea de „*ocrotire a naturii*”. În marea majoritate a lucrărilor publicate ocrotirea naturii este calificată, de regulă, drept *un sistem de măsuri* la nivel național și internațional menit să asigure utilizarea rațională și protecția resurselor naturale, conservarea obiectelor naturale unice în felul lor pentru generațiile următoare. Astfel, potrivit unui dicționar al ocrotirii landșafturilor, editat de un colectiv de autori din fostele țări socialiste, ocrotirea naturii reprezintă „...un sistem de măsuri ce asigură perpetuarea de către natură atât a funcțiilor sale de regenerare a resurselor și a condițiilor naturale, a genofondului, cât și a resurselor naturale

nerenovabile”.

Evoluția noțiunii de „ocrotire a naturii” și definiția ei sunt examinate în detaliu și de către V. Laptev, care o percepe mult mai larg. Astfel, dânsul notează că „...ocrotirea naturii reprezintă un sistem de măsuri orientat spre utilizarea, îngrijirea și restabilirea conștientă a resurselor naturale (regenerabile) ale Pământului și a spațiului cosmic spre binele generațiilor actuale și viitoare ale societății, ținându-se cont de interesele ființelor cu rațiune de pe alte planete”. Autorul expune diferite tipuri de astfel de măsuri după specificul lor: de cercetare; juridice; de gospodărire; de restabilire; de reglementare; de interdicție; speciale de ocrotire; de inspecție; de propagandă. Un alt moment important la care se referă acest autor este definirea noțiunii de „ocrotire”. Este evident că ocrotirea reprezintă un complex de măsuri de protejare a unui obiect de impactul negativ al cuiva/a ceva. Prin urmare, se impune întrebarea: de cine și de ce trebuie ocrotită natura? Răspunsul, în linii generale, poate fi următorul: ocrotirea naturii de impactul negativ al unui grup de factori: (a) antropici; (b) fenomene naturale ce se produc pe pământ; și (c) de factori cosmici.

Pe parcursul ultimilor decenii noțiunea de ocrotire a naturii (care în principal a fost și este concepută ca un domeniu de activitate legat de mediu natural, lumea sălbatică) este în mare parte schimbată deja cu noțiunea de „protecție a mediului”, care evident este mai largă, cuprinzând de rând cu obiectele mediului natural și cele ale mediului transformat, dar și al celui artificial creat de om, - totalitatea cărora creează condițiile existenței umane. În general, prin această noțiunea se subînțelege ansamblul reglementărilor, măsurilor și acțiunilor care au ca scop menținerea, protejarea și îmbunătățirea condițiilor mediului înconjurător, inclusiv reducerea sau eliminarea, acolo unde este posibil, a poluării mediului înconjurător și a surselor de poluare, ameliorarea calității lui, inclusiv și conservarea obiectelor

naturale unicele. Unii specialiști în domeniu deseori aplică noțiunea de *conservare a mediului* în sens similar cu noțiunea de protecție a lui, în timp ce activităților de conservare a obiectelor naturale unicele sunt definite ca cele de „*prezervare a naturii*”. Deci, chiar dacă aceste categorii uneori sunt aplicate ca similare, etimologic este important de a ține cont de diferențele dintre ele.

Examinând noțiunea „ocrotirea/protecția sau conservarea mediului” trebuie să dăm explicație și altor noțiuni foarte des utilizate astăzi, și anume a celor de „ecologie” și „ecologic”. Analiza numeroaselor studii arată că în ultimele decenii aceste noțiuni, alături de cea a protecției mediului, au căpătat o răspândire foarte largă fiind utilizate ca și identice. Acest lucru se întâmplă în virtutea procesului amplu de ecologizare, care a cuprins mai multe discipline științifice, precum și lexicul cotidian al vorbitorului comun. Este știut că prin ecologie se subînțelege o știință care examinează complexul de relații reciproce dintre om și natură. În același timp, după cum menționa I. Dediu, prin noțiunea de „ecologie” actualmente se înțelege deseori și „mediul înconjurător”, și „ocrotirea naturii”, și „igiena socială” etc. Respectiv, au apărut noi ramuri ale ecologiei, precum: ecologia omului, ecologia orașului, ecologia industrială, ecologia chimică, agroecologia, ecologia culturii etc. Acest lucru poate fi calificat drept o „modă”, dar el reflectă, de fapt, grija sporită a cercurilor științifice din diferite domenii față de acutizarea problemelor ecologice. În acest caz, se poate vorbi de faptul că are loc un proces continuu de „ecologizare” a disciplinelor științifice de frontieră și chiar a celor despre care nu se credea că vor fi „afectate” de acest proces. În acest sens, I. Dediu făcea clarificările de rigoare și specifică faptul că „ecologia” reprezintă o știință biologică fundamentală, teoretică, în timp ce protecția mediului înconjurător, fiind un domeniu managerial, se fundează din punct de vedere metodologic pe principiile teoretice ale ecologiei, la fel cum proiectările, industriile, tehnologiile se

bazează pe principiile teoretice ale matematicii, fizicii, chimiei, geneticii, microbiologiei, ecologiei etc. Prin urmare, *protecția mediului*, și în nici un caz ecologia, reprezintă un anumit domeniu instituționalizat, deci managerial, care promovează politicile de mediu într-o anumită țară sau în plan global. În viziunea acestui autor, prin analogie am putea afirma, fără nici o ezitare, că ecologia este „matematica managementului mediului”, adică a proiectărilor, tehnologiilor și a ingineriei protecției mediului”. Opiniile expuse de către I. Dediu sunt pe deplin acceptate de noi și, respectiv, noțiunile enunțate vor fi utilizate anume în acest sens.

Noțiunile de ocrotire a naturii, iar apoi de protecție a mediului au evoluționat vertiginos în ultimele 2-3 decenii, fapt condiționat de acutizarea continuă a stării ecologice și apariției crizelor ecologice locale și globale. În acest sens, actualmente tot mai des întâlnim în literatura publicată, cât și în practica cotidiană noțiunea de „*management de mediu/ecologic*”, - noțiune care demonstrează apariția unei noi abordări în organizarea și administrarea protecției mediului, care poate fi aplicată la toate nivelurile ierarhice, - global, regional, național și corporativ. Literatura în domeniu demonstrează prezența diferitor sintagme referitoare la noțiunea managementului de mediu, printre care, în sens strict etimologic, există deosebiri certe: *managementul de mediu*, *managementul ecologic*, *managementul mediului înconjurător*, *managementul resurselor naturale* ș. a. Mai mult ca atât, definițiile date diferă mult atât sub aspectul ariei de acoperire a problematicii ecologice (protecția și/sau conservarea mediului, asigurarea calității mediului și/sau a securității ecologice, utilizarea rațională și protecția resurselor naturale), cât și în ceea ce privește referirea la unele sau mai multe niveluri ierarhice (nivelul corporativ vizavi de nivelul local, național și/sau internațional). În același timp, luând în calcul faptul că noțiunea „management de mediu” și-a modificat în mod esențial

sensul inițial și cuprinde în sfera sa de competență toate aspectele legate de protecția mediului în integritatea acestuia, vom utiliza în continuare noțiunea „management ecologic” (ME) în sens identic cu „management de mediu” sau „managementul protecției mediului”, inclusiv la toate nivelurile ierarhiei sistemelor socio-ecologice. Având în vedere faptul procesul actual universal de ecologizare a disciplinelor științifice, considerăm că o mai mare perspectivă o are noțiunea de „management ecologic”. *O astfel de noțiune, fiind, în esența sa, similară cu cea a managementului de mediu, accentuează faptul că el se referă nu atât la natură, viața sălbatică sau mediul înconjurător în sensul larg, ci în primul rând, la interrelațiile ființei umane cu acestea.* Prin aplicarea acestei noțiuni demonstrăm că domeniul managementului de mediu se referă nu atât la componentele lui, ci la organizarea și administrarea relațiilor existente între societate și mediul înconjurător. În contextul celor expuse, considerăm mai corectă din punct de vedere semantic această noțiune și în continuare vom aplica categoria de ME pe tot parcursul cursului dat.

Totodată, vom percepe prin ME atât o disciplină științifică integrativă și de frontieră, cât și un ansamblu de activități practice, instrumente și mecanisme care reglementează interacțiunile dintre mediul înconjurător și societate în scopul menținerii calității lui și regenerării resurselor naturale.

Analiza definițiilor noțiunii de management prezentată în literatura de specialitate ne arată că managementul este considerat în calitate de știință, de artă, ansamblu de activități și proces de administrare/conducere. Astfel, *managementul ca știință* reprezintă un ansamblu organizat și coerent de cunoștințe, concepte, principii, metode, tehnici, instrumente, prin care se explică, în mod sistemic, fenomenele și procesele care au loc în conducerea unei organizații. *Managementul este definit ca artă* de a determina realizarea unor scopuri cu ajutorul oamenilor. Se știe că oamenii nu reacționează la fel ca celelalte resurse

(materiale), ci au un anumit comportament, anumite interese și idealuri, iar orientarea acțiunilor și comportamentului oamenilor spre realizarea unor decizii necesită talentul, arta de a înțelege factorul uman, natura umană. *Managementul ca activitate pragmatică* presupune un ansamblu de procese prin care se aplică conceptele, metodele și tehnicile de conducere în cadrul unei organizații, adică aplicarea cunoștințelor de management în practica de conducere. Menționăm, de asemenea, că sistemul de management reprezintă un element al structurii organizatorice a unei organizații în care sunt incluse subsistemele de finanțare, planificare, de control asupra producției etc.

În majoritatea definițiilor se specifică că ME este o parte constitutivă a managementului general, orientată spre realizarea obiectivelor ecologice. În acest sens, el reprezintă o componentă a sistemului de management general, care include structura organizatorică, activitățile de planificare, responsabilitățile, practicile, procedurile, procesele și resursele pentru elaborarea, implementarea, realizarea, analizarea și menținerea politicilor de mediu. Respectiv, sistemul ME trebuie să includă: subsistemele de control al impactului tehnogen asupra mediului, subsistemul de colectare a informației despre componentele de mediu și evoluția acestora, aplicarea măsurilor de protecție a mediului și subsistemul de finanțare a protecției mediului. În acest context, putem conchide că sistemul de ME reprezintă un element al structurii organizaționale de protecție a mediului, structură în care sunt incluse câteva sisteme: de evaluare, de finanțare, de planificare, de control, de contabilitate etc. La rândul său, sistemul ME este privit nu numai ca un instrument, ca o totalitate de metode și instrumente aplicate în vederea majorării durabilității activităților de business, ci și ca instrument ce contribuie la dezvoltarea durabilă (DD) în general.

Conform definiției date de noi anterior (2013), *ME reprezintă un ansamblu de principii și metode de studiere și de*

formulare a abordărilor, mecanismelor și instrumentelor de organizare și administrare a relațiilor dintre mediu și societate la toate nivelurile ierarhice în scopul dezvoltării durabile a societății. Prin urmare, prin noțiunea de ME înțelegem atât o disciplină științifică integrativă și de frontieră, care are drept obiectiv cercetarea relațiilor dintre mediu și societate, identificarea legităților de bază în acest sens, cât și un ansamblu de activități practice, de instrumente și mecanisme care reglementează aceste relații, în scopul menținerii calității mediului înconjurător și regenerării resurselor naturale, asigurării securității ecologice a populației, care, în consecință, contribuie la atingerea obiectivelor DD.

1.2. Obiectul de studiu și esența Managementului Ecologic

Obiectul de studiu al ME îl constituie sistemele socio-ecologice (socioecosistemele) teritoriale care unesc într-un întreg populația cu toate produsele activității sale și mediul înconjurător în cadrul unei subdiviziuni administrative. Sistemele socio-ecologice sunt ierarhice: cel global, constituit din cele regionale și subregionale, statale/naționale; cele naționale, formate din cele subnaționale și/sau locale, care, la rândul lor, sunt constituite din cele ale localităților sau ale întreprinderilor industriale, agricole sau de alt gen. Organizarea dintr-o perspectivă spațial-temporală a naturii într-o ierarhie de sisteme socio-ecologice interdependente și integrate între ele, înglobează toate componentele mediului fizic și biologic natural, transformat și, respectiv, mediul creat și controlat de către oameni. În aceste sisteme există, de asemenea, relații de strictă dependență între infrastructura socio-economică și cea biofizică ce o susține (o alimentează cu resurse minerale și energetice și îi procesează deșeurile) la diferite scări de spațiu și timp. Rezultanta o constituie sistemele socio-ecologice, interdependente și

integrate reciproc, în succesiunea nivelelor lor ierarhice. Astfel de sisteme se pot stabili la o scară spațială dată între o construcție socio-economică concretă (fermă agricolă, unitate industrială, comună, oraș, sistem socio-economic regional, național etc., cu toată infrastructura de producție și organizare socială aferentă, inclusiv capitalul financiar) și fundația care o susține (complex de ecosisteme naturale, seminaturale și antropizate etc.). Ele trebuie să posede structuri specifice și particularități de funcționare bazate pe principiile de autoorganizare și autodezvoltare în cadrul biosferei datorită schimbului permanent de materie, energie și informație despre starea mediului înconjurător și a subsistemului social, în care omul intră în aceste relații și le reglementează.

Ar trebui să reamintim aici și noțiunile de bază ce țin de analiza sistemică. Astfel, prin *sistem* vom înțelege un întreg/un ansamblu compus dintr-o serie de elemente aflate în legături reciproce persistente. În acest sens, în calitate de *element al sistemului* (integritate minimală) apare o parte a lui, care nu mai este divizată. Între elementele sistemului există *legături reciproce strânse*, care se manifestă prin schimbul de materie, energie și informație.

Vorbind de ME ca disciplină științifică (sau ca ansamblu de activități practice în domeniu), afirmăm că el trebuie considerat în calitate de sistem independent, căruia îi sunt proprii toate caracteristicile unui întreg. În același timp, în conformitate cu conceptul școlii sistemice de management, sistemul ME trebuie privit ca parte organică (ca subsistem) al științei managementului general sau a complexului social-economic, care este constituit, la rândul său, dintr-o serie de elemente, de sectoare particulare aflate în relații dialectice. În același timp, analiza literaturii de specialitate arată că, deși necesitatea de a considera sistemul ME ca parte a managementului general este conștientizată de mai mulți cercetători, vorbind la această temă, de regulă, ei se

referă, în primul rând, la ME ca ansamblu de activități ce țin de realizarea obiectivelor protecției mediului sau ca știință, adică în calitate de ansamblu organizat și coerent de cunoștințe, concepte, principii, metode, tehnici, instrumente în domeniu, fără a reflecta asupra relațiilor dintre componentele ME și fără a le examina în totalitatea lor. Mai mult ca atât, în majoritatea materialelor publicate nu se face o distincție certă între ME ca știință și ME ca activitate practică în domeniu.

În ceea ce privește esența procesului de management, se poate spune că acesta reprezintă un impact informațional orientat, care se produce în baza relațiilor reciproce între elementele sistemului. Prin urmare, se poate vorbi de prezența a două subsisteme în cadrul unui sistem cibernetic, *unul de management și altul supus managementului*. Anume impactul produs de subsistemul de management reprezintă procesul de management. În același timp, într-un sistem cibernetic există și un impact reciproc al obiectului supus managementului asupra subsistemului de management, care este nu altceva decât conexiunea reciprocă între subsisteme. Existența acestei conexiuni este condiționată de faptul că pentru management este necesar a avea informația nu numai despre starea dorită a obiectului, ci și despre starea lui actuală. Anume relațiile reciproce sunt menite de a furniza informația despre starea actuală a obiectului. Astfel, *în procesul ME se va efectua managementul nu al sistemelor ecologice sau al resurselor naturale, ci al activităților oamenilor cuprinși în sistemele social-economice teritoriale*.

Referindu-ne la esența funcționării sistemului ME, trebuie să specificăm că el reprezintă nu numai un impact al subsistemului de management asupra subsistemului supus managementului, ci și o interacțiune dialectică a lor – a obiectului și subiectului managementului, interacțiune bazată pe o multitudine de conexiuni, directe și indirecte. Legătura organică dintre obiectul și subiectul managementului este determinată, în primul rând,

de faptul că componenta de bază atât a subiectului, cât și a obiectului managementului este una și aceeași: omul, care este integrat în grupuri sociale, ce este un om proactiv, cu conștiință și înzestrat cu gândire. Omul este nu numai o parte componentă a sistemelor socio-ecologice, ci și un generator de probleme de mediu, dar el este și cel care soluționează aceste probleme. Așadar, putem spune că omul reprezintă atât obiectul, cât și subiectul ME. În acest sens, este necesar de stabilit care sunt factorii de comportament al oamenilor, motivația acțiunilor lor.

Din cele expuse, rezultă că *ME, la fel ca orice alt sistem managerial, poartă un caracter social, adică este legat nemijlocit de un impact asupra oamenilor, dar nu asupra obiectelor mediului ambiant. În această ordine de idei, schimbarea stării mediului în direcția necesară societății nu se asigură în procesul de management în mod direct, ci indirect, prin intermediul voinței și conștiinței oamenilor, adică al unui sistem social supus managementului.* Pornind de la aceasta, toate elementele ME pot fi divizate în elemente *primare* și *secundare*. Elemente primare sunt organele de management inferioare și subordonate (*supuse managementului*) celor superioare (*de management*), iar elemente secundare pot fi mediul înconjurător și multitudinea formelor lui de manifestare. Particularitățile elementelor secundare determină, în mare măsură, structura și metodele de activitate a organelor de ME. Prin urmare, se poate conchide că, *sistemul ME este constituit din totalitatea de subsisteme prin interacțiunea cărora se realizează managementul, iar scopul acestui sistem constă în menținerea sau îmbunătățirea calității mediului înconjurător.*

Subsistemul de management este constituit din totalitatea unităților organizaționale și a instrumentelor prin intermediul cărora se efectuează managementul, adică subsistemul de management influențează asupra subsistemului supus managementului. Un astfel de subsistem nu apare spontan, ci se creează în baza activităților conștiente. Pentru funcționarea lui,

acestui subsistem trebuie să i se atribuie anumite împuterniciri, în special în ceea ce privește adoptarea deciziilor, care, de fapt, reprezintă nucleul managementului. Esența eficienței deciziilor constă în selectarea din totalitatea de soluții a unei variante optime. Dacă organul de management nu are astfel de posibilități de selectare înseamnă că el nu decide și, respectiv, nu efectuează managementul. Subdiviziunile organizaționale joacă rolul de subiecți ai managementului, de elemente ale subsistemului de management și se prezintă în forma diferitor organizații și instituții, caracteristice pentru sistemul de management.

Subsistemul administrat reprezintă obiectul administrării, asupra căruia subsistemul de administrare influențează în scopul de a atinge calitatea dorită sau comportamentul acestui obiect. În acest context, comportamentul dorit al subsistemului administrat este, în realitate, sarcina fundamentală a managementului. În calitate de subiecți ai ME care constituie totalitatea elementelor subsistemului supus managementului apar indivizii, întreprinderile, ramurile și organele de conducere de diferit nivel, asupra cărora este posibilă producerea unui impact cu scopul de a atinge obiectivele managementului. Acest impact poate fi produs atât prin metode administrative coercitive, cât și prin metode economice, voluntare și/sau informaționale și educaționale. Subiecții ME sunt clasificați în: *elemente primare*, care în mod direct produc și utilizează produse, le transportă și sunt responsabile pentru utilizarea lor; *elemente secundare*, care îndeplinesc funcții de educație, cercetare, informaționale și de control; *de asigurare*, care formează cadrul motivațional sau juridic; *elemente de influență*, care exercită impacte morale și de stimulare.

În vederea realizării procesului de management este necesar ca subiecții managementului să fie informați despre starea *de facto* și despre tendințele evoluării mediului și a impactelor activității umane. Informația se obține prin intermediul

legăturilor reciproce dintre subsistemele de management supuse managementului, a căror esență constă în furnizarea informației despre subsistemul supus managementului în scopul managementului lui ulterior. Subiecții managementului recepționează și prelucreează informația despre obiectele de mediu și impactele umane, dispunând de scopurile managementului și de regulile de adoptare a deciziilor – formulează impactul managementului. Ca rezultat al acestui impact, obiectul supus managementului își schimbă starea lui, fapt care este constatat de subsistemul de management.

Din cele expuse, este cert că ME se efectuează nu în mod direct, ci prin intermediul administrării comportamentului utilizatorilor naturii sau al celor care practică activități cu impact de mediu, adică al componentelor subsistemului supus managementului. În sens larg, acest comportament presupune comportamentul oamenilor, grupurilor sau organizațiilor. Comportamentul organizațional, în final, se exprimă prin comportamentul persoanelor care adoptă decizii la nivelul întreprinderii/organizației. Comportamentul factorilor decizionali poate fi privit ca o traiectorie de selectare a soluțiilor pentru rezolvarea problemelor și a alternativelor sau a unei serii de decizii manageriale luate de ei.

Cu alte cuvinte, putem afirma că managementul reprezintă o activitate conștientă a omului în vederea atingerii scopurilor sale concrete. În același timp, procesul de management nu e o activitate simplă și conștientă, ci o formă specifică a ei, legată de formularea și adoptarea deciziilor, de organizarea orientată spre implementarea lor, de reglementările sistemului în conformitate cu scopurile stabilite din timp, de generalizarea rezultatelor, de prelucrarea informației și de utilizarea ei. Din această cauză, rolul subiecților ME (al societății în general și al elementelor lui în particular) nu este unul pasiv și nu se limitează la atenționarea obiectului asupra îndeplinirii sau neîndeplinirii deciziilor luate.

Componentele subsistemului supus ME pot să nu accepte o decizie luată dacă o consideră incorectă și să determine subsistemul de management să modifice decizia respectivă sau să depășească limitele stabilite pentru a realiza deciziile adoptate, să manifeste inițiativă de căutare a unor soluții mai adecvate.

Cele expuse mai sus, analiza studiilor publicate și luarea în calcul a structurii sistemului de management general permit identificarea elementelor de bază ale sistemului ME, care sunt proprii tuturor nivelurilor sistemelor socio-ecologice: (a) cadrul instituțional responsabil de coordonarea, organizarea și implementarea măsurilor de protecție a mediului; (b) politica ecologică, care include stabilirea direcțiilor principale, obiectivelor, priorității activităților de protecție a mediului; (c) prognozarea și planificarea protecției mediului; (d) instrumentele politicii ecologice prin care este determinată motivarea comportamentului populației, producătorilor, organizațiilor și instituțiilor și se asigură realizarea obiectivelor de mediu; (e) statistica de mediu și monitoringul ecologic prin care se realizează feedbackul informațional cu privire la calitatea mediului și la tendințele de modificare a ei, la eficiența măsurilor de protecție a mediului; (f) cadrul controlului ecologic, prin care se asigură verificarea obiectelor/subsistemelor administrate și conformitatea lor cu legislația, standardele și normativele de mediu; și, (g) evaluarea performanțelor și eficienței ME. Această descriere a componentelor subsistemului ME oferă posibilitatea de a evidenția elementele sistemului, diversitatea lor de interacțiuni și sarcinile protecției mediului la diferite niveluri. ME include, în fond, elementele și funcțiile de bază ale oricărui proces managerial.

1.3. Structura ierarhică a Managementului Ecologic

Anterior am specificat faptul că ME are un caracter ierarhic și funcționează la diferite niveluri, începând cu cel

global, acoperind și cele mai jos nivel al diferitor întreprinderi și organizații, - nivelul corporativ. Respectiv, factorii funcționării ME au un caracter profund diferit și specific la diferite niveluri ierarhice creîndu-se sisteme specifice ale ME (SME) (a se vedea *tabelul 1*).

Tabelul 1. Nivelurile ierarhice ale SME

Nr.	Nivelul ME	Unitatea teritorial-administrativă și acoperirea teritorial-geografică	Subiecții ME
1	Global	Comunitatea internațională Ariile tuturor continentelor, ale apelor marine și oceanice)	Națiunile Unite, ONG-urile internaționale
2	Regional / Subregional	Asociație de state suverane Continentele sau părțile întinse ale lor sau ariile oceanice	Statele participante, ONG-urile internaționale
3	Național	Teritoriul național Părți ale continentelor, zone naturale, regiuni, landşafturi, porțiuni ale ecosistemelor locale	Guvernele naționale
4	Subnațional	Regiune/raion administrativ Bazinele râurilor sau zone naturale și/sau regiuni geografice, segmente ale ecosistemelor locale	Guvernele regionale/ administrațiile regionale
5	Local / municipal	Teritoriul local/al comunității locale Ecosistem local, landşaft sau o asociație de landşafturi	Organele autoadministrației locale/municipale
6	Corporativ	Teritoriul întreprinderii industriale, energetice etc. Segmente ale ecosistemului local	Întreprinderile/firmele private sau publice

Această divizare a nivelurilor ME este condiționată, în special, de faptul că la câteva niveluri ierarhice s-au format diferite sisteme social-ecologice, a căror identificare este determinată de acoperirea teritorial-administrativă și de caracterul și proporțiile problemelor ecologice. Respectiv, acestea din urmă condiționează și subiecții ME, care corespund unor sau altor formațiuni publice sau private ce au responsabilități concrete în domeniu dar și specificul PE. Anume diversitatea enormă a condițiilor de mediu, a organizării administrative, a problemelor ecologice la diferite niveluri, a condițiilor economice, politice și culturale determină specificul funcționării sistemelor ME și caracterul PE la nivelurile invocate în tabelul de mai sus.

Problemele transfrontaliere de mediu, cum ar fi ploile acide, poluarea oceanului global sau a mărilor regionale, deșertificarea, schimbările climatice, epuizarea stratului de ozon și pierderea de specii migratoare, precum și gestionarea resurselor naturale comune, reprezintă un set unic de provocări pentru guvernarea mediului, mai ales la nivel global și regional. Toate acestea impun luarea de decizii dincolo de frontierele naționale și crearea de mecanisme care să le abordeze la aceste nivele. Astfel, a fost stimulată crearea noilor organizații internaționale cu funcții în domeniu, elaborarea noilor politici și instrumente de implementare a acestora. În același timp, s-a impus delegarea unui șir de funcții de către statele naționale organizațiilor regionale sau internaționale de mediu legate de organizarea și coordonarea activităților de mediu pentru a face față problemelor specificate.

Totalitatea problemelor ecologice poate fi divizată în cele comune pentru întreaga comunitate internațională – cum ar fi, de exemplu, poluarea sau încălzirea atmosferei globale sau a oceanului mondial, sau cele care vizează doar un grup de țări – de exemplu, poluarea cursurilor de apă sau eliminarea deșeurilor solide, sau – în alt caz, care ating interesele doar ale unei țări sau chiar numai unei regiuni a acesteia. Respectiv, soluționarea

unor probleme (degradarea stratului de ozon, schimbările climatice) solicită participarea tuturor țărilor - acționând la nivel global, în altele - a unui număr mai redus de țări, - în cazul soluționării problemelor ecologice la nivel regional de exemplu, problemelor transfrontaliere ale apelor râurilor Dunăre sau Prut, ale managementului comun al rețelelor de arii protejate. Sub aspectul mecanismelor soluționării problemelor ecologice specificăm, de asemenea prezenta unei diversități mari. Astfel, problemele ce țin de nivelul global, care generează în mod cumulativ tendințe negative globale, în special cele provocate de forțele motrice globale (procese demografice, creșterea economică, globalizarea etc.), urmează a fi soluționate prioritar prin intermediul unor tratate multilaterale internaționale, pentru a asigura o acțiune colectivă la nivel mondial. Respectiv, problemele legate în mod direct de impacturile de mediu asupra sănătății omului, a productivității ecosistemelor, a degradării unor sau altor resurse naturale, presupun cu precădere acțiuni ce urmează a fi întreprinse în plan național și local, operații care se bazează pe aplicarea atât a reglementarilor juridice, cât și celor economice și de conștientizare. În același timp, majoritatea problemelor ecologice solicită eforturi comune și concomitente la toate nivelurile, aplicând toată varietatea de mecanisme și instrumente ale PE care se compeltează unele pe altele, asigurând eficiența ME.

Aceste aspecte obiective legate de necesitatea protecției mediului au condiționat crearea SME la diferite niveluri ierarhice, care se găsesc într-o strânsă interacțiune. Evident că sistemele date diferă esențial unele de altele, fapt, după cum am consemnat anterior, condiționat de o serie de factori de ordin politic, economic, social, dar și de caracterul ca atare al mediului și de specificul problemelor ecologice. Analiza materialelor publicate permite ca pentru fiecare din nivelurile menționate ale SME să se evidențieze condițiile și factorii principali ce

determină specificul dezvoltării și funcționării SME și, respectiv a specificului PE. Acestea la un nivel mai general depind de: (a) caracterul relațiilor internaționale și nivelul de voință politică al statelor în sensul creării unui sistem eficient al ME (nivelul global (MEG) și regional (MER)); (b) organizarea social-economică a unor sau altor state (în cazul ME la nivel național); (c) caracterul interrelațiilor subsistemelor ME la diferite niveluri ierarhice în cadrul unui sau altui stat național (nivel subnațional), mai cu seamă pentru statele cu organizare federală); (d) nivelul de centralizare sau descentralizare al SME (pentru nivelul ME local); și (e) nivelul de dezvoltare economică și de conștientizare a problemelor ecologice (pentru nivelul SME corporativ). Evident că, în afara factorilor specificați, își au impactul și mulți alții, care țin, în special, de aspectele ideologice, culturale etc.

Pentru nivelurile ierarhice superioare – global, regional sau subregional – funcționarea SME este determinată în principal de lipsa „guvernelor internaționale”, și, în acest context, SME și PE au un specific condiționat de nivelul de voință al statelor participante de a delega la nivel internațional funcțiile în domeniu și de a accepta o limitare a suveranității sale, determinată de aceste delegări. Evident că actorii de bază în funcționarea SME la aceste niveluri sunt statele suverane, deși pot fi și alți actori, cum ar fi organizațiile ecologice internaționale, al căror rol însă rămâne a fi foarte redus. Respectiv, în aceste condiții formularea PE și a documentelor de planificare ecologică, a instrumentarului ce poate fi aplicat, a sistemului de asigurare informațională și control al conformării diferă, în mare măsură, de cele aplicate în cadrul SME la nivelurile mai inferioare.

Cu referire la nivelul global consemnăm prezența unui SME care este relativ „blând” și care se bazează pe acordul general al comunității internaționale (în primul rând, al țărilor membre ale ONU) de a coopera și a-și coordona activitățile în prevenirea degradării mediului și asigurarea unei DD. Evident,

că în condițiile unei varietăți enorme de țări cu niveluri diferite de dezvoltare, cu sisteme politice diferite, în condiții geografice și de mediu specifice, este practic imposibil să se creeze un SME consolidat cu PE unitare și care s-ar funda pe unele reguli comune de comportament, a căror conformare ar fi asigurată în mod obligatoriu. Ținând cont de aceste lucruri, MEG își propune prioritar sarcini ca armonizarea activităților, schimbul de informație și cele mai avansate abordări în soluționarea unor sau altor probleme ecologice. În plus, MEG se ocupă și de monitorizarea calității mediului și pronosticarea evoluării lui în contextul factorilor esențiali care condiționează impacturile asupra mediului – procesele demografice, creșterea economică și, în special, impacturile dezvoltării unor sectoare specifice ale activității umane cu impacte semnificative asupra mediului, - energeticii, industriei, agriculturii ș.a.

Vorbind de nivelul regional și subregional, putem vedea o gamă destul de variată de SME și PE pentru diferite asociații de state. În locul unora dintre acestea, care au depășit vizibil nivelul unor SME blânde care, asemenea MEG, au scopuri mai mult de coordonare, armonizare sau schimb de informație în domeniu, au fost create și sisteme ale ME care, în mare măsură, poartă caracterul ME național și și-au dezvoltat pârghiile și instrumentele necesare pentru implementarea politicilor unitare de mediu și conformarea cu legislația ecologică stabilită în comun. Majoritatea PE la nivel regional poartă un caracter de coordonare și armonizare a activităților ecologice, fără a avea dezvoltate instrumente și mecanisme stricte de implementare a unor PE unitare. Pe fundalul acestora, în mod radical se deosebește SME creat în cadrul UE, al cărui caracter seamănă mai mult cu cel al unui SME la nivel național, mai cu seamă în cadrul unor țări cu organizare federală și cu un centru federal ce are împuterniciri majore în domeniu. Astfel, SME în cadrul UE se bazează nu doar pe o PE comună în majoritatea sectoarelor

de mediu, ci și pe o uniformitate în standardele de mediu și în aplicarea instrumentarului necesar pentru realizarea acesteia. Mai mult ca atât, acest tip de SME se caracterizează prin prezența instrumentelor ce asigură implementarea PE și conformarea cu legislația de mediu a UE. La trăsăturile respective ale ME al UE ne vom opri în continuare.

Cu referire la funcționarea SME la nivel național, subnațional și local, din start putem nota că ea este condiționată, în mare măsură, de organizarea statală, de nivelul de democratizare a societății, de gradul de dezvoltare economică etc. Astfel, în condițiile statelor centralizate cu o economie planificată funcționarea SME se bazează, în mare măsură, pe instituțiile statale și aplicarea preponderentă a instrumentelor administrative. Respectiv, în statele descentralizate, cu o autonomie locală reală, cu o societate democratizată, rolul diferitor părți componente ale SME este total diferit, ca și gama instrumentelor și mecanismelor PE. În cazul statelor cu o organizare federală sau cu o autoadministrare dezvoltată, una dintre problemele importante ale funcționării SME este delimitarea strictă și colaborarea SME la diferite niveluri – acestei probleme îi este dedicată o secțiune specială în acest compartiment.

Referitor la ME la nivelul întreprinderilor, a nivelului corporativ (MEC), consemnăm că în ultimele două decenii dezvoltarea acestuia a avut o evoluție spectaculoasă, bazată pe trecerea amplă de la aplicarea exclusivă a instrumentelor administrative la cele economice și, mai cu seamă, la cele voluntare. În acest sens, se identifică tendința clară de aplicare pe larg la acest nivel a sistemelor de management de mediu al OIS din seria 14000, ca și a altor instrumente voluntare ce țin de responsabilitatea ecologică și socială corporativă, precum și de raportarea benevolă în domeniu. Totodată, în acest context, asupra funcționării SME la acest nivel o influență deosebită o au calitatea organizării SME la scară națională, nivelul de dezvoltare

economică și de conștientizare ecologică.

Din cele expuse mai sus concluzionăm, că există o varietate foarte largă de SME și, respectiv, ale PE, care diferă atât în contextul nivelurilor ierarhice, cât și în funcție de o multitudine de factori. În același timp, principalele scopuri și obiective de mediu care stau în fața SME la nivelul general sunt comune și țin de trei aspecte de bază: (a) conservarea/prezervarea obiectelor naturii; (b) utilizarea durabilă a resurselor naturale; și (c) prevenirea degradării și poluării mediului și asigurarea securității ecologice a populației. Aceste trei domenii prioritare trebuie să fie luate în considerare în procesul formulării PE la toate nivelurile. Mai mult ca atât, este necesar ca și scopurile și obiectivele ecologice să fie armonizate în așa fel, ca cele mai generale ce țin de un nivel ierarhic superior să se bazeze pe cele inferioare, să țină cont de ele, și viceversa – scopurile și obiectivele ecologice ce țin de nivelurile inferioare să fie coordonate cu cele stabilite la nivelurile superioare. În acest context, problema armonizării și coordonării eforturilor PE la diferite niveluri ierarhice devine una foarte importantă la etapa actuală a existenței sociale. Direcțiile principale ale acestei armonizări/coordonări pot cuprinde următoarele: (a) activitățile orientate de jos în sus: țările își armonizează politica națională cu prevederile tratatelor internaționale și angajamentele internaționale asumate; (b) activitățile viceversa – de sus în jos: pragurile impacturilor de mediu, obiectivele și principiile PE sunt formulate și aprobate la nivel global și apoi transpuse în politicile naționale; (c) activitățile implementate la diferite niveluri: elaborarea politicilor, care abordează relațiile complexe dintre diferitele niveluri ale PE și a actorilor implicați în soluționarea problemelor ecologice.

Intrebări pentru autoevaluare

1. Expuneți definițiile și esența notiunilor de natură, mediu, ocrotirea și/sau protecția mediului.
2. Explicați noțiunile „ecologic” și „ecologie”, deosebirile semantice dintre management și politici de mediu și cele ecologice.
3. Da-ți definiția de ME. Explicați semnificația principalelor elemente ale acestei definiții.
4. Prezentați structura ME și elementele lui principale.
5. Care sunt principalele niveluri ierarhice ale sistemelor de management și prin ce ele se deosebesc?
6. Care este specificul managementului și politicii ecologice la nivelurile global, regional, național și corporativ?
7. De ce este necesar de a armoniza ME la principalele niveluri ierarhice?
8. Care sunt principalele domenii ale ME la toate nivelurile ierarhice și căile de armonizare a lor?

Capitolul 2. Politica Ecologică - element al sistemului Managementului Ecologic

2.1. Esența și definiția Politicii Ecologice, caracterul ei sistemic și elementele de bază

Deși termenul politica este foarte frecvent folosit în discuțiile cotidiene, el este greu de definit. Acest termen, de regulă, are o multitudine de nuanțe semantice. Ne putem convinge de acest lucru examinând explicația termenului în câteva dicționare. Astfel, *DEX-ul* definește cuvântul *politică* în felul următor: (a) totalitate de scopuri și obiective urmărite de clasele sau grupurile sociale în lupta pentru interesele lor, precum și metodele și mijloacele cu ajutorul cărora se ating aceste scopuri și obiective; (b) manieră de a acționa pentru atingerea unui scop. Într-un alt dicționar, specializat în domeniul politic se scrie: „politica reprezintă activitatea de guvernare a societății prin decizii ce se referă la direcționarea dezvoltării spre anumite obiective, mobilizarea și alocarea resurselor necesare...”. Prin urmare, putem observa că noțiunea dată are o interpretare destul de largă, care se referă la următoarele: (I) scopuri și obiective ale societății sau segmentelor ei; (II) metode și mijloace necesare pentru a atinge scopurile și obiectivele puse; (III) deciziile politice care orientează activitățile într-un anumit domeniu pentru aplicarea metodelor și mijloacelor ce asigură realizarea scopurilor și obiectivelor. Anume aceste trei aspecte în cele mai dese cazuri sunt evidențiate de mai mulți autori și în cazul definirii PE.

În literatura de specialitate, *politica* este concepută ca o formă de organizare și conducere a activității globale și a relațiilor sociale, de instituire și menținere, prin intermediul puterii politice, a unei ordini interne care statornicește și legalizează puterea existentă la un moment dat. Principala sferă a politicii o constituie participarea la treburile statului, orientarea

și determinarea formelor, sarcinilor și a conținutului activității statului.

Din cele expuse anterior este clar că noțiunea de politică se aplică în principal la domeniul public, și, în acest context, în cele mai dese cazuri este vorba de „*politici publice*” și într-un număr mult mai limitat cu privire la „*politici corporative*” ale diferitor companii de stat sau private. În cadrul acestui curs ne vom referi cu preponderență anume la politicile publice ecologice/de mediu.

În general, politicile publice sunt văzute ca „rețele de decizii interdependente, care se referă la alegerea obiectivelor, priorităților, mijloacelor, resurselor alocate și punerea lor în practică pentru a orienta realitatea economică și socială în direcția dorită, în vederea furnizării bunăstării colective”; ca sumă a activității guvernelor, fie că acționează direct, fie prin interpuși (agenții guvernamentale), care are influență asupra vieții cetățenilor. Politica publică poate fi definită în mod simplu ca fiind ceea ce guvernele aleg să facă sau să nu facă sau ca „totalitatea activităților desfășurate de administrația publică centrală de specialitate în scopul soluționării problemelor de politici publice identificate și pentru asigurarea dezvoltărilor necesare într-un anumit domeniu”. Politicile publice reprezintă, practic, acțiuni realizate de către autorități (centrale sau locale) ca răspuns la problemele care vin dinspre societate. Cu alte cuvinte, se poate vorbi despre politici publice atunci când o „autoritate publică, centrală sau locală își propune, cu ajutorul unui program de acțiune coordonat, să modifice mediul economic, social, cultural al actorilor sociali”.

Cu referire la domeniul mediului înconjurător politicile publice acoperă o gamă variată de aspecte, de la schimbările climatice, poluarea aerului, managementul deșeurilor, conservarea biodiversității, etc. Concepută ca formă a politicii generale a statului, politica de mediu/ecologică are sarcina de a stabili strategiile, obiectivele și prioritățile, metodele și mijloacele

implicate în „acțiunile desfășurate pe plan național în scopul prevenirii și combaterii poluării, a conservării DD a mediului”. Potrivit profesorului român Ernest Lupan, „politica de mediu apare ca o formă de orientare și organizare a activității complexe de protecție a mediului, chemată să stabilească strategiile, metodele și mijloacele utilizate în acțiunile desfășurate pe plan național și internațional pentru prevenirea și combaterea poluării, pentru îmbunătățirea condițiilor de mediu”. Aici vom remarca faptul că deși în literatură de specialitate română, ca și în cazul noțiunii de „management” în cadrul căruia s-a înrădăcinat termenul management de mediu, vom aplica noțiunea de politici ecologice în sens similar cu cele de mediu, având în vedere faptul că semantic e mai corect de a o aplica, căci *o astfel de noțiune accentuează faptul că politicile date se referă nu atât la mediul înconjurător și/sau componentele sale, ci în primul rând, la interrelațiile societății cu acestea.*

În ceea ce privește definiția PE (politicii ecologice – în sens echivalent noțiunilor de politici de protecție a mediului sau de mediu), prin ea se înțelege atât un *ansamblu de principii și scopuri*, cât și *de metode și instrumente ale ME*, care se aplică pentru soluționarea unor probleme de mediu. În același sens este și definiția dintr-un dicționar de termeni de mediu, editat sub egida OCDE, în care se spune: „PE reprezintă atât un *sistem de principii și scopuri ale protecției mediului, cât și de metode generale și mecanisme de atingere a acestor scopuri*”. Alți autori arată că PE este un sistem de *obiective și de priorități de mediu* existente atât la nivel de stat, cât și *voință politică* în vederea atingerii lor prin intermediul mecanismelor legale, economice și administrative. În sens similar tratează definiția PE și cercetătorul român C. Ionescu, care consideră că „...politicile de mediu reunesc *țelurile și principiile comune de acțiune în domeniul mediului*, ale unei comunități sau organizații la nivel internațional, regional sau local, care urmăresc un angajament asumat pentru protejarea,

conservarea și ameliorarea continuă a mediului și conformarea comunității sau organizației cu cerințele reglementărilor relevante privind mediul”. Conform acestui autor, politica de mediu furnizează cadrul conceptual pentru managementul mediului.

Alți autori abordează PE în sens mai îngust, și anume în calitatea acesteia de *activități sau măsuri de protecție a mediului*. În acest sens, este ilustrativă definiția PE dată de cercetătorul american G. David, conform căruia „PE poate fi privită ca *un ansamblu de măsuri* elaborate la nivel macro și microeconomic, în scopul reducerii procesului de deteriorare a calității sănătății omului și a mediului, a calității naturii (menținerea bogăției și a diversității formelor de viață) și a calității factorilor de mediu care afectează producția (solul, vegetația, materiile prime etc). Similară este și definiția dată de D. Markovici, care consemnează că „PE reprezintă o *activitate organizată și conștiincioasă umană* a instituțiilor statului, a societății civile, dar mai cu seamă a organizațiilor politice, în cadrul căreia sunt reglementate relațiile dintre societate și natură în scopul protecției și dezvoltării mediului înconjurător”.

Printre alte definiții ale PE poate fi specificată și cea conform căreia ea reprezintă (I) „ o *activitate* în domeniul protecției și ameliorării mediului, utilizării raționale și restabilirii resurselor naturale, asigurarea securității ecologice a populației și stabilirii unor relații armonioase între om și natură”; (II) „... PE este o *activitate* orientată atât spre utilizarea durabilă a resurselor naturale, minimalizarea poluării și deșeurilor, cât și spre conservarea funcțiilor de menținere a vieții ale biosferei”; și (III) PE reprezintă totalitatea de acțiuni orientate nu numai spre conservarea naturii, ci și spre utilizarea rațională a resurselor naturale pentru a asigura securitatea ecologică.

În unele definiții care abordează PE ca activități în domeniu, țin de funcțiile statului. Astfel, academicianul A.

Ursul definește PE ca *activitate a statului* orientată spre protecția mediului și utilizarea naturii într-o perspectivă îndelungată. În același mod autorul american, J. McCormick, leagă PE de activitatea instituțiilor statale, specificând că PE este orice *acțiune sau inacțiune a guvernanților* (în sens larg, incluzând orice instituție centrală, locală, regională sau comunitară) în vederea gestionării activității umane pentru prevenirea efectelor dăunătoare asupra naturii și resurselor naturale ori în vederea asigurării că schimbările produse de om mediului nu afectează calitatea vieții umane.

Unii autori menționează că PE reprezintă atât un *ansamblu de principii și/sau instrumente ale ME*, cât și un *complex de măsuri în domeniu*. În același sens, definește politica de mediu și autorul român, C. Negrei, care arată că aceasta reprezintă „...un ansamblu coerent *de măsuri și mijloace*, prin care se urmărește conservarea capacității de suport a sistemelor naturale”. Unul dintre elementele importante ale acestei definiții este specificarea „ansamblu coerent”, și nu pur și simplu un sistem de măsuri. Dificultățile de definire exactă a unui sistem unitar care să dispună de mijloace de control cum impune noțiunea de sistem. În același timp, noțiunea de conservare a capacității de suport nu exclude, ci presupune cuplarea mediului la activitatea economico-socială, dar numai în limitele de manifestare a legilor ecologice. În mod analogic tratează definiția PE și specialiștii de la PNUD: „...PE reprezintă o *enumerare a principiilor și acțiunilor* adoptate de o națiune, de o comunitate sau chiar de o companie în scopul de a proteja sau conserva componentele de mediu și/sau de a utiliza resursele naturale într-o manieră durabilă. Ea cuprinde o gamă variată de aspecte, începând cu atmosfera și ecosistemele terestre, promovarea științei și informației de mediu, dezvoltarea sistemelor de alarmă și de răspuns pentru a acționa în cazul dezastrelor de mediu sau al situațiilor excepționale”.

Într-un sens mai îngust, cu referire la nivelul corporativ,

este definită PE în Standardul 14001 al OIS privind sistemul de management al mediului, în care se spune că politica de mediu reprezintă „...*declararea de către o companie, societate comercială, firmă, întreprindere, autoritate sau instituție publică sau particulară a intențiilor și a principiilor ei referitoare la performanța globală de mediu, care creează cadrul de acțiune și de stabilire a obiectivelor de mediu ale acesteia.*

Din cele expuse, constatăm existența unei mari diversități de definiții ale PE, ce se referă la anumite aspecte ale noțiunii *politică* în general. În cele mai multe cazuri este vorba de PE în calitatea ei atât de totalitate de principii și obiective, cât și de mijloace, metode și procedee aplicate în scopul asigurării protecției mediului în sensul larg al acestei noțiuni. O astfel de abordare a PE este mai aproape de sensul etimologic al termenului politică. Din cele relatate mai sus, observăm că, deseori, prin noțiunea de PE se subînțelege și activitatea sau complexul de măsuri pentru protecția mediului. Prin aceasta se depășește esența noțiunii de politică în general și se are în vedere implementarea unor decizii referitoare la protecția mediului. Noi considerăm inoportun a atribui PE și activitățile în domeniu. Menționăm, de asemenea, că, deși la etapa actuală a dezvoltării PE, ea nu corespunde într-un tot al noțiunii de sistem, ea are totuși la bază toate elementele care permit a o trata ca pe un întreg constituit dintr-o serie de elemente care interacționează.

Așadar, considerăm abordarea PE în calitate de *sistem atât de principii, scopuri și obiective ecologice, cât și de abordări și instrumente ale lui, care se află în strânsă legătură și care se aplică pentru asigurarea protecției eficiente a mediului ca parte componentă a DD.* În această ordine de idei, este clar că PE nu reprezintă o simplă totalitate de elemente (principii, scopuri, obiective, abordări și instrumente), ci o integritate sistematică bine organizată a acestora și interacțiunile lor. Componentele PE interacționează, fapt care determină calitățile unui sistem.

Schimbarea unora dintre aceste elemente condiționează necesitatea modificării și altor elemente, iar armonizarea acestora asigură o protecție mai eficientă a mediului. Mai mult ca atât, PE include nu numai scopuri și obiective sau priorități, ci și metodele și instrumentarul atingerii lor. Este important, de asemenea, ca PE să se bazeze pe principiile durabilității, fiind orientată nu numai spre conservarea mediului, ci și spre utilizarea lui durabilă, fiind armonizată cu politicile din domeniul economic și social.

Pornind de la principiile DD, PE reprezintă o parte integrantă a politicii social-economice a statului. Aceasta reiese și din faptul că, la fel ca orice sistem, politica de mediu poate fi tratată ca subsistem sau ca element al altor sisteme mai generale, și nu poate să se dezvolte fără a lua în calcul scopurile și prioritățile acestora. Astfel, de exemplu, având în vedere cerințele DD, PE interacționează în permanență cu politica din domeniul economic, social și cultural și se dezvoltă, se modifică încontinuu, ținând cont atât de experiența acumulată, de tendințele dezvoltării mediului natural, cât și de factori de ordin economic, social și cultural.

În contextul celor expuse putem concluda că PE a unui stat se referă la totalitatea priorităților și obiectivelor de mediu, a metodelor, măsurilor și instrumentelor de atingere ale acestora, sistem direcționat către asigurarea utilizării durabile a resurselor naturale, prevenirea, reducerea sau atenuarea degradării calității mediului. Din cele expuse am putea evidenția elementele de bază ale unei PE: (a) reprezintă un sistem unitar, compus din metode, măsuri și instrumente pentru atingerea obiectivelor și priorităților stabilite. (b) componentele PE interacționează între ele, fapt ce determină considerarea ei drept un sistem integrat. (c) o PE este orientată nu numai spre conservarea mediului, ci și spre utilizarea durabilă a resurselor naturale, prevenirea, reducerea sau atenuarea degradării mediului.

În elaborarea politicii din sectorul mediului, trebuie să se ia

în considerare: datele științifice și tehnice disponibile; condițiile mediului din diverse regiuni ale UE; avantajele și costurile care pot rezulta din acțiune sau din inacțiune; dezvoltarea economică și socială a țării în ansamblul său și dezvoltarea echilibrată a regiunilor sale.

2.2. Procesul de formulare a Politicii Ecologice și sursele ei

El include câțiva pași: (a) identificarea și delimitarea problemei de mediu: trebuie luate în calcul condițiile științifico-tehnice, pentru că, de foarte multe ori, o astfel de problemă nu se detectează decât în momentul în care dispunem de date științifico-tehnice suficiente; (b) evaluarea PE; (d) identificarea alternativelor: între diversele alternative (a acționa sau nu, când și în ce mod etc.) trebuie alese cele în concordanță cu principiile PE (de exemplu, în conformitate cu principiul precauției, integrării). Această etapă se realizează luând în calcul formularea priorităților în legătură cu problemele de mediu; (e) elaborarea unui document preliminar care cuprinde propuneri ale puterii publice competente; (f) dialogul, negocierile, tranzacțiile dintre actorii implicați (*stakeholders*) în procesul de formulare a politicii; (g) forma definitivă a politicii care se poate cristaliza în rezultate cu caracter normativ (regulamente, directive, decizii) sau nu (declarații de principii, programe de acțiune etc.).

Practic, în afara acestui proces analitic (care privește rezolvarea unei probleme), elaborarea PE presupune și un proces politic în care, de cele mai multe ori, se urmăresc interesele proprii grupului politic care controlează această acțiune. Există trei etape principale în procesul de realizare a politicilor publice, iar PE nu face excepție, acestea fiind: elaborarea, implementarea (aici rolul administrației este esențial) și evaluarea (când se analizează dacă activitățile și mijloacele identificate au condus la realizarea scopurilor stabilite).

PE are la baza sa o *multitudine de surse*. În acest sens,

în prim-plan, stă *legislația ecologică* a țării, și, în primul rând, *Constituția*. În ea se regăsesc atât principiile de bază ale PE, cât și alte elemente importante, cum ar fi obiectivele ecologice, mecanismele protecției mediului și instrumentele ei. PE este prezentată și în legile adoptate de Parlament și, mai cu seamă, în deciziile guvernamentale și, în mod special, în *documentele planificării ecologice*, cum ar fi: Conceptele, Strategiile, Programele și Planurile Ecologice de Acțiuni; Regulamentele și instrucțiunile de mediu apropiate de Guvern sau Instituțiile Guvernamentale. Printre sursele importante ale PE pot fi specificate și *tratatele internaționale* la care este parte țara dată. Aceste documente se întemeiază pe practica internațională cea mai avansată și cuprind, în special, principiile de bază ale PE într-un domeniu sau altul, scopurile și obiectivele primordiale, și, uneori – mecanismele implementării lor.

2.3. Principiile Politicilor Ecologice

PE se fundează pe o serie întreagă de principii ale protecției mediului care au fost expuse în mai multe lucrări. Unele din principiile expuse în ele poartă mai mult caracterul unor domenii de activitate decât al unor reguli generale ale PE, iar altele au un caracter îngust și țin în special de unele măsuri prioritare în domeniu. În acest context, am încercat să efectuăm o sistematizare a principiilor PE descrise în materialele publicate și să le organizăm într-o formă, pe care o considerăm mai coerentă. În cele ce urmează vom prezenta principiile PE într-o formă sistematizată de noi.

Principiul sistemic presupune abordarea multiaspectuală a PE în cadrul socioecosistemelor existente. Astfel, dat fiind faptul că avem de operat cu sisteme socio-ecologice complicate, ale căror componente se află în interacțiuni directe și indirecte, în procesul trasării scopurilor, determinării instrumentelor și mecanismelor, stabilirii și aplicării măsurilor de protecție a mediului,

adică a PE, este necesar să fie luate în calcul particularitățile socioecosistemelor și interacțiunile componentelor acestora.

Principiul evolutiv prevede ca formularea și selectarea obiectivelor și a măsurilor de protecție a mediului să se bazeze pe studierea obiectelor și socioecosistemelor sub aspectul dezvoltării lor în timp. Evoluția socioecosistemelor determină, în mare măsură, particularitățile structurii și funcționării lor, ale rezistenței la impactele externe.

Principiul de adaptare preconizează ca acțiuni ecologice prioritare cele de adaptare a activității umane la condițiile mediului natural, și nu cele de transformare a lui. Principiul presupune și necesitatea asigurării dezvoltării social-economice în limitele capacităților de suport ale ecosistemelor.

Principiul de conservare a biodiversității și de asigurare a regenerării și menținerii resurselor naturale prevede ca dezvoltarea social-economică să se bazeze pe legitățile reglementării biotice cu conservarea biodiversității. Mai mult ca atât, folosirea rațională a naturii trebuie să se bazeze pe utilizarea neextenuantă și economicoasă a resurselor regenerabile și neregenerabile, pe utilizarea inofensivă a reziduurilor. Resursele regenerabile trebuie să fie utilizate în limitele capacității de reproducere a lor, iar celor neregenerabile, - concomitent cu substituirea lor cu resursele artificiale sau cele care le înlocuiesc pe ele. În afară de aceasta, gradul de poluare a mediului nu trebuie să depășească limita de asimilare a poluanților de mediul înconjurător.

Principiul izolării maxime (separării) a tehnosferei de biosferă. Dat fiind faptul că posibilitățile de autopurificare ale mediului de produse tehnogene sunt limitate, iar pentru multe substanțe sintetice/xenobiotice nu există un mecanism de autopurificare al biosferei, este necesar de a asigura circuitului substanțelor poluante într-un ciclu închis al tehnosferei – „produs al muncii – materie-primă utilizată – produs al muncii”, circuitului substanțelor în natură.

Principiul unității planetare și cooperării internaționale. Interacțiunea socioecosistemelor la nivel local, național, regional și global determină necesitatea cooperării internaționale în domeniul protecției mediului. Acest principiu presupune promovarea colaborării și parteneriatului internațional în scopul conservării, protecției și restabilirii integrității socioecosistemelor, colaborare care urmează să fie susținută prin semnarea acordurilor și a tratatelor internaționale în domeniu. Drepturile fiecărui stat pentru folosirea propriilor resurse naturale trebuie să fie realizate fără a prejudicia ecosistemele din afara frontierelor de stat. În același timp, este necesară aplicarea principiului responsabilității diferențiate a statelor pentru degradarea ecosistemelor globale.

Principiul DD presupune că dezvoltarea social-economică să nu aibă loc în detrimentul mediului natural, ci să asigure posibilitatea satisfacerii cerințelor vitale de bază atât ale generațiilor actuale, cât și ale celor viitoare de oameni. Prin urmare, conservarea mediului natural trebuie să constituie o parte inalienabilă a procesului DD, iar dezvoltarea economică, echitatea socială și securitatea ecologică urmează să fie unite într-un tot întreg, care, împreună, vor determina criteriile de bază ale dezvoltării.

Principiul armonizării reglementării administrative și stimulării economice prevede ca realizarea măsurilor de protecție a mediului să se bazeze pe aplicarea armonioasă a diferitor instrumente ale PE și, în primul rând, a celor administrative și economice. În afară de aceasta, utilizarea mediului trebuie să se situeze în limitele reglementărilor, standardelor și normativelor administrative. Totodată, utilizatorii mediului acoperă atât plățile pentru resursele naturale, cât și cheltuielile legate de prevenirea poluării și/sau de poluarea mediului. În plus, ei trebuie să asigure compensarea populației și naturii în cazul daunelor cauzate ca rezultat al încălcării legislației de mediu. În același timp, statul

oferă stimulente economice de încurajare a activităților de protecție a mediului.

Principiul precauție și prevenție presupune prevenirea problemelor ecologice, deoarece ea este mai eficientă decât refacerea mediului. Prin urmare, înainte de a adopta deciziile dezvoltării social-economice trebuie întreprinse măsuri de estimare a efectelor ecologice ale activităților preconizate, în baza căreia se vor elabora măsuri eficiente atât de prevenire a degradării mediului, de evitare a catastrofelor ecologice și tehnogene, cât și de minimalizare a impactelor negative.

Principiul participativ promovează protecția mediului ca sarcină nu numai a instituțiilor publice, ci și a publicului larg (populației, organelor de stat și a sectorului privat, a societății civile etc.). Participarea largă asigură o protecție mai eficientă a mediului. În acest sens, se impune crearea mecanismelor de atragere a publicului la luarea deciziilor cu privire la mediu.

Principiul transparenței ecologice preconizează informarea publicului în problemele ecologice. Cunoștințele ecologice asigură un angajament politic mai activ în domeniul protecției mediului a tuturor actorilor politici din țară. În acest scop, este necesară asigurarea accesului liber la informația ecologică, inclusiv prin folosirea mijloacelor informaționale globale, naționale etc. Aplicarea acestui principiu ajută și la evitarea unor conflicte social-ecologice.

Principiul certitudinii prevede ca orice decizie ce are tangență cu mediul să fie adoptată în cazul când există o certitudine în sensul efectelor ei asupra mediului. Astfel, activitatea economică urmează a fi desfășurată, renunțând la proiectele care ar provoca un prejudiciu irecuperabil mediului sau ale căror consecințe ecologice nu au fost studiate suficient.

Principiul subsidiarității preconizează ca măsurile de protecție a mediului să fie luate la „nivel adecvat”, luând în calcul nivelul de poluare, acțiunile necesare și zona geografică ce trebuie protejată.

2.4. Tipurile Politicilor Ecologice

La fel ca în cazul politicilor din alte domenii, PE poate fi de mai multe tipuri, în funcție de criteriul aplicat. Politicile publice pot fi caracterizate în funcție de criterii, discutându-se despre mai multe tipuri de astfel de politici.

Astfel, în funcție de antrenarea diferitor părți interesate în formularea și implementarea ei, politica: (a) *de administrare*; (b) *pluralistă*; (c) *colectivă*. Pentru PE de administrare sunt caracteristice metodele administrative și soluțiile/aspectele tehnice, iar rolul principal îl joacă factorii decizionali și experții, care stabilesc cadrul de soluționare a unei probleme și prioritatea acesteia. Pentru PE pluralistă îi sunt caracteristice participarea la adoptarea deciziilor nu numai a experților, ci și a reprezentanților societății civile și a altor părți interesate, în particular ai sectorului privat. În acest caz, PE se realizează în baza interacțiunii organelor de stat cu alte părți interesate. PE colectivă se bazează pe drepturile comunității locale, care presupune transmiterea de către stat a dreptului de decizie la grupurile de cetățeni ale căror interese ar putea fi afectate.

Având în vedere caracterul anticipativ al ei, PE poate fi: (a) *urgentă* sau *de reacție imediată la o situație ecologică*. De obicei, prioritățile de bază ale guvernelor sunt în afara celor care ar viza mediul și, de aici, acestea se află în afara procesului decizional obișnuit. În acest context, de cele mai multe ori o PE este formulată atunci când situația devine foarte gravă sau când apar situații de urgență de mediu; (b) *de rutină*. Cele mai multe politici sunt dezvoltate prin intermediul deciziilor de rutină, care sunt formulate în concordanță cu anumite obiective politice bine definite; (c) *intermediară*. PE de acest tip este situată între PE de urgență și PE de rutină.

În funcție de caracterul măsurilor de protecție a mediului, PE pot fi: (a) *de prevenire a impactelor*, care au scopul de a preveni schimbările de mediu; (b) *de minimalizare a impactelor*,

care prevăd acțiuni de minimalizare a posibilelor consecințe ale schimbărilor de mediu; (c) *de ajustare*, care, acceptând schimbările temporare produse, prevăd acțiuni de ajustare la aceste schimbări; (d) *de adaptare*, care urmăresc adaptarea la schimbările ireversibile produse.

Luând în calitate de criteriu de clasificare un anumit domeniu al protecției mediului PE poate fi: (a) *de utilizare și de protecție a resurselor naturale*; (b) *de conservare a naturii*; (c) *de securitate ecologică*; (d) *de refacere și îmbunătățire a calității mediului*.

În funcție de reglementările ME, o PE poate fi: (a) *de drept* (care vizează fundamentarea legală a acțiunilor de protecție a mediului); (b) *social-ecologică* (ce include aspectele sanitaro-epidemiologice); (c) *ecologico-economică* (ce ține de stimularea schimbului comportamentului beneficiarilor mediului); (d) *de conștientizare ecologică* (care presupune informarea și atragerea publicului în domeniul protecției mediului și formare a unei atitudini responsabile față de natură); (e) *educațională* (care ține de instruirea și educația ecologica atât a publicului larg, cât și a specialiștilor în domeniu).

În funcție de nivelurile sistemelor socio-ecologice la care se formulează și se aplică, o PE poate fi: (a) *internațională și globală*, care se referă la biosferă sau la unele segmente teritoriale ale acesteia; (b) *regională*, care cuprinde un continent întreg sau regiuni geografice întinse; (c) *națională*, care privește teritoriul unui stat; (d) *locală*, care se referă la teritoriile administrative locale; (e) *a întreprinderilor*, care vizează teritoriul unei organizații/întreprinderi.

2.5. Direcțiile principale ale Politicii Ecologice în contextul evoluției dezvoltării social-economice contemporane

Prin noțiunea de direcții ale PE vom înțelege domeniile, abordările și grupul de instrumente necesare în contextul unor situații social-economice și ecologice concrete. Este evident că multitudinea acestor situații creează dificultăți serioase în generalizarea lor. În funcție de nivelul dezvoltării social-economice al unei țări, de particularitățile situației și ale problemelor ecologice, de nivelul de cultură și educație etc., direcțiile PE pot fi foarte diferite. Totodată, pot fi anumite domenii și abordări în general acceptate, care au fost și vor fi mult timp aplicate cu succes în contextul majorității statelor, indiferent de situația ecologică sau de nivelul de dezvoltare social-economică.

În procesul studierii literaturii de specialitate, constatăm că în calitate de direcții de bază ale unei PE se specifică, de regulă, următoarele: (a) asigurarea unei calități favorabile ale mediului (în general sau ale unor aspecte particulare ale acestuia); (b) raționalizarea utilizării resurselor naturale sau limitarea impactelor de mediu; (c) reabilitarea/refacerea teritoriilor ecologic nefavorabile; (d) asigurarea securității ecologice a populației și soluționarea unor probleme ecologice în acest sens; (e) perfecționarea continuă a cadrului legal, stabilirea normelor și standardelor ecologice; (f) întărirea capacităților instituționale la toate nivelurile de management, în special la cel local, odată cu descentralizarea funcțiilor ME; (g) perfecționarea și dezvoltarea noilor instrumente ale PE; (h) asigurarea științifică a PE; (i) crearea și perfecționarea sistemului monitoringului ecologic; (i) educația, instruirea ecologică și crearea accesului publicului larg la informația și deciziile în domeniu; (k) re tehnologizarea ecologică a producției; (j) asigurarea financiară a protecției mediului; (m) cooperarea internațională etc. Acestea sunt direcțiile care, în majoritatea cazurilor, se menționează în documentele PE ale unui

stat, inclusiv în tratatele ecologice internaționale. Implementarea direcțiilor PE pe parcursul ultimelor decenii a contribuit, în unele cazuri, la prevenirea degradării mediului și la soluționarea unor probleme ecologice atât în plan regional, cât și național. În același timp, direcțiile PE se află într-un proces continuu de modificare și concretizare. Aceasta este determinată de o serie de factori și condiții, la care ne vom referi în cele ce urmează.

Evoluția situațiilor ecologice și a percepției acestora. Problemele ecologice actuale evoluează și, comparativ cu cele din trecut, devin mai complicate, posedă un caracter transfrontalier, iar uneori sunt mult mai subtile și mai puțin sesizabile, și, în acest context, pentru soluționarea lor sunt necesare noi strategii, abordări, instituții și instrumente. Acolo unde problemele ecologice puteau fi proiectate în mare măsură numai în termenii controlului emisiilor industriale, acum sunt necesare metode mai complexe și integrate (controlul integrat al poluării, managementul ecosistemelor, analiza ciclului vieții produselor, integrarea politicii etc.). S-a demonstrat deja că problemele ecologice poartă un caracter complex și, pentru soluționarea lor, este necesară o abordare integrativă. Totodată, actualele PE, în mare măsură, continuă să se bazeze pe o abordare sectorială în detrimentul mediului și neglijează noile probleme în domeniile din afara cadrului PE existente. În acest context, noile PE tot mai mult încep să se fundeze pe abordări intersectoriale. Spre exemplu, PE în agricultură, care până în ultimii ani se baza pe abordări ce asigurau sporirea producției agricole, ignorând, în mare măsură, cerințele conservării solului și apelor, actualmente sunt schimbate cu cele ce au o abordare integrativă, luându-se în calcul atât aspectele de mediu, cât și cele sociale. În mod similar, exploatările forestiere care până nu demult erau orientate în special spre majorarea profitului direct, lăsând fără atenția necesară aspectele de conservare a fondului genetic, de oferire a serviciilor ecosistemice etc., astăzi sunt supuse unei noi abordări,

care integrează considerentele ecologice și cele sociale.

O altă tendință a noilor PE ține de faptul că astăzi se observă o trecere a atenției de la problemele ecologice acute de nivel local, dar care sunt relativ simple și reversibile, care pot fi soluționate la prețuri rezonabile și într-un termen real, asupra problemelor ecologice cu caracter cronic, global și extrem de complexe, care pun în pericol dezvoltarea umană. Anume aceste lucru a condiționat adoptarea de către comunitatea internațională a conceptului de DD, care presupune o abordare integrativă nu numai a aspectelor de dezvoltare, ci și a celor de soluționare a problemelor ecologice. Prin urmare, protecția mediului trebuie privită numai în contextul conexiunilor cu alte aspecte de dezvoltare, iar la adoptarea diferitelor decizii privind activitatea economică, în mod obligatoriu se vor evalua și aspectele sociale și de securitate ecologică. În același timp, luarea acestor decizii trebuie să se bazeze pe un fundament factologic solid, ținându-se cont atât de valorile economice, cât și de cele istorice, culturale, ecologice etc.

Creșterea capacității științei de a detecta atât noile probleme ecologice, cât și de a dezvolta noile tehnologii în domeniu. Creșterea potențialului științei și identificarea atât a noilor probleme, cât și a noilor abordări de soluționare a lor sau a noilor tehnologii ecologice solicită formularea noilor direcții ale PE. În această ordine de idei, se impune o revizuire a obiectivelor cercetărilor științifice în domeniu și o dezvoltare a stimulentei pentru efectuarea acestor cercetări.

Schimbările în structurile economice. Odată cu schimbările structurale economice ce țin, de exemplu, de creșterea ponderii serviciilor și de descreșterea industriei și agriculturii, apar probleme ce nu sunt în atenția publicului și a instituțiilor de mediu. De exemplu, apar probleme ce țin de circuitul ambalajelor de producție nu numai la obiectele industriale mari, ci și la o mulțime de producători mici, cu un număr limitat de angajați cu

un impact minim asupra mediului, efectul cumulativ al cărora poate să atingă nivelul unor întreprinderi industriale mari. Acordarea serviciilor medicale sau a celor din sfera de deservire, de asemenea, pot prezenta noi pericole pentru mediu, din cauza aplicării unor noi produse și mărfuri. În acest sens, suntem abia la începutul conștientizării problemelor care apar odată cu dezvoltarea sectorului de servicii.

Sporirea rolului sectorului privat și necesitatea creării cadrului pentru o activitate eficientă. Promovarea procesului de privatizare în mai multe țări ale globului creează noi condiții pentru antrenarea sectorului privat în protecția mediului. Pentru aceasta este necesar atât de a dezvolta noi instrumente ale PE la nivel corporativ, cu preponderență în bază voluntară, cât și de a dezvolta stimulentele economice care ar încuraja ecologizarea producției. Este, de asemenea, necesar de elaborat proceduri eficiente ale procesului de privatizare și/sau ale schimbărilor de proprietate stabilind în mod cert responsabilii pentru poluarea anterioară. Prin urmare, printre prioritățile PE la etapa actuală, o constituie formularea unor mecanisme de parteneriat și de colaborare a instituțiilor guvernamentale cu sfera de business în vederea protecției mediului.

Dezvoltarea antreprenoriatului și introducerea unor tehnologii ecologice. Odată cu conștientizarea problemelor ecologice și o atenție sporită asupra activităților în domeniu, crește, cu ritmuri accelerate, mai ales în țările occidentale, piața de mărfuri și servicii de mediu, a tehnologiilor în domeniu. Toate acestea determină necesitatea anumitor modificări în PE, în special în ceea ce privește dezvoltarea stimulentele economice și a inovațiilor tehnologice în acest domeniu.

Creșterea flexibilității și eficienței instrumentelor PE. Dezvoltarea pe parcursul ultimelor două decenii a abordărilor și instrumentelor PE, a practicii aplicării lor condiționează necesitatea perfecționării continue a PE pentru a-i conferi mai

multă flexibilitate și eficiență. S-a demonstrat că flexibilitatea reglementărilor ecologice creează noi posibilități agenților economici de a realiza măsurile de protecție a mediului, de atingere a indicilor calității mediului prevăzuți de organele ecologice în termenele indicate (sau convenite), cu cheltuieli mai mici. Un rol important în acest sens îl poate juca aplicarea pârghiilor economiei de piață, care prevede o reducere a implicării statului în activitatea economică (inclusiv în cea de protecție a mediului). Politica de mediu în anii 70 – începutul anilor 80 a fost în principal dirijată de instrumentele de comandă și control, care adesea au necesitat costuri de implementare extrem de ridicate. Aceste costuri și apariția anumitor probleme de mediu (cum s-a arătat mai sus) au determinat politicienii, spre sfârșitul anilor 80 – începutul anilor 90, să identifice alte opțiuni politice bazate pe criteriul cost-eficiență. Interesul pentru instrumentele economice a fost stimulat de o serie de factori și a generat o nouă orientare spre piață și renunțarea la reglementările directe în politicile publice. Printre acești factori sunt: (a) creșterea recunoașterii limitărilor guvernelor (de exemplu, deficite de implementare), în general, și ale sistemelor tradiționale de comandă și control ale reglementărilor ecologice, în special; (b) creșterea preocupării că reglementările ar putea să nu facă față în mod adecvat problemelor de mediu care apar, chiar prin impunerea unor costuri economice substanțiale (de exemplu, poluarea din surse difuze); (c) disponibilitatea de a implementa principiul „poluatorul plătește” și de a internaliza astfel de costuri de mediu, cum este cel al poluării, în prețurile bunurilor și serviciilor; (d) nevoia de a integra scopurile politicii de mediu în alte domenii ale politicii, cum ar fi agricultura, industria transporturilor, turismul și piața de servicii; (e) nevoia de a identifica mai multe instrumente flexibile și cost-eficiente pentru realizarea protecției mediului.

2.6. Scurt istoric al evoluției Politicii Ecologice

Schimbarea direcțiilor PE este condiționată și de alți factori și condiții, care evoluează în permanență. Analizând evoluția lor și abordările existente pe parcursul ultimelor decenii putem vorbi de câteva *etape în evoluția PE*.

Prima generație de PE (anii 50-70 ai sec. al XX-lea) avea ca obiectiv de bază soluționarea unor probleme ecologice particulare legate de contaminarea factorilor de mediu (aer, apă, de tratarea deșeurilor solide urbane și de conservarea ariilor naturale). Mecanismele și instrumentele PE aplicate la această etapă se caracterizau printr-o abordare fragmentară, sectorială a problemelor mediului. Inițial, un accent pronunțat se punea pe dezvoltarea tehnologiilor de diluare a poluanților, iar apoi – pe intensificarea controlului poluării. Mai târziu, în centrul atenției a fost pusă aplicarea principiului poluatorul plătește, acțiunile corective rămânând a fi prioritare față de cele preventive. Eforturile acestor PE au fost orientate spre stabilirea standardelor de calitate a mediului sau a CMA în mediu a diferitor poluanți. Această abordare a determinat orientarea clară a PE la așa-numita soluție „la capătul conductei”. Toate acestea au condus la dezvoltarea sistemelor instituționale și de monitoring care supravegheau respectarea standardelor și normelor de poluare stabilite. Abordările bazate pe controlul poluării și pe stabilirea de către autoritățile ecologice față de proprietarii obiectivelor poluatoare a celor mai avansate tehnologii, care trebuie aplicate în scopul minimalizării poluării, rămân a fi printre direcțiile importante ale protecției mediului în multe țări, inclusiv în cele dezvoltate. O altă trăsătură a PE la această etapă reprezintă tratarea sectorială a problemelor de mediu, fără a urmări armonizarea cu politicile economico-sociale sectoriale și globale, existând doar câteva verigi de interes ale relației mediu-economie (mediul, ca sistem, rămânând în afara preocupărilor). PE la această etapă s-a dezvoltat cu preponderență în baza actelor legislative,

standardelor de calitate a mediului și a normativelor impactelor ecologice, în care problemele de mediu erau divizate conform factorilor lui. În acest context, însă, este clar că prin abordări sectoriale, prin analiza unei singure substanțe poluatoare într-un singur mediu și, respectiv, reglementând totul printr-o PE, se subestimează problema interacțiunii poluanților, cea a efectelor intersectoriale ale acestei interacțiuni, eficiența unei astfel de PE va fi sub nivelul așteptărilor noastre.

A doua generație de PE apare la începutul anilor 80 și continuă până la finele anului 2000, când a fost conștientizat faptul că problemele de protecție a mediului nu sunt complementare celor economice și/sau sociale, ci constituie o parte componentă a dezvoltării. În fond, această schimbare a abordărilor PE a fost consfințită prin adoptarea în plan internațional a conceptului de DD și reflectă schimbarea viziunii asupra modelelor tradiționale ale creșterii economice, care încep a include componentele mediului (putem spune în acest sens, că etapa la care ne referim coincide cu începutul substituirii paradigmei reduționiste a ME cu cea a ecodezvoltării). Astfel, se confirmă că PE și cele de creștere economică se influențează reciproc. Experiența acumulată demonstrează că este posibilă o creștere economică și, în același timp, respectarea exigențelor protecției mediului. La această etapă PE devine preponderent anticipativă, implicând într-o măsură mai mare, atât sectorul privat, cât și societatea civilă. De asemenea, devin tot mai evidente tendințele de globalizare a politicilor de mediu și de integrare a acestora în sistemul politicilor social-economice. În același sens, se încearcă armonizarea orizonturilor timpului economic cu cele ale timpului biologic, ecologic, trecându-se treptat la o abordare sistemică, holistică a economiei și mediului. La o altă etapă a dezvoltării societății și a progresului științific-tehnic, odată cu apariția unei multitudini de substanțe sintetice și cu acutizarea impactului lor asupra mediului și sănătății populației, PE se focalizează la

problemele securității ecologice în scopul minimalizării acestor impacte.

A treia generație de PE apare la finele anului 2000 și continuă până în prezent. Modificările PE la această etapă sunt condiționate de mai mulți factori, cum ar fi: (a) agravarea profundă la nivel global a problemelor ecologice, de exemplu schimbările climatice, degradarea biodiversității și, în primul rând, a resurselor forestiere globale; (b) apariția noilor cunoștințe despre evoluția ecosistemului global; (c) globalizarea și extinderea influenței corporațiilor transnaționale; (e) apariția piețelor noi, noilor activități de servicii în instruire, dezvoltarea economiei verzi, integrarea considerentelor ecologice printre criteriile de achiziții publice; (f) transformarea radicală în structura economică atât în plan global, cât și național; (g) reducerea rolului guvernelor și creșterea rolului sectorului privat atât în creșterea economică, cât și în protecția mediului; (h) conștientizarea de către publicul larg a necesității participării lui atât la elaborarea și la adoptarea deciziilor de mediu, cât și la implementarea lor.

2.7. Tendințele actuale ale Politicii Ecologice

Analiza efectuată permite de a identifica următoarele tendințe principale în domeniu.

Schimbarea rolurilor diferitor părți implicate în protecția mediului. În acest sens, se observă tendința de a nu se axa numai asupra activității guvernelor sau a instituțiilor ecologice de stat, ci mai mult asupra rolului critic pe care trebuie să-l joace instituțiile publice în mobilizarea altor părți și sectoare implicate, de exemplu, sectorul privat, autoritățile locale, dar și societatea civilă. Această tendință este în corelație cu tendințele dezvoltării managementului public. Nu trebuie, ca în trecut, să vedem rolul prioritar și cuprinzător al guvernului ca fiind singurul responsabil de toate funcțiile în protecția mediului, atât a celor de previziune, inițiere, implementare, cât și a celor de asigurare a controlului

și a conformității PE. În prezent, rolul sectorului privat devine tot mai important, iar uneori chiar principal, inclusiv sub aspectul integrării cerințelor de mediu în creșterea economică, dar nu numai în asigurarea protecției mediului la întreprinderi. Menținerea situației în care instituțiile statului stabilesc regulile de comportament, standardele și normativele ecologice, în mod direct, prescriu modalitățile de protecție a mediului, nu stimulează inovațiile, nu iau în considerație diferențele între industrii, condițiile geografice specifice, și, respectiv, creează stimulente pentru a ocoli legile și regulile stabilite. Prin urmare, este necesară o nouă abordare, bazată pe utilizarea în continuare a sistemului reglementar care ar stabili cerințele minime, dar, în același timp, de a spori la toate nivelurile, posibilitățile, de implementare a performanței ecologice prin intermediul altor instrumente stimulatorii sau de conștientizare în contextul unor măsuri regulamentare cât mai reduse.

Altfel spus, guvernul trebuie să continue să conducă, dar nu trebuie să supravegheze în ce mod întreprinderile respectă aceste cerințe. Unitățile controlate trebuie să aibă posibilitatea singure să-și dezvolte strategia de realizare a cerințelor de mediu. Inovațiile sunt extrem de importante atât în domeniul tehnologiilor, cât și în cel al politicilor. De aici vine și necesitatea de a lucra împreună cu sectorul privat, dar nu împotriva lui, stimulând abordările noi, inovative și mai eficiente. Recunoscând atât capacitățile lor reglementare reduse, cât și necesitatea de atragere a investițiilor private, tot mai multe guverne din țările în curs de dezvoltare trec de la o abordare bazată pe controlul activității sectorului privat la una care implică dialogul și pe susținerea programelor de mediu negociabile care pot fi monitorizate. În unele cazuri, guvernele lucrează cu sectorul privat pentru a încuraja întreprinderile din acest sector să efectueze lucrări de îmbunătățire a mediului sau prin aplicarea voluntară a schemelor de ME la întreprinderi. În același timp, este necesar *a extinde răspunderea producătorilor*.

Se impune necesitatea adoptării acordurilor voluntare de răspundere a producătorilor conform cărora proiectanții, producătorii, furnizorii, utilizatorii acceptă răspunderea pentru efectele de mediu la toate fazele produselor lor.

Se conștientizează potențialul pieței ca un model dinamic și flexibil și, prin urmare, mai eficient al PE. În același timp, înainte de a trece la instrumentele pieței, cum sunt impozitele și plățile, sistemele de comerț cu drepturi de poluare etc., este necesar să ne asigurăm că prețurile de pe piață reflectă pe deplin atât considerentele de sănătate a omului și cele ecologice, cât și beneficiile de pe urma furnizării mărfurilor și prestării serviciilor. Dacă prețurile sunt corecte din acest punct de vedere, atunci chiar și cei care nu acordă atenție mediului pot fi influențați de forțele de piață spre un comportament ecologic mai responsabil. Stimulentele de piață care conduc la reducerea poluării, în principiu, sunt cele mai bune instrumente și practici care trebuie aplicate. Ele contrastează cu pârghiile de comandă și control sau cu reglementările tehnologice, pârghii care au fost o normă până nu demult. Pe parcursul ultimelor două decenii, unele state au dezvoltat și aplicat cu succes astfel de stimulente, în special în sensul reducerii poluării aerului și apelor. În același timp, Guvernul trebuie să creeze mai multe stimulente financiare pentru atingerea unor performanțe majore de mediu. Ele trebuie să fie utilizate în programele reglementare sau non-reglementare și să aibă mai multe forme, începând cu programe de comerț care oferă opțiuni cost-eficiență pentru întreprinderi și terminând cu responsabilități de reducere a costurilor pentru activități mai inofensive pentru mediu.

Aplicarea mai largă a unor abordări sistemice. Aceste tratări pot ajuta la examinarea interacțiunii elementelor socioecosistemelor, dar nu și a fenomenelor singulare. Cadrul reglementar existent, de regulă, neglijează principiile ecologice de bază ce țin, în mod special, de conexiunile dintre sistemele și

factorii naturali. Totodată, managementul ecosistemic reprezintă o abordare care vizează structura generală și comportamentul într-un domeniu specific, cum ar fi, de exemplu, un bazin acvatic, un oraș sau o altă unitate administrativă și, printr-un management adaptiv, elaborează programele care pot schimba, bazându-se pe cunoștințele specifice cu privire la sectorul sau la locul amplasării. De aici se cere o deplasare a accentului tradițional de pe resursele propriu-zise sau de pe speciile concrete pe o abordare colaborativă, holistică, care ar integra factorii ecologici, cei economici și sociali, bazându-se pe considerente ecologice în mai mare măsură decât pe cele politice și instituționale.

Stabilirea atentă a priorităților de mediu. Seriozitatea problemelor ecologice și lipsa resurselor financiare solicită atât stabilirea priorităților problemelor de mediu, cât și consecutivitatea soluționării lor. În orice document de planificare ecologică trebuie să fie elaborate criterii exacte clare de stabilire a priorităților în activitățile de protecție a mediului, să fie indicată succesiunea, pe termen scurt, mediu și de lungă durată, a acestor activități. O astfel de abordare, care poate fi luată drept exemplu, a fost aplicată în Programul de Acțiuni de protecție a mediului, formulat la Conferința europeană de la Dobriț din Cehia, pentru mediu în țările aflate la etapa tranziției economice.

Evidența și eficiența resurselor financiare cheltuite. Majoritatea PE, chiar a celor mai de succes au fost, până la momentul actual, foarte scumpe. Realizarea lor a necesitat resurse financiare enorme. Chiar și țările dezvoltate, nemaivorbind de țările în curs de dezvoltare, nu pot să-și permită și nu întotdeauna au de unde să acopere cheltuieli atât de mari. Din aceste considerente, la elaborarea oricăror documente ale PE se impune analiza cost-eficiență a măsurilor propuse. Această cerință trebuie să fie în centrul atenției atât a autorităților ecologice, cât și a publicului larg, pentru a soluționa mai multe probleme și/sau mai eficient cu cheltuielile mai mici. În acest

scop, este nevoie de o colaborare multidisciplinară și, mai cu seamă, a specialiștilor în protecția mediului și în economie, pentru a estima atât costurile pentru măsurile preconizate, cât și beneficiile așteptate. O astfel de abordare oferă așa-numitele oportunități „win-win”, care arată că trebuie găsite soluții care aduc beneficii ce țin de domeniul economic, dar care contribuie și la soluționarea problemelor ecologice și sociale.

Reducerea cheltuielilor în baza întăririi capacităților administrative și regulamentare. Este știut că, mai cu seamă, în țările în curs de dezvoltare, capacitățile administrative și de asigurare a implementării PE sunt foarte joase. Multe țări recunosc că nu pot aplica pârghii de PE care sunt aplicate în țările dezvoltate și bazate de autocontrol, acțiuni voluntare într-un context în care sectorul privat nu este orientat spre protecția mediului, iar implicarea societății civile este foarte slabă. În aceste condiții, la etapa actuală, este important să fie consolidate capacitățile administrative și organizaționale existente, care ar asigura conformitatea activităților economice cu legislația de mediu. Astfel, poate fi îmbunătățită situația ecologică, fără a investi prea mari resurse, asigurând atât conformitatea activităților de producție cu standardele și normativele ecologice, cât și reducerea contravențiilor în exploatarea resurselor naturale. În contextul acestei direcții a PE, putem afirma că managementul este mai important decât tehnologiile. Un management bun constituie o necesitate stringentă care, uneori, anulează necesitatea unor noi investiții și echipamente. Managerii buni pot să aducă îmbunătățiri esențiale mediului în condițiile unor costuri reduse sau chiar fără cheltuieli. Pe parcursul ultimelor două decenii, mii de întreprinderi au procurat tehnologii și echipamente costisitoare, dar din cauza că nu au fost întreținute corect sau că nu au fost aplicate în mod eficient, s-au risipit resurse considerabile fără nici un sens. Noile PE reorientează și dau prioritate managementului bun al

tehnologiilor și echipamentelor moderne.

Implicarea publicului larg în activitățile de mediu. Soluționarea problemelor de mediu devine mult mai eficientă atunci când este implicat și publicul, toate segmentele societății și cetățenii țării. Această necesitate este imperativă, în special, în contextul soluționării problemelor la nivel local, când este necesar să fie implicate pe larg comunitățile locale, deși devine evident că o astfel de abordare participativă aduce succes și la nivelurile ierarhice superioare. Implicarea publicului este necesară din câteva considerente, printre care: (a) populația locală deseori este mai capabilă de a identifica acțiunile prioritare; (b) comunitățile locale știu mai bine soluțiile cost-eficiente – care nu sunt la dispoziția guvernelor; (c) pe parcursul implementării proiectelor se observă motivația și angajamentul comunităților; (d) participarea comunităților poate crea condiții de schimbări pozitive și de promovare a reformelor. La nivelurile ierarhice superioare, participarea publicului asigură utilizarea potențialului creativ al păturilor largi în procesul de planificare ecologică, atât armonizarea intereselor părților interesate, cât și evitarea potențialelor conflicte sociale etc.

Investițiile în parteneriate. Experiența ultimelor decenii demonstrează că este mult mai eficient de soluționat problemele ecologice atunci când se lucrează în parteneriat. Acestea implică în adoptarea deciziilor experți de la instituțiile statale, dar și din sectorul privat, cercurile academice, societatea civilă. Astfel sunt create parteneriate, de regulă, tripartite: guvern–sectorul privat–comunitățile locale. Parteneriatele permit atragerea în soluționarea problemelor ecologice a tuturor părților interesate și asigurarea aplicării celor mai eficiente mecanisme de protecție a mediului. Ele sunt necesare, în special în cazul dezvoltării strategiilor locale care ar integra dezvoltarea economică și calitatea mediului.

Planificarea strategică și includerea cerințelor de mediu

la etapele timpurii ale planificării ecologice. În ultimii ani se manifestă tendința de stabilire a scopurilor cantitative de protecție a mediului, scopuri care trebuie atinse în termeni exacți. Deplasarea de la politicile pe termen scurt (care erau axate pe soluționarea unor probleme de mediu locale sau regionale) spre politici mai structurate, pe termen lung, care urmăresc prevenirea impactelor de mediu. Se știe că e mai lesne și mai eficient de prevenit degradarea mediului decât să îl refaci. În acest sens, mai multe țări aplică proceduri care evaluează impactele de mediu la etapa de planificare, inclusiv evaluarea strategică în faza când se formulează strategiile și programele de dezvoltare.

Descentralizarea protecției mediului. În decursul ultimelor două decenii, autoritățile de stat la nivel național au jucat un rol prioritar în protecția mediului. Odată cu reformele în administrare care țin de delegarea funcțiilor statului la nivel local, și în contextul consolidării capacităților autorităților locale se așteaptă ca ele să fie responsabile de starea ecologică și să suporte partea cea mai mare de cheltuieli în scopul protecției mediului. Aceste autorități tot mai mult capătă o autonomie reală, își stabilesc prioritățile în corespundere cu condițiile locale, și, respectiv, pot realiza o protecție a mediului mai eficientă. Prin urmare, este necesar să fie asigurat transferul responsabilităților de la nivelul național la cel local odată cu asigurarea transferului de resurse și competențe la nivel local. După cum am menționat anterior, la nivel național trebuie soluționate probleme referitoare la politicile fiscale și monetare, de legislație, domenii care creează cadrul de activitate al protecției mediului. În același timp, este eficient a soluționa problemele degradării resurselor naturale la nivel local. Totodată, deciziile adoptate la diferite nivele trebuie luate în considerație într-o manieră integrativă și coerentă, în special atunci când ele decizii se referă la probleme ecologice sectoriale care afectează mai multe grupuri sociale.

Armonizarea legislației naționale cu prevederile documen-

telor, în special, cu cele ale tratatelor ecologice internaționale la care țara este parte. Creșterea numărului de acorduri și convenții internaționale, formularea noilor documente juridice internaționale și aplicarea lor la nivel național solicită o continuă armonizare cu acestea a legislației și a politicilor ecologice naționale. Aceasta creează premisele necesare pentru aplicarea eficientă a tratatelor ecologice internaționale în plan național și soluționarea problemelor ecologice la acest nivel, și, în final, asigură aportul la rezolvarea problemelor ecologice regionale și globale. În acest sens, la nivel național trebuie să existe instituții responsabile care au planuri concrete de armonizare a legislației naționale cu actele juridice internaționale. O astfel de armonizare reclamă perfecționarea legislației și a politicilor naționale, luându-se în calcul faptul că tratatele internaționale se bazează pe practica internațională înaintată în domeniile respective.

Utilizarea surselor de informație și a tehnologiilor în scopul atingerii unor rezultate ecologice semnificative. Crearea rețelilor informaționale ecologice este o cale de a asigura accesul publicului larg la informația ecologică referitoare nu numai la cadrul de activitate, starea mediului, documentele PE, dar și soluțiile tehnologice în cazul diferitor situații ecologice. Scopurile de bază, în această ordine de idei, sunt legate de crearea accesului la informația de mediu pentru publicul interesat, operarea schimbului de informații între părțile interesate și stabilirea unor legături productive între baza informațională și adoptarea deciziilor.

Promovarea noilor tehnologii de protecție a mediului. În acest sens, este necesar de a căuta căi de suport pentru promovarea utilizării noilor tehnologii care pot soluționa problemele ecologice cu costuri reduse și mai eficiente. Pentru aceasta se impune elaborarea și aplicarea programelor de stimulente și încurajare a dezvoltării tehnologiilor inovative.

2.8. Integrarea Politicilor Ecologice

2.8.1. Dispoziții generale și definiția integrării PE. Din cele expuse mai sus, este clar că PE este parte componentă a unui sistem mai amplu ce ține de politica generală a dezvoltării, care exprimă scopurile și obiectivele societății, bazate atât pe informația științifică și pe valorile morale, cât și pe rațiuni despre interesele conflictuale politice și economice. Practica demonstrează că politicile naționale din domeniul mediului au succes atunci când sunt legate și sprijinite prin obiective socio-economice naționale, iar PE concepute separat de obiectivele naționale sunt dificile de implementat și nu conduc la rezultatele scontate. Prin urmare, PE trebuie să fie integrate în politicile din alte domenii și, în primul rând, în cele din sfera economică. O astfel de integrare oferă posibilități de evaluare ecologico-economică eficientă și de estimare economică a resurselor ecologice și naturale, de stimulare atât a mecanismelor financiare și economice, cât și a celor instituționale, astfel încât producătorii să fie interesați în protecția mediului, în aplicarea tehnologiilor avansate care asigură reducerea poluării. Până în prezent la adoptarea deciziilor de dezvoltare economică predomină neglijarea problemelor de mediu, pe fundalul unei atenții crescânde asupra problemelor sociale. Această situație este determinată, în mare măsură, de existența unor neînțelegeri și divergente, de ordin politic și ideologic. Mai mult ca atât, PE încă nu au reușit să producă o schimbare în activitățile din domeniu și, ca rezultat, în majoritatea țărilor lumii se constată o agravare a situației ecologice. Integrarea PE în domeniul social reprezintă o necesitate, în sensul asigurării unor condiții mai bune pentru sănătate, a condițiilor de trai și muncă, educație și participarea publicului în adoptarea deciziilor de mediu, la controlul ecologic etc. Totodată, o astfel de integrare este necesară și în alte domenii, de exemplu, la nivel macroeconomic, și, în prim-plan, cu politica din sectorul industrial, financiar, fiscal, bancar, de

investiți, cel al pieței hârtiilor de valoare, restructurare a pieții și a monopolurilor, întreprinderilor etc.

Despre necesitatea integrării aspectelor de mediu în adoptarea deciziilor economice se vorbește tot mai mult, începând cu Conferința de la Rio din 1992, la care mediul a fost recunoscut ca fiind parte componentă a procesului de dezvoltare. Aceasta a presupus și o recunoaștere a faptului că mediul nu este în stare de să protejeze și toate sectoarele, în politicile lor cu impacte de mediu trebuie să ia în considerație cerințele ecologice. Aceasta a fost probabil, cea mai importantă axiomă a dezvoltării care a apărut pe parcursul anilor 80-90 care a devenit unul dintre aspectele-cheie ale DD.

Pe parcursul ultimelor două decenii a apărut o serie de studii, în care integrarea considerentelor ecologice în alte domenii social-economice numită „integrare ecologică”; „integrare a politicii de mediu”, „integrare sectorială” sau „integrare a mediului în...”. În majoritatea cazurilor, în literatura de specialitate însă, predomină denumirea „integrarea PE”. Acest termen, pe care îl considerăm suficient de transparent sub aspect semantic și operațional ca formă, îl vom utiliza și noi.

Analiza studiilor de specialitate demonstrează că, în plan teoretic și metodologic, integrarea PE este destul de des aplicată și reprezintă unul dintre principiile de bază ale unui ME eficient. Acest aspect a fost tratat în detalii de autorii unei investigații cu privire la sistemele ME național în câteva țări dezvoltate ale UE. În același timp, analiza practicii de implementare a integrării PE și a stării ecologice la nivel regional și global denotă faptul că, până în prezent, deși au fost întreprinse mai multe măsuri în acest sens, sunt necesare eforturi și mai energice pentru a opri degradarea mediului. Acest fapt este recunoscut și de UE, care, în ultimii ani, a întreprins mai multe acțiuni în domeniul dat.

Principiul integrării PE a devenit unul de bază a UE în domeniul mediului. Prin art. 2 al Tratatului de la Maastricht,

țările membre își propun „*promovarea unei dezvoltări armonioase și echilibrate a activităților economice în ansamblul Comunității, o creștere durabilă și non-inflaționistă, respectând mediul, un grad ridicat de convergență a performanțelor economice, un nivel ridicat de ocupare și de protecție socială, creșterea nivelului și calității vieții, coeziunea economico-socială și solidaritatea între statele membre*”. Rezultă că țările membre urmăresc prin procesul de integrare europeană atât obiective tradiționale economice – creștere, ocupare, stabilitatea prețurilor, echilibru, cât și obiective specifice modelului DD din sectoarele de mediu și social: nivel sporit de protecție socială, convergența performanțelor economice, protecția mediului, coeziunea economică și socială, solidaritatea.

Agenția Europeană de Mediu a UE a pregătit un material complex în care se generalizează teoria și practica integrării aspectelor ecologice în politicile de dezvoltare. Materialul a fost elaborat în calitate de document pentru discuție la Conferința Europeană de Mediu de la Kiev din 2003 și cuprinde, practic, toate aspectele acestui domeniu, începând cu definițiile de bază, procedeele de aplicare și terminând cu experiența acumulată de țările din regiunea CEE/ONU. Acest studiu reprezintă o generalizare a practicii de integrare a PE în țările UE și o imagine a aspectelor practice ale ei, bazându-se pe experiențele înaintate în domeniu.

Este necesar să specificăm și faptul că integrarea politicii nu înseamnă consolidarea politicilor ca atare și crearea unei politici unice care ar reglementa toate aspectele de dezvoltare. Politicile sectoriale vor rămâne și în continuare. Totodată, o integrare eficientă a politicilor în scopul adoptării deciziilor optime determină instituțiile care promovează politicile într-un anumit sector să ajungă la obiectivele generale comune, să coordoneze elaborarea și adoptarea politicilor de atingere a obiectivelor și să dezvolte mecanisme de cooperare în vederea atingerii lor, sa aibă

reacțiile asupra politicilor sectoriale din partea tuturor părților care au tangență într-o problemă de dezvoltare.

Materialele invocate mai sus demonstrează că integrarea PE implică un proces de asigurare a luării în considerație a cerințelor ecologice în toate domeniile adoptării deciziilor politice și solicită schimbări în activitățile politice, organizaționale și procedurale, în așa fel încât chestiunile de mediu să fie integrate chiar de la etapele inițiale, atât la cea de planificare și de adoptare a deciziilor, cât și la cea de implementare a lor.

O astfel de integrare oferă câteva beneficii evidente: (a) posibilitatea de a trata problemele de mediu într-un mod mai sistematic, și nu ad-hoc, prin asigurarea faptului că ele sunt luate în calcul pe parcursul întregului proces politic decizional, inclusiv la etapele de formulare a politicilor sectoriale; (b) posibilitatea dezvoltării unei PE care deseori influențează comportamentul prin aplicarea măsurilor de control și comandă, de a lucra cu politicile sectoriale spre un beneficiu mutual al economiei și mediului; (c) în condițiile în care mediul și politicile sectoriale se află în conflict, ajută reorientarea politicilor și, în așa fel, - poate preveni sau minimaliza daunele ecologice, contribuind la direcționarea sectoarelor pe calea DD; (d) asigură coerența politicilor din diferite sectoare, o caracteristică a unei bune guvernări. Cu cât mai integrate și mutual susținătoare sunt politicile din diferite sectoare, cu atât mai cost-eficientă este implementarea lor; (e) contribuie la creșterea transparenței și a participării publicului, implicând un cerc tot mai larg de părți interesate în procesul de discuții asupra alternativelor propuse.

2.8.2. Principiile, metodele și direcțiile de bază ale integrării PE. Principiile integrării PE includ următoarele: (a) *principiului responsabilității* – reprezentanții din diferite sectoare, inclusiv cei din domeniul mediului, trebuie să țină cont de impactul politicii pe care o promovează ei asupra altor

sectoare; și, (b) *principiului negocierii*, care ia în calcul faptul că interesele diferitor sectoare nu sunt absolut compatibile, iar uneori ele chiar pot genera situații contradictorii și de conflict, prevede ca deciziile politice de satisfacere a acestor interese să fie rezultatul unor negocieri, care să ducă la adoptarea unei soluții de compromis asumat de către cei implicați.

Integrarea PE poate fi realizată prin câteva căi: (a) prin metode administrative sau integrare instituțională (creând instituții integratoare). Aceste structuri își asumă obiectivele integrării, care trebuie concepute astfel încât să asigure îmbunătățirea colaborării, cooperării și comunicării între diferite sectoare în contextul relației dintre mediu, sistemul tehnico-productiv și cel economico-social; (b) prin procedurile administrative sau integrarea decizională, care se produce în special prin dezvoltarea și aplicarea procedurii de evaluare a impactelor de mediu sau prin procedura de eliberare a permisiunilor de mediu integrate (de folosire a resurselor naturale sau de poluare a mediului, utilizarea instrumentelor directe și de protecție a mediului), prin internalizarea externalităților (astfel încât costurile pieței să integreze externalitățile de mediu și cele sociale); (c) prin elaborarea și promovarea legislației ecologice unice și integrate (în acest caz, putem vorbi de integrarea legislativă), care pune baza definițiilor și procedurilor aplicabile pentru toate mediile.

Aceste metode de integrare sunt complementare, motiv pentru care un adevărat proces de integrare a politicilor de mediu în politicile sectoriale și globale presupune derularea concomitentă a tuturor tipurilor de integrare consemnate. În raport cu o astfel de situație ideală, orice altă opțiune poate fi marcată de apariția unor factori de blocaj. De exemplu, integrarea instituțională, nu-și va putea atinge obiectivele atâta vreme cât în plan legislativ și decizional nu există condițiile necesare pentru o abordare coerentă de diferite sectoare a problemelor de mediu.

Printre *direcțiile de bază ale integrării PE* se evidențiază: ecologizarea contabilității naționale și a bugetului; ecologizarea operațiunilor guvernamentale, inclusiv cele ale procurărilor; aplicarea sistemelor de performanță ale managementului; evaluarea de mediu; evaluările și aplicarea analizelor cost-beneficiu; mecanismele contabilității etc. Cele mai importante măsuri care ar trebui luate în această direcție sunt: reglementarea unui sistem de instrumente economice care să asigure integrarea obiectivelor sociale și de protecție a mediului în politicile economice (prețuri, drepturi de proprietate, taxe, drepturi de emisie negociabile, subvenții, acorduri negociabile). Evident, destul de importante sunt și procesele de integrare a PE în sectoarele economice de producție (industrie, energetică, agricultură etc.).

În contextul celor enunțate anterior, specificăm că integrarea PE este acceptată în calitate de una dintre direcțiile prioritare ale ME. În același timp, literatura de specialitate și practica (limitată) existentă, în acest sens, arată că o importanță mai mare în domeniu o au nu atât noile cercetări și dezvoltarea instrumentarului necesar sau a unor noi mecanisme, ci voința politică. Nu e întâmplător faptul că, printre metodele de bază în acest sens, sunt cele ce țin de crearea și consolidarea unui cadru instituțional adecvat, de modificarea procesului decizional sau de crearea cadrului legislativ. Integrarea PE este posibilă însă doar în contextul conștientizării problemelor ecologice și a celei cu privire la necesitatea acestei integrări, inclusiv în calitatea ei de instrument al DD. Prin urmare, se impun noi activități educaționale și de instruire, în conexiune cu procesul continuu de întărire a capacităților instituționale la toate nivelurile administrative. La aceste concluzii a ajuns în comunicarea sa și CE.

Întrebări pentru autoevaluare

1. Ce înseamnă noțiunea de politică și care sunt elementele ei indispensabile? Elucidați deosebiriile dintre politica publică și corporativă/privată.
2. Dați definiția de PE și expuneți multitudinea de aspecte pe care le cuprinde.
3. Explicați imperativele DD și necesitatea integrării lor în sistemul ME și al PE.
4. Prezentați tipologia de PE și exemple din domeniu.
5. Care sunt direcțiile și domeniile principale ale PE actuale?
6. Expuneți succint evoluția PE și etapele principale ale dezvoltării lor.
7. Care sunt tendințele contemporane ale dezvoltării PE în plan global?
8. Expuneți esența integrării PE și necesitatea asigurării acesteia în politica de dezvoltare social-economică și cea sectorială. DD ca abordare primordială în integrarea politicilor de mediu.
9. Care sunt direcțiile și căile și modalitățile principale ale integrării PE?

Literatura recomandată

1. Petrescu–Mag, R.M. *Protecția mediului în contextul dezvoltării durabile. Legislație și instituții*. - Cluj Napoca: Ed. Bioflux, 2011.
2. Duțu, M. *Politici publice de mediu*. - București, Universitatea Ecologică, 2012.
3. Capcelea, A. *Sistemul managementului ecologic*. - Chișinău: Î.E.P. Știința, 2013.

Capitolul 3. Planificarea ecologica și documentele speciale ale Politicii Ecologice

Obiectivele de bază pentru capitolul 3:

- *Să definească principalele documente ale PM și să specifice scopurile și obiectivele lor;*
- *Să cunoască cadrul actual, structura obiectivelor de mediu ale obiectivelor DD adoptate de ONU;*
- *Să explice diferențele, scopurile și obiectivele de bază ale PM la diferite niveluri ierarhice;*
- *Să determine asemănările și deosebirile dintre strategii, programe și planuri de mediu.*

3.1. Noțiunea de planificare ecologică

Planificarea este una din funcțiile importante ale PE, pentru că prin intermediul ei se efectuează sistematizarea acțiunilor de protecție a mediului, determinarea căilor de atingere a obiectivelor ecologice trasate, a responsabilității părților implicate și a surselor de finanțare. Conform DEX-ului, planificarea înseamnă activitatea de programare, organizare, coordonare a unei activități pe bază de plan. Planificarea ecologică reprezintă stabilirea și fundamentarea, pe baza studiilor și a analizelor efectuate, a obiectivelor ecologice și căilor de realizare a acestora, precum și a resurselor necesare pe o perioadă determinată, corespunzătoare planului stabilit în vederea atingerii obiectivelor fixate. Această activitate, de regulă, cuprinde: (a) formularea conceptelor și strategiilor dezvoltării; (b) precizarea scopurilor și indicatorilor finali sau intermediari pentru realizarea conceptelor și strategiilor; (c) stabilirea sarcinilor, a căror soluționare este necesară pentru atingerea scopurilor puse; (d) indicarea modalităților și mecanismelor de realizare a sarcinilor puse; (e) identificarea resurselor necesare

pentru realizarea sarcinilor trasate și a cadrului instituțional de implementare.

Planificarea ecologică presupune: (a) înlocuirea sistemului de acțiuni întâmplătoare, ocazionale cu acțiuni programatice și coerente de protecție a mediului; (b) eliminarea unor contradicții interne care limitează luarea unor măsuri de protecție a mediului sau care reduc eficiența acestor măsuri; (c) elaborarea, implementarea și evaluarea PE pe etape, astfel încât să fie posibilă reevaluarea acesteia; (d) adaptarea planurilor de acțiune, de implementare la scară de timp (pe termen scurt, mediu și de lungă durată); (e) alegerea și formarea unui personal adecvat, în funcție de etapă și de acțiune; (f) controlul aplicării riguroase a măsurilor stabilite conform acordurilor, autorizațiilor, normelor sau altor acte/documente.

În procesul planificării este necesar să se ia în calcul rezultatele prognozei ecologice care se referă, în primul rând, la previziunea unei stări a factorilor de mediu și a sănătății populației. Aceasta este una din cele mai dificile funcții ale ME, fapt care se explică prin varietatea și complexitatea sporită a obiectelor supuse managementului, în special a celor naturale, reacția de răspuns a cărora deseori nu este în relație directă cu factorii de impact și cu acțiunile de management orientate spre diminuarea și/sau prevenirea acesteia. Previziunea ecologică trebuie să țină cont nu doar de dinamica anticipată a obiectului managementului, ci și de potențialul real de resurse umane, financiare și materiale, în caz contrar, prognoza respectivă nu se va adeveri, iar eforturile întreprinse și resursele minime alocate vor fi din nou irosite.

3.2. Principiile, cerințele de bază și abordările planificării ecologice

Actualmente există o multitudine de lucrări în care sunt reflectate diverse aspecte ale planificării ecologice invocate care

oferă suport metodic în pregătirea documentelor strategice ale planificării ecologice și în domeniul DD. Din analiza lor, constatăm că o politică *a DD și/sau cea de protecție a mediului trebuie privită ca sistem unitar*, constituit din următoarele elemente: (a) forumuri/instituții și mijloace de negociere la nivel național și local și legăturile dintre ele; (b) viziune și scopuri strategice comune; (c) un set de mecanisme pentru realizarea obiectivelor schițate prin așa modalități care oferă posibilitatea de adaptare la schimbări (în special prezența unui sistem informațional eficient; capacitate de comunicare; procese analitice; angajament internațional; mijloace coordonate pentru integrarea politică, bugetară, monitoring și responsabilitate); (d) principii și standarde adoptate la nivel de sectoare și de către toate părțile interesate, având în vedere legislația, abordările voluntare, instrumentele de piață etc.; (e) activități-pilot, care ar demonstra eficiența abordărilor, ar contribui la instruire și educație și ar stimula responsabilitatea personală; (f) un secretariat sau o altă entitate cu dreptul de coordonare a activităților de elaborare a strategiilor; (g) un mandat pentru funcțiile și activitățile menționate mai sus, oferit de o instituție înaltă sau de o autoritate centrală (de exemplu, oficiul prim-ministrului sau al miniștrilor mediului), și care este acceptat de organizațiile din sectorul nonguvernamental și privat.

Un alt aspect-cheie în elaborarea strategiilor și planurilor de activitate în domeniul mediului este *necesitatea unei legături strânse cu documentele politice din alte domenii de dezvoltare*. În multe cazuri, elaborarea strategiilor ecologice s-a efectuat oarecum izolat de procesele naționale de planificare economică sau socială, fără a se lua în considerație documentele strategice (de dezvoltare și sectoriale) deja existente. Acțiunile stipulate în aceste documente trebuie să fie coordonate în cadrul strategiilor de protecție a mediului. În acest sens, strategiile de protecție a mediului deseori sunt detașate atât de documentele strategice

naționale de dezvoltare, cât și de cele sectoriale, care însă au o practicabilitate mai pronunțată și sunt asigurate cu resursele necesare pentru implementare, cum ar fi, de exemplu, Strategia Națională de eradicare a sărăciei, Planurile Naționale de Dezvoltare, Strategiile sectoriale formulate la nivel național.

Calitatea, performanțele și costurile protecției mediului sunt dependente direct de coerența și eficiența activităților din etapa pregătitoare și cea de proiectare. Neglijarea acestor etape generează dificultăți majore în declanșarea acțiunilor de protecție a mediului, cheltuieli inutile efectuate sub acoperirea unor declarații de principiu și, nu în ultimul rând, pierderea credibilității instituțiilor responsabile și creșterea confuziei părților implicate și a publicului larg.

Analiza materialelor publicate ne demonstrează și existența *altor dificultăți și probleme în formularea strategiilor ecologice*. În acest sens, putem face referire la documentul ONU specificat anterior, în care sunt specificate dificultăți ce țin de DD, care însă, pot fi atribuite totalmente și strategiilor ecologice, și anume: (a) foarte puține strategii au scopul de a se integra fiind integrate în sistemul național de planificare; (b) multe dintre ele reprezintă mai mult niște liste de doleanțe (anumite activități), fără a indica obiective concrete; (c) foarte des strategiile sunt formulate fără a atrage în discuție toate segmentele societății și, din acest motiv, nu reflectă opinia tuturor părților interesate; (d) nu se bazează pe mecanismele și procesele de planificare existente, ci reprezintă un proces izolat și individual, care nu contribuie la consolidarea capacităților existente; (e) în multe cazuri, strategiile nu sunt formulate la inițiativa țărilor, ci sunt promovate de instituțiile de asistență din exterior; (f) majoritatea strategiilor DD sunt preconizate pe o perioadă relativ scurtă, de obicei, pentru 3-5 ani, și nu sunt corelate cu obiectivele actuale ale dezvoltării țărilor; (g) lipsa armonizării indicatorilor de monitorizare, iar puținii indicatori care chiar dacă și se regăsesc în ele, în multe

cazuri, nu sunt compatibili cu cei utilizați sau recomandați de organizațiile internaționale, fapt care complică efectuarea unor studii comparate la nivel regional și global; (h) în scopul monitorizării permanente a realizării obiectivelor DD este absolut necesară includerea indicatorilor respectivi în statisticile actuale atât la nivel național, cât și la cel departamental. Este, de asemenea, necesar ca aceste obiective să fie concretizate de autorități, prioritățile respective fiind stabilite în funcție de situația existentă în țara respectivă.

Din cele expuse mai sus, putem deduce că, în procesul formulării majorității strategiilor de protecție a mediului, deseori s-a procedat în mod simplist și în baza vechilor stereotipuri de abordare a planificării protecției mediului, mai cu seamă a celor formulate pe parcursul unui sistem economic centralizat. În acest context, trebuie de menționat că formularea noilor documente de strategie implică schimbări de mentalitate și, implicit *o nouă gândire*, și anume: (a) trecerea de la dezvoltarea și implementarea unui plan, lucru considerat tot mai mult depășit, spre crearea unui sistem adaptiv de activitate și care poate fi în permanență perfecționat; (b) trecerea de la abordarea statului ca unic actor responsabil pentru protecția mediului la abordarea conform căreia întreaga societate are această responsabilitate; (c) trecerea de la sistemul centralizat și de control al luării deciziilor la un sistem participativ cu schimbul interactiv al rezultatelor și oportunităților între toate părțile implicate; (d) negocieri transparente, cooperare și acțiuni comune; (e) trecerea de la atenția principală asupra rezultatelor activităților la atenția asupra efectului și impactului lor; (f) sporirea calității și managementul procesului participativ; (g) trecerea de la planificarea sectorială spre o planificare integrativă; (h) trecerea de la acordarea atenției primordiale proiectelor costisitoare și mari (și, respectiv, de la dependența de asistența externă) spre dezvoltarea stimulentei interne și a celor bazate pe finanțarea din surse proprii; (j) trecerea

spre un sistem care include monitoringul, educația și instruirea.

În contextul celor consemnate mai sus, putem afirma că perceperea esenței *strategiilor ecologice* și a *căilor de formulare a lor* pe parcursul ultimului deceniu s-a schimbat semnificativ. Astăzi, ele nu mai sunt privite numai ca document de protecție a mediului, ci în calitatea unui proces integru conform căruia formularea strategiilor/planurilor de mediu cuprinde un set de mecanisme de coordonare și de procese paralele, care, luate împreună, formează atât un sistem participativ de viziuni și de obiective ale protecției mediului, cât și un mecanism de implementare, monitorizare și revizuire a strategiei. De asemenea, este acceptată concepția conform căreia o strategie nu poate fi privită ca pe o inițiativă care trebuie realizată o singură dată („de unică folosință”), ci ca pe un proces continuu și participativ, care ar include monitorizarea, ar oferi posibilitatea de a trage învățăminte și care ar fi în permanentă perfecționare.

Referindu-se la DD, OCDE a dat definiția strategiei pentru DD, definiție care, în egală măsură, poate fi atribuită și la strategia ecologică. Astfel: „Strategia DD reprezintă un set de procese participatorii și de perfecționare continuă a analizei, de consolidare a capacităților, de planificare și investire și care integrează obiectivele economice, sociale și ecologice ale societății, căutând balanțele între ele acolo unde acest lucru pare imposibil”. În acest set de procese este important ca formularea strategiilor să se fundeze și pe documentele strategice ale statelor, care deja există și care au fost dezvoltate în baza principiilor stabilite. În același timp, în formularea strategiilor este nevoie de un parteneriat veritabil și o participare largă a tuturor segmentelor societății. OCDE a formulat și o serie de principii care trebuie puse la baza formulării unei strategii a DD, care, de asemenea, pot sta și la baza elaborării strategiilor de protecție a mediului (a se vedea *boxa 1*).

Boxa 1. Principiile formulării strategiei DD

Orientarea spre necesitățile populației, asigurând efecte pozitive și de lungă durată asupra păturilor marginalizate și a celor săraci.

Asigurarea consensului între toate părțile interesate atât asupra obiectivelor de lungă durată, cât și asupra unor termene de realizare a acestora. Totodată, sunt necesare viziuni comune asupra căilor de soluționare a problemelor de durată scurtă și medie. Aceste viziuni trebuie să fie susținute de toate partidele politice, în așa fel ca noul guvern care va fi instaurat să nu înceapă revizuirea unei strategii ce reprezintă viziunea numai a unei sau a câtorva partide care au fost la putere anterior.

Asigurarea caracterului integrator al strategiilor: Strategiile trebuie să integreze, în măsura posibilităților, obiectivele economice, sociale și de mediu, iar atunci când acest lucru este imposibil, să pună pe cântar argumentele pro și contra și să negocieze prioritatea obiectivelor. În acest proces trebuie luate în considerație și necesitățile generațiilor viitoare.

Stabilirea unor priorități clare care pot fi asigurate bugetar. Măsurile incluse în strategie trebuie să se bazeze pe priorități clare și prevăzute în procesul bugetar, fapt care asigură realizarea lor, și nu reprezintă o simplă listă de doleanțe.

Strategiile trebuie să se bazeze pe o analiză complexă și adecvată. Prioritățile trebuie să se fundeze pe o analiză complexă, luându-se în calcul situația existentă, tendințele dezvoltării, riscurile existente, interacțiunea provocărilor locale, naționale și globale, inclusiv a provocărilor legate de procesele globalizării. O astfel de analiză depinde de disponibilitatea informațiilor și de calitatea acestora.

Aplicarea monitorizării și perfecționării strategiei. Monitorizarea și evaluarea trebuie să se bazeze pe un set de indicatori clari, incluși în strategie, care ar oferi posibilitatea nu numai de a evalua progresul în implementarea strategiei, ci și de formula măsuri de perfecționare a ei.

Strategia trebuie inițiată și dezvoltată de o țară anume. Chiar și în cazul unei asistențe externe, inițiativa și dezvoltarea strategiei trebuie să aparțină țării respective.

Angajamentul la nivel înalt și participarea unor instituții importante. Un astfel de angajament de lungă durată reprezintă o garanție că, în cazul schimbării conducerii, guvernelor, vor fi alocate resurse pentru implementare și se va menține responsabilitatea față de obiectivele strategiei.

Strategia DD este formulată în baza documentelor politice existente. O strategie a DD nu trebuie concepută ca un nou document de planificare, ea

trebuie să asigure o convergență cu documentele strategice deja existente, asigurând complementaritatea și coerența între ele.

Participarea eficientă. Participarea largă a publicului contribuie la desfășurarea dezbaterilor și la generarea unor idei noi, la obținerea noilor informații, la identificarea problemelor care trebuie luate în considerație la găsirea căilor de soluționare a lor, de stabilire a consensului părților participante. Rolul guvernului național este important îndeosebi la antrenarea în discuție atât a reprezentanților societății civile, ai sectorului privat, ai cercurilor academice, ai păturilor marginalizate etc., cât și în dezvoltarea mecanismelor de participare și comunicare.

Asigurarea legăturilor dintre nivelul local și cel național. Strategiile trebuie să asigure procese interactive între structurile centrale și cele locale sau regionale. Condițiile de bază în acest proces constau în faptul că direcțiile strategice de dezvoltare sunt stabilite la nivel național (aspectele care țin de politicile fiscale, monetare, economice, legislative, internaționale etc.), iar planificarea detaliată, implementarea și monitoringul trebuie efectuate la nivel local, cu o transferare adecvată a responsabilității și a resurselor.

Dezvoltarea și consolidarea capacităților existente. Este important să fie asigurată consolidarea capacităților tuturor participanților în acest proces – instituțiile statale, societatea civilă, sectorul privat etc. O strategie a DD trebuie, de asemenea, să consolideze capacitățile la toate nivelurile, nu numai la cel național, dar și la cel local.

La formularea și referitor la învățămintele trase din experiența acumulată în planificarea ecologică s-au referit și specialiștii de la BM. Analiza mai multor strategii și planuri de acțiuni în domeniul mediului în țările-client ale BM le-a permis să tragă o serie de concluzii importante în procesul formulării sau al perfecționării documentelor în acest domeniu (a se vedea *boxa 2*).

Boxa 2. Recomandări cu privire la elaborarea strategiilor de mediu

Determinarea priorităților. Strategiile nu pot fi realizate eficient, dacă nu sunt stabilite acțiunile prioritare. Acest lucru necesită, în primul rând, formularea criteriilor de selectare a priorităților care au fost coordonate și aprobate de principalele părți interesate. În procesul selectării acțiunilor prioritare, fiecare grupă de părți interesate trebuie să știe care va fi câștigul și care vor fi costurile ca rezultat al atingerii obiectivelor de mediu și să-si

asume angajamente în realizarea acțiunilor strategiei.

Balanțarea analizei și participării. Analiza și participarea sunt două elemente-cheie pentru stabilirea priorităților. Atingerea unei balanțe optime între rezultatele analizei economice și cele tehnice, de pe o parte, și a preocupărilor părților interesate, dar și a costurilor asociate, pe de altă parte, reprezintă o sarcină permanentă la formularea strategiilor de mediu.

Implicarea părților și actorilor care au tangență la strategie sau la problemele ecologice prioritare. În acest scop se recomandă elaborarea unui plan de participare a părților interesate. Un document ecologic capătă o importanță mai mare ca document politic atunci când la formularea strategiilor, alături de reprezentanții instituțiilor de stat de mediu participă și cei de la instituțiile responsabile pentru alocarea resurselor.

Expunerea clară a obiectivelor. Neînțelegerea sau înțelegerea incorectă a scopului strategiei ecologice poate duce la o dezamăgire sau chiar la abandonarea totală a acestei strategii. Publicul trebuie să fie conștient că documentul strategiei nu reprezintă o sursă sau un instrument de finanțare a investițiilor în sector și că aceste investiții ar putea și să nu urmeze după aprobarea lui. La fel și donatorii nu pot avea certitudinea că investițiile lor vor soluționa problemele de mediu, dacă reformele politice, instituționale și coordonarea acțiunilor părților interesate nu sunt asigurate.

Asigurarea unor victorii rapide. Populația locală are nevoie de evidența schimbărilor pozitive, pentru a asigura încrederea și participarea ei ulterioară în ME și la realizarea strategiei de mediu. Programele/proiectele-pilot și demonstrative ca strategii de mediu pot fi implementate cu succes, contribuind la ameliorarea calității mediului și a calității vieții și la participarea în această activitate a populației.

Coordonarea donatorilor. Implementarea cu succes a strategiilor de mediu depinde de coordonarea investițiilor donatorilor externi, fapt ce va contribui la excluderea dublării și inconsistenței în acțiuni.

Asigurarea monitorizării și evaluării. În etapele inițiale de dezvoltare a strategiilor de mediu accentul era pus pe necesitatea de a extinde baza informațională și de a crește calitatea ei. Însă, în afară de aceasta, o strategie rezultativă mai necesită atât aranjamente pentru monitoring, evaluare, cât și pentru introducerea modificărilor ce rezultă din învățămintele trase pe parcursul implementării ei.

3.3. Documentele planificării și ale Politicilor Ecologice

Documentele planificării ecologice sunt cele care furnizează guvernelor și altor organisme de stat, linii directoare clare pentru adoptarea deciziilor politice în domeniul mediului și indică acțiunile necesare pentru a atinge obiectivele de mediu. Aceste documente sunt atât instrumente de planificare, cât și de comunicare, oferind soluții și măsuri de protecție a mediului, cât și reprezentând o platformă de participare activă și de comunicare între părțile implicate. Implementarea eficientă a lor depinde de următoarele condiții: (a) suportul politic; (b) determinarea priorităților; (c) balanțarea analizei și participării; (d) implicarea părților și actorilor care au tangență cu strategia sau problemele prioritare și crearea condițiilor de participare a lor; (e) stabilirea unor obiective clare; (f) integrarea obiectivelor de mediu cu alte obiective de dezvoltare; (g) balanțarea responsabilităților de mediu la nivelul central și la cel local; (h) coordonarea donatorilor și mobilizarea resurselor financiare; (j) îmbunătățirea performanțelor instituționale; (i) asigurarea monitorizării și evaluării.

Trebuie de specificat faptul că în procesul de planificare ecologică un loc aparte revine procesului de reformare a PE și a cadrului instituțional, ca factori care asigură o protecție a mediului mai eficientă. Nici un document de planificare în domeniul protecției mediului nu poate fi aprobat atâta timp cât nu este stabilit cadrul politic și cel instituțional de implementare a lui. Doar atunci când este clar că ele sunt adecvate, iar la baza problemelor ecologice se află alte aspecte – tehnologice, financiare etc., – numai în acest caz un document de mediu poate fi aprobat și ulterior implementat. O astfel de abordare oferă posibilitatea de a spori cost-eficiența soluționării problemelor ecologice și de a preveni apariția lor ulterioară.

La fel ca în alte domenii ale activităților umane, instrumentele planificării ecologice sunt: (a) *conceptele*, care

se referă, de regulă, la anumite etape de dezvoltare a unei țări sau a unui domeniu când se impune necesitatea reformelor radicale (spre exemplu, Conceptul protecției mediului la etapa tranziției economice); (b) *strategiile de protecție a mediului și/sau utilizării resurselor naturale*, care sunt documente integrative cu referire la toate aspectele de mediu, de resurse naturale; (c) *programele și planurile de acțiuni* în domeniul protecției mediului; (d) *planurile de acțiuni în domeniul unor sectoare de mediu* cum ar fi: (1) strategia și planul de acțiuni în domeniul conservării biodiversității; (2) planul de acțiuni în domeniul prevenirii deșertificării; (3) strategia și planul de acțiuni în domeniul schimbărilor climatice etc. În afară de acestea pot fi *strategii și planuri de acțiuni ecologice pentru anumite sectoare ale economiei naționale*, de exemplu: (a) planul de acțiuni pentru prevenirea poluării aerului de transportul auto; (b) planul de acțiuni de conservare a solurilor etc. E necesar să menționăm, de asemenea, că, în afară de aceste strategii și planuri de acțiuni la nivel național, în multe cazuri, mai cu seamă în contextul unor teritorii cu situații ecologice complicate, sunt dezvoltate și *planuri de acțiuni ecologice locale*.

În principiu, politica Guvernului cu privire la un anumit domeniu de politici publice în care se impune luarea unor decizii privind o gamă largă de aspecte. *Planul* este un document destinat asigurării implementării politicilor și poate fi întocmit numai după ce strategia sau propunerea de politici publice a cărei implementare o detaliază a fost adoptată.

Analiza studiilor publicate oferă posibilitatea de a evidenția esența și cerințele principale față de documentele de planificare ecologică.

O *concepție* stabilește viziunea de ansamblu și principiile de bază ale dezvoltării țării/a unui sector particular pe termen lung și are, de regulă, următoarea structură: (a) introducere (cu indicarea deciziilor care au determinat elaborarea concepției,

părțile implicate în elaborarea ei); (b) analiza situației existente (descrierea problemei în evoluție și a cauzelor acesteia); (c) obiectivele (descrierea situației la care se dorește să se ajungă); (d) abordările de bază și mecanismele principale pentru a atinge obiectivele propuse.

O *strategie* poate fi definită ca un document, care stabilește obiectivele și principiile generale, determină limitele activităților preconizate în vederea atingerii acestor obiective. Un astfel de document definește politica Guvernului pe termen mediu și lung în unul sau în mai multe sectoare sau domenii de politici publice și descrie mecanismul de realizare a acestei politici. De regulă, o strategie are următoarea structură: (a) introducere (cu indicarea deciziilor care au determinat elaborarea strategiei, perioada propusă de implementare, părțile implicate); (b) analiza situației existente (descrierea problemei în evoluție și a cauzelor acesteia); (c) obiectivele (descrierea situației la care se dorește să se ajungă); (d) direcțiile de acțiune (descrierea direcțiilor de acțiune pentru a atinge fiecare obiectiv); (e) rezultatele preconizate ale politicilor publice, în general, și cele ale acțiunilor, în special (descrierea generală a impactului pe termen lung – schimbările care vor interveni în mediul economic, social sau ecologic prin implementarea strategiei și impactul principalelor acțiuni propuse); (f) indicatorii rezultatelor (elaborarea indicatorilor care vor măsura gradul de atingere a rezultatelor planificate); (g) costurile pentru buget (estimarea resurselor necesare pentru implementarea fiecărei direcții, calculate pe ani. Indicarea surselor de finanțare și a costurilor care necesită alocări suplimentare); (h) implicațiile juridice (descrierea succintă a conținutului modificărilor care trebuie operate în actele legislative și normative, a conținutului noilor acte legislative sau normative); (j) riscurile de implementare (prevederea riscurilor și a măsurilor de reducere a acestora); (i) procedurile de monitorizare, evaluare și raportare (descrierea

cerințelor de monitorizare, evaluare și raportare); (k) indicarea autorităților responsabile de implementarea strategiei.

Programul prevede elaborarea unui sistem de sarcini interconexe, cu anumite termene de realizate, orientate spre implementarea strategiilor adoptate. De regulă, un program reflectă politica Guvernului pe termen mediu sau lung într-un singur domeniu de politici publice care derivă dintr-o strategie sau care constituie o alternativă a acesteia. Programul are o structură similară cu cea a strategiei.

Planul de acțiuni reprezintă o totalitate de măsuri și acțiuni concrete, delimitate în timp, care se elaborează pentru implementarea celorlalte documente de politici publice, ierarhic superioare. De regulă, el cuprinde câteva proiecte concrete, asemănătoare după caracteristicile lor geografice, ramurale sau de alt gen, menite să asigure realizarea programului. Astfel de documente pot fi pe termen mediu și scurt. Planul de acțiuni are următoarea structură: (a) obiectivele (descrie obiectivele preluate din documentul de politici publice pe care îl implementează); (b) acțiunile (descrie măsurile concrete, instituțiile sau subdiviziunile responsabile și termenele de implementare); (c) indicatorii de monitorizare (descrie indicatorii specifici care derivă din indicatorii stabiliți în documentul de politici publice pe care îl implementează); (d) costurile estimate (indică sursele de finanțare pentru fiecare acțiune); (e) mecanismul de monitorizare, evaluare și raportare.

Nivelul inferior al acestei „piramide” a documentelor planificării ecologice, la care se iau deciziile particulare și detaliate, este numit și *nivel de proiecte concrete*.

Din cele expuse mai sus, putem concluda că, prin noțiunile de concepte, strategii, programe sau planuri se înțelege totalitatea documentelor ce depășesc limitele proiectelor și activităților concrete. Totodată, trebuie de specificat, că între toate aceste documente (concepte, strategii, programe, planuri și proiecte

concrete) exista relații ierarhice – primele două sunt documente cu un caracter general, luate la nivelul strategiei și care pot servi drept bază pentru deciziile particulare, specifice în cadrul programului sau planului ulterior, și în final, al proiectului concret (a se vedea *tabelul 2*).

Tabelul 2. *Ordinea ierarhică a documentelor de planificare ecologică*

Tipul documentului	Esența și conținutul documentului
<i>Concept</i>	Stabilesc atât abordările de bază, obiectivele majore, cât și domeniile prioritare de activitate pentru atingerea obiectivelor stabilite.
<i>Strategie</i>	Stabilesc principiile de bază, obiectivele, prioritățile, regulile și mecanismele de realizare a acestor obiective.
<i>Program</i>	Conțin priorități, opțiuni și măsuri pentru alocarea resurselor necesare pentru implementarea politicilor globale și sectoriale
<i>Plan de acțiune</i>	Reprezintă o agendă elaborată cu scopuri strict definite pentru implementarea programelor, cu specificarea activităților și investițiilor în contextul politicilor și programelor respective
<i>Proiect concret</i>	Reprezintă o propunere concretă sau o activitate care constituie o investiție și implică implementarea planurilor.

Diferența principală dintre aceste tipuri de documente de planificare ecologică constă în gradul de detaliere a lor și, în primul rând, în mecanismul de implementare a lor. Astfel, în ceea ce privește domeniul ecologic, conceptele și strategiile determină,

de regulă, atât direcțiile de bază ale protecției mediului, cât și obstacolele și limitările în atingerea scopurilor propuse (care țin de disponibilitatea resurselor financiare, de alte aspecte de ordin legislativ, de capacitățile instituționale, tehnologice etc.). La rândul lor, programele de mediu specifică și soluțiile problemelor ecologice, determină structurile executante, funcțiile și rolurile altor sectoare și părți interesate. Planurile de acțiuni reprezintă deja documentele care specifică măsurile concrete care trebuie întreprinse, responsabilii, termenele de realizare, sursele de finanțare. Și, în final, proiectele sau activitățile concrete de protecție a mediului reprezintă măsurile practice de asigurare a realizării obiectivelor ecologice. Toate aceste documente au și trăsături comune, ce țin de prezența în cadrul lor a indicatorilor care permit stabilirea gradului de implementare și mecanismele de monitorizare, evaluare și raportare.

În funcție de perioada la care se referă planificarea, pot fi evidențiate următoarele tipuri de documente ale planificării: strategice sau pe termen lung (10-20 ani); pe termen mediu (3-5 ani) și operative sau pe termen scurt (1-3 ani).

Trecând de la caracteristica documentelor de planificare în general la cea a documentelor din domeniul protecției mediului putem consemna că *strategiile de mediu* direcționează, pe termen mediu sau lung, activitățile de protecție a mediului și de folosire durabilă a resurselor naturale, având drept scop identificarea modalităților și mecanismelor de realizare a obiectivelor în domeniu. De regulă, documentele de planificare ecologică includ următoarele: analiza componentelor de mediu; principiile și criteriile de stabilire a obiectivelor și a priorităților de protecție a mediului și de folosire durabilă a mediului; principiile DD; obiectivele de bază și măsurile în domeniul protecției mediului și folosirii durabile a resurselor naturale; cadrul instituțional implicat în implementarea strategiei; metodele de implementare și responsabilitatea pentru implementarea strategiei; monitorizarea

implementării strategiei de mediu în baza setului de indicatori stabiliți.

Programul de protecție a mediului stabilește direcțiile concrete, care servesc drept instrument de implementare a politicilor. El conține obiective clar definite în domeniul protecției mediului și folosirii durabile a resurselor naturale. Programul trebuie să se fundeze pe strategia de mediu. Principalul obiectiv al unui program de mediu este de a selecta metode de ameliorare a mediului, realiste și eficiente sub aspectul costurilor. Totodată, el trebuie să includă: identificarea problemelor de mediu; obiectivele specifice ale programului; acțiunile care urmează a fi întreprinse; etapele și termenele de implementare; responsabilii pentru implementare; estimarea generală a costurilor; rezultatele scontate; indicatorii de progres și performanță; procedurile de raportare și evaluare.

Planul de acțiuni ecologice prevede sarcini concrete pe termen scurt în domeniul protecției mediului și folosirii durabile a resurselor naturale. Planul poate fi elaborat la nivel local, municipal și național, luând în calcul particularitățile locale și de caracteristicile zonei. El include: (a) condițiile și măsurile de protecție a mediului, măsurile prioritare de protecție a mediului, a componentelor de mediu, a anumitor arii și zone din cadrul acestora; (b) entitățile și autoritățile responsabile de implementarea măsurilor de protecție a mediului stabilite în plan; (c) monitorizarea stării mediului și evaluarea necesităților de a crea o rețea de monitorizare continuă a condițiilor de mediu în aria unde va fi implementat planul; (d) acțiunile care trebuie întreprinse în situații de urgență, în cazuri de poluare în urma accidentelor tehnice sau a calamităților naturale în aria unde planul va fi implementat; (e) termenele-limită pentru realizarea măsurilor stabilite de plan; (f) sursele de finanțare și costurile pentru realizarea măsurilor stabilite și estimarea resurselor necesare pentru realizarea prevederilor din plan; (g) indicatorii

de progres; (h) procedurile de raportare și evaluare a modului de implementare a planului.

Asupra planurilor de mediu s-a discutat în mod special la Conferința Europeană de Mediu din aprilie 1993 de la Lucerna. În cadrul ei, miniștrii mediului din țările Europei au ajuns la un acord cu privire la necesitatea elaborării unui PNAM, plan care să orienteze politicile de mediu și să direcționeze investițiile în domeniu. Elaborarea PNAM-urilor a încurajat pregătirea și implementarea PLAM și a celor regionale în contextul tranziției economice.

Necesitatea elaborării PLAM-urilor este determinată de o continuă descentralizare a protecției mediului și de creșterea importanței consolidării capacităților locale, a atragerii maselor largi la elaborarea unor strategii locale de ameliorare a mediului, de mobilizare a eforturilor comunității locale pentru soluționarea problemelor ecologice. Practica altor țări demonstrează că fără un suport considerabil din partea publicului, PLAM-urilor nu pot avea efectele scontate.

PLAM-ul reprezintă un document care, pe baza analizei stării mediului, stabilește măsurile primordiale pentru îmbunătățirea performanței în domeniul gestionării resurselor naturale și al protecției mediului și urmărește corelarea dezvoltării economice cu aspectele de protecție a mediului, definește sarcinile și capacitatea administrației și instituțiilor locale de a atinge obiectivele ecologice. La fel ca alte documente de planificare PLAM-ul nu reprezintă pur și simplu un document nou, ci este un proces participativ, de cooperare a tuturor părților interesate, care are etapele sale și rezultate specifice pentru o anumită etapă de dezvoltare. Anume la acest nivel se realizează măsurile concrete de protecție a mediului, și anume: (a) managementul deșeurilor solide; (b) controlul asupra manipulării substanțelor nocive; (c) asigurarea cu apă potabilă de calitate; (d) managementul apelor uzate; (e) protecția și managementul

zonelor verzi; (f) planificarea și amenajarea teritoriului; (g) controlul asupra degajărilor etc. Un PLAM prevede dezvoltarea unei viziuni comune, a consensului comunității locale privind problemele ecologice prioritare, identificarea celor mai eficiente căi pentru soluționarea lor, realizarea acțiunilor care contribuie la ameliorarea calității mediului, la reducerea impactului negativ asupra sănătății populației. În același timp, PLAM reprezintă o pârghie importantă în perfecționarea procesului decizional la nivel local.

3.4. Obiectivele ecologice

Cu referire la acest subiect specificăm că în literatura și practica aplicată în cele mai dese cazuri sunt utilizați, deopotrivă, atât termenul de scop, cât și de obiectiv. Conform DEX, *scop* poate fi „țintă, obiectiv către care tinde cineva; ceea ce își propune cineva să înfăptuiască. Observăm că cuvintele *scop* și *obiectiv* sunt sinonime. Din acest considerent, ele pot fi folosite în aceleași contexte. Am putea nuanța sensul acestor cuvinte prin sintagma *scop* sau *obiectiv ecologic*, care reprezintă stare a mediului sau a componentelor lui spre care se tinde a se ajunge. Astfel, un obiectiv ecologic (*de mediu*) poate fi stabilit: (a) la nivel global – de comunitatea mondială; (b) la nivel regional – de comunitățile de state; (c) la nivel de stat – de autoritățile naționale (deseori în comun) și de toate părțile interesate; (d) la nivel local – de autoritățile locale; (e) – la nivelul unei întreprinderi – de conducerea acesteia. Aceste obiective sunt stabilite în cadrul PE la nivelul respectiv, iar realizarea lor este evaluată în cazul în care acest lucru este posibil. În același timp, trebuie de specificat că realizarea obiectivelor ecologice depinde de materializarea altor obiective, în special a celor din domeniile economic și social. De aici rezultă că atingerea obiectivelor ecologice nu trebuie să afecteze materializarea obiectivelor din domeniile indicate – o condiție aflată la baza PE moderne. Anume în acest

sens au fost formulate obiectivele milenare pentru comunitatea internațională și au fost aprobate de Adunarea Generală a ONU în anul 2000. Obiectivele în cauză includ toate aspectele DD și, în mod particular, următoarele: (a) reducerea cu 50% până în 2015, comparativ cu anul 1990, a numărului populației care are venituri mai mici de 1\$ SUA; (b) accesul universal, până în 2015, la învățământul primar; (c) reducerea a 50%, până în 2015, a numărului populației care nu are acces la apă potabilă de calitate; (d) reducerea cu 50%, până în 2015, a numărului persoanelor afectate de HIV/SIDA; (e) promovarea egalității sexelor; (f) reducerea cu 2/3, până în 2015, a mortalității infantile a copiilor de până la 5 ani; (g) integrarea principiilor DD în politicile și programele de dezvoltare social-economică naționale și întreruperea procesului de pierdere a resurselor naturale; (h) dezvoltarea parteneriatelor globale pentru dezvoltare. Aceste obiective, denumite în calitate de ODD, ulterior au fost reactualizate și aprobate la Conferința ONU Rio+20 din 2012, care, ulterior au fost puse în vigoare din anul 2015, - la acestea ne vom opri în continuare. Printre multitudinea acestor obiective 3 din ele (obiectivele 13, 14 și 15) sunt în mod direct legate de mediu, - schimbările climatice, protecția mediului marin și conservarea ecosistemelor și a biodiversității.

Analizând diferite materiale publicate putem constata existența a două categorii de obiective ecologice: *generale și sectoriale* (particulare). Categoria obiectivelor ecologice generale este foarte variată și vizează o multitudine de aspecte, cum ar fi: (a) asigurarea unui mediu favorabil pentru populația țării; (b) prevenirea poluării mediului; (c) asigurarea securității ecologice; (d) conservarea patrimoniului natural; (e) utilizarea durabilă a resurselor naturale; (f) regenerarea resurselor naturale și ameliorarea calității mediului; (g) contribuția la soluționarea problemelor ecologice globale și respectarea angajamentelor internaționale etc. Obiectivele ecologice generale depind, în

primul rând, de situația ecologică și/sau de problema de mediu cu care se confruntă atât societatea (comunitatea unui stat sau a unei regiuni, întreprinderile), cât și de impactele ecologice care pot afecta activitatea economică sau viața socială. În cazurile în care obiectivele vizează o situație concretă, ce ține de contextul geografic, economic, ecologic, politic sau social, acestea fac parte din categoria obiectivelor sectoriale.

Spre exemplu, printre obiectivele generale de protecție a mediului incluse în Programul Guvernamental al României (din anii 2000) au fost următoarele: (a) protecția și conservarea naturii, a diversității biologice și utilizarea durabilă a componentelor acestora pe baze științifice, acordându-se o atenție sporită speciilor de floră și faună amenințate cu dispariția, precum și celor cu valoare economică ridicată; se va urmări ca reconstrucția ecologică a unor sisteme deteriorate să contribuie la asigurarea unei stări favorabile de conservare a speciilor cu vulnerabilitate ridicată; (b) dezvoltarea și buna administrare a rețelei naționale de arii protejate, în acord cu strategiile, politicile și practicile puse în aplicare la nivel european și internațional; realizarea programului național de măsuri tehnice de evaluare și finanțare a costurilor reducerii emisiilor de gaze cu efect de seră, în concordanță cu prevederile Convenției Cadru pentru Schimbări Climatice (1992) și ale Protocolului de la Kyoto (1997); (c) apărarea împotriva calamităților naturale și a accidentelor, precum și sporirea capacității de prevenire, control și intervenție, prin realizarea unui sistem perfecționat de monitorizare integrată a factorilor de mediu, realizarea unui sistem informațional eficient, care să poată răspunde în timp real unor situații de urgență. În același timp, un accent special se va pune pe dezvoltarea unor sisteme de automonitorizare la agenții economici a căror activitate creează un impact deosebit asupra mediului și care prezintă un grad sporit de risc la poluări accidentale; (d) protecția ecosistemului complex Dunăre - Delta

- Marea Neagră, incluzând măsuri de reconstrucție ecologică în zona Deltei Dunării pe baza promovării unor principii moderne de management durabil, inclusiv prin controlul riguros al surselor de poluare; (e) ecologizarea agriculturii, folosirea rațională a potențialului agricol, dezvoltarea rurală durabilă, în vederea ameliorării condițiilor de viață și de mediu în țara noastră; (f) aplicarea fermă a legislației de mediu și adoptarea sistemului de norme, standarde și reglementări compatibile cu exigentele UE; (g) descentralizarea sistemului instituțional, introducerea și utilizarea instrumentelor economice pentru protecția mediului.

În politica ecologică a RM sunt formulate și obiective generale, printre care sunt: (a) prevenirea și reducerea impactului negativ al activității economice asupra factorilor de mediu, resurselor naturale și sănătății populației în contextul DD a țării; (b) asigurarea securității ecologice a țării. Am putea aduce aici și alte exemple, care, de asemenea, ar demonstra caracterul general și foarte diversificat al obiectivelor ecologice într-o țară sau în diferite domenii. Detaliile la acest compartiment vor fi expuse mai jos.

Vorbind de obiectivele ecologice sectoriale menționăm că una din cerințele de bază ale lor o constituie stabilirea ordinii numerice de realizare. Acest lucru este necesar atunci când, realizarea propriu-zisă permite o anumită succesiune de activități. Trăsăturile de bază ale unui obiectiv ecologic sectorial sunt: (a) *interconexiune cu obiectivele generale de mediu*, cu politica și obligațiile ecologice ale organizației; (b) *caracterul concret*. Obiectivul sectorial se referă la un aspect concret al unei situații ecologice la nivelul ierarhic respectiv și ține de un anumit sector al activității umane. Un obiectiv sectorial trebuie să fie expus pe înțelesul tuturor, atât al persoanelor de decizie, cât și al publicului larg; (c) *posibilitatea de a măsura realizarea lui*. În acest caz se aplică criterii și indicatori care ar permite cuantificarea realizării obiectivelor; (d) *fezabilitatea*, adică să existe posibilitatea de

realizare a lui. Cu alte cuvinte, obiectivele ecologice sectoriale trebuie să fie realizabile în condițiile disponibilității în acest sens de resurse și de soluții tehnice și tehnologice; (e) *eficacitatea*. Fiecare obiectiv sectorial trebuie să reprezinte o motivație atât pentru organele manageriale, cât și pentru personal și să se bazeze pe oferirea unor beneficii și stimulente; (f) *concretizarea în timp*. Un obiectiv sectorial trebuie să ofere posibilitatea de a formula sarcini concrete pentru un termen scurt, mediu și de lungă durată; (g) *interconexiunea obiectivelor*. Obiectivele de mediu sunt legate între ele prin PE, iar realizarea unor obiective depinde de realizarea altora. De aici rezultă că, acțiunile și deciziile necesare în vederea realizării unor obiective nu trebuie să constituie obstacol în atingerea altor obiective.

3.5. Identificarea acțiunilor ecologice prioritare

Analiza și identificarea acțiunilor ecologice prioritare reprezintă un element primordial în procesul formulării strategiilor și planurilor ecologice. Acest lucru este determinat de faptul că nu există resurse suficiente pentru soluționarea tuturor problemelor de mediu și, prin urmare, este nevoie de concentrarea atât asupra problemelor mai stringente, cât și asupra celor care pot fi soluționate mai eficient și în condițiile solicitării unor resurse mai reduse. Cu cât mai limitate sunt resursele financiare, cu atât mai riguros trebuie stabilite acțiunile ecologice prioritare. Determinarea problemelor și/sau acțiunilor prioritare de protecție a mediului înseamnă eșalonarea acestor acțiuni, stabilirea succesiunii lor după criteriul efectului, beneficiului adus societății. În mod ideal, aceasta înseamnă realizarea tuturor acțiunilor ale căror beneficii sociale depășesc costurile alternative.

În procesul stabilirii acțiunilor ecologice prioritare, vor fi parcurse următoarele etape: (a) *diagnosticarea cauzelor problemelor ecologice*. Determinarea cauzelor problemelor de

mediu este o operație extrem de importantă pentru stabilirea acțiunilor necesare de ameliorare a situației mediului. De cele mai dese ori, problemele ecologice apar ca rezultat al unei combinații de factori și, în primul rând, a două categorii ale lor: (a) de „presiune”, cum este creșterea populației, a activităților de producere sau de alt gen etc.; cât și ca rezultat al activității în domeniu, al funcționării pieței, instituțiilor guvernamentale, al perfecțiunii/imperfecțiunii legislației, adică a factorilor care pot favoriza/defavoriza factorii de presiune. Identificarea acestor factori și a cauzelor survenirii problemelor de mediu și formularea corespunzătoare a politicilor și atragerea investițiilor sunt elementele-cheie ale acțiunilor de succes; (b) *determinarea soluțiilor cost-eficiente și fezabile*. În procesul stabilirii acțiunilor ecologice prioritare beneficiile sociale sunt comparate cu costurile asociate ale acțiunilor de alternativă pentru soluționarea problemelor de mediu, utilizându-se analiza cost-eficiență. În același timp, la selectarea celor mai eficiente instrumente este necesar a evalua fezabilitatea lor administrativă și financiară. În general, însă, trebuie de avut în vedere faptul că deciderea celor mai urgente acțiuni reprezintă un proces politic, influențat de astfel de factori, cum sunt disponibilitatea resurselor, vizibilitatea politică, balanța de investiții regionale sau sectoriale etc.

În procesul determinării acțiunilor ecologice prioritare este important să fie asigurată o balanță dintre analiza cantitativă minuțioasă a costurilor și beneficiilor și să fie implicate toate părțile interesate. De asemenea, este foarte important să se găsească un consens între părțile interesate reprezentate, de obicei, de către populația potențial afectată de problemele de mediu; poluatorii principali; utilizatorii de resurse naturale; experții în domeniu; organizațiile nonguvernamentale; instituțiile de stat. Acest proces este prezentat în *figura 1*.

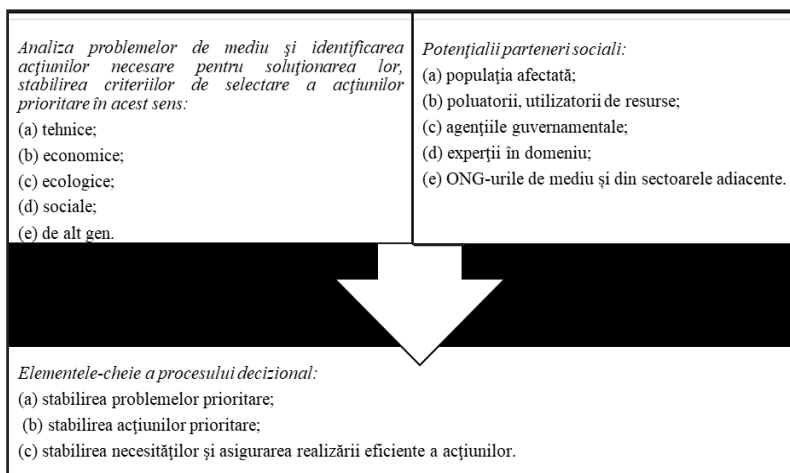


Figura 1. *Analiza problemelor de mediu și participarea publicului în procesul decizional.*

La stabilirea priorităților activităților de protecție a mediului se aplică un șir de criterii de diferită natură. Printre acestea pot fi aplicate, mai cu seamă, beneficiile sociale rezultate din activitățile de protecție a mediului înconjurător, astfel ca: îmbunătățirea sănătății populației, stabilitatea/reziliența ecologică, randamentele mai mari în exploatarea resurselor naturale, mărirea valorii estetice a resurselor naturale și a atractivității zonelor de recreație, conservarea biodiversității, reducerea uzurii mașinilor, clădirilor, colmatării bazinelor de acumulare și a rezervoarelor, s.a. Am putea exemplifica stabilirea priorităților ecologice prin cazul Planului de acțiuni de mediu al României în cadrul căruia au fost utilizate următoarele criterii: (a) menținerea și îmbunătățirea sănătății populației și a calității vieții; (b) menținerea și îmbunătățirea potențialului existent al naturii; (c) apărarea împotriva calamităților naturale și accidentelor; (d) raport maxim al beneficiului/cost; și (e) racordarea la prevederile Convențiilor Internaționale, Programele

Internaționale privind protecția mediului și Programul Național de Aderare al României la UE. În fond, aceste criterii corespund, în mare măsură, recomandărilor care au fost expuse în Planul de Acțiuni de Mediu pentru țările Europei Centrale și de Est, aprobat la Conferința Europeană de Mediu de la Lucerna din 1993.

Puțin diferă aceste criterii în cazul formulării „Strategiei protecției mediului” din România din anul 2003. În ea se specifică că principiile generale, care fundamentează stabilirea *priorităților privind obiectivele protecției mediului pe termen scurt, mediu și lung*, sunt următoarele: (a) *conservarea și îmbunătățirea condițiilor de sănătate a oamenilor* - principiu suprem căruia trebuie să i se subordoneze întreaga activitate economică și socială, întreaga strategie de ocrotire a mediului; (b) *DD* - conform definiției data de Comisia pentru Mediu și Dezvoltare („Viitorul nostru comun”, 1987), DD implică faptul ca întregul capital fizic (infrastructura), uman (sănătatea oamenilor, nivelul intelectual și profesional) și natural (pădurile, aerul, apa, solul fertil), rămâne constant sau crește în timp; (c) *evitarea poluării prin măsuri preventive*; (d) *conservarea biodiversității* - presupune diminuarea și chiar eliminarea fenomenului de poluare a învelișului biotic, menținerea nealterată a ecofondului și genofondului natural al mediului; (e) *conservarea moștenirii valorilor culturale și istorice* - deziderat de importanță majoră pentru atestarea continuității și autenticității mostenirii cultural-istorice a poporului român, în spațiul carpato-danubiano-pontic; (f) *„cine poluează plătește”* - principiu care stă la baza strategiei de mediu în majoritatea țărilor europene; și, (g) *stimularea activității de redresare a mediului* - conform acestui principiu, orice activitate a agenților economici, care are ca efect redresarea calității factorilor de mediu, este încurajată și stimulată de către administrația centrală sau locală prin subvenții, credite cu dobândă mică, garanții pentru împrumuturi, publicitate, etc.

Aceste stimulente vor fi amplificate pe măsură ce se va dezvolta sectorul privat al proprietății.

La nivelul corporativ identificarea priorităților poate fi efectuată după nivelul de urgență a problemelor ecologice, aplicând criteriile formulate de către UNEP în manualul pentru instruirea în domeniul managementului ecologic – a se vedea *tabelul 3*.

Tabelul 3. Criteriile de atribuire a priorităților problemelor ecologice

<i>Nº</i>	<i>Prioritatea</i>	<i>Criteriile de atribuire a nivelului de prioritate</i>
1	Necesitatea urgentă. Se impun acțiuni imediate	Problema condiționează un pericol iminent și serios pentru sănătatea oamenilor și stării mediului înconjurător. Problema reprezintă un pericol pentru continuarea funcționării organizației/întreprinderii ca atare.
2	Nivel înalt de prioritate	Problema ține de neconformarea activității întreprinderii cerințelor legislației ecologice, cerințelor normative și tehnice sau a altor cerințe și poate conduce la răspunderea ecologică-juridică pentru contravențiile depistate. Riscul poluării masive a mediului înconjurător este foarte mare.
3	Nivel mediu de prioritate	Problema demonstrează prezența unor devieri serioase de la politicile, obligațiunile și principiile declarate. Problema reflectă oportunitățile omise pentru dezvoltarea businessului și căpătarea veniturilor economice suplimentare. Problema confirmă existența încălcărilor serioase în sistemul ME (în cazul când un astfel de sistem a fost creat la întreprindere).

4	N i v e l u l jos de prioritate	Problema arată prezența a unor încălcări în funcționarea sistemului ME (când a fost creat la întreprindere)
---	---------------------------------------	---

Practica în domeniu demonstrează existența unor instrumente care se aplică pentru stabilirea priorităților ecologice și a acțiunilor de protecție a mediului: instrumente și indicatori economici (costurile degradării mediului, analiza cost-beneficiu, indicatorii macroeconomici); instrumentele pentru suportul adoptării deciziilor (analiza multicriterială, analiza riscurilor, analiza comparativă a riscurilor); instrumente statistice (spre exemplu, analiza distribuțională sau corelativă) ș.a. În același timp, există și alte instrumente care sunt destinate în mod special pentru identificarea priorităților, astfel ca evaluarea ecosistemică sau cea a costurilor daunelor cauzate mediului, în timp ce altele sunt orientate nu spre identificarea problemelor prioritare, ci spre determinarea intervențiilor prioritare în scopul protecției mediului – spre exemplu, analiza cost-beneficiu sau analiza multicriterială.

Evaluarea costurilor pentru degradarea mediului are ca obiectiv principal estimarea costurilor anuale a impactului actual sau viitor al unei daune ecologice care se produce pe parcursul unui an. O astfel de estimare poate fi făcută cu referință la PIB, fapt care este destul de elocvent atât pentru factorii de decizie, cât și pentru publicul larg. Astfel de evaluări, de obicei, implică estimarea costurilor ce țin de impactul asupra calității apei și aerului, asupra productivității solurilor, pădurilor etc. Acest instrument oferă posibilitatea de a identifica domeniile în care costurile degradării mediului sunt cele mai mari, de a determina sectoarele și impacturile care pot avea cele mai mari implicații pentru dezvoltarea economică și socială; oferă posibilitatea de a integra costurile de mediu în evaluările economice și financiare ale proiectelor de dezvoltare sau investiționale; servește drept

bază informativă pentru alocarea resurselor financiare în scopul protecției mediului. În același timp, astfel de estimări ajută ministerele mediului să demonstreze importanța protecției mediului în dezvoltarea social-economică, având posibilitatea de a argumenta acest lucru nu în termeni ecologici, ci monetari. În ultimii ani, în cadrul acestor estimări se aplică și evaluării ce țin de impacturile și costurile sănătății populației care este afectată de calitatea mediului.

Contabilitatea capitalului natural și cel al ecosistemelor. Prin includerea valorilor monetare ale serviciilor ecosistemice în sistemele de contabilitate națională se oferă posibilitate factorilor de decizie să se convingă de importanța acestor valori în contextul programelor de dezvoltare. Aceasta se referă, în primul rând, la ministerul de finanțe și cel al economiei. Degradarea mediului are impacturi multiple, care pot fi exprimate în termeni monetari și poate arăta nu numai pierderile legate de oferirea serviciilor ecosistemice, dar și cele asociate, de exemplu, cele din domeniul sănătății populației, productivității economice etc.

Indicatorii macroeconomici. Aceștia oferă posibilitatea de a include aspectele ecologice în indicatorii macroeconomici cu care operează ministerul economiei și cel al finanțelor. În general, există doi indicatori principali în acest sens, care se sprijină pe ideea că bunăstarea populației se bazează pe bunurile țării, care pot fi divizate în bunuri naturale (resurse naturale și servicii ecosistemice produse) și capitalul produs și cel uman. De aici, capacitatea țării de a avea o creștere economică durabilă și de a asigura o bunăstare socială depinde, în mare măsură, de menținerea capitalului natural. Respectiv, estimarea nivelului bogăției țării trebuie să se bazeze pe estimarea capitalului produs (infrastructura, sectorul urban etc.), a capitalului natural (păduri, soluri, resurse biologice, minerale etc.) și a capitalului uman (resurse umane, calitatea instituțiilor etc.).

Chestionarele și analiza distribuțională a priorităților ecologice oferă instituției care stabilește prioritățile de a avea opinia diferitor grupe sociale privind prioritățile în domeniu. Aceasta oferă posibilitatea ca aceste opinii ale tuturor părților interesate să fie luate în considerație, inclusiv ale grupelor socialmente vulnerabile.

Analiza comparativă a riscurilor reprezintă un procedeu de evaluare sistematică a problemelor ecologice care pot avea un nivel diferit al riscurilor pentru sănătate. Scopul unei astfel de evaluări este de a identifica cele mai importante riscuri pentru sănătate, evaluări care se bazează pe investigații corespunzătoare ce reflectă opinia populației. Aplicând datele acestor evaluări, instituțiile de stat pot introduce reglementări și standarde ale calității mediului, care ar contribui la reducerea riscurilor pentru sănătate.

Printre cele mai des aplicate instrumente ale identificării priorității acțiunilor de protecție a mediului pot fi consemnate următoarele:

Analiza cost-beneficiu. ACB reprezintă un pas înainte decât cel făcut de analiza costurilor degradării mediului prin efectuarea unei estimări a beneficiilor de mediu, sănătate, economice, care vor apărea ca rezultat al întreprinderii unor acțiuni de protecție a mediului. În acest proces se ia în considerație și timpul reîntoarcerii investițiilor.

Analiza multicriterială, reprezintă un procedeu tehnic de evaluare a opțiunilor alternative în baza mai multor criterii cu diferite valori și unități de măsurare. În acest caz, analiza alocă o valoare specifică unui criteriu sau efectuează un aranjament al lor în baza importanței, oferind astfel posibilitatea de a aplica estimări calitative și cantitative.

Selectarea unui instrument depinde de mai mulți factori și, în primul rând, de obiectivele aplicării lui. Obiectivele pot fi: de a desemna câștigătorii sau perdantii în urma stabilirii

priorităților; de a asigura ca prioritățile care vizează cele mai mari grupe sociale să fie luate în considerație; de a crea o bază unică de comparare a avantajelor economice; etc. În procesul de selectarea instrumentului trebuie să fie constientizat faptul că diferite instrumente sunt complementare și că ele pot fi aplicate concomitent. Evident, fiecare instrument are plusurile și minusurile sale, care, de asemenea, trebuie luate în calcul la selectarea lui (a se vedea *tabelul 4*).

Tabelul 4. Instrumente de stabilire a priorităților ecologice, avantajele și dezavantajele lor

<i>Instrumentul</i>	<i>Ce reprezintă instrumentul</i>	<i>Aplicarea instrumentului în stabilirea priorităților</i>	<i>Avantajele instrumentului</i>	<i>Dezavantajele instrumentului</i>
Instrumente care ajută la stabilirea priorității problemelor ecologice				
<i>Costurile daunelor ecologice</i>	Aplică evaluarea economică pentru a măsura pierderile aduse bunăstării națiunii ca rezultat al degradării mediului. O astfel de evaluare poate include pierderile de viață sau de bunăstare (moarte prematură, lipsa unui mediu pur), pierderi economice (reducerea productivității solurilor) sau pierderi ale calității mediului (reducerea valorilor recreative)	I d e n t i f i c ă d o m e n i i l e de mediu cu cele mai mari impacturi pentru dezvoltare.	Oferă posibilitatea de a compara efectele de mediu pentru diferite sectoare ecologice. Contribuie la integrarea cerințelor de mediu în deciziile economice.	Estimările costurilor deseori sunt foarte aproximative și specifică mai degrabă doar nivelul acestora. Există dificultăți metodologice, asociate cu diferite tehnici de estimare a costurilor și cu limitările în privința disponibilității de date.

<i>Contabilitatea capitalului natural și al ecosistemelor</i>	Aplică diferite tehnici de evaluare economică a serviciilor oferite de ecosisteme. Contabilitatea ecosistemelor este orientată spre integrarea acestor valori în contabilitatea națională.	Identifică valorile serviciilor oferite de ecosisteme.	Oferă factorilor de decizie un instrument de integrare a mediului în deciziile de dezvoltare economică.	Apar dificultăți metodologice asociate cu tehnicile de estimare și cu disponibilitatea de date. Nivelul estimării valorilor, de regulă, este mai jos decât nivelul real, din cauza lipsei de date.
<i>Indicatorii macroeconomici</i>	Estimarea bunăstării cuantifică bogăția totală, care este constituită din capitalul natural, cel produs și resursele umane.	Ajută la integrarea cerințelor mediului în cadrul cu care operează ministerul economiei și cel al finanțelor.	Sunt legați de alți indicatori macroeconomici, cum ar fi PIB, rezervele generale sau nete. Oferă un feedback imediat factorilor de decizie în ceea ce privește corelarea diferitor tipuri de capital și tendințele valorilor lor.	Există dificultăți metodologice de stabilire a valorii diferitor tipuri de capital și a unor servicii ecosistemice.

<i>Evaluarea comparativă a riscurilor</i>	Se aplică pentru estimare sistematică, comparare și aranjare după importanța problemelor ecologice. Se aplică în cazul problemelor cu risc major pentru sănătatea umană, mediul natural sau calitatea vieții.	Ajută la crearea unui registru al problemelor ecologice, ordonat după severitatea riscurilor pe care le comportă aceste probleme.	Permite compararea diferitor probleme ecologice după severitatea riscurilor lor pe care le prezintă pentru sănătate. Diferențiază riscurile potențiale de cele existente.	Nu se aplică în cazul riscurilor din toate sectoarele. Nu oferă o listă a tuturor riscurilor de mediu. Este dificil să fie delimitate efectele principale de cele secundare și să fie comparate diferite tipuri de riscuri Nu este posibilă compararea riscurilor cu indicatori economici; astfel de comparații sunt utile la alocarea resurselor publice sau private.
<i>Questionare sau analiza distribuțională a priorităților ecologice</i>	Oferă posibilitatea de a cunoaște opiniile diferitor grupe sociale cu privire la prioritățile ecologice.	Oferă posibilitatea de a stabili prioritățile în așa fel încât să fie luate în considerare și necesitățile și opiniile diferitor segmente ale societății.	Sunt pe larg acceptate și pot fi aplicate într-o manieră simplă.	Se bazează pe datele de autoraportare, care sunt subiective. Nu asigură exactitatea interpretării datelor.

<i>Instrumente care ajută la stabilirea priorității acțiunilor de protecția mediului</i>				
<i>Analiza cost-beneficiu</i>	Compara valorile monetare ale costurilor acțiunilor de protecție a mediului cu beneficiile potențiale pentru stabilirea priorităților, ținându-se cont de timpul reîntoarcerii investițiilor.	Ajută la a b o r a r e a și selectarea proiectelor de investiții publice. Ajută la a b o r a r e a p o l i t i c i l o r publice.	Este recunoscută și aplicată pe larg. Oferă date informative care pot fi ușor analizate și percepute (în termeni monetari). Oferă posibilitate de a compara efectele care în alt mod este dificil să fie comparate.	Există dificultăți metodologice de evaluare a sănătății, vieții, a bunurilor și serviciilor ecologice, dificultăți ce țin de rata de discount. Apar dificultăți tehnice și opinii contradictorii cu privire la anumite procedee ale acestui instrument.
	Oferă posibilitatea de a evalua opțiunile alternative în baza unei varietăți de criterii care au o natură diferită și unități diferite de măsurare. Atribuire valori numerice acestor criterii care oferă posibilitatea de a le compara sub aspect calitativ și cantitativ. Analiza este constituită din trei componente: o serie de alternative care trebuie comparate; un set de criterii pentru comparare; metode de clasificare a valorii criteriilor și alternativelor.	Ajută la evaluarea impacturilor. Contribuie la dezvoltarea și c o m p a r a r e a alternativelor.	Ia în considerație diferite criterii în același timp. Ia în considerație și compară diferite opinii ale diferitor părți interesate. Este transparentă și explicită (în cazul unei expunerii clare a valorilor și importanței criteriilor) și ușor de evaluat. Facilitează comunicarea cu factorii de decizie și comunitățile implicate.	Nu oferă posibilitate pentru dezbateri cu privire la valorile și importanța criteriilor aplicate. Nu facilitează consensul în cazurile unor decizii controversate. Poate crea o impresie greșită în ceea ce privește exactitatea rezultatelor. Rezultatele analizei pot fi manipulate cu ușurință.
<i>Analiza multicriterială</i>				

3.6. Asigurarea implementării documentelor Politicii Ecologice

În procesul de implementare a documentelor de planificare ecologică este extrem de important să existe un angajament al guvernului și al părților implicate, inclusiv capacități instituționale relevante, care ar asigura realizarea eficientă a strategiilor. Pentru aceasta însă este necesar ca în procesul elaborării documentelor de planificare ecologică să se țină cont de câteva aspecte, care sunt descrise succint în cele ce urmează:

Integrarea obiectivelor de mediu cu alte obiective de dezvoltare. DD solicită ca obiectivele de mediu să fie integrate cu alte obiective de dezvoltare, mai largi, și, în primul rând, cu obiectivele sociale și culturale din țară. Separarea obiectivelor de mediu de aceste și alte obiective de dezvoltare este un factor contraproductiv, care nu contribuie la asigurarea suportului politic și social adecvat pentru atingerea lor.

Implicarea principalelor părți interesate și crearea angajamentului. Documentele planificării de mediu pot fi de succes numai în cazul în care în procesul formulării și în cel al implementărilor sunt implicate, în primul rând, cele mai importante părți interesate și, în al doilea rând, publicul larg. O largă participare publică nu numai că asigură o bază informațională și de cunoștințe mai vastă, dar și creează un angajament mai clar al lor la etapa de implementare. Angajamentul este un element esențial, deoarece el presupune implicarea părților interesate și formarea la ele a sentimentului de „stăpân” asupra documentului elaborat și angajarea plenară a lor în implementarea lui. Fără crearea angajamentului, de regulă, strategia/programul sau planul de acțiuni rămâne un document care este pus în sertar și de care mai apoi se uită.

Îmbunătățirea performanțelor instituționale. Funcționarea eficientă a instituțiilor de mediu constituie o condiție importantă în procesul implementării documentelor de planificare ecologică.

Fără un sistem legislativ clar și fără instituții capabile, orice document al planificării de mediu, oricât de bine formulat, nu poate fi transpus în practică. Optimizarea instituțională include repartizarea clară a responsabilităților, elaborarea unui cadru reglementar consistent și transparent, asigurarea capacităților de implementare a legislației.

Mobilizarea resurselor financiare. Ameliorarea ecologică poate fi atinsă uneori și fără alocări financiare considerabile, spre exemplu, prin înlăturarea/modificarea factorilor politici. Un alt exemplu: poluarea aerului poate fi redusă prin eliminarea subvențiilor existente la resursele energetice. Astfel de măsuri trebuie aplicate, în primul rând, iar apoi se poate trece la realizarea măsurilor care solicită resurse investiționale.

Monitorizarea și evaluarea. O implementare efectivă a documentelor de planificare ecologică trebuie să dispună de un sistem de monitorizare care ar oferi informația cu privire la nivelul la care se realizează sau nu strategia/planul de mediu, adică în ce grad măsurile implementate duc la atingerea obiectivelor de mediu. Pe parcursul implementării strategiei pot apărea noi priorități ca rezultat al evoluției situației de mediu sau a celei economice, pot fi trase anumite învățăminte de pe urma realizării unor acțiuni de mediu. În acest sens, este necesar un set de indicatori, care ar permite monitorizarea și evaluarea implementării documentelor de planificare ecologică, concluziilor și formularea măsurilor corective necesare.

Întrebări pentru autoevaluare și activități practice

1. Explicați esența planificării ecologice și etapele ei.
2. Care sunt abordările de bază și cerințele principale ale formulării documentelor PE?
3. Prezentați principalele tipuri de documente ale PE și expuneți ierarhia lor.
4. Ce înseamnă scopurile și obiectivele politicilor ecologice?

Prezentați exemple ale unui set de astfel de scopuri și obiective.

5. De ce este imperativ de a identifica domeniile și acțiunile prioritare ale documentelor PE? Prezentați un sir de exemple, în acest sens.
6. Care sunt tehnicile și instrumentele de bază ale stabilirii domeniilor și acțiunilor prioritare ale PE?
7. Care sunt factorii de bază ale asigurării implementării documentelor PE?
8. Formați două/câteva grupe din 5-7 persoane) și pregătiți o prezentare a elementelor principale ale unei eventuale Strategii și/sau Plan de Acțiuni de implementare a acesteia pentru o anumită zonă administrativă (municipiu, raion/ zonă administrativă, etc.) ce se referă la prevenirea poluării aerului, apei, managementului deșeurilor menajere sau nocive, formulând scopurile, obiectivele de bază și indicatorii-țintă, grupurile principale de măsuri ce necesită a fi aplicate, cât și prezentarea algoritmului și acțiunile necesare care trebuie întreprinse. Rezultatul exercițiului va fi prezentat în PPT în formă electronică pentru toți masteranzii, răspunzând la întrebările primite.

Literatura recomandată

1. Rojanschi, V.; Bran, F. *Politici și strategii de mediu*. - București: Ed. Economică, 2002.
2. Călin R.; Tudor, Cr. *Politica de mediu*. - București, Ed. Tritonic, 2007.
3. Capcelea A. *Sistemul managementului ecologic*. - Chișinău: Î.E.P. Știința, 2013.
4. Petrescu–Mag, R.M. *Protecția mediului în contextul dezvoltării durabile. Legislație și instituții*. - Cluj Napoca: Ed. Bioflux, 2011.
5. Duțu, M. *Politici publice de mediu*. - București, Universitatea Ecologică, 2012.

Partea II. Politicile Ecologice la nivel global și al Uniunii Europene

Capitolul 4. Politica Ecologică Globală

Obiectivele de bază la capitolul 4:

- *Să cunoască principalele etape și documente ale PEG;*
- *Să perceapă mecanismul elaborării și aplicării PEG;*
- *Să poată expune sursele formulării și principiile de bază ale PEG;*
- *Să explice principiul integrării PE și ODD.*

4.1. Dispoziții generale

Analiza multiplelor materiale publicate pe această temă ne oferă posibilitatea să concluzionăm că, deși comunitatea mondială este preocupată de problemele de mediu încă din sec. al XIX-lea, putem vorbi de PEG ca atare numai din a doua jumătate a sec. al XX-lea. Anume începând cu anii 60 ai secolului trecut au fost adoptate un șir de documente ce se referă la diferite aspecte ale PE globale și regionale, au fost organizate și desfășurate câteva Conferințe ONU în domeniu și au fost adoptate strategii și planuri de acțiuni atât complexe, ce țin de mediul global în integralitatea sa, cât și în diferite sectoare ale lui. Mai mult ca atât, au fost formulate și adoptate o serie de tratate ecologice globale, care stipulează abordările principale în soluționarea problemelor ecologice. Anume totalitatea acestor documente și constituie sursele principale ale PEG.

După cum am remarcat anterior, documentele PEG sunt considerate în calitate de acte juridice „blânde”. Ele poartă mai mult un caracter declarativ și au intrat în limbajul juriștilor încă în anii 70–80 pentru a specifica pozițiile comune ale țărilor privind ceea ce ar trebui ulterior să includă actele legislative.

Formularea unor astfel de documente reprezintă o modalitate de a ajunge la o înțelegere internațională deoarece din punctul de vedere al diplomației un reprezentant al unei țări poate susține principiul anunțat, fără însă a face obligatoriu ca țara respectivă să îl respecte din punct de vedere formal. La modul general, acestea nu conțin acele obligațiuni juridice care trebuie neapărat respectate și în baza cărora poți fi tras la răspundere pentru necorespunderea sau încălcarea lor. În același timp, ele prezintă valori politice și morale incontestabile, fiind expresia unui consens larg al comunității internaționale. Importanța acestor instrumente/documente crește, mai cu seamă, în cazul în care documentul în întregime sau unele poziții ale lui în particular sunt puse la baza tratatelor internaționale globale sau regionale. Deseori aceste documente sunt aplicate în calitate de materiale premergătoare unor documente cu caracter obligatoriu – tratatele ecologice internaționale. De regulă, ele formulează anumite principii și servesc ca mecanisme de conștientizare a publicului și a persoanelor de decizie din statele participante asupra problemei și de atragere a atenției guvernelor într-o anumită direcție a PEG.

Fiind, de regulă, rezultatul unor conferințe ale ONU (sau ale diferitor organizații internaționale), aceste documente pot fi clasificate, după conținutul lor, în trei categorii: (a) *Declarațiile de principii*. Au o valoare declarativă, de bune intenții, dar expun, în același timp, și căile posibile, abordările cele mai avansate de soluționare a problemelor ecologice. Ele nu prevăd acțiuni precise de întreprins, ci fixează linii generale care trebuie să fie urmate de state. Importanța lor constă în faptul că, pe această cale, sunt enunțate și formulate unele norme care consacră noi valori socio-ecologice înainte de a fi recunoscute și formulate în limbaj strict juridic de comunitatea internațională; (b) *Recomandările directive* sunt forma cea mai răspândită a documentelor PE emise de către diferite instituții internaționale adresate statelor participante.

Rolul primordial al acestor documente este de a indica statelor membre abordările, mecanismele și instrumentele PE pentru a-și îndeplini angajamentele asumate prin aderarea la organizația sau tratatul ecologic respectiv; și (c) *Strategii, Programe/Planuri de acțiuni*. În mai multe cazuri, prin declarațiile sau rezoluțiile adoptate se aprobă planuri de acțiuni comune, care servesc drept călăuză pentru realizarea PE la nivel național, regional și global. Printre astfel de planuri menționăm: „Planul de acțiuni pentru mediu”, adoptat la cea dintâi Conferință mondială a ONU privind mediul (Stockholm, 1972); „Agenda 21”, adoptată la Rio de Janeiro (1992) ș.a.

Caracterul neobligatoriu al acestor documente poate fi văzut în baza analizei termenilor pe care îi conțin. De regulă, se aplică „părțile urmează să” în loc de „părțile trebuie să”. Un alt criteriu care determină caracterul neobligatoriu al documentului este cercul limitat al organului sau conferinței la care se adoptă aceste documente declarative. Spre exemplu, Adunarea Generală a ONU are mandatul de a aproba decizii recomandabile, pe când un comitet împuternicit cu formularea unui tratat ecologic include și discută și alte poziții, care vor avea pentru toate părțile participante un caracter obligatoriu. De asemenea, trebuie de specificat că un instrument al dreptului declarativ este cu mult mai puțin concret, fără a stipula indicatori concreți sau termeni de realizare sau mecanisme de funcționare. În același timp, chiar și în lipsa unor stipulări concrete aceste documente pot avea o influență deosebită asupra poziției și comportamentului statelor participante. În calitate de astfel de documente importante, care deja și-au confirmat impactul asupra comportamentului statelor, sunt Declarațiile Conferințelor ONU pentru Mediu și Dezvoltare din 1972 (Stockholm); 1992 (Rio de Janeiro) ș.a. – a se vedea paragraful 2.3.2. de mai sus. Printre cele mai importante documente în acest sens este și Agenda Secolului XXI, aprobată la Conferința de la Rio de Janeiro, care cuprinde un plan de

acțiuni ce urmează să fie întreprinse la nivel global, regional și național în asigurarea unei tranziții spre o DD.

4.2. Declarațiile și Rezoluțiile Conferințelor Organizației Națiunilor Unite

PEG are la bază o serie de documente aprobate la nivelul ONU și a structurilor sale, printre care cele mai importante sunt următoarele: (a) Carta Mondială a Naturii, aprobată la Adunarea Generală ONU; (b) Declarațiile și Rezoluțiile Summiturilor și Conferințelor ONU sau ale altor organisme internaționale, în particular a celor din: (I) Stockholm; (II) Rio și (III) Johannesburg; (IV) Summitul Milenar din anul 2000 și scopurile milenare; (c) Summitul Global din anul 2005 și din 2012; (d) Planurile Generale de Acțiuni: (I) Planul de Acțiuni al Conferinței primei conferințe globale de mediu din 1972 de la Stockholm; (II) Agenda Secolului 21; (III) Programul pentru implementarea de mai departe a Agendei 21; (IV) Planul de Implementare de la Johannesburg (2002) și raportul Conferinței de la Rio+20 „Viitorul pe care ni-l dorim”; (e) Planurile de Acțiuni tematice pentru diferite sectoare de mediu: (I) Abordarea strategică a Managementului Internațional al Chimicalelor; (II) Programul Global de Acțiuni privind Protecția Mediului Marin de activitățile de pe uscat; (III) Programele Regionale Marine și Planurile de Acțiuni; și (f) Tratatul Ecologice Globale, ș.a. În continuare ne vom opri succint la momentele-cheie ale principalelor documente ale PEG.

Carta Mondială a Naturii (1982). Ea stipulează principalele elemente ale conservării diversității biologice, printre principiile generale ale căreia sunt următoarele: baza genetică a vieții pe Pământ nu trebuie să fie periclitată; populația oricărei forme de viață, spontană sau de cultură trebuie să fie păstrată cel puțin pentru perpetuarea speciei – este necesar de a asigura în acest scop condiții adecvate de trai. Aceste principii se aplică pentru toate

părțile suprafeței terestre, ale uscatului și ale mării; o protecție deosebită se va asigura regiunilor unicat, reprezentanților tipici ai tuturor speciilor, ecosistemelor și habitatelor periclitate. Ecosistemele și organismele utilizate de om, ca și resursele uscatului, ale mării și ale atmosferei, urmează să fie gestionate în așa fel ca să se asigure permanent o productivitate optimă, fără a se cauza daune integrității ecosistemelor. Una din regulile esențiale de care trebuie să se conducă beneficiarii resurselor biologice este folosirea lor în limitele capacităților de regenerare.

Scopurile de bază ale documentului constau în determinarea principalelor necesități în conservarea naturii; identificarea căilor și metodelor de asigurare a conservării naturii; identificarea ecosistemelor și speciilor de floră și faună care au nevoie de măsuri urgente de conservare; determinarea cauzelor degradării naturii, precum și conștientizarea de către păturile largi a faptului că conservarea naturii reprezintă o parte componentă a unei dezvoltări social-economice balansate. Carta propune un sistem de măsuri și metode de management al activităților umane în domeniul utilizării resurselor biologice și a ecosistemelor particulare, urmărindu-se reproducerea lor, astfel încât acestea să satisfacă cerințele generației actuale și ale celor viitoare. Sistemul informațional, ca și procesul de globalizare, – generatoare de noi oportunități economice, dar și de probleme ecologice, urmează a fi aplicate în scopul soluționării acestor probleme. Ele trebuie să se bazeze pe o strategie rațională de îmbunătățire a situației ecologice și pe susținerea din partea opiniei publice informate și orientate spre protecția mediului înconjurător. O importanță deosebită o are și educația ecologică. Mai mult ca atât, în scopul asigurării capacității omului de a soluționa problemele de mediu, este necesar de a extinde cercetările științifice în domeniu și a integra cerințele ecologice în strategiile de dezvoltare, a largi finanțarea cercetărilor științifice și a spori potențialul științific al țărilor în curs de dezvoltare.

Declarația Conferinței ONU de la Stockholm (1972) a stabilit „drepturile și obligațiile cetățenilor și guvernelor cu privire la prezervarea și îmbunătățirea condițiilor umane”, cuprinzând 26 de principii. Ea stipulează că protecția și ameliorarea mediului au o importanță majoră pentru bunăstarea populației și dezvoltarea ei. Declarația a reprezentat un compromis între interesul statelor de a-și menține suveranitatea (aspect important în special pentru țările în curs de dezvoltare) și interesul dezvoltării economice (manifestat în general). De asemenea, a fost subliniată necesitatea și importanța unei comisii globale care să protejeze resursele și să limiteze poluarea generată de dezvoltarea economică. Declarația pornește de la premisa că omul este, în același timp, creatorul și distrugătorul mediului care îi oferă suportul fizic al vieții și posibilitatea de a se dezvolta din punct de vedere social, intelectual, moral și spiritual. Totodată, documentul subliniază legătura organică dintre protecția mediului și progresul economic și social al popoarelor, în contextul eliminării efectelor negative ale subdezvoltării. Primul principiu afirmă dreptul fundamental al omului la libertate, egalitate și la condiții de viață satisfăcătoare, într-un mediu a cărui calitate să-i permită să trăiască în demnitate și bunăstare. Dintre celelalte principii cuprinse în Declarație, putem consemna următoarele: obligația statelor de a proteja și îmbunătăți mediul pentru generațiile prezente și viitoare; conservarea resurselor naturale și gospodărirea lor atentă; obligația statelor de a coopera pentru dezvoltarea dreptului internațional în ceea ce privește responsabilitatea și despăgubirea victimelor poluării și recuperarea daunelor ecologice cauzate în afara frontierelor.

Declarația de la Rio asupra Mediului și Dezvoltării (1992) cere statelor și oamenilor să coopereze în spiritul unui parteneriat global în scopul conservării, protejării și restaurării sănătății și integrității ecosistemelor pe Pământ. În preambulul ei se stabilește ca obiectiv instituirea unei alianțe mondiale în scopul

protecției mediului. Ea proclamă 27 de principii de conservare a mediului în vederea unei mai bune dezvoltări economice, sociale, culturale etc. Principiul I consfințește dreptul fundamental al omului la o viață sănătoasă și productivă în armonie cu natura. Principiul II recunoaște dreptul suveran al statelor de a-și exploata resursele potrivit propriilor lor politici de mediu, de dezvoltare și responsabilitatea de a se asigura că activitățile exercitate în limitele jurisdicției lor nu provoacă daune mediului în alte state sau regiuni. Un alt principiu declară că dreptul la dezvoltare trebuie să fie realizat într-o asemenea manieră încât să satisfacă în mod echitabil necesitățile dezvoltării umane și ale mediului înconjurător pentru generațiile prezente și viitoare. Principiul V vorbește despre importanța eradicării sărăciei. Alte principii menționează că cetățenii au dreptul accesului la informație, este reiterat principiul precauției, principiul potrivit căruia poluatorul este cel care plătește pentru refacerea mediului etc. În final, se sugerează că statele să-și rezolve disputele de mediu pe cale amiabilă și împreună cu cetățenii lor să coopereze pentru implementarea principiilor stipulate.

În centrul Declarației de la Rio stă conceptul DD, menit să focalizeze eforturile tuturor statelor în direcția conservării și protejării mediului înconjurător și a resurselor sale, astfel încât să poată beneficia de acestea și generațiile viitoare.

Declarația milenară (2000) a fost adoptată în septembrie 2000 de către șefii de state participanți la Adunarea Generală a ONU de la New-York. Ea se axează pe problemele de menținere a păcii, securității și dezvoltării, inclusiv în domeniul mediului, protecției păturilor vulnerabile ale societății, a drepturilor omului și guvernării. Declarația mai prevede și necesitățile speciale ale Africii. Ea consolidează o serie de sarcini interconectate ale dezvoltării într-o agendă globală. Aceste sarcini sunt numite „Obiectivele Dezvoltării la început de Mileniu” sau „ODM” și cuprind următoarele: (a) eradicarea sărăciei și foametei extreme;

(b) accesul universal la învățământul primar; (c) promovarea egalității genurilor și abilitarea femeilor; (d) reducerea mortalității infantile; (e) îmbunătățirea sănătății materne; (f) combaterea HIV/SIDA, a malariei și altor boli; (g) asigurarea durabilității mediului; și (h) dezvoltarea parteneriatelor globale pentru dezvoltare.

Declarația de la Johannesburg privind dezvoltarea durabilă (2002) reafirmă responsabilitatea comună de a face progrese și de a îmbunătăți protecția mediului, dezvoltarea socială și cea economică – trei piloni importanți ai DD, la nivel local, național, regional și global. De asemenea, stabilește următoarele obiective strategice: promovarea echității globale și a unui parteneriat eficient în procesul DD; o mai bună integrare și coerență la nivel internațional; adoptarea de „ținte” de mediu și dezvoltare pentru a revitaliza și preciza deciziile politice; acțiuni și mecanisme mai eficiente la nivel național pentru a monitoriza progresul internațional. În scopul atingerii obiectivelor specificate, au fost supuse dezbaterilor patru seturi de măsuri, care se vor regăsi în politicile și strategiile naționale: protecția resurselor naturale ca bază a dezvoltării economice, prin promovarea ecoeficienței și utilizarea durabilă a apelor, solului și energiei; integrarea protecției mediului cu eradicarea sărăciei. Va trebui curmat cercul vicios sărăcie – degradare a mediului, prin implementarea agendei de dezvoltare a ONU, cu obiective mult mai precise și coerente; realizarea unei globalizări durabile. În parteneriat cu oamenii de afaceri, trebuie să se asigure ca investițiile și comerțul să contribuie la DD; să se promoveze o guvernare bună și participativă, la nivel național și internațional.

Cele 37 de puncte ale Declarației sunt grupate în șase capitole. Primul, intitulat „De la originile noastre spre viitor” (punctele 1–7), cuprinde un complex de angajamente în promovarea DD. Punctul 5 al acestui capitol specifică necesitatea asumării responsabilității colective pentru avansarea

și consolidarea interdependenței și întărirea mutuală a pilonilor DD – dezvoltarea economică, dezvoltarea socială și protecția mediului la nivel local, național, regional și global. Capitolul „De la Stockholm la Rio de Janeiro și Johannesburg”, ce cuprinde punctele 8–10, reconfirmă „drumul comun către o lume care respectă și implementează viziunea DD”, parcurs între cele trei Conferințe anterioare ale ONU în domeniu: la Conferința de la Stockholm s-a realizat acordul „asupra necesității urgente de a răspunde la problema deteriorării mediului”; ulterior, la cea de la Rio de Janeiro, s-a decis că protecția mediului și dezvoltarea socială și economică sunt fundamente pentru DD; cea de-a treia categorie de „puncte” se referă la „provocările pe care le înfruntăm” (punctele 11–15) și recunoaște următoarele: necesitatea eradicării sărăciei, a schimbării modelelor nedurabile de consum și producție, „linia adâncă greșită”, care împarte societatea umană în bogați și săraci, suferințele grave ale mediului global, impactul lor asupra globalizării. Punctele 16–30 specifică angajamentul pentru DD, care cuprinde: stabilirea de parteneriate pentru realizarea țelului comun de DD; promovarea dialogului și cooperării între civilizații și popoarele lumii; asigurarea accesului la cerințele de bază (apă curată, igienă sanitară, locuință ș.a.); eradicarea problemelor mondiale care ridică amenințări severe asupra DD; acordarea unei atenții speciale necesităților de dezvoltare a statelor mici insulare în curs de dezvoltare și a țărilor subdezvoltate; antrenarea sectorului privat în parteneriatul pentru DD. Următorul capitol – „Multilateralitatea este viitorul” (punctele 31–33) declară instituțiile multilaterale și internaționale „mai eficace, mai democratice și mai responsabile” drept instrumente ale asigurării DD la nivel internațional și recunoaște rolul principal al ONU în acest context. Ultimul capitol, „Să facem ca lucrurile să se întâmple” (punctele 34–37), cuprinde angajamentele participanților de a îndeplini obiectivele declarate prin acțiuni comune pentru a salva planeta, a promova

dezvoltarea umană și a realiza prosperitatea și pacea universală; a realiza Planul de implementare de la Johannesburg și a grăbi realizarea termenelor, a ȳintelor socioeconomice și de mediu conținute în el.

Declaraȳia Summitului din anul 2005. A fost adoptată la ședinȳa Adunării Generale a ONU în 2005. În ea se reconfirmă angajamentul comunităȳii internaȳionale în scopul DD și a implementării Agendei XXI, precum și a Planului de Implementare de la Johannesburg. Alături de un șir de compartimente ce vizează diferite aspecte ale dezvoltării (finanȳarea, datoria externă, educaȳia, sănătatea, coeziunea socială, creșterea economică durabilă etc.), acest document conȳine o secȳiune specială dedicată MEG. Ea specifică o serie de angajamente ce țin, în special, de prevenirea schimbărilor climatice prin reducerea emisiilor gazelor cu efect de seră și respectarea stipulărilor convenȳiei privind clima; dezvoltarea parteneriatelor întru sporirea eficienȳei energetice, aplicării energiei renovabile; implementarea acȳiunilor ce țin de prevenirea deșertificării; respectarea și implementarea prevederilor Convenȳiei privind Diversitatea Biologică și în particular ale Protocolului de la Cartaghena (se propune ca până în anul 2010 să se reducă esenȳial ratele de pierdere a Diversităȳii Biologice); asigurarea unui management durabil al chimicalelor; întreprinderea unui șir de activităȳi ce ar diminua impacturile catastrofelor naturale ș.a.

Declaraȳia Conferinȳei Rio+20 (2012) reconfirmă angajamentul comunităȳii internaȳionale pentru DD și continuarea promovării unui viitor durabil pentru planetă și pentru generaȳiile prezente și viitoare din punct de vedere economic, social și ecologic. Se reafirmă, de asemenea, necesitatea de a realiza o DD prin promovarea creșterii durabile, cuprinzătoare și echitabile din punct de vedere economic, crearea de oportunităȳi mai bune pentru toȳi, reducerea inegalităȳilor,

ridicarea principalelor standarde de trai, promovarea dezvoltării echitabile și a incluziunii sociale, precum și a unui management integrat și durabil al resurselor naturale și al ecosistemelor, care sprijină, printre altele, dezvoltarea economică, socială și umană, facilitând, în același timp, conservarea ecosistemelor, regenerarea, restaurarea și rezistența acestora în fața noilor provocări.

Declarația în cauză se referă, în special, la câteva momente importante, și anume: (a) stabilirea obiectivelor de DD; (b) utilizarea economiei verzi ca un instrument de atingere a țelului DD (a se vedea mai jos); (c) consolidarea instituțiilor responsabile de DD și crearea unui For Politic Înalt; (d) întărirea PNUM în scopul promovării unei mai eficiente politici în domeniul mediului ca unul din pilonii de bază ai DD; (e) promovarea raportării Responsabilității Corporative în domeniul DD, atragerea societății civile ș.a.

Declarația nu conține noi obligațiuni și reconfirmă, în linii mari, obligațiunile asumate de comunitatea internațională în cadrul documentelor politice anterioare. Din această cauză ea a fost criticată dur de către reprezentanții comunității ONG și ai societății civile, care au calificat Conferința Rio + 20 drept un mare eșec.

Rezoluția ONU privind obiectivele DD și Agenda 2030. Documentul dat a fost aprobat la Summitul ONU din 2015 unde s-a convenit asupra atât obiectivelor date, cât și asupra unui șir de acțiuni de realizare a lor până la timpul indicat. El specifică cinci domenii principale în cadrul cărora statele membre a ONU vor întreprinde acțiuni energice de realizare a DD: (I) Populație prin eradicarea sărăciei și a foamei; (II) Planetă prin protejarea ei de degradare; (III) Prosperitate prin asigurarea unui progres în armonie cu natura; (IV) Pace prin promovarea unei societăți pașnice și incluzive; și (V) Parteneriat prin solidaritate globală și responsabilitate comună.

Prin intermediul celor 17 Obiective Globale (a se vedea

mai jos), se stabilește o agendă de acțiune ambițioasă pentru următorii 15 ani în vederea eradicării sărăciei extreme, combaterii inegalităților și a injustiției și protejării planetei până în 2030. Concomitent s-a propus o trecere de la conceptul de *Politică Coerentă de Dezvoltare* (PCD) unidirecțională (privind sectorul de dezvoltare internațională) la un concept multidirecțional, care să includă toate ODD-urile, denumit *Politică de Coerență pentru Dezvoltare Durabilă* (PCDD). De asemenea, s-a convenit că PCDD nu înlocuiește PCD, ci mai degrabă îl extinde de la cooperarea Nord-Sud (remediarea incoerenței) până la implementarea ODD-urilor (sinergii și compromisuri). Prin această abordare ONU propunea, în vederea obținerii unor progrese în implementarea ODD-urilor, o abordare integrată a acestor obiective din partea sectorului politico-administrativ, al mediului de afaceri și al societății civile.

Rezoluția cheamă ca abordarea PCDD să fie implementată prin acțiuni energice generate de toate părțile implicate local, regional, național și global. Ea stipulează și faptul că Guvernele naționale, donatorii tradiționali, sistemul ONU, instituțiile financiare internaționale, actorii din mediul privat și societatea civilă trebuie să identifice noi oportunități pentru realizarea celor 17 ODD-uri pentru ca scopul să poată fi atins, iar oamenii de pretutindeni să poată dispune de tot ceea ce au nevoie pentru a trăi și pentru a se dezvolta într-un mediu natural curat.

4.3. Programele și Planurile de Acțiuni Globale

Începând cu anii 70 ai secolului trecut, la nivelul ONU și al diferitor instituții globale de mediu sau cu tangență de mediu au fost adoptate o serie de strategii și planuri de acțiuni ce se referă atât la totalitatea problematicei de mediu, cât și la unele aspecte ale acestia sau la unele probleme ecologice arzătoare. Printre acestea menționăm următoarele.

Planul de acțiuni de la Stockholm a cuprins 109 recomandări

privind așezările umane, managementul resurselor naturale, poluarea, dezvoltarea și dimensiunile sociale ale impactului degradării mediului, aspectele educaționale și sociale ale mediului, mediul și dezvoltarea, organizațiile internaționale etc. Are trei componente de bază: (a) programul pentru evaluarea mediului global (în engleză *Earthwatch*); (b) activitățile pentru ME; (c) măsurile de sprijin. De asemenea, Planul de Acțiuni a urmărit instituționalizarea schimbului de informații, pentru a asigura circulația cunoștințelor în cadrul comunităților științifice și a furniza factorilor de decizie la toate nivelurile cele mai bune cunoștințe disponibile, sub formă utilă și la momentul oportun.

El recomandă, de asemenea, ca Guvernele să desemneze „domeniile în care și-au asumat obligații (sau în care sunt pregătite să își asume obligații) privind un program pe termen lung, pentru ameliorarea mediului la nivel global”. În acest sens, țările sunt invitate să împărtășească la nivel internațional toate informațiile importante privind problemele cu care se confruntă și soluțiile pe care le concep pentru rezolvarea lor. Mai mult ca atât, țările care doresc să lanseze un program de ameliorare a mediului trebuie să fie pregătite să coopereze la nivel internațional și să primească îndrumări și asistență de la organisme internaționale competente. Suplimentar contribuției semnificative pe care o aduce la aprofundarea înțelegerii problemelor de mediu prin cerințele de raportare periodică, schimbul de informații reprezintă unul dintre cele mai importante instrumente pentru monitorizarea implementării la nivel național a obligațiilor asumate, în acest sens.

Agenda Secolului 21 reprezintă un document istoric ce cuprinde toate domeniile DD, oferind politici și programe în scopul realizării unui echilibru ecologic global. Acest document apreciază că numai un parteneriat global este capabil să asigure pentru omenire un viitor mai sigur și mai prosper. În preambulul documentului se arată că: „Umanitatea se află într-un moment

crucial al existenței sale. Asistăm actualmente la perpetuarea diferenței nivelului de dezvoltare și condițiilor de trai între națiuni și în interiorul națiunilor, la agravarea sărăciei, a foamei, a stării de sănătate și a analfabetismului, la deteriorarea continuă a ecosistemelor, cărora le suntem tributari pentru bunăstarea noastră. Dacă însă vom integra problematica mediului și a dezvoltării și vom acorda o mai mare atenție acestor chestiuni, vom putea satisface necesitățile fundamentale de viață pentru toți, proteja și amenaja mai bine ecosistemele și asigura un viitor mai prosper. Nicio țară nu va putea realiza singură acestea, dar misiunea este posibilă dacă vom lucra cu toții împreună în cadrul unui parteneriat mondial pentru o DD”.

Agenda, care cuprinde 40 de capitole și peste 800 de pagini grupate într-un preambul și 4 secțiuni, stabilește un plan detaliat de acțiuni pentru implementarea principiilor Declarației și realizarea DD. Fiecare capitol are următoarea structură: identificarea și formularea problemei, o descriere a programului de acțiuni propus și o estimare a costurilor. Prima secțiune vizează dimensiunile sociale și economice: combaterea sărăciei, sănătatea umană, așezările umane etc. Cea de-a doua tratează chestiunile de mediu: atmosfera, resursele terenului, despăduririle, deșertificarea și seceta, agricultura durabilă și DD, diversitatea biologică, oceanele, resursele de apă potabilă, managementul deșeurilor etc. Secțiunea a 3-a pune accentul pe întărirea rolului pe care-l au grupurile sociale – femeile, copiii și tinerii, populațiile indigene, ONG-urile, autoritățile locale, economia și industria, știința și tehnologia etc. – în soluționarea problemelor ecologice. Secțiunea a 4-a cuprinde mijloacele de implementare, și anume: mecanismele și resursele financiare, transferul de tehnologii, instrumentele legale etc.

Programul pentru implementarea de mai departe a Agendei 21 (Rio + 5) a fost adoptat la sedința Adunării Generale a ONU, desfășurată la New York în iunie 1997. Scopul lui a fost de a

revizui mersul realizării Agendei și de a reconfirma angajamentul internațional privind DD, de a identifica eșecurile și cauzele acestora, de a recunoaște realizările înregistrate până la momentul actual, a stabili prioritățile și determina problemele neglijate la Conferința de la Rio. Evaluând situația în implementarea Agendei 21, au fost remarcate o mulțime de lipsuri în acest sens, în special în ceea ce privește bunăstarea și echitatea socială, emisiile gazelor cu efect de seră, emisiile substanțelor toxice în atmosferă și producerea deșeurilor solide, constatându-se o creștere a acestora în comparație cu anul 1992. Programul recunoaște că după Conferința de la Rio s-au manifestat o diminuare a AOD și o creștere semnificativă a datoriei țărilor slab dezvoltate și în curs de dezvoltare, precum și carențe legate de transferul de tehnologii, întărirea capacităților pentru participare și dezvoltare, coordonarea instituțională și reducerea nivelurilor excesive de producere și consum. Programul îndeamnă la ratificarea mai rapidă a numărului crescând de acorduri și convenții ecologice internaționale și de dezvoltare, precum și la asigurarea implementării lor mai eficiente.

Documentul reafirmă că Agenda 21 rămâne un program fundamental de acțiuni pentru realizarea DD. De asemenea, se reconfirmă toate principiile conținute în Declarația de la Rio, dar și în Principiile privind Pădurile. Programul subliniază că o DD solicită integrarea aspectelor economice, sociale și ecologice, iar comunitatea internațională se angajează să coopereze împreună în cadrul unui spirit de parteneriat global pentru a asigura necesitățile generației actuale și de viitor într-o manieră echitabilă. Se specifică faptul că, pe fundalul unor rezultate pozitive, se manifestă la general tenduri mai negative decât cele care au fost în anul 1992. Astfel că implementarea Agendei 21 devine un imperativ mult mai urgent decât până atunci. În acest sens, sunt necesare noi eforturi majore în atingerea scopurilor stabilite la Conferința de la Rio și, în special, în domeniile

intersectoriale, unde nu s-au vădit până acum mari progrese. De aceea Programul dat conține un șir de recomandări care reprezintă strategiile de acțiuni pentru accelerarea DD. Aceste recomandări sunt incluse în patru secțiuni consecutive, care sunt la fel de importante care urmează a fi considerate și implementate într-o manieră bilanțată și în baza unei abordări integrative: (a) *integrarea obiectivelor economice, sociale și de mediu* – cuprinzând crearea unui mediu internațional de dezvoltare economică mai eficientă; reducerea sărăciei; schimbarea modelelor de producere și consum; acțiuni de racordare a cerințelor de mediu și a celor de comerț internațional; populația; sănătatea; și asigurarea DD a localităților; (b) *sectoare și chestiuni* – și, în special: apele dulci; oceanele și mările; pădurile; energia; chimicalele toxice; deșeurile periculoase și radioactive; terenurile și agricultura durabilă; deșertificarea și secetele; diversitatea biologică; turismul durabil; statele mici insulare; dezastrele naturale; (c) *instrumentele de implementare* – resursele și mecanismele financiare; transferul de tehnologii inofensive pentru mediu; întărirea capacităților; știința; educația și conștientizarea; instrumentele legale internaționale; informația și indicatorii pentru măsurarea progresului; și (d) *aranjamentele instituționale internaționale* – o coerență mai bună a organizațiilor și proceselor interguvernamentale; rolul diferitor organizații și instituții în cadrul ONU; Programul de activitate al Comisiei pentru DD; și Metodele de activitate a Comisiei pentru DD.

Planul de implementare a Summitului mondial privind DD de la Johannesburg. Scopul lui a fost de a stabili un șir de măsuri concrete, la toate nivelurile, de întărire a cooperării internaționale în baza responsabilităților comune dar diferențiate, exprimate în Principiul 7 al Declarației de la Rio, și de integrare a celor trei piloni ai DD. În acest sens, măsurile propuse au fost cu precădere axate pe: (a) eradicarea sărăciei; (b) modificarea modelelor de producție și consum; (c) protejarea sănătății, și (d) protejarea

și managementul bazei de resurse naturale pentru dezvoltarea economică și socială. Planul de Implementare este alcătuit din nouă capitole și solicită țărilor dezvoltate să-și onoreze angajamentele financiare asumate, să-și intensifice activitățile în vederea punerii la punct a unui mediu financiar internațional mai stabil, să caute și să găsească surse noi de finanțare – atât publice, cât și private. Din punct de vedere instituțional, în acest document s-a solicitat întărirea colaborării între organismele ONU, instituțiile financiare internaționale și fundațiile financiare de mediu. De asemenea, s-a specificat că statele trebuie să încurajeze parteneriatele, să progreseze în formularea de strategii naționale de DD și să înceapă punerea lor în acțiune înainte de 2005.

Planul prevede măsuri concrete la toate nivelurile pentru încurajarea cooperării internaționale pe baza principiilor stabilite la Rio, reafirmându-se, printre altele, principiul responsabilității comune dar diferențiate a statelor. Implementarea DD trebuie să aducă beneficii tuturor și în special în favoarea femeilor, tinerilor, copiilor, altor grupuri vulnerabile; ea trebuie să implice toate părțile interesate – țările din Nord și Sud, pe de o parte, și guvernele și grupurile majoritare, pe de altă parte; parteneriatele sunt considerate drept „cheia” atingerii scopurilor DD într-o lume globalizată; buna guvernare la nivel național și internațional este esențială pentru procesul de aplicare a strategiei de DD. Acțiunile și măsurile preconizate se concentrează în jurul următoarelor domenii: eradicarea sărăciei, schimbarea parametrilor necorespunzători ai consumului și ai producției, protejarea și gestionarea resurselor ca bază a dezvoltării economice și sociale, DD într-o lume globalizată, sănătatea și DD, situația statelor insulare mici în curs de dezvoltare, DD în Africa, alte inițiative regionale.

Documentele Conferinței Rio+20 (2012). Documentul principal adoptat la conferință „Viitorul pe care îl dorim”,

reiterează angajamentele summiturilor anterioare în domeniu. Printre principalele stipulări ale lui sunt mai cu seamă cele care specifică problemele care urmează a fi dezbătute și aprobate la viitoarele sesiuni ale Adunării Generale a ONU: (a) lansarea unui proces care conduce la stabilirea obiectivelor de dezvoltare durabilă (ODD) care pot înlocui obiectivele de dezvoltare ale mileniului; (b) crearea unui „forum la nivel înalt” responsabil cu monitorizarea dezvoltării durabile; (c) consolidarea PNUM și lărgirea mandatului său; (d) definirea economiei verzi; (e) adoptarea cadrului de programare pe zece ani privind consumul durabil și modelele de producție; ș.a. Cu referire la economia verde se specifică că ea reprezintă ca un mijloc de „a contribui la reducerea diferențelor tehnologice între țările dezvoltate și țările în curs de dezvoltare”, care nu trebuie totuși să „impună reguli rigide”, ci trebuie să „respecte suveranitatea națională a fiecărei țări”, fără a constitui „un mijloc de discriminare „sau” o restricție deghizată a comerțului internațional”.

Programele mărilor regionale. La momentul actual 143 de țări participă în cadrul a 13 astfel de programe, adoptate sub auspiciile PNUM, și anume: Marea Neagră; Marea Caraibelor; Mările Asiei de Est; Mările Africii de Est; Mările Asiei de Sud; Marea Aral; Marea Mediterană; Mările Pacificului de Nord-Est; Mările Pacificului de Nord-Vest; Marea Roșie și Golful Aden; Mările Pacificului de Sud-Est; Mările Pacificului și ale Africii de Vest. Șase din aceste programe sunt administrate direct de către PNUM. Angajamentele privind protecția mărilor regionale sunt confirmate prin tratate regionale cu caracter obligatoriu, în care sunt stipulate un șir de acțiuni concrete ce trebuie întreprinse de țările participante. Aceste documente juridice sunt asigurate, respectiv, cu angajamente și contribuții financiare oferite de guvernele naționale și organizațiile internaționale.

Programul global de reducere a poluării mărilor în urma activităților de pe uscat a fost adoptat în anul 1995 sub auspiciile

PNUM, având ca scop întreprinderea de acțiuni în vederea prevenirii și/sau reducerii degradării mediului marin cauzată de diverse activități umane pe uscat. El reprezintă un material călăuzitor pentru statele participante ce conține un șir de recomandări practice în domenii ca: (a) evaluarea și identificarea problemelor ecologice ale mediului marin, zonelor vulnerabile, habitatelor degradate etc.; (b) stabilirea acțiunilor prioritare pentru problemele identificate; (c) stabilirea obiectivelor acțiunilor determinate; și (d) formularea strategiilor de realizare a obiectivelor trasate.

ASMISC a fost adoptată la Conferința Internațională privind Managementul Substanțelor Chimice și aprobată de Consiliul Guvernator al PNUM la Forumul Global Ministerial de Mediu (februarie 2006, Dubai, Emiratele Arabe Unite). Conferința dată a aprobat trei documente de bază în acest domeniu, și anume: (a) Declarația Politică; (b) Strategia ASMISC; (c) Planul Global de Acțiuni. Concomitent, s-au discutat și aspectele organizatorice și de asistență tehnică pentru țările în curs de dezvoltare, aspectele financiare de realizare a documentelor aprobate, stabilindu-se, în acest sens, scopuri și obiective clare pe o perioadă de până la anul 2020. Necesitatea elaborării acestei abordări a fost determinată de deficiențele vizibile în domeniul asigurării unei gestionări corespunzătoare a substanțelor chimice, care influențează negativ asupra mediului înconjurător și a sănătății umane. Scopul propus este asigurarea unei gestiuni durabile a substanțelor chimice, urmărindu-se crearea și punerea în aplicare a unui sistem de acțiuni integrat și eficient. La nivel practic, o asemenea abordare se va solda cu crearea unor condiții favorabile de îmbunătățire a calității vieții populației și asigurarea dreptului fiecărui cetățean la un mediu sănătos, prevederi conținute în Agenda 21 (Conferința ONU privind Mediul și Dezvoltarea de la Rio de Janeiro, 1992) și în Planul de Implementare de la Johannesburg (2002), care stabilește anul 2020 drept obiectiv pentru implementarea unui

management durabil al substanțelor chimice pe întregul ciclu de viață.

Esența strategiei constă în substituirea actualei abordări fragmentare, sectoriale (pe ramuri ale economiei) a managementului substanțelor chimice cu o abordare unică, aplicată de toate autoritățile implicate în acest domeniu, atât în plan internațional, cât și în plan național. Abordarea unică trebuie să acopere toate aspectele legate de manipularea substanțelor chimice, să reglementeze utilizarea substanțelor chimice, inclusiv a celor periculoase, precum și posibilele emisii, să trateze aspectele legate de siguranța consumatorilor, responsabilitățile producătorului/importatorului privind ținerea unei evidențe interne a fluxului de substanțe chimice produse, utilizate, comercializate și emise în mediu și punerea acestora la dispoziția autorităților competente, plasarea pe piață, utilizarea, transportul, fabricarea, supravegherea și monitorizarea, inclusiv a elementelor de siguranță industrială, a produselor chimice, a restricțiilor privind utilizarea anumitor substanțe chimice nocive (POP, metale grele etc.), utilizarea produselor chimice conform standardelor internaționale și supravegherea de către organele competente a substanțelor chimice folosite în industrie.

4.4. Tratatul internațional ca sursă a Politicii Ecologice Globale, principiile lor. Scurtă caracteristică a tratatelor de bază

4.4.1. Dispoziții generale și principiile tratatelor ecologice globale.

Printre cele mai importante surse ale PEG este rețeaua legislației de mediu, care s-a dezvoltat pe parcursul a circa o sută de ani și cuprinde o rețea de tratate ecologice globale care reprezintă acte juridice obligatorii, având scopul soluționării problemelor ecologice, fiecare țară participantă fiind responsabilă de implementarea prevederilor sale în teritoriile propriilor

jurisdicții. La baza formulării acestor instrumente juridice sunt puse un șir de principii ale DEI, la care ne vom referi succint în continuare. Mai mult ca atât, instrumentele juridice în cauză se bazează și pe mecanismul răspunderii ecologico-juridice, mecanism căruia în ultimul deceniu i se acordă o atenție sporită în legătură cu conștientizarea necesității unei implementări mai eficiente a documentelor PEG și la ale cărui aspecte principale, de asemenea, ne vom opri pe scurt mai jos.

Pe parcursul ultimelor trei decenii DEI a căpătat o dezvoltare furtunoasă. Analiza materialelor publicate oferă posibilitatea ca actualmente DEI să aibă o fundamentare solidă atât teoretică, cât și practică, care cuprinde toate aspectele unei științe juridice – au fost specificate obiectul și subiectul DEI, principiile de bază, mecanismele aplicării etc. În același timp, dezvoltarea unui număr mare de tratate ecologice globale și regionale a contribuit la o fragmentare continuă a MEG și la apariția unei mari diversități de reguli, proceduri și norme ale DEI. În acest context, printre domeniile de perfecționare a reglementărilor juridice poate fi codificarea DEI, fapt ce se exprimă prin dezvoltarea unor legături strânse cu alte ramuri ale dreptului internațional, prin specificul reglementării juridice și al dezvoltării cadrului instituțional al soluționării problemelor ecologice globale și regionale. În ultimii ani s-a intensificat activitatea întreprinsă în acest domeniu de către UICN, care a formulat și proiectul Pactului internațional în domeniul mediului înconjurător și dezvoltării – document ce se pretinde a fi un „Cod Ecologic Internațional”. Actualmente au fost puse în discuție patru variante ale acestui Pact, care inițial conținea 72 de articole privind principiile fundamentale, obligațiunile statelor față de ecosistemul global, elementele și procesele naturale, activitățile umane cu impacturi de mediu, precum și măsurile de reglementare a acestor activități. La baza lui au fost puse principalele stipulări ale tratatelor ecologice internaționale, prevederile și principiile expuse la Conferințele

ONU de la Stockholm și Rio de Janeiro, precum și prevederile Cartei mondiale a Naturii din 1982. În ultima variantă a documentului din 2010 sunt incluse 79 de articole, care sunt grupate în 11 secțiuni.

Principiile DEI. Principiile fundamentale de drept, în baza cărora se constituie relațiile între state în domeniul mediului, poartă un caracter diferit, în funcție de legătura lor cu dreptul internațional. Complexul acestor principii încă nu e constituit definitiv, deși se poate vorbi de existența unei variante a lui, care se perfecționează și se extinde. Specificul unor astfel de principii îl constituie faptul că ele sunt formulate anume în scopul reglementării relațiilor internaționale în domeniul mediului. De menționat că deși în diferite materiale publicate la tema dată denumirea principiilor diferă, în esența sa conținutul lor este în mare măsură similar. Aceasta se explică prin faptul că problemele mediului, organizarea și caracterul funcționării sistemelor socio-ecologice sunt asemănătoare, și, respectiv, reglementarea juridică a protecției mediului are multe similarități în toate colțurile lumii. Analiza materialelor citate oferă posibilitatea de a evidenția următoarele principii ale DEI.

Principiul suveranității și al bunei vecinătăți. În conformitate cu statutul ONU, statele au dreptul deplin de a-și utiliza resursele proprii în acord cu politica națională în domeniu. Concomitent, ele sunt datorate să se asigure că activitatea lor în cadrul jurisdicției naționale nu dăunează mediului înconjurător al altor state, aflate în afara respectivei jurisdicții. Din acest principiu general decurg două alte principii fundamentale ale DEI: *Principiul suveranității statului asupra propriilor resurse naturale; Principiul necauzării de daune ecologice în afara jurisdicției naționale.* În acest caz, principiile DI nu sunt pur și simplu adaptate la relațiile în problematica mediului, ci capătă un aspect nou. Astfel, suveranitatea statului asupra resurselor naturale proprii, precum și suveranitatea statală în genere, nu pot fi percepute ca negarea

sau știrbirea suveranității altor state, pentru că nici activitatea internă a statului, nici cea externă nu trebuie să dăuneze suveranității altor state. În același timp, după cum se specifică în cap. 5 al Actului final de la Helsinki din 1975, „...fiecare stat participant, în acord cu principiile DI, trebuie, într-un spirit de cooperare, să se asigure că activitățile desfășurate pe teritoriul său nu cauzează degradarea mediului înconjurător într-un alt stat sau în regiuni situate dincolo de limitele jurisdicției sale naționale”.

Principiul colaborării ecologice internaționale vizează cooperarea statelor în prevenirea degradării mediului și asigurarea unei utilizări durabile a resurselor transfrontaliere sau a celor comune, refacerea mediului internațional și transfrontalier și monitorizarea calității mediului, în efectuarea cercetărilor științifice în domeniu, schimbul de informații și tehnologii etc.

Principiul notificării și consultării. Potrivit Planului de Acțiuni al Conferinței de la Stockholm din 1972, statele sunt invitate să procedeze la un schimb de informații ori la consultări bilaterale sau regionale ori de câte ori condițiile mediului unei țări sau anumite activități ale acesteia pot avea consecințe păgubitoare în una sau mai multe țări. Informarea și consultarea interguvernamentală este considerată drept un „mecanism de implementare” a principiului nediscriminării, asigurând atât oportunitatea cunoașterii activităților proiectate în statul care poluează, cât și cea a transmiterii din timp a tuturor datelor și informațiilor relevante disponibile. Conform Convenției CEE/ONU asupra protecției cursurilor de apă transfrontaliere și lacurilor internaționale (art. 6), părțile contractante au obligația de a se informa reciproc asupra măsurilor ce se iau pentru reducerea poluării obișnuite sau de a se avertiza reciproc în cazul unei poluări neobișnuit de vătămătoare.

Principiul protecției patrimoniului comun. În dreptul internațional, existența diferitor accepțiuni ale „patrimoniului”

„mondial” sau al „întregii umanități” formează obiectul mai multor instituții juridice sau ramuri de drept; pe de o parte, „bunuri” ori „resurse” naționale care prezintă, pe plan mondial, o importanță deosebită sub raport științific, estetic și conservativ (patrimoniul mondial, natural și cultural), pe de altă parte, „zona” (în dreptul maritim) ori „spațiul extraatmosferic și corpurile cerești” (în dreptul spațial), aflate dincolo de limitele jurisdicției naționale, care reclamă măsuri specifice de protecție, conservare și utilizare în interesul întregii comunități internaționale (patrimoniul comun al întregii comunități).

Principiul interzicerii poluării. În general, prin măsurile de combatere a poluării cursurilor de apă internaționale (nemaritime) se urmărește menținerea unei anumite calități a acestor ape, alterarea ei survenind fie în urma utilizării cursurilor de apă pentru navigație, fie în alte scopuri (industriale sau urbanistice). În particular Convenția ONU din 1982 asupra dreptului mării stabilește, în art. 192, o obligație specifică de ordin general: protecția și conservarea mediului marin împotriva poluării, iar în art. 195 obligația de a nu deplasa prejudiciul sau riscurile și de a nu înlocui un tip de poluare cu altul.

În practica europeană, Convenția CEE/ONU asupra poluării atmosferice transfrontaliere la mare distanță (1979) în art. 2 obligă statele-membre, în principal, să întreprindă măsuri de limitare și prevenire a poluării atmosferei, fără a conține vreo dispoziție referitoare la responsabilitatea statelor în caz de violare a obligației. În schimb, proiectele de norme de drept internațional privind poluarea transfrontalieră conțin atât dispoziții cu caracter preventiv, cât și norme relative la responsabilitatea statelor față de daunele produse prin poluare.

Principiul nediscriminării. Sistemul regulilor de cooperare prevăzut de Convenția nordică din 1974 asupra protecției mediului (art. 3) se bazează pe acest principiu, care presupune asimilarea pagubelor sau prejudiciilor cauzate pe teritoriul altor

state contractante cu cele ce se produc sau se vor produce în țara în care sursele poluante au fost localizate. Orice persoană afectată sau care poate fi afectată de o pagubă materială are dreptul să ridice, în fața unui organ administrativ sau judiciar, problema permisibilității unor activități cu consecințe periculoase pentru mediu. Asimilarea resortisanților statelor contractante cu naționalii presupune admiterea lor (accesul egal) la proceduri, pretinzându-se o compensație pentru pagubele deja suferite. Se precizează că cererea „de compensație nu va fi judecată cu aplicarea regulilor mai puțin favorabile părții lezate decât cele ale statului unde au fost înfăptuite activitățile producătoare de efecte dăunătoare”.

Principiul „poluatorul plătește”. A fost stabilit prin principiile directe ale relațiilor economice internaționale aflate sub influența politicilor în domeniul protecției mediului și exploatării resurselor naturale, adoptate de țările-membre ale OCDE la 26 mai 1972.

Principiul egalității securității ecologice presupune că situația ecologică a unui stat depinde, în mare măsură, de cea a altor state și nu poate fi amenințată în afara ameliorării situației altor state vecine, uneori în context global. Acest fapt reiese nu numai din integralitatea naturii, ci și din normele conviețuirii, reflectate în DI. De aici reiese neadmiterea transferării deșeurilor, tehnologiilor poluante în alte state etc.

Principiul controlului privind respectarea cerințelor securității ecologice. Practica mondială cunoaște o oarecare experiență în domeniul controlului asupra procesului de dezarmare. În cazul problematicei ecologice acest principiu încă nu este inclus în tratatele existente, deși unii cercetători propun să se introducă un mecanism care ar prevedea atât schimbul de date, cât și inspecții pe teren la obiectele ecologic periculoase.

Principiul interzicerii agresiunii ecologice, a ecocidului este inclus în Convenția din 1977 referitoare la interzicerea acțiunilor

militare sau de orice altă natură, ce provoacă dereglarea mediului înconjurător.

Principiul responsabilității internaționale pentru dauna cauzată. Baza respectivă pentru aplicarea acestui principiu este încălcarea de către un stat sau altul a unei obligații internaționale. În practică însă sunt foarte multe circumstanțe ce complică aplicarea lui. Calificarea încălcării, evaluarea caracterului și volumului daunei, ca și a recompensării depinde, în mare măsură, de situația ecologică concretă.

4.4.2. Principalele tratate ecologice globale. În calitate de tratate ecologice globale pot fi diferite tipuri de documente și, în particular: acorduri, convenții, înțelegeri și protocoale. Din punct de vedere juridic, de regulă, nu are importanță termenul care a fost ales pentru a defini tratatul semnat. Spre exemplu, termenul „acord” se utilizează, de obicei, pentru denumirea documentelor care se referă la problemele mai serioase/complicate, conferindu-le o oficialitate distinctă. În general, termenul „acord” este folosit pentru un număr destul de mare de documente internaționale. În același timp, termenul „convenție” se utilizează, de regulă, în cazul documentelor cu participarea unui număr mare de participanți care, de regulă, se formulează sub egida unor instituții internaționale oficiale (spre exemplu, Convenția ONU cu privire la Deșertificare). Termenul „înțelegere” este aplicat pentru definirea unor documente cu o semnificație mai redusă și cu un câmp mai îngust decât cele cuprinse în Convenții. Există o tendință de a da denumirea de „înțelegere” pentru acele domenii și documente care cuprind un număr redus de participanți sau sunt semnate în bază bilaterală. Noțiunea de „protocol” se utilizează, de obicei, pentru definirea instrumentelor de realizare a documentelor-cadru – convenții și acorduri. Acestea conțin mecanisme obligatorii, deseori cu termene concrete. Putem da unele exemple de acest gen – Protocolul Kyoto al

Convenției ONU privind Schimbările Climatice; Protocolul Cartaghenă al Convenției privind Diversitatea biologică ș.a. Uneori aceste Protocoale sunt aplicate pentru a introduce un șir de amendamente la Convențiile și acordurile deja semnate.

Regulile de bază și interpretarea tratatelor internaționale sunt expuse în Convenția de la Viena (din 1969), care a intrat în vigoare la 27 ianuarie 1980. În conformitate cu această Convenție, statul participant este legat de obligațiunile ei. În funcție de stipulările tratatului respectiv țara participantă trebuie să preia politica instrumentului sau să-și schimbe, sau să-și adopte o legislație proprie care să corespundă cu cerințele tratatelor la care participă – spre exemplu, să-și impună procedura de evaluare a impacturilor de mediu, să asigure monitoringul ecologic specific, să participe la schimbul de informație și la transferul tehnologic etc.

La momentul actual tratatele ecologice globale acoperă un câmp vast de domenii, începând cu stabilirea regimului de exploatare a resurselor naturale internaționale și globale și terminând cu reducerea emisiilor specifice în atmosferă sau cu aplicarea sau interzicerea aplicării unor substanțe periculoase. Deja au fost semnate mai mult de 500 de tratate ecologice internaționale, dintre care numai un număr redus se referă la nivelul global, majoritatea vizând problemele ecologice regionale. Dintre acestea 61 se referă la atmosferă; 155 – la diversitatea biologică; 179 – la chimicale, substanțe toxice și deșeuri; 46 – la terenuri și soluri; și 196 la apa. PNUM a determinat că la etapa anului 2009 circa 280 de tratate se referă în întregime și în direct la protecția mediului. În general, după domeniul comerțului mediul este sectorul cu cele mai multe tratate formulate. Lista principalelor convenții ecologice globale este prezentată în *boxa* 3.

Boxa 3. Convențiile ecologice globale

Convenția de la Ramsar, privind zonele umede de importanță internațională, mai ales ca habitat al păsărilor acvatice (1971);

Convenția de la Paris, privind protecția patrimoniului cultural și natural (1972);

Convenția de la Washington, privind comerțul internațional cu specii sălbatice de faună și floră pe cale de dispariție (1973);

Convenția de la Bonn asupra conservării speciilor sălbatice migratoare (1979);

Convenția ONU de la Montego Bay privind dreptul mării (1982);

Convenția de la Viena (1985) și Protocolul de la Montreal (PM) (1987) adițional la această Convenție;

Convenția Bazel (1989) privind controlul asupra circulației transfrontaliere a deșeurilor periculoase și nimicirii lor;

Convenția cadru a ONU (1992) și Protocolul de la Kyoto (PK) (1997) privind schimbările climatice;

Convenția privind diversitatea biologică (1992) și Protocolul de la Cartagena (2001) și Nagoya (2010);

Convenția ONU, privind combaterea deșertificării în țările afectate grav de secetă și/sau deșertificare (1994);

Convenția Rotterdam (1998) privind procedura acordului prealabil pentru anumite substanțe chimice și pesticide în comerțul internațional;

Convenția Stockholm (2001) privind poluanții organici persistenți.

Convenția Minamata privind Mercurul (2013)

Creșterea rapidă a numărului tratatelor ecologice internaționale reflectă nu numai degradarea continuă a mediului în plan global și regional, dar și faptul creșterii conștientizării țărilor asupra acestor probleme.

Prevederile principale ale tratatelor ecologice de bază. Luând în calcul faptul că tratatele ecologice globale reprezintă nu numai un instrument juridic ce reglementează activitatea subiecților DEI într-un domeniu sau altul, ci și surse importante ale PEG, am

considerat oportun să expunem succint prevederile principalelor tratate în acest sens cu referire la siturile lor în rețeaua web pentru cititorii care vor să cunoască mai multe amănunte.

Convenția asupra zonelor umede de importanță internațională, în special ca habitat al păsărilor acvatice. Semnată la Ramsar, în Iran, la 2 februarie 1971, afirmă în preambul că zonele umede constituie o resursă de mare valoare economică, naturală, științifică și recreativă, a cărei pierdere ar fi ireparabilă. Ele sunt definite ca fiind întinderi de bălți, mlaștini, tufării de ape naturale sau curgătoare, dulci, saline sau sărate, inclusiv întinderi de ape marine, a căror adâncime la reflux nu depășește 6 m (articolul 1.1). De asemenea, în interpretarea Convenției, păsările de apă sunt păsări a căror existență depinde ecologic de zonele umede (articolul 1.2). Zonele desemnate vor fi înscrise pe o listă (articolul 2) ținută de UICN (articolul 8).

Înscrierea pe listă a zonelor umede stabilește pentru statele-părți o serie de responsabilități: ele trebuie să elaboreze și să aplice planurile de amenajare, astfel încât să favorizeze conservarea zonelor umede înscrise pe listă și, pe cât posibil, utilizarea rațională a zonelor umede din teritoriul lor (articolul 2, al. 6). Conservarea trebuie să fie favorizată prin crearea de rezervații naturale în zonele umede, acestea fiind sau nu înscrise pe listă, și prin asigurarea în mod adecvat a supravegherii lor (articolul 4). Dacă părțile contractante au dreptul de a adăuga pe listă alte zone umede situate pe teritoriul lor ori de a le extinde pe cele existente, este posibil, de asemenea, pentru rațiuni urgente, de interes național, de a retrage de pe listă ori restrânge zone umede deja înscrise (articolul 4, al. 4).

Convenția privind protecția patrimoniului mondial, cultural și natural a fost adoptată de Conferința generală a UNESCO la Paris, pe 16 noiembrie 1972, și reunește protecția patrimoniului cultural cu cea a patrimoniului natural, realizând o reconciliere între cele două elemente fundamentale ale patrimoniului uman.

În definiția Convenției, sunt considerate patrimoniu natural: (a) monumentele naturale constituite din formațiuni sau grupuri fizice și biologice, de asemenea, din formațiuni care au o valoare universală excepțională din punct de vedere estetic ori științific; (b) formațiunile geologice și fiziografice și zonele strict determinate ce constituie habitatul unor specii animale și vegetale amenințate, care au o valoare universală excepțională din punctul de vedere al științei ori al conservării; (c) siturile naturale sau zonele naturale strict delimitate, care au o valoare universală excepțională din punct de vedere științific, al conservării ori frumuseții naturale (articolul 2). Fiecare stat are datoria de a identifica și delimita bunurile de pe teritoriul său care răspund condițiilor de mai sus (articolul 3). Articolul 4 vorbește de obligația de a asigura identificarea, protecția patrimoniului natural, valoarea universală (articolul 6, alin. 1). Convenția are un comitet interguvernamental „Comitetul patrimoniului mondial”, compus din 21 de membri, aleși pe o perioadă de trei ani de către statele-părți la Convenție reunite la Adunarea generală în cursul sesiunilor ordinare ale Convenției generale a UNESCO (articolele 8 și 9). Una dintre sarcinile Comitetului este aceea de a stabili, ține la zi și difuza o „Listă a Patrimoniului mondial”. În acest scop, fiecare stat-parte trebuie să întocmească un inventar al bunurilor patrimoniului cultural și natural situate pe teritoriul său, care prezintă o valoare universală excepțională. Înscrierea pe listă este decisă de Comitet pe baza unor criterii stabilite de el însuși, dar ecologia necesită consimțământul statului competent din punct de vedere teritorial, care să nu prejudicieze cu nimic drepturile altor state ce ar putea ridica pretenții de suveranitate ori de jurisdicție asupra aceluiași bun (articolul 11). O a doua listă întocmită de Comitet este „Lista patrimoniului mondial în pericol”, care include bunurile patrimoniului cultural și natural expuse la pericole grave, cum ar fi amenințarea cu dispariția datorată unei degradări accelerate a proiectelor de mari lucrări

publice și private; abandonul, conflictul armat, calamitățile și marile cataclisme etc.

Convenția asupra comerțului internațional cu specii sălbatice ale faunei și florei amenințate cu dispariția (CITES) a fost semnată la Washington, la 3 martie 1973, Convenția nu se bazează, precum cele anterioare, pe conceptul spațial de protecție, ci pe o activitate determinată privind speciile sălbatice: comerțul internațional. Speciile amenințate cu dispariția, care sunt ori pot fi afectate de comerț, trebuie să beneficieze de o protecție deosebit de strictă, pentru a nu pune în pericol supraviețuirea lor: comerțul nu poate fi autorizat decât în condiții excepționale (articolul 2, alin. 1). Aceste specii, circa 1 000 la număr, au fost enumerate în Anexa 1, iar exportarea lor necesită eliberarea prezentarea prealabilă a unui permis de export. Acesta trebuie să satisfacă următoarele condiții: (a) o atestare de către o autoritate științifică a faptului că exportul în cauză nu dăunează supraviețuirii speciei respective; (b) certificarea de către un organ de stat competent că exportul nu a fost obținut prin violarea legilor referitoare la conservarea faunei și florei; (c) certificarea că specimenul va fi transportat în condiții care să evite riscurile de rănire, îmbolnăvire ori tratament dur; (d) probarea de către un organ de gestiune al statului de export că a fost eliberat un permis de import pentru specimenul în cauză de către alt stat. La rândul său, în statul importator este nevoie de un permis de import.

Condițiile comerțului internațional pentru speciile înscrise în Anexa II „Specii vulnerabile” sunt mai puțin riguroase, în special în ce privește importul. Condițiile de export cuprind, printre altele, un aviz al unei autorități științifice care anunță că operația nu prejudiciază supraviețuirea speciei interesate, proba că specimenul nu a fost obținut prin contravenție la legile în vigoare referitoare la conservarea faunei și a florei, precum și proba că transportul este pregătit să se desfășoare într-un mod care să evite riscurile de răniri, îmbolnăviri ori tratament dur.

În sfârșit, Anexa III a Convenției cuprinde toate speciile pe care o parte contractantă le declară supuse, în limitele competenței sale, unei reglementări având ca scop împiedicarea ori controlul comerțului în domeniu. Exportarea unui specimen dintr-o specie înscrisă pe această listă de către orice stat care a cerut această înscriere necesită eliberarea și prezentarea prealabilă a unui permis de export supus unor condiții comparabile cu cele prevăzute pentru speciile acoperite de Anexa II.

Convenția asupra conservării speciilor migratoare aparținând faunei sălbatice a fost semnată la Bonn, la 23 iunie 1979. În definiția documentului, „specia migratoare” semnifică ansamblul populației sau oricare parte separată geografic de o populație a oricărei specii de animale sălbatice. Speciile migratoare cuprind nu numai păsări, dar și mamifere – terestre ori marine, reptile și pești. Ca și alte convenții vizând conservarea, cea de față recurge la sistemul listelor. Astfel, o protecție imediată trebuie acordată speciilor migratoare enumerate în Anexa 1, considerate amenințate: habitatul lor trebuie să fie conservat, pe cât posibil – restaurat; piedicile serioase din calea migrării acestor păsări trebuie să fie eliminate, minimalizate ori compensate; factorii care amenință existența lor trebuie îndepărtați; prelevările de animale aparținând acestor specii trebuie interzise, în afară de excepțiile strict definite.

Anexa II a Convenției enumeră speciile migratoare a căror stare de conservare este defavorabilă. Este prevăzută încheierea de acorduri internaționale pentru conservarea și gestiunea lor, obiectivul fiecărui acord trebuie să asigure restabilirea ori menținerea speciilor migratoare vizate, într-o stare de conservare favorabilă. Trebuie acoperit ansamblul de răspândire a speciei migratoare, documentul fiind deschis aderării tuturor statelor din zonă direct interesate.

Convenția ONU asupra dreptului mării din 12 decembrie 1982, semnată la Montego Bay – Jamaica, prevede, chiar în

preambulul său, dorința statelor-părți de a reglementa, într-un spirit de înțelegere și cooperare reciprocă, toate problemele privind dreptul mării, astfel încât să se asigure o ordine juridică pentru mări și oceane care să faciliteze comunicațiile internaționale și să favorizeze folosirea pașnică a mărilor și oceanelor, exploatarea echitabilă și eficace a resurselor biologice și minerale ale mediului marin, precum și protejarea, păstrarea acestuia. Se precizează, totodată, că zona fundului mărilor și oceanelor, precum și subsolul acestora, dincolo de limitele jurisdicției naționale, și resursele acestei zone sunt, trebuie considerate patrimoniul comun al umanității, explorarea și exploatarea lor urmând să se facă în interesul întregii umanități, independent de situarea geografică a statelor. Convenția consacră deplina suveranitate a statului riveran asupra mării teritoriale, asupra spațiului aerian situat deasupra acesteia, precum și asupra fundului mării și subsolului ei și stabilește, prin art. 192, o obligație specifică de ordin general: protecția și conservarea mediului marin împotriva poluării, iar în art. 195 stabilește obligația de a nu deplasa prejudiciul sau riscurile și de a nu înlocui un tip de poluare cu altul. Convenția, de asemenea, a stabilit limita maximă a mării teritoriale la 12 mile marine de la linia de bază.

Convenția privind protecția stratului de ozon, a fost adoptată la Viena la 22 martie 1985. Scopul ei de bază este protejarea sănătății umane și a mediului înconjurător împotriva efectelor adverse care rezultă sau ar putea rezulta din activitățile umane ce modifică sau ar putea modifica stratul de ozon. Ulterior, la această Convenție, la Montreal, pe 16 septembrie 1987, a fost adoptat *Protocolul privind substanțele care epuizează stratul de ozon*, care reprezintă un tratat internațional conceput pentru a proteja stratul de ozon prin oprirea treptată a producției mai multor substanțe considerate a fi responsabile pentru distrugerea lui. Tratatul a fost deschis pentru semnare la 16 septembrie 1987

și a intrat în vigoare la 1 ianuarie 1989, după care a avut loc, în mai 1989, o primă întâlnire de evaluare a sa la Helsinki. De atunci, el a fost revizuit de șapte ori, în 1990 (Londra), 1991 (Nairobi), 1992 (Copenhaga), 1993 (Bangkok), 1995 (Viena), 1997 (Montreal) și 1999 (Beijing).

Protocolul prevede instituirea unui sistem de licențe pentru producerea, importul și exportul de substanțe care epuizează stratul de ozon în vederea exercitării unui control asupra lor. Unele dintre aceste substanțe, precum și principalele lor aplicări sunt următoarele: (a) *clorofluorocarburi*: sunt utilizate ca agenți frigorifici, solvenți, aerosoli farmaceutici și cosmetici, agenți extingtori în tehnologia de producție a spumelor de izolație; (b) *haloni*: utilizate ca substanțe de stingere a incendiilor; (c) *hidrocarburi parțial halogenate*: utilizate ca agenți frigorifici, agenți pentru producerea spumelor de izolație, solvenți, aerosoli; (d) *tetraclorura de carbon*: solvent industrial; (e) *metilcloroform*: solvent industrial; (f) *bromura de metil*: utilizată în dezinfecția solului în spații închise (sere, solarii), în tratamente de igienizare prin fumigație a incintelor și spațiilor de depozitare, în tratamente fitosanitare destinate protecției plantelor, în tratamente de dezinfecție destinate transportului legumelor și fructelor proaspete. Protocolul de la Montreal stipulează că producția și consumul de clorofluorocarburi, haloni, tetraclorură de carbon și metilcloroform trebuie eliminate până în anul 2000 (2005 pentru metilcloroform).

Convenția de la Basel privind transportarea transfrontalieră a deșeurilor periculoase și depozitarea lor (1989). Pentru a preciza care anume deșeuri cad sub incidența acestei Convenții, în Anexa 1 a Convenției este prezentată lista lor. Sub incidența ei cad, de asemenea, și acele deșeuri care sunt considerate, conform legislației naționale, periculoase. Părțile vor informa secretariatul Convenției despre lista deșeurilor periculoase care sunt astfel calificate în legislația națională. Conform articolului

4, Părțile acestei Convenții au următoarele obligații generale: (a) vor interzice sau nu vor permite exportul de deșeuri periculoase sau de alte reziduuri către părțile care au interzis importul unor astfel de deșeuri când vor fi notificate; (b) vor interzice sau nu vor permite exportul de deșeuri periculoase sau de alte reziduuri dacă statul importator nu își va da consimțământul în scris pentru importul acestor deșeuri, în cazul în care statul importator nu a interzis în mod expres importul acestor deșeuri. Conform Convenției, traficul ilicit de deșeuri periculoase sau de alte reziduuri constituie o infracțiune penală. Fiecare parte va adopta cele mai potrivite măsuri juridice, administrative sau de alt fel, pentru a pune în aplicare și a asigura respectarea prevederilor acestei Convenții, inclusiv măsuri de prevenire și de pedepsire a actelor de conduită ce ar contraveni acestei Convenții. Părțile nu vor autoriza exportul de deșeuri periculoase sau de alte reziduuri către un stat care nu este parte la Convenție sau importul de astfel de deșeuri dintr-un stat care nu este parte.

În plus, fiecare parte: (a) va interzice tuturor persoanelor din jurisdicția sa națională să transporte sau să elimine deșeuri periculoase, fără autorizație sau fără a fi abilitate pentru o astfel de operație; (b) va cere ca toate deșeurile periculoase care urmează să fie transportate peste frontieră să fie ambalate, etichetate și transportate conform regulilor internaționale unanim acceptate și recunoscute în materie, urmărind ca practicile pertinente pe plan internațional să fie respectate în mod corespunzător; (c) va cere ca deșeurile periculoase să fie însoțite de un document de transport din punctul din care pornește transportul peste frontieră până în punctul de eliminare finală.

De asemenea, părțile vor lua măsuri corespunzătoare pentru ca transportul peste frontieră să fie autorizat numai dacă: (a) statul exportator nu are capacitatea tehnică și instalațiile necesare pentru eliminarea deșeurilor respective într-o manieră eficientă și rațională din punct de vedere ecologic; sau (b)

deșeurile respective sunt solicitate ca materii prime pentru reciclarea sau recuperarea în industrie în statele importatoare; sau (c) transportul respectiv se conformează altor criterii convenite de către părți, cu condiția ca aceste criterii să nu contravină obiectivelor Convenției.

Convenția-cadru privind schimbările climatice. Ea a fost semnată la 5 iunie 1992 la Conferința ONU pentru mediu și dezvoltare de la Rio de Janeiro și stipulează că schimbări climatice sunt cele „atribuite direct sau indirect unei activități antropice care alterează compoziția atmosferei la nivel global și care se adaugă variabilității naturale a climatului observat” în cursul unor perioade comparabile. Obiectivul final al prezentei Convenții este de a stabiliza concentrațiile de gaze cu efect de seră în atmosferă la un nivel care să împiedice orice perturbare antropică periculoasă a sistemului climatic. Acest obiectiv trebuie să se atingă într-un interval de timp suficient pentru ca ecosistemele să se poată adapta natural la schimbările climatice și pentru ca producția alimentară să nu fie amenințată, iar dezvoltarea economică să se poată desfășura în mod durabil.

Țările-părți dezvoltate își asumă angajamentele de a adopta politici naționale, măsuri necesare pentru atenuarea schimbărilor climatice, limitând emisiile antropice de gaze cu efect de seră; protejând și consolidând absorbția și rezervoarele de gaze cu efect de seră. Se stipulează, de asemenea, că aceste țări vor furniza resurse financiare noi și adiționale pentru a acoperi totalitatea costurilor convenite pe care le suportă țările-părți în curs de dezvoltare ca urmare a onorării obligațiilor ce le revin. Ele vor ajuta, de asemenea, țările-părți în curs de dezvoltare, deosebit de vulnerabile la efectele nefaste ale schimbărilor climatice, să facă față în ceea ce privește costul adaptării lor la efectele amintite. Măsura în care țările în curs de dezvoltare î-și vor îndeplini obligațiunile sale va depinde de îndeplinirea eficace, de către țările-părți dezvoltate, a propriilor lor angajamente în

ceea ce privește resursele financiare și transferul de tehnologii și vor ține cont de faptul că dezvoltarea economică și socială și eradicarea sărăciei sunt priorități esențiale ale țărilor-părți în curs de dezvoltare.

Protocolul de la Kyoto (1997). La prima ședință a părților semnatare ale Convenției în cauză (Berlin, 1995) s-a decis să se elaboreze un protocol adițional, în care să se stipuleze la concret obligațiile statelor dezvoltate de a reduce către anul 2000 degajările substanțelor ce produc schimbări climatice la nivelul anului 1990. În conformitate cu Deciziile acestei conferințe, a fost creat un grup special de lucru, care a elaborat proiectul protocolului. Ulterior, el a fost înaintat părților pentru negocieri. Negocierile finale, la care au participat circa 10 000 de reprezentanți din diferite state și organizații internaționale, au avut loc în decembrie 1997 la Kyoto. În finalul conferinței, acest protocol a fost adoptat. El prevedea că țările dezvoltate vor reduce către anii 2008–2012 minimum 5% din volumul total al emisiilor care contribuie la schimbări climatice comparativ cu anul 1990. Protocolul a fost deschis pentru semnare la 16 martie 1998. El va intra în vigoare peste 90 de zile după semnarea lui de către 55 de țări (mai detaliat despre mecanismele acestui Protocol a se vedea p. 2.7.1).

Acordul de la Paris reglementează măsurile de reducere a emisiilor de dioxid de carbon începând cu anul 2020. Acordul a fost negociat în timpul Conferinței părților la Paris și a fost aprobat la 12 decembrie 2015. Scopul de bază a acestui Acord este punerea în aplicare a convenției, prin consolidarea răspunsului global la amenințarea reprezentată de schimbările climatice, în contextul DD și al eforturilor de eradicare a sărăciei. Principalele lui prevederi includ următoarele: (a) menținerea creșterii temperaturii medii globale cu mult sub 2°C peste nivelurile preindustriale și continuarea eforturilor de limitare a creșterii temperaturii la 1,5°C peste nivelurile preindustriale,

recunoscând că astfel s-ar reduce în mod semnificativ riscurile și efectele schimbărilor climatice; (b) creșterea capacității de adaptare la efectele negative ale schimbărilor climatice și de încurajare a rezistenței la schimbările climatice și a dezvoltării cu un nivel scăzut de emisii de gaze cu efect de seră, într-un mod care nu pune în pericol producția alimentară și (c) întreprinderea măsurilor necesare pentru ca fluxurile financiare să corespundă unei evoluții către o dezvoltare cu un nivel scăzut de emisii de gaze cu efect de seră și rezistentă la schimbările climatice.

Convenția-cadru asupra diversității biologice are ca obiective conservarea diversității biologice, utilizarea durabilă a elementelor acestora și împărțirea justă și echilibrată a avantajelor ce rezultă din exploatarea resurselor genetice, în special printr-un acces satisfăcător la ele și la un transfer corespunzător de tehnici pertinente, ținând cont de toate drepturile acestor resurse (art. 1). Convenția stabilește ca principiu director cel conform căruia statele au dreptul suveran de a exploata propriile resurse conform politicilor promovate în materie de mediu și au îndatorirea de a face astfel încât activitățile exercitate în limitele jurisdicției ori sub controlul lor să nu cauzeze pagube mediului în alte state ori regiuni nesupuse vreunei jurisdicții naționale (art. 3).

După identificarea elementelor constitutive ale diversității biologice care au nevoie de protecție și instituirea unui sistem de supraveghere adecvat, statele trebuie să adopte și să aplice o serie de măsuri specifice de conservare și utilizare durabilă a acestora. Astfel, ca măsuri generale sunt prevăzute, în acest sens, elaborarea de strategii, planuri ori programe naționale sau adoptarea celor deja existente alături de integrarea conservării și utilizării durabile a diversității biologice în planurile, programele și politicile sectoriale ori intersectoriale (art. 6).

Metodele principale sunt considerate: conservarea *in situ* (conservarea ecosistemelor, a habitatelor naturale, menținerea și reconstituirea populațiilor viabile de specii în mediul lor

natural) și conservarea *ex situ* (conservarea în afara mediului lor natural). Drept măsuri principale de conservare *in situ* se recomandă stabilirea unui sistem de zone protejate ori de zone unde trebuie luate măsuri speciale de conservare, elaborare, dacă este necesar, pentru alegerea, crearea ori gestiunea zonelor protejate, promovarea unei dezvoltări durabile și raționale din punct de vedere ecologic în zonele adiacente celor protejate, în vederea consolidării protecției acestora din urmă, respectarea, menținerea cunoștințelor, inovațiilor și practicilor tradiționale, care prezintă interes pentru conservarea și utilizarea durabilă a biodiversității (art. 8).

În privința conservării *ex situ*, statele trebuie să adopte, în primul rând (pentru a completa măsurile de conservare *in situ*), o serie de reglementări vizând conservarea elementelor constitutive ale biodiversității, de preferință în țările lor de origine; stabilirea și întreținerea de instalații de conservare; adoptarea de măsuri în vederea asigurării reconstrucției și regenerării speciilor amenințate și reintroducerii lor în habitatul natural etc. (art. 9).

Convenția Națiunilor Unite, privind combaterea deșertificării în țările afectate grav de secetă și/sau deșertificare (1994). A fost adoptată la Paris la 17 iunie 1994 și a intrat în vigoare la 26 decembrie 1996. Ea are ca scop: „Combaterea deșertificării și diminuarea efectelor secetei în țările cu probleme serioase de secetă și/sau deșertificare [...] prin măsuri eficiente la toate nivelurile, sprijinite de cooperare internațională și aranjamente de parteneriat în cadrul unei abordări care este în acord cu Agenda 21 (a reuniunii de la Rio de Janeiro, 1991), în scopul contribuirii la o dezvoltare rurală în regiunile afectate”.

Transpunerea în viață a scopului de bază al Convenției va implica strategii integrate pe termen lung, care să se concentreze simultan, în zonele afectate, pe sporirea productivității terenurilor, refacerea, conservarea și managementul durabil al resurselor funciare și acvatică și să conducă la ameliorarea condițiilor de

viață. Conform Convenției, țările-părți afectate se angajează: (a) să acorde prioritatea cuvenită combaterii deșertificării și reducerii efectelor secetei și să aloce resurse adecvate, potrivit situației și propriilor posibilități; (b) să elaboreze strategii și să stabilească priorități în cadrul planurilor și politicilor de combatere a deșertificării; (c) să creeze un cadru favorabil prin optimizarea, după caz, a legislației privind protecția mediului, inclusiv adoptarea unor noi legi, și prin aprobarea de politici pe termen lung și programe de acțiune.

Convenția Rotterdam (1998) privind procedura acordului prealabil pentru anumite substanțe chimice și pesticide în comerțul internațional este un acord multilateral adoptat la 10 septembrie 1998 și intrat în vigoare la 24 februarie 2004. Este semnată până în prezent de 73 de state și ratificată de încă alte 26 de state. Convenția reprezintă un important pas în direcția asigurării protecției sănătății populației și a mediului din toate țările în fața posibilelor pericole care ar putea rezulta din comerțul cu pesticide și produse chimice deosebit de toxice. Procedura PIC ajută țările participante la Convenție să se informeze asupra caracteristicilor potențial toxice ale anumitor produse chimice periculoase și pesticide, care pot fi transportate către ele, inițiind un proces de luare a deciziei referitoare la viitorul import al acestor produse de către statele înseși și înlesnind transmiterea acestei decizii către alte state. Scopul major al procedurii PIC este de a furniza populației informații detaliate referitoare la anumite pesticide și produse chimice și de a oferi astfel motive întemeiate pentru interziceri sau restricționări severe la importul acestora. Obiectivele concrete ale Convenției sunt: (a) promovarea responsabilităților și eforturilor comune între părți privind comerțul internațional al unor produse chimice periculoase pentru a proteja sănătatea umană și mediul de un posibil pericol; (b) contribuirea la utilizarea inofensivă a acestor produse chimice prin facilitarea schimbului de informație despre caracteristicile

lor, prin promovarea unui proces decizional privind importul și exportul lor și prin diseminarea acestor decizii Părților Convenției. Convenția vizează pesticidele și substanțele chimice industriale care au fost interzise și strict restricționate de către Părți din motive de sănătate și protecție a mediului, pentru a fi incluse în procedura de consimțământ prealabil în cunoștință de cauză. restricționarea strictă a produsului chimic din motive de sănătate și protecție a mediului.

Convenția Stockholm (2001) privind poluanții organici persistenți (POP) a fost adoptată și deschisă pentru semnare la 23 mai 2001 și a intrat în vigoare la 17 mai 2004. Obiectivul principal al ei este protejarea sănătății umane și protecția mediului de efectele POP, care sunt substanțe chimice care au anumite proprietăți toxice și care, spre deosebire de alți poluanți, rezistă la degradare. POP sunt deosebit de nocivi pentru sănătatea omului și pentru mediu. Aceștia se acumulează în organismele vii, se propagă prin aer, apă și prin speciile migratoare și se acumulează în ecosistemele terestre și acvatice. Poluarea cauzată de POP este o problemă transfrontalieră, fapt pentru care este indispensabil să se ia măsuri la nivel internațional. Convenția este orientată spre reducerea utilizării și lichidarea ulterioară definitivă inițial a 12 POP deosebit de toxici, printre care 8 pesticide organoclorurate: aldrin, clordan, DDT, dieldrin, endrin, heptaclor, mirex și toxafen; 2 produse chimice industriale: hexaclorbenzen, bifenili policlorurați și două grupe de produse secundare: dioxinele și furanii. Această listă a fost ulterior extinsă și asupra aloror substanțe POP.

Convenția Minamata privind mercurul încheiată sub auspiciile Programului ONU pentru Mediu – stabilește un set internațional de norme pentru cooperare și măsuri de limitare a utilizării mercurului și a compușilor de mercur. Urmărește, de asemenea, să controleze și să reducă emisiile antropice (adică legate de sau care rezultă din influența activităților umane) de

mercur și de compuși ai mercurului în aer, apă și pământ. Ea acoperă întregul ciclu de viață al mercurului. Aceasta conține articole care introduc:

- interzicerea noilor mine de mercur și eliminarea treptată a celor existente;
- restricții privind comerțul internațional cu mercur;
- măsuri de control asupra emisiilor și evacuărilor de mercur;
- măsuri de interzicere a fabricării, importului sau exportului unei game de produse cu adaos de mercur;
- măsuri de eliminare treptată și de încetare a utilizării mercurului în procesele-cheie de fabricație;
- măsuri de încetare a utilizării amalgamului dentar;
- măsuri de reducere a emisiilor de mercur din industria minieră și de prelucrare a aurului artizanal și la scară redusă;
- măsuri care să garanteze o depozitare intermediară a mercurului și a compușilor mercurului și a gestionării deșeurilor de mercur în mod ecologic rațional.

4.5. Integrarea Politicii Ecologice Globale

4.5.1. Scurt istoric al integrării PEG. Principiul integrării PE a început a fi aplicat cu mult timp înainte de a fi oficial adoptată concepția DD, care are la baza sa anume integrarea considerentelor sociale și de mediu în dezvoltarea economică. Această tendință poate fi identificată în multitudinea de documente adoptate pe parcursul anilor 80 și, mai cu seamă, al anilor 90. Ulterior, acest principiu a devenit unul de bază în activitatea tuturor instituțiilor ONU, care nu doar au inclus în activitățile lor problematica protecției mediului, a utilizării resurselor naturale sau a securității ecologice, ci și au formulat mai multe documente politice ce reflectă această integrare.

Astfel, încă în „Carta mondială a naturii” (1980) se sublinia

că pentru a face ca dezvoltarea să fie durabilă, trebuie să se ia în considerare nu numai aspectele sale economice, ci și factorii sociali și ecologici. Problemele legate de dezvoltare și de mediu la nivel general, dar și sub aspect sectorial, erau examinate pe larg în anii 80 ai secolului trecut și în lucrările savanților Institutului american de cercetări ecologice „Worldwatch” („Garda mondială”), în special ale directorului acestuia Lester R. Brown. Încă de la mijlocul anilor 70 PNUM utiliza frecvent noțiunea de „dezvoltare fără distrugere” („development without destruction”), iar mai târziu cea de „ecodezvoltare” („ecodevelopment”), în sensul unei dezvoltări ecologic acceptabile, adică având cel mai neînsemnat impact negativ asupra mediului înconjurător. În Declarația primei Conferințe ONU pentru mediu (Stockholm, 1972), de asemenea a fost menționată legătura dezvoltării economice și sociale cu problemele mediului înconjurător. O contribuție deosebit de importantă la o astfel de interpretare a dezvoltării au adus referatele științifice (în număr de peste 30) ale Clubului de la Roma, în special studiul „Limitele creșterii” (1972), în care au fost formulate ideile tranziției civilizației de la creșterea economică exponențială la starea de „echilibru dinamic global”, de la creșterea cantitativă la dezvoltarea organică și la o nouă ordine economică mondială.

O importanță semnificativă în argumentarea științifică a concepției DD a avut raportul ONU „Viitorul nostru comun”, care a fost elaborat de CIMD, creată în anul 1983 de către ONU. Aname după publicarea acestui studiu sintagma „sustainable development”, tradusă în limba română ca „dezvoltare durabilă”, a început să fie folosită pe larg în calitate de denumire a viitoarei concepții și strategii de dezvoltare a comunității mondiale. Raportul respectiv este numit uneori raportul Brundtland, în numele ex-prim-ministrului Norvegiei, conducătoarea amintitei comisii, din componența căreia au făcut parte peste 800 de specialiști și peste 80 de organizații, care au prezentat materialele

lor pentru raport. Anume această investigație a fost pusă la baza documentelor adoptate de către Conferința de la Rio în anul 1992 la care mediul a fost recunoscut oficial la nivelul ONU drept parte componentă a procesului de dezvoltare. A trebuit să se recunoască, de asemenea, că mediul este un organism care nu se poate proteja de la sine și că toate domeniile cu implicații de mediu, în politicile lor, trebuie să ia în considerare cerințele ecologice. Anume începând cu această Conferință putem afirma faptul că integrarea PEG devine un imperativ atât pentru comunitatea internațională, cât și, mai ales, pentru instituțiile ONU.

În mod formal necesitatea integrării PE este specificată în principiul 14 al Declarației de la Rio în care se spune: „Pentru a atinge DD, protecția mediului trebuie să constituie o parte integrantă a procesului de dezvoltare, ci nu să fie abordată izolat de acest proces”. Posterior, acest principiu a fost dezvoltat în Declarația de la Deli a Asociației Internaționale de Drept privind principiile DI cu referință la DD. Conform acestei Declarații, principiul dat este denumit principiul de integrare și al interrelațiilor, specificându-se că „...el reflectă interdependența aspectelor sociale, economice, financiare și de mediu ale principiilor și regulilor privind DD, precum și interdependența necesităților generațiilor actuale și viitoare”. Documentul subliniază, de asemenea, necesitatea ca la toate nivelurile de guvernare – globală, regională, națională și subnațională și în toate sectoarele societății să fie asigurată aplicarea acestui principiu vital pentru o DD.

4.5.2. Particularitățile integrării PEG în politica sectorială. Oportunitatea integrării PE și-a găsit reflectare și în recenta Declarație a Conferinței Rio+20. Cu referire la domeniul agricol în ea (p. 111) se reafirmă necesitatea de a promova și consolida în continuare *agricultura durabilă*, inclusiv culturile agricole,

creșterea animalelor, silvicultura, pescuitul și acvacultura, care asigură securitatea alimentară, contribuie la reducerea sărăciei și care, în același timp, contribuie la conservarea solurilor, apelor, plantelor și animalelor genetice, biodiversitatea și ecosistemele și reziliența lor la schimbările climatice și la dezastrele naturale. Concomitent se recunoaște, de asemenea, necesitatea de a menține procesele ecologice naturale, care sprijină funcționarea sistemelor de producție și de alimentație.

Despre importanța protecției resurselor vegetale și animale ca bază pentru o agricultură durabilă vorbesc și documentele politice adoptate sub egida FAO încă în anii 90. Astfel, în 1996 a fost organizată o Conferință Tehnică Internațională în acest domeniu la Leipzig, la care, alături de prezentarea unui raport privind starea resurselor genetice vegetale, a fost adoptat și *Planul global de acțiuni pentru conservarea și utilizarea durabilă a resurselor genetice vegetale pentru alimentație și agricultură*. Acest Plan cuprinde douăzeci de domenii prioritare de activitate distribuite în patru domenii principale, care acoperă conservarea *in situ*; conservarea *ex situ*; utilizarea durabilă a resurselor genetice vegetale; precum și rolul instituțiilor implicate și consolidarea capacităților acestora. Principalele obiective ale Planului sunt: (a) asigurarea conservării resurselor date ca bază a securității alimentare; (b) promovarea utilizării durabile a resurselor genetice vegetale pentru a reduce foamea și sărăcia; (c) promovarea repartizării corecte și echitabile a beneficiilor rezultate din utilizarea de resurse genetice vegetale; (d) asistența țărilor și instituțiilor pentru a identifica prioritățile de acțiune în domeniu; (e) consolidarea programelor existente și a capacității instituționale.

În mod similar FAO a întreprins acțiuni pentru protecția și utilizarea durabilă a resurselor genetice animale. În același fel, în anul 2007 a fost aprobat un *Plan Global de Acțiuni* care are scopuri similare celor indicate mai sus cu referire la resursele

genetice vegetale.

FAO a promovat și alte documente politice vizând o agricultură durabilă și având integrate în sine un șir de alte aspecte ale mediului sau resurselor naturale. Printre acestea consemnăm adoptarea încă în 1982 a Declarației de Principii, numită *Carta Mondială a Solurilor*. Acest text stipulează atât principiile de bază, cât și o serie de activități ce trebuie întreprinse de către instituțiile internaționale sau de către guvernele naționale în scopul conservării și utilizării raționale a solurilor.

PE este pe deplin integrată și în *managementul resurselor forestiere*. Aceasta este o preocupare permanentă a FAO, care a organizat deja câteva întruniri ministeriale globale pentru sectorul dat (în anii 1995, 1999 și 2005). Aceste reuniuni s-au soldat cu adoptarea unor Declarații, în care se specifică clar angajamentul țărilor participante pentru integrarea cerințelor dezvoltării sectorului forestier în dezvoltarea economică și socială. În conformitate cu această cerință de bază autorii documentelor trasează un șir de activități ce țin de perfecționarea managementului în domeniu prin întărirea capacităților instituționale, a legislației în domeniu și asigurarea unei implementări eficiente a acesteia. În plus, Declarațiile ministeriale reconfirmă rolul și importanța pădurilor în asigurarea populației cu diferite resurse forestiere, în oferirea serviciilor ecosistemice, în reducerea efectelor schimbărilor climatice etc. În ele se specifică, de asemenea, domeniile și acțiunile cooperării internaționale în sectorul dat, rolul diferitor instituții internaționale în acest sens și în primul rând al FAO.

Printre documentele politice de o importanță majoră este și *Declarația de Principii asupra Pădurilor*, adoptată la Conferința de la Rio. Acest text nu a putut să se transforme într-un cod juridic (obligatoriu) din cauza divergențelor apărute între Nord și Sud, constând, în special, în aceea că țările dezvoltate au propus un acord referitor la pădurile tropicale, în timp ce statele în curs de

dezvoltare au cerut ca documentul să se refere și la pădurile din regiunile temperate și boreale. Comitetul pregătitor a elaborat textul unei declarații care cuprindea 17 principii privind toate tipurile de păduri, ce poate constitui o etapă semnificativă a procesului de realizare a unui acord internațional adecvat în domeniu. Textul insista asupra suveranității statelor, fiind temperat prin principiile propuse pentru gestiunea padurilor, acestea fiind enunțate sub formă de recomandări guvernelor. În document se face și apelul la o cooperare internațională crescândă, principiul 7 prevăzând că resurse financiare speciale vor trebui să fie furnizate țărilor în curs de dezvoltare deținătoare ale unor importante suprafețe forestiere, care vor stabili programe de conservare a pădurilor naturale.

Integrarea PE în politica forestieră este promovată cu insistență și de către Forul Pădurilor al ONU (FP/ONU), o instituție care a fost creată în octombrie 2000 de către). Această instituție își are obiectivul principal de a promova „...gestionarea, conservarea și dezvoltarea durabilă a tuturor tipurilor de păduri și de a consolida pe termen lung angajamentul politic în acest sens...”, bazat pe Declarația de la Rio și capitolul 11 din Agenda 21, principiile silvice și recomandările principale ale Politicii Silvice Internaționale. Participarea la acest forum este universală. El este compus din reprezentanții tuturor statelor membre ale ONU și ai agențiilor ei specializate. Principalele funcții ale FP al ONU constau în următoarele: (a) facilitarea implementării tratatelor internaționale privind pădurile și promovarea unei înțelegeri comune privind gestionarea durabilă a pădurilor; (b) dezvoltarea politicilor și a dialogului între guverne, organizații internaționale, inclusiv grupurile majore identificate în Agenda 21, precum și pentru o abordare holistă a problemelor pădurilor, de manieră cuprinzătoare și integrată; (c) îmbunătățirea cooperării, precum și a coordonării activităților în domeniu între diferite instituții internaționale și naționale; (d) monitorizarea,

evaluarea și raportarea progreselor în domeniile indicate mai sus; (f) întărirea angajamentului politic pentru dezvoltarea managementului, conservarea și utilizarea durabilă a tuturor tipurilor de păduri ș.a.

Unul din rezultatele principale ale activității FP a fost formularea Instrumentului non-juridic pentru toate tipurile de păduri. Chiar neavând forță juridică obligatorie acesta este considerat un document de o importanță majoră, deoarece este pentru prima dată când statele membre ale ONU au convenit asupra unui instrument internațional pentru gestionarea durabilă a pădurilor. El va avea un impact major asupra cooperării internaționale și naționale în domeniu și va contribui la reducerea despăduririlor, prevenirea degradării pădurilor, promovarea mijloacelor de trai durabile și reducerea sărăciei pentru toate popoarele dependente de resursele pădurilor. Principiile puse la baza instrumentului dat sunt următoarele: (a) instrumentul este voluntar și non-obligatoriu din punct de vedere juridic; (b) fiecare stat este responsabil pentru gestionarea durabilă a pădurilor sale și pentru punerea în aplicare a unui management forestier eficient, bazat pe un cadru regulativ bine formulat; (c) grupurile majore identificate în Agenda 21 – comunitățile locale, proprietarii forestieri și alte părți interesate trebuie să contribuie la gestionarea durabilă a pădurilor, implicându-se într-un mod transparent și participativ în luarea deciziilor care le pot afecta, precum și în punerea în aplicare a unei astfel de gestionari, în conformitate cu legislația națională; (d) gestionarea durabilă a pădurilor, în special în țările în curs de dezvoltare, precum și cele cu economia în tranziție, depinde de majorarea semnificativă a resurselor financiare acordate în domeniu și pentru asistența lor; (e) gestionarea durabilă a pădurilor, de asemenea, depinde de buna guvernare la toate nivelurile; (f) cooperarea internațională, inclusiv sprijinul financiar, transferul de tehnologii, întărirea capacităților instituționale și educația joacă un rol important de

catalizator în sprijinirea eforturilor din toate țările, în special din țările în curs de dezvoltare, precum și din cele cu economia în tranziție, pentru asigurarea unei gestionări durabile a pădurilor.

În anul 2017 acest Forum a adoptat *Planului strategic pentru păduri al ONU 2017-2030* și al obiectivelor sale globale legate de păduri. Țintele cheie ale acestor obiective constau în creșterea suprafeței pădurilor cu trei procente până în 2030. Planul a fost formulat și adoptat cu misiunea de a promova managementul durabil al pădurilor și de a spori contribuția pădurilor la realizarea Agendei 2030 pentru DD. În centrul Planului sunt șase Obiective Forestiere Globale și 26 de obiective asociate, care sunt voluntare și universale.

Un alt domeniu important al integrării PE este cel ce ține de *energetică*. Acest lucru a fost încă o dată confirmat de către Conferința Rio+20. În particular, în p. 128 al Declarației Conferinței se recunoaște că îmbunătățirea eficienței energetice, creșterea ponderii de energie regenerabilă și pure, precum și tehnologiile energetice eficiente sunt importante pentru DD, inclusiv pentru atenuarea schimbărilor climatice. Mai mult ca atât, se recunoaște, de asemenea, necesitatea unor măsuri de eficiență energetică în planificarea urbană, transport și construcții, precum și în producția de bunuri și servicii și în proiectarea produselor. Se menționează, de asemenea, importanța stimulentei în promovarea sau în înlăturarea piedicilor pentru promovarea eficienței energetice și diversificarea surselor de furnizare a energiei.

Printre activitățile importante în acest domeniu poate fi menționată inițiativa Secretarului General al ONU privind Energia Durabilă pentru toți, care se axează în particular pe accesul la eficiența energetică și promovarea energiei regenerabile. Această inițiativă are trei obiective interconectate pentru a fi realizate până în 2030: (a) asigurarea accesului universal la servicii energetice moderne; (b) dublarea ratei

globale de îmbunătățire a eficienței energetice; și (c) dublarea cotei de energie regenerabilă în totalul energiei produse la nivel mondial.

Luându-se în calcul ritmurile creșterii *industriei turismului* pe parcursul ultimelor două decenii, tot mai actuală devine sarcina trecerii activităților ei pe principiile durabilității. Despre aceasta se vorbește și în punctul 130 al Declarației Conferinței Rio+20. Documentul consemnează că dezvoltarea unui turism bine conceput poate aduce o contribuție semnificativă la cele trei dimensiuni ale DD, iar faptul că turismul are legături strânse cu alte sectoare ale economiei naționale, oferind noi locuri de muncă decente, generează oportunități pentru dezvoltarea comerțului. În acest sens, se recunoaște necesitatea de a sprijini activitățile de turism durabil și de întărire a capacităților relevante, de natură să promoveze conștientizarea problemelor de mediu, conservarea și protejarea lui, a faunei și florei, biodiversității, a ecosistemelor, precum și a diversității culturale, sporind bunăstarea și mijloacele de subzistență ale comunităților locale prin susținerea economiilor locale și a mediului uman și natural ca un întreg.

Promovarea integrării PE în sectorul de turism este o preocupare a PNUM. Astfel, în 2011 PNUM a lansat o inițiativă globală în acest sens – *Parteneriatul Global pentru Turismul Durabil*, care este un succesor al Grupului internațional de lucru privind DD a turismului, având Biroul său de Coordonare găzduit de către Departamentul de Tehnologie, Industrie și Economie al PNUM. Principalele obiective ale parteneriatului sunt: (a) convocarea organizațiilor internaționale, a guvernelor, societății civile și a grupurilor comerciale de turism în calitate de membri ai Parteneriatului Global pentru un turism durabil și implicarea lor în activitățile sale; (b) încurajarea creării unei rețele între membrii Parteneriatului și facilitarea accesului la informațiile cu privire la turismul durabil; (c) consolidarea, coordonarea, formularea, adoptarea și punerea în aplicare a

politicilor de turism durabil; (d) diseminarea de informații despre cazurile de succes în domeniu; (e) extinderea, adaptarea și replicarea proiectelor de succes; (f) stabilirea și punerea în aplicare a acțiunilor inovatoare, promovarea proiectelor bazate pe conceptul turismului durabil.

Un alt domeniu economic ce se află tot mai des în vizorul specialiștilor ME este cel al *transportului*. Luând în calcul impacturile crescânde ale acestui sector, integrarea PE devine un imperativ al timpului. La aceasta s-a atras atenția și la Conferința Rio+20, unde s-a recunoscut importanța circulației operative și eficiente a persoanelor și mărfurilor, precum și a accesului la transport ecologic, în condițiile de siguranță a acestuia. În p. 133 al Declarației Conferinței se specifică, în mod special, că va fi susținută dezvoltarea de sisteme de transport durabile, inclusiv a sistemelor eficiente de transport bazate pe utilizarea energiei electrice și a combustibililor mai puri ecologic. Instituția principală a ONU ce promovează transportul durabil este Agenția ONU pentru Așezările Umane. Ea a lansat deja un șir de studii și proiecte în acest domeniu.

Tradițional, problemele de mediu sunt integrate în *politicile de sănătate* și, respectiv, au fost și rămân în centrul atenției OMS, datorită importanței factorilor de mediu pentru sănătatea umană. În acest context, au fost aprobate deja o serie de documente politice, planuri de acțiuni și ghiduri care stipulează, alături de altele, și aspecte ce țin de igiena mediului înconjurător și securitatea alimentară. După cum se știe, securitatea alimentară constă în respectarea normelor de igienă sanitară în procesul de producție și are în vedere garantarea sănătății populației prin consumul de alimente sigure din punctul de vedere al salubrității, prospețimii și al valorii nutritive a alimentelor. În acest sens, OMS încă în anul 2002 a adoptat Strategia Globală pentru Securitatea Alimentară, care conține un șir de stipulări orientate spre asigurarea calității produselor alimentare și prevenirea impacturilor de hazardurile

microbiologice și chimice, care în mare parte sunt cauzate de calitatea mediului. OMS a dezvoltat și numeroase ghiduri tematice vizând calitatea aerului în încăperi și în afara lor, care includ date științifice de ultimă oră despre poluanții aerului, ca și despre modalitățile de control și monitorizare a acestora și de prevenire a poluării. Un rol important în integrarea cerințelor de igienă a mediului în politicile de sănătate îl joacă *Comisia Codex Alimentarius*, care este un organism interguvernamental pentru punerea în aplicare a standardelor alimentare. Obiectivul său este de a proteja sănătatea consumatorilor și a facilita comerțul cu produse alimentare prin stabilirea de standarde internaționale privind produsele alimentare salubre.

Este foarte importantă integrarea PE în *sectorul industrial*, sarcină ce-i revine ONUDI. Printre scopurile principale ale acestei instituții este promovarea dezvoltării industriale durabile, care prevede un șir de obiective legate de dezvoltarea de strategii industriale nepoluante, politicile de minimalizare a producției și de reciclare a deșeurilor, minimalizarea inputurilor de resurse naturale și energie ș.a. În acest scop, instituția dată a promovat recent o *Inițiativă a Industriei Verzi*, care generalizează practica aplicată de ea în domeniul integrării PE.

Mai sus am specificat că promovarea *DD a așezărilor umane* din punct de vedere economic, social și de mediu este sarcina de bază a PAU/ONU. Viziunea strategică a acestei instituții este reflectată într-un document numit „*Orașe fără mahalale*”. Documentul în cauză reprezintă un plan de acțiuni elaborat de către Alianța Orașelor în iulie 1999 și lansat de către Nelson Mandela, la reuniunea inaugurală a acesteia de la Berlin, în decembrie 1999. Această inițiativă a fost sprijinită la cel mai înalt nivel politic pe plan internațional ca o viziune strategică, cu acțiuni specifice și obiective concrete pentru îmbunătățirea condițiilor de viață ale locuitorilor celor mai vulnerabile și marginalizate zone urbane. Ulterior, acest document a fost aprobat

de către cei 150 de șefi de stat și de guvern care au participat la Summitul Mileniului din septembrie 2000, fiind reflectat în Declarația Mileniului a Națiunilor Unite, împreună cu alte obiective stabilite în cadrul Planului de Acțiuni „Dezvoltarea și eradicarea sărăciei”. Scopul principal al acestui document este ca până în 2020 să se realizeze o îmbunătățire semnificativă în viața locuitorilor din cartierele sărace, în număr de cel puțin 100 de milioane de oameni. Respectivele obiective au fost reconfirmate și prin *Declarația privind orașele și alte așezări umane în noul mileniu*, adoptată de către Adunarea Generală a ONU în 2001.

Despre integrarea PE în politica așezărilor umane s-a vorbit și la Conferința Rio+20. Astfel, în p. 59 al Declarației Conferinței se specifică necesitatea promovării accesului la apă potabilă pentru toți, facilitarea furnizării de servicii de infrastructură indispensabile, inclusiv servicii adecvate sanitare, de gestionare a deșeurilor și de transport durabil accesibil tuturor, inclusiv persoanelor cu handicap. În acest scop, se va promova gestionarea transparentă și responsabilă a serviciilor publice, precum și se vor crea parteneriate ale sectorului public cu sectorul privat și organizațiile non-profit. Mai mult ca atât, Declarația menționează și necesitatea de a îmbunătăți planificarea amenajării teritoriale durabile și aplicarea practicilor eficiente de management, promovarea în așezările umane în toate țările, în special în cele industrializate, a producției și modelelor de consum durabile.

Este știut că unul dintre domeniile importante ale integrării PE ale OMC este promovarea politicii integrate de mărfuri care ia în considerare întregul ciclu de viață al produselor. Introducerea unor limitări la accesul pe piață al mărfurilor străine este acceptată cu condiția că aceste restricții sunt necesare pentru a proteja viața și sănătatea oamenilor și a animalelor, a faunei și florei și a resurselor naturale. Aceste stipulări sunt reflectate în art. XIX al Acordului General asupra Tarifelor și Comerțului.

Un alt domeniu în care integrarea PE a obținut succese

remarcabile este sectorul educației. Actualmente este deja recunoscut faptul că țările și toată comunitatea internațională trebuie să promoveze cu insistență EDD. Aceasta este o educație holistică și transformațională care abordează conținutul și rezultatele învățării, pedagogia și mediul de învățare. Astfel, EDD nu numai că integrează conținuturi cum ar fi schimbările climatice, sărăcia și consumul sustenabil într-o programă; ea creează de asemenea opțiuni interactive pentru predarea orientată către cursant și învățare. „Educația poate și trebuie să contribuie la o nouă viziune asupra dezvoltării globale sustenabile” - acest imperativ a fost confirmat la Adunarea Generală a UNESCO în anul 2015. Trecerea pe calea DD va necesita o transformare profundă a felului în care gândim și acționăm. Pentru a crea o lume mai durabilă și pentru a ne angaja la problemele legate de DD descrise în ODD-uri, toți trebuie să devină factori de schimbare pentru durabilitate. Toți au nevoie de cunoștințe, aptitudini, valori și atitudini care să-i împuternicească să contribuie la DD.

Recunoașterea internațională a EDD ca un factor cheie de facilitare a DD a crescut constant, fiind recunoscută ca atare la cele trei summit-uri globale fecunde privind DD: Conferința ONU din 1992 privind Mediul și Dezvoltarea din Rio de Janeiro; Summit-ul Mondial 2002 din Johannesburg, Africa de Sud; și Conferința ONU din 2012 privind DD, de asemenea din Rio de Janeiro, Brazilia.

Abordările *economiei verzi* au fost pe larg discutate și la Conferința Rio+20. Acestei teme îi este dedicată o secțiune specială (Secțiunea III. Economia verde în contextul DD și eradicării sărăciei, art. 56–73), în care se exprimă convingerea că o economie verde în contextul DD ar trebui să contribuie la întrunirea obiectivelor-cheie – eradicarea sărăciei, securitatea alimentară, managementul eficient al apei, accesul universal la serviciile moderne de energie, orașe durabile, managementul oceanelor și sporirea rezistenței și a nivelului pregătirii față de dezastrele naturale, precum și asigurarea sănătății publice,

dezvoltarea resurselor umane și a unei creșteri economice durabile, inclusive și echitabile.

În Declarație se consemnează că economia verde reprezintă un mijloc pentru a atinge DD, care trebuie să rămână scopul primordial al comunității internaționale. În același timp, ea trebuie să protejeze și să consolideze baza resurselor naturale, să sporească eficiența utilizării acestora, să promoveze consumul și modelele de producere durabile, să orienteze dezvoltarea economică spre un nivel redus de carbon. Economia verde nu reprezintă un set rigid de reguli, ci un cadru decizional în măsură să stimuleze considerarea integrată a celor trei piloni ai DD în toate domeniile relevante de luare a deciziilor la nivel public și privat. În continuare, Declarația expune cu mai multe detalii viziunea acceptată de Conferință asupra economiei verzi, care cuprinde următoarele specificări: (a) trebuie să fie conformă dreptului internațional; (b) să respecte suveranitatea națională a fiecărei țări asupra resurselor sale naturale, ținând cont de circumstanțele naționale, obiectivele, responsabilitățile, prioritățile și spațiul politic cu privire la cele trei dimensiuni ale DD; (c) să fie susținută de un mediu instituțional favorabil și de buna funcționare a instituțiilor la toate nivelurile, cu un rol de frunte pentru guverne și cu participarea tuturor părților interesate relevante, inclusiv a societății civile; (d) să promoveze o creștere economică durabilă și inclusivă, să stimuleze inovațiile și să ofere noi oportunități, beneficii și împuterniciri pentru toți și să asigure respectarea drepturilor omului; (e) să ia în considerare nevoile țărilor în curs de dezvoltare, în special a celor aflate în situații speciale; (f) să asigure consolidarea cooperării internaționale, inclusiv furnizarea de resurse financiare, consolidarea capacităților și transferul tehnologic către țările în curs de dezvoltare; (g) să evite condiționalitățile nejustificate privind AOD și finanțarea; (h) să nu constituie un mijloc de discriminare arbitrară sau nejustificată sau o restricție deghizată asupra comerțului internațional, pentru a evita acțiuni

unilaterale în conformitate cu provocările de mediu din afara jurisdicției țării importatoare, precum și să se asigure ca acțiunile de mediu care abordează probleme transfrontaliere sau globale de mediu, în măsura în care este posibil, să se bazeze pe un consens internațional; (i) să contribuie la eliminarea lacunelor tehnologice între țările dezvoltate și în curs de dezvoltare și să reducă dependența tehnologică a țărilor în curs de dezvoltare, folosind toate pârghiile corespunzătoare; (j) să asigure creșterea bunăstării popoarelor indigene și a comunităților acestora, a altor comunități locale și tradiționale, precum și a minorităților etnice, să recunoască și să asigure susținerea identității, cultura și interesele lor, pentru a evita punerea în pericol a patrimoniului lor cultural, aplicarea practicilor și cunoștințelor tradiționale; (k) să asigure creșterea bunăstării femeilor, copiilor, tinerilor, persoanelor cu handicap, a micilor producători agricoli și a fermierilor, pescarilor și celor care lucrează în întreprinderile mici și mijlocii, să contribuie la îmbunătățirea nivelului de trai și de responsabilizare a grupurilor sărace și vulnerabile, în special în țările în curs de dezvoltare.

În final, din cele expuse mai sus putem trage concluzia că economia verde reprezintă instrumentul prin care se pot atinge obiectivele DD și integrării PEG, dar nu o nouă paradigmă de dezvoltare. DD este obiectivul cuprinzător, iar creșterea economică verde este calea pe care se poate atinge această dezvoltare, conturând mai bine interdependențele dintre cele trei sisteme – economic, social și de mediu – într-o abordare holistă, în care mediul are caracter integrator.

4.6. Scopurile, obiectivele și prioritățile PEG

Din cele expuse anterior putem rezuma că până la momentul actual au fost deja formulate documentele PEG atât de ordin general, cât și particular cu referire la diferite sectoare sau probleme concrete de mediu. În ele sunt stipulate scopurile

și obiectivele principale care stau în fața comunității mondiale pentru asigurarea DD și a supraviețuirii în viitor. Mai mult ca atât, într-un șir de domenii sunt deja formulate și obiective-tintă pentru soluționarea unor sau altor probleme ecologice sau pentru asigurarea unei calități favorabile a mediului. La aceste momente ne vom opri în continuare în paragraful ce urmează.

4.6.1. Scopurile generale ale PEG. Analiza documentelor PEG de mai sus, ca și a altei multitudinii de documente din domeniu, oferă posibilitatea de a face o generalizare a scopurilor și obiectivelor acestei politici. La nivelul cel mai general putem vorbi că scopul principal al ei constă în *menținerea stabilității (structurii și funcționalității) biosferei ca bază a activității și existenței umane, a societății*. Acest lucru devine tot mai evident odată cu acceptarea și punerea în aplicare a conceptului DD, potrivit căruia existența și dezvoltarea continuă a societății depinde, în mare măsură, de menținerea funcțiilor esențiale ale biosferei privind asigurarea resurselor vitale.

În scopul realizării DD la Summitul din anul 2000 a fost adoptată Declarația Mileniului prin care s-a constituit în perioada 2000-2015 o agendă globală în domeniul dezvoltării asupra căreia a existat un acord la cel mai înalt nivel. Această agendă a specificat și ODM care trebuiau realizate în perioada anilor specificați (a se vedea *boxa 5*).

Boxa 5. Obiectivele milenare

1. Reducerea sărăciei extreme și a foametei;
2. Realizarea accesului universal la educație primară;
3. Promovarea egalității de gen și emanciparea femeilor;
4. Reducerea mortalității infantile;
5. Îmbunătățirea sănătății materne;
6. Combaterea HIV/SIDA, a malariei și a altor boli;
7. Asigurarea durabilității mediului;
8. Crearea unui parteneriat global pentru dezvoltare.

ODM au adus o contribuție importantă la conștientizarea publică, creșterea voinței politice și mobilizarea de resurse pentru lupta împotriva sărăciei la nivel global. Ele au ajutat la concentrarea acțiunii, la reformarea politicilor prin încorporarea obiectivelor și ȳintelor de dezvoltare ȳn strategiile naȳionale ȳi la crearea de instituȳii care să implementeze aceste planuri ȳn mod eficient. De exemplu, sārăcia extremă la nivel global a fost ȳnjumătătȳită, ȳinta de ȳnjumătătȳire a numārului de oameni care nu au acces la surse de apă mai bună a fost atinsă, nouăzeci la sută dintre copiii din statele aflate ȳn curs de dezvoltare au acum acces la educaȳie primară ȳi mult mai multe fete au acces la educaȳie comparativ cu anul 2000. Rezultatele pozitive nu au fost ȳnsă distribuite ȳn mod echilibrat. ȳncepând cu 2008, progresul realizat pînă atunci a fost negativ influenȳat de criza financiară ȳi economică. Cel mai slab progres s-a ȳnregistrat ȳn țările aflate ȳn situaȳii de conflict sau recent angajate ȳn procesul de stabilizare ȳi reconstrucȳie, unde lipsa capacităȳilor instituȳionale a influenȳat negativ ȳndeplinirea obiectivelor.

Cu referire la mediu menȳionăm ca ODM include cîteva obiective speciale (a se vedea *tabelul 5*). Pentru a monitoriza progresul fiecārui obiectiv de mediu au fost selectaȳi si un sir de indicatori respectivi, fāră ȳnsă a oferi posibilitatea de a determina progresul ȳn atingerea scopului global.

Tabelul 5. *Asigurarea durabilității mediului, obiectivele de bază și indicatorii de performanță*

<i>Obiectivul 7 al scopurilor milenare: Asigurarea durabilității mediului</i>	
<i>Obiectivul</i>	<i>Indicatorul</i>
<i>Obiectivul 1: Integrarea principiilor DD în politicile și programele țării și reducerea pierderilor de resurse ecologice</i>	Suprafața terenurilor acoperite de pădure; Terenuri protejate pentru păstrarea diversității biologice; PIB pe unitate de consum de energie (pentru eficiența energiei); Emisiile de dioxid de carbon (pe cap de locuitor); Ponderea populației ce utilizează combustibil solid.
<i>Obiectivul 2: Reducerea către 2015 a numărului de oameni fără acces durabil la apă potabilă</i>	Numărul oamenilor cu acces durabil la surse îmbunătățite de apă; Numărul de oameni cu acces la o salubritate îmbunătățită.
<i>Obiectivul 3: Îmbunătățirea semnificativă către anul 2020 a condițiilor de trai a cel puțin 100 de milioane de locuitori din cartierele sărace</i>	Ponderea populației ce are acces la dreptul de posesiune sigură [dezagregarea urban/rural a unora dintre indicatorii menționați mai sus poate fi relevantă pentru monitorizarea procesului de ameliorare a condițiilor de trai ale locuitorilor din cartierele sărace]

După cum s-a specificat anterior, la Conferința Rio+20 s-a luat decizia de a formula noi ODD. Acestea au fost prezentate și adoptate ceva mai târziu, - la 25 septembrie 1915 de către 193 state membre ONU, ca parte a Agendei 2030 pentru DD. În totalitatea lor ele cuprind 17 obiective în vederea eradicării sărăciei și realizarea DD în întreaga lume (a se vedea *boxa 6*).

Boxa 6. Obiectivele Dezvoltării Durabile

1. Fără sărăcie – Eradicarea sărăciei în toate formele sale și în orice context.
2. Foamete „zero” – Eradicarea foametei, asigurarea securității alimentare, îmbunătățirea nutriției și promovarea unei agriculturi durabile.
3. Sănătate și bunăstare – Asigurarea unei vieți sănătoase și promovarea bunăstării tuturor la orice vârstă.
4. Educație de calitate – Garantarea unei educații de calitate și promovarea oportunităților de învățare de-a lungul vieții pentru toți.
5. Egalitate de gen – Realizarea egalității de gen și împuternicirea tuturor femeilor și a fetelor.
6. Apă curată și sanitație – Asigurarea disponibilității și managementului durabil al apei și sanitație pentru toți.
7. Energie curată și la prețuri accesibile – Asigurarea accesului tuturor la energie la prețuri accesibile, într-un mod sigur, durabil și modern.
8. Muncă decentă și creștere economică – Promovarea unei creșteri economice susținute, deschise tuturor și durabile, a ocupării depline și productive a forței de muncă și a unei munci decente pentru toți.
9. Industrie, inovație și infrastructură – Construirea unor infrastructuri rezistente, promovarea industrializării durabile și încurajarea inovației.
10. Inegalități reduse – Reducerea inegalităților în interiorul statelor și de la o țară la alta.
11. Orașe și comunități durabile – Dezvoltarea orașelor și a așezărilor umane pentru ca ele să fie deschise tuturor, sigure, reziliente și durabile.
12. Consum și producție responsabile – Asigurarea unor tipare de consum și producție durabile.
13. Acțiune climatică – Luarea unor măsuri urgente de combatere a schimbărilor climatice și a impactului lor.
14. Viața acvatică – Conservarea și utilizarea durabilă a oceanelor, mărilor și a resurselor marine pentru o DD.

15. Viața terestră – Protejarea, restaurarea și promovarea utilizării durabile a ecosistemelor terestre, gestionarea durabilă a pădurilor, combaterea deșertificării, stoparea și repararea degradării solului și stoparea pierderilor de biodiversitate.
16. Pace, justiție și instituții eficiente – Promovarea unor societăți pașnice și incluzive pentru o DD, a accesului la justiție pentru toți și crearea unor instituții eficiente, responsabile și incluzive la toate nivelurile.
17. Parteneriate pentru realizarea obiectivelor - Consolidarea mijloacelor de implementare și revitalizarea parteneriatului global pentru DD.

Aceste Obiective sunt axate pe toate trei dimensiuni ale DD: economic, social și mediu, fiind universale și pot fi aplicabile în orice țară, oricare ar fi nivelul acesteia de dezvoltare, astfel încât nimeni să nu fie lăsat în urmă prin inegalitate sau discriminare, iar drepturile omului să fie respectate. În conformitate cu Agenda 2030 pentru DD, statele semnatare lucrează în cinci domenii de referință specificate mai sus pentru a atinge realizarea acestora.

4.6.2. Obiectivele țintă ale politicii ecologice globale

ODD-urile reprezintă un apel universal la acțiune pentru a pune capăt sărăciei, pentru a proteja planeta și pentru a asigura faptul că toți oamenii se bucură de pace și de prosperitate. Aceste 17 obiective se bazează pe succesele ODM, iar acum acoperă și domenii noi, precum schimbările climatice, inegalitatea economică, inovațiile, consumul durabil, pacea și justiția, printre alte priorități. Obiectivele sunt interconectate - de multe ori cheia succesului într-un domeniu va implica abordarea unor aspecte mai frecvent asociate cu alt domeniu.

În scopul monitorizării ODD a Agendei 2030 la nivel global a fost aprobat un set de indicatori în număr de 241, conform cărora va fi evaluată fiecare țară la nivel regional și global. Aceștea sunt formulați reieșind din obiectivele globale stabilite și au drept

scop raportarea la nivel global a unor indicatori comparabili în spațiu și timp. Pe de altă parte, indicatorii globali au menirea de a atenționa guvernele asupra celor mai stringente probleme și necesitatea de a prioritiza acțiunile la nivel național și regional, inclusiv prin acordarea de asistență pentru dezvoltare.

În procesul de naționalizare a ODD-ilor setul de indicatori globali urmează să fie complementat cu indicatori adiționali, ce relevă contextul și prioritățile naționale. În procesul de identificare a indicatorilor naționali este important să fie respectate criteriile de bază pentru un indicator statistic, precum universal acceptabil și măsurabil, corespunde anumitor cerințe de calitate, este relevant în contextul Țintelor naționalizate.

ODD în care sunt expuse obiectivele țintă în diferite domenii ale mediului au fost prezentate în documentul PNUM privind pregătirea Raportului Evaluării Mediului Global 6 din anul 2019 (a se vedea *tabelul 6*). În plus la obiectivele țintă prezentate aici, este nevoie de a menționa special obiectivele specificate în Acordul de la Paris, - toate părțile trebuie să întreprindă și să comunice eforturile ambițioase în vederea atingerii scopului prezentului acord, inclusiv prin:

(a) menținerea creșterii temperaturii medii globale cu mult sub 2 °C peste nivelurile preindustriale și continuarea eforturilor de limitare a creșterii temperaturii la 1,5 °C peste nivelurile preindustriale, recunoscând că astfel s-ar reduce în mod semnificativ riscurile și efectele schimbărilor climatice;

(b) creșterea capacității de adaptare la efectele negative ale schimbărilor climatice și de încurajare a rezistenței la schimbările climatice și a dezvoltării cu un nivel scăzut de emisii de gaze cu efect de seră, într-un mod care nu pune în pericol producția alimentară; și

(c) întreprinderea măsurilor necesare pentru ca fluxurile financiare să corespundă unei evoluții către o dezvoltare cu un nivel scăzut de emisii de gaze cu efect de seră și rezistentă la

schimbările climatice.

Tabelul 6. *Obiectivele ecologice globale țintă și termenele realizării lor*

<i>Obiectivul</i>	<i>Ținta</i>	<i>Indicatorul</i>
O b i e c t i v u l 13. Acțiuni asupra climei - Întreprinderea de acțiuni urgente pentru combaterea modificării climatice și a impactelor sale.	13.1 Consolidarea rezilienței și a capacității de adaptare la pericolele legate de climă și dezastrrele naturale în toate țările	13.1.1 Numărul de persoane care au suferit în urma dezaștrilor naturale la 100.000 persoane. 13.1.2 Numărul de țări care adoptă și implementează strategii naționale de reducere a riscului de dezastrre în conformitate cu Cadrul Sendai pentru reducerea riscului de dezastrre 2015-2030. 13.1.3 Proportia guvernelor locale care adoptă și implementează strategii locale de reducere a riscului de dezastrre în conformitate cu strategiile naționale de reducere a riscului de dezastrre.
	13.2 Integrarea măsurilor privind schimbările climatice în politicile, strategiile și planificarea naționale	13.2.1 Numărul de țări care au comunicat stabilirea sau operaționalizarea unei politici/strategii/plan integrate care le mărește capacitatea de a se adapta la efectele negative ale schimbărilor climatice și promovează reziliența la climă și dezvoltarea emisiilor scăzute de gaze cu efect de seră într-un mod care nu să nu amenințe producția de alimente (inclusiv un plan național de adaptare, contribuție determinată la nivel național, comunicare națională, raport de actualizare bienal sau altele).

	13.3 Îmbunătățirea educației, conștientizării și capacității umane și instituționale privind atenuarea schimbărilor climatice, adaptare, reducerea impactului și avertizare timpurie	13.3.1 Numărul de țări care au integrat atenuarea, adaptarea, reducerea impactului și avertizarea timpurie în curriculumul primar, secundar și terțiar. 13.3.2 Numărul de țări care au comunicat consolidarea capacității instituționale, sistemele și individuale pentru implementarea acțiunilor de adaptare, atenuare și transfer de tehnologie și dezvoltare	13.a.1 Suma mobilizată de dolari SUA pe an între 2020 și 2025 responsabilă față de angajamentul de 100 de miliarde de dolari.
	13.a Punerea în aplicare a angajamentului asumat de țările dezvoltate părți la Convenția-cadru a Națiunilor Unite privind schimbările climatice cu privire la obiectivul de a mobiliza în comun 100 de miliarde USD anual până în 2020 din toate sursele pentru a răspunde nevoilor țărilor în curs de dezvoltare în contextul unor acțiuni semnificative de atenuare și transparență în implementarea și operaționalizarea completă a Fondului verde pentru climă prin valorificarea acestuia cât mai curând posibil.		

	13.b Promovarea mecanismelor de creștere a capacității pentru planificarea și gestionarea eficientă a schimbărilor climatice în țările cel mai puțin dezvoltate și micile state insulare în curs de dezvoltare, inclusiv concentrarea asupra femeilor, tinerilor și comunităților locale și marginalizate	13.b.1 Numărul de țări cel mai puțin dezvoltate și micile state insulare în curs de dezvoltare care primesc sprijin specializat și volumul sprijinului, inclusiv finanțare, tehnologie și consolidare a capacităților, pentru mecanisme de creștere a capacităților de planificare și gestionare eficiente legate de schimbările climatice, inclusiv concentrarea asupra femeilor, tinerilor și comunităților locale și marginalizate.
O b i e t i v u l 14. Viața subacvatică - Conservarea și folosirea sustenabilă a oceanelor, mărilor și resurselor marine pentru dezvoltarea sustenabilă.	14.1 Până în 2025, prevenirea și reducerea semnificativă a poluării marine de toate tipurile, în special din activitățile terestre, inclusiv deșeurile marine și poluarea cu nutrienți	14.1.1 Indicele de eutrofizare de coastă și densitatea resturilor de plastic plutitoare.

	14.2 Până în 2020, gestionarea și protejarea în mod durabil ecosistemele marine și de coastă pentru a evita efectele negative semnificative, inclusiv prin consolidarea rezilienței acestora, și luate măsuri pentru refacerea lor pentru a obține oceane sănătoase și productive	14.2.1 Proporția zonelor economice exclusive naționale gestionate folosind abordări bazate pe ecosistem.
	14.3 Minimizarea și abordarea impactului acidificării oceanelor, inclusiv prin cooperarea științifică consolidată la toate nivelurile	14.3.1 Aciditatea marine medie (pH) măsurată la o serie convenită de stații reprezentative de prelevare de probe.
	14.4 Până în 2020, reglementarea eficientă a recoltării și încetarea pescuitului excesiv, a pescuitului ilegal, nedeclarat și nereglementat și a practicilor distructive de pescuit și să implementeze planuri de management bazate pe știință, pentru a restabili stocurile de pește în cel mai scurt timp posibil.	14.4.1 Proporția stocurilor de pește în cadrul unor niveluri sustenabile din punct de vedere biologic.

	14.5 Până în 2020, de a conserva cel puțin 10% din zonele de coastă și marine, în conformitate cu legislația națională și internațională și pe baza celor mai bune informații științifice disponibile	14.5.1 Acoperirea ariilor protejate în raport cu zonele marine.
	14.6 Până în 2020, interzicerea anumitor forme de subvenții pentru pescuit care contribuie la supracapacitatea și pescuitul excesiv, eliminarea subvențiilor care contribuie la pescuitul ilegal, nedeclarat și nereglementat, să se abțină de la introducerea de noi astfel de subvenții, recunoscând că tratamentul special și diferențiat adecvat și eficient pentru țările în curs de dezvoltare și cele mai puțin dezvoltate țările ar trebui să fie parte integrantă a negocierilor privind subvențiile pentru pescuit ale OMC	14.6.1 Progresul țărilor în gradul de implementare a instrumentelor internaționale care vizează combaterea pescuitului ilegal, nedeclarat și nereglementat.

	14.7 Până în 2030, creșterea beneficiilor economice pentru statele insulare mici în curs de dezvoltare și țările cel mai puțin dezvoltate din utilizarea durabilă a resurselor marine, inclusiv prin gestionarea durabilă a pescuitului, acvaculturii și turismului	14.7.1 Pescuitul durabil ca proporție din PIB în statele insulare mici în curs de dezvoltare, țările cel mai puțin dezvoltate și toate țările.
	14.a Creșterea cunoștințelor științifice, dezvoltarea capacității de cercetare și transferul de tehnologie marine, ținând cont de criteriile și orientările Comisiei Oceanografice Inter guvernamentale privind transferul de tehnologie marine, pentru a îmbunătăți sănătatea oceanelor și pentru a spori contribuția biodiversității marine la dezvoltarea țările în curs de dezvoltare, în special statele insulare mici în curs de dezvoltare și țările cel mai puțin dezvoltate	14.a.1 Proportia din bugetul total al cercetării alocat cercetării în domeniul tehnologiei marine.

	14.b Îmbunătățirea conservării și utilizării durabile a oceanelor și a resurselor acestora prin punerea în aplicare a dreptului internațional, astfel cum este reflectat în Convenția ONU privind dreptul mării, pentru conservarea și durabilitatea oceanelor și a resurselor acestora.	14.b.1 Numărul de țări care fac progrese în ratificarea, acceptarea și implementarea, prin intermediul cadrelor juridice, politice și instituționale, a instrumentelor legate de oceane care pun în aplicare dreptul internațional, astfel cum este reflectat în Convenția ONU privind dreptul mării, pentru conservarea și durabilitatea oceanelor și a resurselor acestora.
Obiectivul 15. Viața terestră – Protejarea, refacerea și depozitarea și promovarea florei și sustenabile a ecosistemelor terestre, administrarea	15.1 Până în 2020, să se asigure conservarea, restaurarea și utilizarea durabilă a ecosistemelor terestre și interioare de apă dulce și a serviciilor acestora, în special a pădurilor, zonelor umede, munților și zonelor uscate, în conformitate cu obligațiile care decurg din acordurile internaționale	15.1.1 Suprafața pădurii ca proporție din suprafața totală a terenului. 15.1.2 Proportia siturilor importante pentru biodiversitatea terestră și de apă dulce care sunt acoperite de arii protejate, după tipul de ecosistem.

sustenabilă a pădurilor, combaterea deșertificării, și oprirea degradării solurilor și refacerea acestora, oprirea pierderii biodiversității.	15.2 Până în 2020, promovarea și implementarea gestionării durabile a tuturor tipurilor de păduri, de a opri defrișările, de a reface pădurile degradate și de a crește substanțial împădurirea și reîmpădurirea la nivel global 15.3 Până în 2030, combaterea deșertificării, de a restabili terenurile și solul degradate, inclusiv terenurile afectate de deșertificare, secetă și inundații și de a depune eforturi pentru a realiza o lume neutră din punctul de vedere al degradării terenurilor 15.4 Până în 2030, să se asigure conservarea ecosistemelor montane, inclusiv a biodiversității acestora, pentru a le spori capacitatea de a oferi beneficii esențiale pentru DD	15.2.1 Progresul către managementul durabil al pădurilor. 15.3.1 Proporția de teren care este degradat în suprafața totală a terenului.
		15.4.1 Acoperirea de către ariile protejate a siturilor importante pentru biodiversitatea montană. 15.4.2 Indice de acoperire verde de munte.

	15.5 De a lua măsuri urgente și semnificative pentru a reduce degradarea habitatelor naturale, a opri pierderea biodiversității și, până în 2020, a proteja și preveni dispariția speciilor amenințate	15.5.1 Indexul listei roșii.
	15.6 Promovarea partajării echitabile a beneficiilor care decurg din utilizarea resurselor genetice și promovarea accesului adecvat la aceste resurse, conform acordului internațional	15.6.1 Numărul de țări care au adoptat cadre legislative, administrative și de politici pentru a asigura partajarea echitabilă a beneficiilor.
	15.7 De a lua măsuri urgente pentru a pune capăt braconajului și traficului de specii protejate de floră și faună și de a aborda atât cererea, cât și oferta de produse ilegale ale faunei sălbatice	15.7.1 Proportia de animale sălbatice comercializate care au fost braconate sau traficate ilicit

	15.8 Până în 2020, introducerea unor măsuri pentru prevenirea introducerii și reducerea semnificativă a impactului speciilor exotice invazive asupra ecosistemelor terestre și acvatice și controlul sau eradicarea speciilor prioritare	15.8.1 Proporția de țări care adoptă legislația națională relevantă și asigură resurse adecvate pentru prevenirea sau controlul speciilor exotice invazive.
	15.9 Până în 2020, integrarea valorilor ecosistemelor și ale biodiversității în planificarea națională și locală, procesele de dezvoltare, strategiile și conturile de reducere a sărăciei	15.9.1 Progresul către obiectivele naționale stabilite în conformitate cu Ținta Aichi pentru biodiversitate 2 din Planul strategic pentru biodiversitate 2011-2020.
	15.a Mobilizarea și creșterea semnificativă a resurselor financiare din toate sursele pentru a conserva și utiliza în mod durabil biodiversitatea și ecosistemele	15.a.1 Asistență oficială pentru dezvoltare și cheltuieli publice pentru conservarea și utilizarea durabilă a biodiversității și a ecosistemelor.

	15.b Mobilizarea resurselor semnificative din toate sursele și la toate nivelurile pentru a finanța gestionarea durabilă a pădurilor și pentru a oferi stimulente adecvate țărilor în curs de dezvoltare pentru a promova un astfel de management, inclusiv pentru conservare și reîmpădurire	15.b.1 Asistență oficială pentru dezvoltare și cheltuieli publice pentru conservarea și utilizarea durabilă a biodiversității și a ecosistemelor.
	15.c Consolidarea sprijinului global pentru eforturile de combatere a braconajului și a traficului de specii protejate, inclusiv prin creșterea capacității comunităților locale de a urmări oportunități durabile de trai.	15.c.1 Proportia de animale sălbatice comercializate care au fost braconate sau traficate ilicit.

Dacă e să ne referim la obiectivele sectoriale de mediu, putem rezuma că până la moment acestea au fost deja stabilite pentru absoluta majoritate a aspectelor de mediu. Sumarul acestora a fost prezentat în Raportul UNEP privind Evaluarea Mediului Global 5, (a se vedea *tabelul 7*).

Tabelul 7. Scopurile și obiectivele de mediu până în anul 2050

<i>Domeniile</i>	<i>Scopurile</i>	<i>Obiectivele</i>
<i>Atmosfera</i>		
Convenția cadru a ONU cu privire Schimbarea Climei (UNFCCC) Acordul de la Cancun (UNFCCC, 2010) articolul 1, paragraful 4 Acordul de la Paris (2015).	Prevenirea schimbărilor antropogene periculoase ale sistemului climatic	Stabilizarea emisiilor de gaze cu efect de seră la un nivel care va menține creșterea temperaturii medii globale sub 2°C comparativ cu nivelul preindustrial/
Convenția pentru Poluarea Transfrontalieră a aerului din 1979, articolul 1 Ghidurile OMS, 2006.	Reducerea nivelului și prevenirea poluării aerului	Mentținerea concentrației poluanților (astfel ca: PM2,5, PM10, SO2, NO2, O3, CO, Pb) în conformitate cu ghidurile OMS.
Planul de Implementare de la Johannesburg (PIJ) (2002), paragraful 9(a). Energia pentru un viitor durabil (2010).	Îmbunătățirea accesului la o energie adecvată, fezabilă, viabilă economic și fundamentată ecologic	Realizarea unui acces universal la energie modernă către 2030.

<i>Terenurile</i>		
FAO, Planul de acțiuni pentru alimentație (1996), paragraful 33(g). Agenda 21 (1992), capitolul 11.12 (a).	Conservarea și utilizarea durabilă a terenurilor Menținerea suprafeței actuale a pădurilor.	Reducerea salinizării, combaterea deșertificării, reducerea extinderii suprafețelor cultivate și prevenirea poluării și degradării solurilor. Reducerea ratei de despădurire și extinderea suprafeței pădurilor.
Declarația Milenară a ONU (2000), scopul 1, obiectivul 1(c).	Eradicarea foamei.	Reducerea până la jumătate, în perioada anilor 1990–2015, a proporției populației ce suferă de foame și eradicarea totală a foamei până în anul 2050.
<i>Apa</i>		
Planul de Implementare de la Johannesburg (2002), paragraful 25(d). Declarația Milenară a ONU (2000), paragraful 23.	Menținerea și protejarea calității apelor și a ecosistemelor acvatice/	Intensificarea activităților de prevenire a poluării apelor și de reducere a hazardurilor asociate, protejarea ecosistemelor. Stoparea exploatării nedurabile a resurselor acvatice prin dezvoltarea unor strategii de management al apelor la nivel regional, național și local în măsură să promoveze accesibilitatea și furnizarea echitabilă a apei.

Declarația Milenară a ONU (2000), scopul 7, obiectivul 7 (e).	Oferirea accesului universal la apă potabilă de calitate și la unele servicii de sanitație mai performante.	Reducerea de două ori, până în anul 2015, a ratei populației fără acces durabil la apă potabilă de calitate și la serviciile esențiale de sanitație cu asigurarea deplină către anul 2050.
<i>Biodiversitatea</i>		
Convenția privind Diversitatea Biologică (CDB) obiectivele de la Aichi (CDB 2010), obiectivul 5; obiectivul 12	Îmbunătățirea stării diversității biologice prin asigurarea securității ecosistemelor, a speciilor și diversității genetice și promovarea utilizării lor durabile	Reducerea, către 2020, la cel puțin jumătate, iar acolo unde este fezabil – la zero, a ratei pierderii habitatelor naturale, inclusiv a pădurilor, și reducerea semnificativă a degradării și fragmentării lor Prevenirea extinderii către 2020 a numărului de specii periclitare, îmbunătățirea și menținerea statutului lor de conservare, în special pentru cele care sunt în stare de declin.
Convenția ONU privind dreptul marin (1982), articolul 192 Mandatul de la Jakarta (1995)	Protejarea și conservarea mediului marin.	Promovarea conservării și utilizării durabile a ecosistemelor costiere și marine, precum și a resurselor lor naturale.

FAO, Codul de Conduită pentru Pescuitul Responsabil (1995), paragraful 6 (2).		Promovarea și menținerea calității, diversității și disponibilității de resurse piscicole în cantități suficiente pentru generațiile actuale și viitoare.
Păduri		
Planul strategic pentru păduri al ONU pentru 2030 din 2017.	Prevenirea reducerii și extinderea suprafeței pădurilor.	obiective care vizează inversarea reducerii suprafețelor împădurite la nivel mondial și creșterea suprafeței forestiere globale cu 3% până în 2030.
Chimicale și deșeuri		
Planul de Implementare de la Johannesburg (2002), paragraful 23 Convenția de la Stockholm privind POP (2001). Convenția de la Rotterdam privind Comerțul Internațional cu Substanțe Chimice Periculoase (1998), articolul 1.	Reducerea poluării chimice și protecția sănătății umane și a mediului. Monitorizarea și controlul comerțului cu unele substanțe chimice periculoase.	Raționalizarea, până în 2020, a producerii și folosirii chimicalelor în așa mod încât să fie minimizate efectele lor negative asupra sănătății umane și a mediului; Protejarea sănătății umane și a mediului contra POP.

		Promovarea unei responsabilități comune în comerțul internațional cu unele substanțe chimice, în scopul protejării sănătății umane și a mediului împotriva potențialelor impacturi negative și contribuirea la aplicarea acestor substanțe într-un mod ecologic.
Planul de Implementare de la Johannesburg (2002), paragraful 22.	Minimizarea cantității de deșeuri și promovarea reutilizării și reciclării lor.	Prevenirea și minimizarea deșeurilor și maximizarea reutilizării și reciclării lor, precum și aplicarea unor materiale alternative mai ecologice.

Analiza efectuată ne duce la concluzia că pentru majoritatea problemelor ecologice persistente și, în special, a celor care nu au o tangență directă cu activitățile social-economice, nu a fost stabilit niciun scop țintă. De exemplu, dacă e să ne referim la domeniul apelor, putem vedea că scopuri concrete sunt stabilite în cazul accesului la apă potabilă de calitate și la sanitație, scopuri ce au o legătură directă cu problemele de sărăcie și de sănătate. În același timp, deși obiectivul unui management integrat al bazinelor acvatice este pe larg recunoscut, practic nu întâlnim scopuri țintă ce ar specifica realizarea acestui obiectiv. Putem conchide, de asemenea, că anumite probleme de mediu, cum ar fi pescuitul, aerul și apa dulce sunt abordate, de regulă, de către instituții regionale. În absența unor instrumente la nivel mondial în aceste domenii, ansamblul instrumentelor regionale oferă o perspectivă globală și poate fi ulterior luat ca bază pentru formularea și adoptarea unor tratate globale.

Este clar că obiectivele convenite în plan global sunt, prin definiție, un rezultat al unui compromis politic. Ele iau în considerare pragurile impacturilor de mediu calculate, în baza rezultatelor cercetărilor științifice la un moment oarecare. În multe cazuri, însă datele științifice actuale nu pot oferi baza informațională necesară pentru calcularea unor astfel de praguri, care, de regulă, sunt flexibile, și, în final, pot fi stabilite numai unele scopuri/obiective generale fără a fi cuantificate, prezentându-se o descriere calitativă a obiectivului, fără alte specificații – fie din cauza lipsei de date, fie pentru că există încă opinii diferite asupra obiectivelor cuantificabile. De exemplu, pentru problema schimbărilor climatice, nivelul considerat critic al creșterii globale a temperaturii medii care trebuie să fie evitat în conformitate cu obiectivul calitativ stabilit în Convenția ONU privind schimbările climatice este extrem de discutabil (actualmente majoritatea cercetătorilor consideră acest nivel ca de circa 2,0 grade). Cu toate acestea, riscurile asociate de creștere

a temperaturii globale sunt evidente, devenind tot mai acute, astfel că se impun acțiuni ferme de prevenire a unei asemenea creșteri a temperaturii.

4.6.3. Prioritățile PEG. Analiza materialelor expuse anterior arată că până la momentul actual au fost identificate o multitudine de probleme ecologice globale cu tendință de acutizare. Având în vedere acest lucru și posibilitățile relativ limitate ale comunității internaționale de a soluționa toate problemele vizate, este important să le evidențiem pe cele prioritare asupra cărora omenirea trebuie să-și canalizeze eforturile. O astfel de recomandare este cuprinsă în Rapoartele GEO-5 și GEO-6, precum și în evaluarea și pronosticarea mediului global până în anul 2050, realizată de către OCDE. În aceste documente se trage concluzia că, la momentul actual, mediul global este supus unor schimbări semnificative, iar în cazul în care nu vor fi întreprinse măsurile necesare, schimbările în cauză vor avea impacturi majore asupra dezvoltării social-economice. Astfel, aceste provocări impun formularea și aplicarea unor mecanisme ale MEG și PE eficiente, în măsură să le țină piept. Sub aspect sectorial, rapoartele vizate reliefează problemele ecologice considerate prioritare la etapa actuală, și anume: schimbările climatice; pierderea biodiversității; lipsa resurselor acvatice de calitate și impacturile de sănătate de pe urma poluării mediului (în special a aerului urban) și a chimizării excesive. În mod similar, cu referire la schimbările climatice Acordul de la Paris specifică că acestea vor periclita dezvoltarea umană și, în acest sens, este necesar să se întreprindă măsuri adecvate pentru a nu se depăși încălzirea climei cu mai mult de 2 grade Celsius, comparativ cu etapa preindustrială. În ceea ce privește impacturile climei asupra resurselor acvatice, se prognozează că ele vor afecta direct sau indirect și alte domenii social-economice, provocând mutații demografice, schimbarea

tipurilor de activități economice, modificări în utilizarea terenurilor și în procesele de urbanizare.

Sub aspectul cauzelor prioritare ale problemelor ecologice asupra cărora trebuie să ne concentrăm eforturile, materialele publicate și pronosticurile efectuate ne arată, întâi de toate, o continuă creștere economică și demografică, dar și procese generate de globalizare. Acestea vor avea un impact crescând asupra mediului și resurselor lui și, în primul rând, asupra modelelor de utilizare a terenurilor, a consumului de resurse energetice și a disponibilității apei. De aceea, pentru a soluționa problemele ecologice trebuie să elucidăm mai întâi cauzele degradării mediului și, în acest sens, să echilibrăm mai eficient diferitele aspecte ale DD. Această sarcină solicită o mai mare atenție asupra interrelațiilor dintre diferite probleme de ordin economic, social și ecologic, armonizarea intereselor în aceste domenii. O politică eficientă a DD presupune o analiză a costurilor și beneficiilor implicate. Cele mai mari provocări, în această privință, sunt cele legate de identificarea mecanismelor politice și economice care ar asigura o cooperare internațională, atrăgând atenția, în același timp, și la aspectele de distribuție a costurilor și beneficiilor în plan internațional. O distribuție echitabilă la momentul actual reprezintă o provocare majoră pentru comunitatea internațională.

Intrebări pentru autoevaluare și exerciții practice

1. Care este specificul și sursele principale ale PEG?
2. Expuneți cele mai principale documente (Declarații și Programe de acțiuni) adoptate la Conferințele ONU care au avut impacte semnificative asupra dezvoltării PEG.
3. Numiți Programele și planurile de acțiuni ecologice globale și scopul lor.
4. Explicați specificul tratatelor ecologice globale ca surse ale PEG și specificul aplicării lor.

5. Prezentați cele mai importante Convenții ecologice globale și principale cerințe ale lor.
6. Care este specificul integrării PEG și principiile acesteia? Prezentați exemple ale integrării PEG în unele domenii sectoriale ale utilizării resurselor naturale sau a dezvoltării social-economice.
7. Care sunt scopurile și obiectivele principale ale PEG?
8. Prezentați esența obiectivelor-țintă ale PEG și expuneți aceștea pentru domeniul schimbărilor climatice, inclusiv ale Protocolului de la Kyoto și ale acordului de la Paris.
9. Care sunt domeniile și acțiunile prioritare recunoscute ale PEG?
10. Formați două/câteva grupe (din 5-7 persoane) care vor pregăti o prezentare a PEG cuprinzând scopurile, obiectivele de bază, indicatorii-țintă, abordările de bază, grupurile principale de măsuri necesare de a fi întreprinse, ci și alte elemente ale acesteia (principale ale unei eventuale Strategii și/sau Plan de Acțiuni de implementare a acesteia (responsabilitățile statelor membre, a instituției de coordonare și monitorizare, etc), pentru un anumit domeniu de mediu (schimbările climatice, conservarea diversității biologice, protecția pădurilor și/sau a oceanelor, ș.a. Rezultatul exercițiului va fi prezentat în PPT în formă electronică pentru toți masteranzii, răspunzând la întrebările primite.

Literatura recomandată

1. Duțu, M. *Politici publice de mediu*. - București, Universitatea Ecologică, 2012.
2. Capcelea A. *Sistemul managementului ecologic*. - Chișinău: Î.E.P. Știința, 2013.
3. Capcelea A. *Managementul ecologic la diferite niveluri. Particularitățile funcționării și căile de armonizare*. - Chișinău: Î.E.P. Știința, 2013.

Capitolul 5. Politica Ecologică în Uniunea Europeană

Obiectivele de bază pentru capitolul 5:

- *Să cunoască istoricul, principiile și Programele de Acțiuni de Mediu ale PE ale UE;*
- *Să poată formula atât principiile de bază ale PE a UE, cât și a integrării lor în politicile de dezvoltare;*
- *Să fie capabili de a specifica principalele aspecte ale diferitor surse ale PE a UE și să cunoască obiectivele UE în domeniul schimbării climatice;*
- *Să aplice cunoștințele acumulate pentru studierea și perceperea profundă a PE a UE și pentru determinarea responsabilităților la nivel unional și al Statelor Membre.*

5.1. Dispoziții generale

PE a UE este reflectată într-o multitudine de publicații în limba engleză, dar și în alte limbi, inclusiv în română, în care sunt expuse aspectele principale ale PE, dar și instrumentele de aplicare a acestora.

Bazele politicii de mediu a UE au fost puse în cadrul Consiliului European de la Paris din 1972 (în urma primei conferințe ONU privind mediul), unde șefii de stat sau de guvern au declarat că este nevoie de o politică comunitară de mediu care să însoțească expansiunea economică și au solicitat un program de acțiune. Actul Unic European din 1987 a introdus un nou titlu, „Mediul”, care a oferit primul temei juridic pentru o politică de mediu comună care are drept obiective conservarea calității mediului, protejarea sănătății umane și asigurarea unei utilizări raționale a resurselor naturale. Revizuirile ulterioare ale tratatului au consolidat angajamentul Uniunii față de protecția mediului și rolul Parlamentului European în dezvoltarea acesteia. Prin Tratatul de la Maastricht (1993), mediul a devenit oficial un

domeniu de politică al UE, s-a introdus procedura de codecizie, iar votul cu majoritate calificată în Consiliu a devenit regulă generală. Tratatul de la Amsterdam (1999) a stabilit obligația de a integra protecția mediului în toate politicile sectoriale ale UE, în vederea promovării dezvoltării sustenabile. În Tratatul de la Lisabona (2009), „combaterea schimbărilor climatice” (2.5.2) a devenit un obiectiv de sine stătător, la fel ca dezvoltarea sustenabilă în relațiile cu țările terțe. Prin Tratatul de la Lisabona, UE a căpătat, de asemenea, personalitate juridică, ceea ce îi permite să încheie acorduri internaționale.

La baza formulării PE a UE au fost, mai întâi, considerente economice, și anume: (a) câștigurile generatoare de creștere economică rezultate din eliminarea barierelor comerciale pot da efecte ecologice adverse; (b) abilitatea UE cu armonizarea conceptelor și normativelor într-un domeniu în care diferențierile pot cauza disfuncționalități sau bariere comerciale, întrucât standardele reduse dintr-o țară membră sunt un mijloc de menținere într-o manieră neloială a unor avantaje competitive în raport cu celelalte țări; (c) nevoia unor măsuri la nivel comunitar care să asigure aplicarea efectivă a legislației în domeniu; (d) potențialul de creare de locuri de muncă ale așa-ziselor ecoindustrii (producția de echipament de control al poluării) concomitent cu dezvoltarea noilor tehnologii de tip „curăță și prelucrează”, care vor găsi avantaje competitive pentru industria europeană la scara relațiilor comerciale globale.

Inițial PE a UE a fost condiționată de faptul că realizarea protecției mediului influențează procesele economice și economia în ansamblul său. Ulterior, însă, s-a dezvoltat o PE de sine stătătoare, care nu a mai avut în centrul său doar considerentele economice, ci și bunăstarea generală a mediului și, implicit, a cetățenilor. Importanța ei a fost conștientizată la cel mai înalt nivel și de către publicul larg, astfel că PE devine în a doua jumătate a anilor 90 o politică orizontală a UE, aspectele

de protecție a mediului fiind considerate obligatorii celorlalte politici comune comunitare. O asemenea abordare a protecției mediului a fost reconfirmată în anul 2001 prin adoptarea strategiei DD.

Baza legală a PE a UE este constituită de articolele 191-193 (în varianta consolidată a Tratatului privind funcționarea UE). Articolul 191 este cel care trasează obiectivele PE și conține scopul acesteia – asigurarea unui înalt nivel de protecție a mediului ținând cont de diversitatea situațiilor existente în diferite regiuni ale Uniunii. Articolul 192 identifică procedurile legislative corespunzătoare atingerii acestui scop și stabilește modul de adoptare a deciziilor în domeniul PE, iar articolul 193 permite statelor-membre adoptarea unor standarde mai stricte. Tratatul CE are în vedere armonizarea legislației privitoare la sănătate, protecția mediului și protecția consumatorului în UE, iar o clauză de derogare permite statelor să adauge prevederi legislative naționale în scopul unei mai bune protecții a mediului. Totodată, s-a promovat DD ca politică transversală a UE, subliniindu-se astfel nevoia de a integra cerințele de protecție a mediului în definirea și implementarea politicilor europene sectoriale.

Rolul principal în formularea PE îi aparține Consiliului, care, hotărând în unanimitate în conformitate cu o procedură legislativă specială, după consultarea Parlamentului European, a Comitetului Economic și Social și a Comitetului Regiunilor, adoptă: (a) dispoziții în special de natură fiscală; (b) măsuri privind: (I) amenajarea teritoriului; (II) administrarea cantitativă a resurselor de apă sau care au legătură directă sau indirectă cu disponibilitatea resurselor menționate; (III) exploatarea solurilor, cu excepția managementului deșeurilor; (c) măsurile care aduc atingere în mod semnificativ opțiunii unui stat membru între diferite surse de energie și structura generală a alimentării sale cu energie. În același timp, Parlamentului și Consiliului European le revine responsabilitatea de a adopta programe de acțiune cu

caracter general, prin care se stabilesc obiectivele prioritare ce trebuie realizate (art. 192 p. 3).

Cu referire la implementarea activităților și programelor de mediu, în continuare în art. 192 (p. 4) se accentuează că statele-membre asigură finanțarea și aplicarea politicii în domeniul mediului. În același timp, în p. 5 al aceluiași articol se precizează că, fără a aduce atingere principiului „poluatorul plătește”, în cazul în care o măsură necesară de mediu presupune costuri considerate disproporționate pentru autoritățile publice dintr-un stat-membru, această măsură prevede dispozițiile corespunzătoare sub forma: (a) unor derogări temporare; și (b) unei asistențe financiare din partea Fondului de Coeziune. Totodată, conform articolului 193, măsurile de protecție adoptate în temeiul articolului 192 nu pot împiedica nici un stat-membru să mențină sau să stabilească măsuri de protecție mai stricte. Aceste măsuri trebuie să fie compatibile cu tratatele și sunt notificate Comisiei.

5.2. Delimitarea competențelor de mediu între Uniunea Europeană și Statele-Membre în domeniu

Repartizarea competențelor între instituțiile europene și statele membre are la bază următoarele componente: (a) UE adoptă propriile PE, - decizii politice, programe, norme în domeniul mediului, inclusiv actele sale legislative, - directive; (b) statele membre (SM) transpun directivele și aplică direct regulamentele, fiind responsabile de executarea, aplicarea și respectarea dreptului mediului în cadrul UE; (c) SM, în afara faptului că urmează liniile directoare impuse de instituțiile Uniunii, conservă competențe pentru a reglementa chestiuni care nu au fost rezolvate sau care nu au fost puse în discuția forurilor unionale; (d) SM pot negocia și încheia tratate internaționale în domeniul mediului cu alte state sau organizații internaționale. SM pot acționa dincolo de ceea ce stabilește dreptul Uniunii,

adoptând norme mai stricte în domeniul protecției mediului, care, bineînțeles, trebuie să fie compatibile cu cele existente la nivel unional, trebuind a fi notificate Comisiei în vederea analizării. Nu în ultimul rând, instituțiile UE controlează și supraveghează executarea dreptului unional din partea autorităților naționale.

Delimitarea în cauză are la bază două principii: (a) competențele normative sunt exercitate de UE și de către SM, întrucât este vorba de competențe partajate; (b) executarea și finanțarea măsurilor din cadrul politicii de mediu revine, cu unele excepții, SM.

În aplicarea PE a UE trebuie să se țină seama de *principiul subsidiarității și proporționalității*. Astfel, art. 5 din Tratatul privind UE stabilește că „delimitarea competențelor Uniunii este guvernată de principiul atribuirii. Exercitarea acestor competențe este reglementată de principiile subsidiarității și proporționalității”. Potrivit principiului atribuirii, UE acționează numai în limitele competențelor care i-au fost atribuite de SM prin tratate pentru realizarea obiectivelor, iar orice competență care nu a fost atribuită Uniunii aparține SM. UE nu intervine conform principiului subsidiarității decât dacă și în măsura în care obiectivele acțiunii respective nu pot fi realizate într-un mod satisfăcător de către statele membre și, având în vedere dimensiunea sau efectele acțiunii, aceasta ar fi mai bine realizată la nivel unional. Principiul are la bază ideea conform căreia competențele trebuie exercitate la un nivel cât mai aproape de cetățeni. De aici rezultă două caracteristici principale ale acestui principiu care reglementează exercitarea competențelor: (a) limitează intervenția Uniunii atunci când problema poate fi rezolvată satisfăcător de către statele-membre; (b) implică o acțiune unională atunci când aceasta este necesară datorită dimensiunii problemelor sau incapacității statelor-membre de a o trata în mod eficient.

În general, competențele UE în domeniul protecției

mediului au caracter normativ, dezvoltându-se, mai ales, prin intermediul directivelor. Pentru a clarifica finalitatea competențelor normative ale UE, care se referă la reglementarea și armonizarea protecției mediului, trebuie să pornim de la diferența principală dintre competențele comunitare exclusive și competențele partajate. Există *competențe exclusive* în care competența aparține doar UE: politica comercială comună, conservarea resurselor biologice ale mării în cadrul politicii comune privind pescuitul, politica monetară pentru statele-membre a căror monedă este euro. *Competențele partajate* între UE și SM (*comune*) sunt: politica de mediu, agricultura și pescuitul, exceptând conservarea resurselor biologice ale mării, protecția consumatorului, energia, transporturile, securitatea și justiția etc. *Competențele exclusive* sunt acelea care aparțin în întregime UE sub o asemenea formă încât orice intervenție din partea SM este exclusă.

Competența statelor în executarea legislației Uniunii: în principiu, SM le revine obligația de a executa PE, legislația și deciziile UE. Acest lucru se întâmplă și în domeniul protecției mediului, unde tratatul fondării UE (TFUE), în alineatul 4 din art. 192, subliniază că „...fără a aduce atingere anumitor măsuri adoptate de Uniune, SM asigură finanțarea și aplicarea politicii în domeniul mediului”. Expresia „fără a aduce atingere anumitor măsuri adoptate de Uniune” se referă la posibilitatea ca regulamentele care se aplică în mod direct în SM să conțină anumite obligațiuni adresate instituțiilor unionale și, în particular, Comisiei, pentru ca aceasta să adopte măsuri specifice în vederea garantării aplicării lor. Executarea dreptului unional al mediului revine SM, indiferent dacă este vorba de directive sau de regulamente, cu mențiunea că în primul caz executarea prezintă un dublu aspect: (a) directivele fiind norme care fixează doar obiective obligatorii, nefiind direct aplicabile (decât după expirarea perioadei de transpunere), e nevoie, în primul rând,

de o executare denumită „formală” (transpunere). Aceasta constă în adoptarea sau în modificarea dispozițiilor legale naționale necesare pentru a armoniza ordinea juridică internă cu normele Uniunii. Transpunerea nu este necesară în cazul regulamentelor care sunt direct aplicabile în SM, deși în cazuri excepționale, avându-se în vedere anumite situații particulare, SM pot adopta norme cu scopul de a facilita aplicarea lor; (b) executarea presupune în plus, fie că avem de-a face cu directive sau cu regulamente, adoptarea de către SM a unor măsuri administrative necesare pentru realizarea obligațiilor ce derivă din aceste norme unionale.

Aplicarea și executarea dreptului UE este responsabilitatea SM ce ține de competența structurilor politice și administrative naționale, în acord cu repartizarea internă a puterilor. Dintre activitățile administrației naționale în domeniul aplicării și executării dreptului unional al mediului menționăm: aplicarea/executarea imediată și obligatorie a regulamentelor; transpunerea în termenul stabilit a directivelor; comunicarea către Comisie a normelor interne stabilite pentru transpunerea directivelor, aplicarea și executarea efectivă a obiectivelor, obligațiilor asumate prin directivă; stabilirea de programe, planuri, organisme specifice pentru aplicarea efectivă a directivei; trimiterea de informații cu privire la aplicarea reală a diverselor directive de mediu, în condițiile stabilite de acestea.

SM trebuie să informeze, înainte de a adopta orice reglementări care ar putea afecta piața comună, despre impactul pe care aceasta îl poate avea asupra mediului comunitar, fapt ce conferă Comisiei posibilitatea să adopte măsuri la nivel comunitar. Totodată, din ce în ce mai frecvente sunt și situațiile când un SM ia inițiativa în sectorul mediului, iar alte state presează Comisia pentru ca aceasta să elaboreze o propunere de armonizare a normelor de mediu ale acestui sector în toate statele-membre, mai degrabă decât ar adopta propriile măsuri

naționale.

În concluzie, mediul nu ține de competențele exclusive ale Uniunii, ci de cele partajate între UE și SM. Drept urmare, competența UE coexistă cu diversele politici naționale din sectorul respectiv. Cu toate acestea, politica unională prevalează asupra celei naționale, iar politicile naționale pot reglementa aspecte în afara celor reglementate la nivelul Uniunii, dar niciodată împotriva lor. Acțiunile UE sunt complementare, cu rol, pe de o parte, de asigurare a cadrului european de armonizare-coordonare a politicilor naționale și, pe de altă parte, de susținere a politicilor statelor-membre în realizarea obiectivelor stabilite.

Deși între SM și CE pot apărea unele conflicte în problemele competenței de mediu, ele se soluționează pe cale amiabilă, fără a interveni la Curtea de Justiție. În aceste cazuri se întreprind dialoguri între CE și reprezentanții SM sau se discută în cadrul așa-numitului „Grup de Evaluare Politică”, care stabilește scopurile și obiectivele de mediu, precum și activitățile ce trebuie întreprinse la nivelul CE sau a SM.

5.3. Principiile Politicii Ecologice

Inițial, PE a UE avea la baza sa adoptarea unei serii de acțiuni și reglementări de protecție a mediului ce vizau limitarea poluării. Ulterior, în anii 90, s-a desfășurat un proces de orizontalizare și de axare pe identificarea cauzelor acestora, precum și pe necesitatea de a determina responsabilitățile financiare pentru acoperirea daunelor cauzate mediului. Această evoluție a condus la delimitarea unui șir de principii directoare ale PE. Conform Cartei Albe privind responsabilitatea la nivelul mediului (2000), principiile actuale în aplicarea PE sunt:

- *principiul „poluatorul plătește”* ce are în vedere suportarea de către poluator a cheltuielilor legate de măsurile de combatere a poluării stabilite de autoritățile publice; principiul asigură internalizarea costurilor de mediu (de poluare) la nivelul

agenților economici și își are originea în teoria externalităților. El este pus în aplicare prin intermediul *Directivei privind răspunderea pentru mediul înconjurător*, care vizează să prevină sau să remedieze daunele aduse mediului, și anume, speciilor sau habitatelor naturale protejate, apei și solului. Operatorii care desfășoară anumite activități profesionale, precum transportul de substanțe periculoase sau activități care presupun evacuări în apă, trebuie să ia măsuri preventive în cazul unui pericol iminent pentru mediu. Dacă s-au produs deja pagube, operatorii sunt obligați să adopte măsurile adecvate pentru remedierea acestora și să suporte cheltuielile aferente. Domeniul de aplicare al Directivei a fost extins de trei ori pentru a include gestionarea deșeurilor extractive, funcționarea siturilor geologice de stocare și, respectiv, siguranța activităților petroliere și gazeire offshore;

- *principiul acțiunii preventive* se bazează pe regula generală că „este mai bine să previi decât să combați”; aplicarea principiului presupune căorice decizie de producție sau legată de noi proiecte de investiții să se raporteze la impactul de mediu anticipat;

- *principiul precauției* presupune că, în absența unei certitudini cu privire la relația cauză-efect între o acțiune și impactul asupra mediului, dacă o evaluare științifică oferă suficiente argumente privind un posibil impact negativ pentru mediu sau sănătate, trebuie luate măsuri de siguranță; în aplicarea acestui principiu și a celui anterior, un rol esențial revine asumării responsabilității sociale de către agenții economici publici și privați;

- *principiul proximității* are drept scop încurajarea comunităților locale în asumarea responsabilităților pentru deșeurile și poluarea produsă; principiul are la bază ideea că în protecția mediului responsabilitatea primară revine nivelurilor inferioare de decizie;

- *principiul integrării* presupune ca obiectivele de mediu

să fie luate în considerare în elaborarea și aplicarea tuturor politicilor europene care au un impact asupra mediului;

Complementar principiilor specifice politicii de mediu, pot fi specificate și o serie de principii generale cu rol important în elaborarea și aplicarea PE:

- *principiul eficienței*, conform căruia adoptarea unei legi de mediu trebuie subordonată raportului cost – beneficiu, cu luarea în considerare a costului de oportunitate;

- *principiul subsidiarității* este așezat la baza funcționării sistemului instituțional comunitar. În politica de mediu, responsabilitatea principală revine statelor-membre, Comunitatea intervenind doar în măsura în care acțiunea la nivel comunitar este mai eficientă (adică delegarea de responsabilități către statele-membre, în timp ce UE trasează doar cadrul general, obiectivele ce trebuie avute în vedere) și încearcă înlocuirea abordării verticale, tradiționale, de tip comandă și control, prin promovarea unui model alternativ de realizare a obiectivelor de mediu ale UE;

- *principiul transparenței* presupune dezvoltarea unui sistem eficace de analiză și informare asupra consecințelor acțiunii diverșilor actori economici și asupra politicilor adoptate la nivel comunitar și în statele membre;

- *principiul informării*, conform căruia cetățenii au dreptul să obțină în orice moment informații privind calitatea mediului și să participe la procesul decizional;

- *principiul coerenței* presupune dezvoltarea unor mecanisme de coordonare/armonizare între politicile europene, pe orizontală, între diversele politici sectoriale și pe verticală, între deciziile luate la nivel comunitar, național, regional, local, în așa fel încât să se asigure complementaritatea instrumentelor și generarea de sinergii în realizarea obiectivelor de mediu;

- *principiul cooperării*. În aplicarea competențelor de mediu, Comunitatea și statele-membre cooperează cu țările terțe

și cu organizațiile internaționale. Principiul are la bază ideea că protecția mediului nu poate fi realizată doar în context intern (având în vedere externalitățile de mediu care depășesc granițele Uniunii) și că trebuie luate în considerare interesele specifice ale țărilor în curs de dezvoltare. Uniunea joacă un rol important în negocierea și acțiunea în domeniul protecției mediului la nivel internațional, luând parte la toate dosarele majore. Conform Concluziilor Consiliului European de la Barcelona din 2002, parteneriatul global în materie de protecție a mediului, cu un rol special acordat politicii de cooperare cu țările în dezvoltare, trebuie să urmărească următoarele obiective strategice: limitarea schimbărilor climatice, în special prin respectarea angajamentelor Protocolului de la Kyoto prin reducerea emisiilor de gaze; limitarea impactului negativ de mediu asupra sănătății; gestionarea responsabilă a resurselor, conservarea și ameliorarea biodiversității, limitarea impactului negativ al transporturilor asupra mediului; diminuarea decalajelor de dezvoltare, combaterea sărăciei. Se poate observa și în strategia externă aceeași abordare integrată a problemelor de mediu, prin corelare cu obiectivele economice și sociale;

- *principiul coeziunii*. Coeziunea reprezintă în UE, ca și mediul, un element de condiționalitate în adoptarea și aplicarea politicilor la toate nivelurile, fiind o componentă obligatorie a strategiei europene de DD. Prin urmare, PE este și ea subordonată obiectivului de coeziune. În elaborarea PE Comunitatea ține cont de condițiile specifice din diversele regiuni ale țărilor membre, de avantajele și costurile ce rezultă din aplicarea sau din absența acțiunilor de mediu și de necesitatea dezvoltării economice și sociale echilibrate a regiunilor și a ansamblului Comunității. În acest sens, Tratatul UE prevede posibilitatea unor derogări temporare pentru statele aflate în dificultate de aplicare a legislației;

- *principiul proporționalității* prevede că orice acțiune a

Comunității nu trebuie să depășească ceea ce este necesar pentru atingerea scopului Tratatului UE, inclusiv în domeniul protecției mediului. Proiectele de acte legislative europene vor ține seama de necesitatea oricărei obligații, financiare sau administrative, care revine UE, guvernelor naționale, autorităților regionale sau locale, operatorilor economici și cetățenilor și care urmează să fie redusă la minimum și proporțional cu obiectivul de atins. De aici, pe cât e posibil, trebuie să se facă uz de standarde minime prin care statele sunt libere să stabilească standarde naționale mai stricte, dacă doresc să facă acest lucru.

5.4. Programele și strategiile ecologice adoptate

Protecția mediului a intrat pe agenda de lucru a Comunităților în 1971, prin prima Comunicare a Comisiei către Consiliu cu privire la necesitatea unei politici europene de mediu (PEM). În 1972, la întâlnirea la vârf în cadrul Consiliului European de la Paris, șefii de state și de guverne ai țărilor membre, au cerut Comisiei să elaboreze un program de mediu și să adopte măsurile necesare implementării lui. Rezultatul a constătin crearea unui serviciu specializat pentru protecția mediului și adoptarea în 1973 a Primului PAM pentru perioada 1973-1977. Începând cu acești ani principiile și obiectivele de mediu au fost prezentate și dezvoltate în 8 astfel de documente. Baza juridică a acestora se regăsește în art 192, al. 3 din TFUE care stabilește: „Parlamentul European și Consiliul, hotărând în conformitate cu procedura legislativă ordinară și după consultarea Comitetului Economic și Social și a Comitetului Regiunilor, adoptă *programe de acțiune* cu caracter general prin care se stabilesc obiectivele prioritare ce trebuie realizate».

Aceste programe de acțiune sunt, de fapt, o combinație de programe pe termen mediu corelate printr-o abordare strategică și constau într-o tratare verticală a problemelor ambientale. Ele nu au forță obligatorie nici pentru particulari, nici pentru

SM sau instituțiile UE. De asemenea, un program de acțiune al Comunității este adresat în exclusivitate instituțiilor UE și nu SM. PAM-urile stabilesc obiective, principii, orientări, planuri viitoare de acțiune care „obligă” în sensul că, întreaga activitate politică din cadrul Uniunii se desfășoară în cadrul scenariului stabilit de program și acordă atenție preferențială problemelor identificate.

Respectiv, nici PAM-urile, nici tratatele nu prevăd sancțiuni sau alte măsuri de constrângere în cazul neatingerii obiectivelor stabilite (în acest sens a se vedea punctul 12 din PAM 5) „... Aceste obiective și scopuri nu constituie nicio obligație juridică, ci, mai degrabă reușite și rezultate determinate pe care trebuie să le urmărim de pe acum pentru a se ajunge ca dezvoltarea să fie durabilă”. După cum specifică Ruxandra și I. Petrescu-Mag în publicația online, PAM 6 este singurul program care a îmbrăcat forma deciziei. Decizia prin care s-a aprobat PAM 6 este, cu siguranță, atipică, pentru că nu se adresează niciunui particular și niciunui SM. Art 3 din amintita decizie afirmă că: „scopurile și obiectivele Programului vor încerca să se atingă, între altele, prin intermediul următoarelor mijloace:... dezvoltarea unei noi legislații comunitare și modificarea celei existente”. Drept urmare, este clar că destinatarul imediat nu poate fi decât Comisia, care are rolul de a prezenta propuneri legislative corespunzătoare. Programul este în realitate un tot de obiective, declarații de principii, plan de lucru care se va realiza în măsura în care va fi posibil. Redactarea acestui ultim program abundă în timpuri verbale condiționale și viitoare „ar trebui, se va încerca ...” (a se vedea art 8, al. 1 și 2). Nu există nici instrumentele juridice pentru a face din PAM 6 un program obligatoriu.

Primele două programe de acțiune pentru mediu, PAM 1 (aprobat în 22 noiembrie 1973 și extins până în 1977) și PAM 2 (din 17 mai 1977 și extins până în 1983), reflectă o abordare sectorială a combaterii poluării și promovează nevoia de protecție

a apei și a aerului, prin introducerea unor standarde minime de poluare. Aceste două programe au inclus o abordare sectorială a combaterii poluării.

PAM 3 (semnat în 7 februarie 1983 și extins până în 1986) și PAM 4 (din 19 octombrie 1987 și extins până în 1992), reflecta evoluția politicilor comunitare la acel moment și dezvoltarea „pieței interne”, astfel încât, obiectivele de mediu să fie corelate cu cele ale pieței. În 1987, a intrat în vigoare Actul Unic European care a inclus și ideea că protecția mediului trebuie să fie o componentă a tuturor politicilor comunitare. În plus, PAM 4 promovează abordarea integrată a politicii de mediu și introduce conceptul DD.

AI 5-lea Program de Acțiune pentru Mediu (1993 -2000) numit și „Către o dezvoltare durabilă” a transformat DD în strategie a politicii de mediu. Această abordare apare, de altfel, în toate politicile UE odată cu Tratatul de la Amsterdam (1997), când este promovată ca politică transversală. Principalele elemente noi ale PAM-5 sunt schimbarea direcției PE către o *politică bazată pe consens*, prin consultarea părților interesate în cadrul procesului de luare a deciziilor, precum și trecerea de la o abordare bazată pe *control* la una bazată pe *prevenire* și operaționalizată prin utilizarea de *instrumente economice și fiscale*. Programul este divizat în cinci sectoare economice țintă (industrie, energie, transport, agricultură și turism) și șapte teme de mediu (schimbarea climei, acidificarea/calitatea aerului, mediul urban, zonele de coastă, managementul deșeurilor, resursele de apă și biodiversitatea). El stabilește obiective pentru fiecare din aceste domenii – departajate la nivel comunitar și global – și descrie țintele și acțiunile generale necesare pentru atingerea fiecărui obiectiv.

Programul dat stabilește clar o nouă abordare a politicii de mediu a Comunității, bazată pe următoarele principii: (a) integrarea dimensiunii de mediu în politicile tuturor

sectoarelor importante; (b) lărgirea spectrului de instrumente (educație și informare, dezvoltare tehnologică, încorporarea costurilor de mediu în prețuri, mecanisme de sprijin financiar); (c) împărțirea responsabilității pentru toți actorii sociali: administrație, întreprinderi, cetățeni și consumatori. În plus, față de instrumentele ce reglementează și care sunt utilizate în privința protecției mediului, programul mai acționează și pentru dezvoltarea unui set de noi instrumente: (a) *instrumente de reglementare*: care fixează noi nivele minime de protecție, implementarea unor acorduri internaționale și stabilirea unor reguli și standarde cu privire la piața internă; (b) *instrumente financiare*: stimulente pentru producători și consumatori ca să protejeze mediul și să folosească resursele naturale într-o manieră responsabilă (măsuri economice, fiscale și de responsabilitate civilă) și „corecții ale prețurilor” pentru a se asigura că produsele și serviciile care respectă mediul nu sunt penalizate în ceea ce privește costul lor; (c) *măsuri orizontale*: îmbunătățesc informațiile și statisticile de mediu (nomenclatoare comparative, standarde, criterii și metodologii), promovează cercetarea științifică și dezvoltarea tehnologică, îmbunătățesc planificarea sectorială și spațială, informarea publică (dezvoltarea bazelor de date) și pregătirea profesională; (e) *mecanisme de suport financiar*: programul LIFE, Fondurile Structurale, Fondul de Coeziune; împrumuturi BEI

Al 6-lea PAM (aprobat în iulie 2002 și extins până în 2012), numit și „*Alegerea noastră, viitorul nostru*” este consecința procesului de evaluare globală a rezultatelor PAM 5 (realizată în anul 2000) și stabilește prioritățile de mediu pe parcursul prezentei decade, fiind revizuit în 2007. Programul promovează dezvoltarea protecției mediului prin utilizarea tuturor instrumentelor disponibile: legislație și penalități, împrumuturi nerambursabile pentru inovații și dezvoltare, cercetare și informare. Programul propune cinci direcții majore de acțiune

strategică: (a) îmbunătățirea implementării legislației actuale; (b) integrarea preocupărilor de mediu în alte politici; (c) apropierea de piață; (d) împuternicirea populației ca cetățeni privați și sprijinirea lor în schimbarea motivării ecologice; (e) luarea în considerare a mediului în utilizarea teritoriului – planificare și managementul deciziilor.

Programul, de asemenea, identifică *patru arii prioritare*, ce definesc direcțiile de acțiune ale PE: (a) *schimbarea climatică și încălzirea globală* – are ca obiectiv reducerea emisiei de gaze ce produc efectul de seră cu 8% față de nivelul anului 1990 (conform Protocolului de la Kyoto). Obiectivul de bază în acest domeniu este reducerea gazelor de seră la un nivel care să nu cauzeze schimbări ireversibile pentru clima pământului. În cadrul Protocolului de la Kyoto, UE a agreat să reducă emisiile sale de gaze de seră cu 8% față de 1990, în perioada 2008-2012. Pentru a atinge acest obiectiv, UE trebuie să facă schimbări structurale, în special în privința sectoarelor transport și energie, urmărind o mai mare eficiență și economie de energie. Introducerea unei piețe pentru licențe (autorizații) negociabile, cercetarea în domeniul tehnologic, informarea cetățenilor sunt puternic stimulate; (b) *protecția naturii și biodiversitatea* – are ca obiectiv îndepărtarea amenințărilor la adresa speciilor pe cale de dispariție și a mediilor lor de viață în Europa. Obiectivele în acest domeniu sunt protejarea și restaurarea structurii și funcționării sistemelor naturale și stoparea pierderilor în biodiversitate atât la nivelul UE cât și la scară globală. Sunt anunțate noi inițiative, în special pentru protecția solului, salvarea mediului marin, prevenirea accidentelor industriale și minerale; (c) *sănătatea în raport cu mediul* – are drept obiectiv asigurarea unui mediu care să nu aibă un impact semnificativ sau să nu fie riscant pentru sănătatea umană. Obiectivul este atingerea unui nivel de calitate a mediului care să nu provoace impacturi importante sau riscuri pentru sănătatea omului. De la conștientizarea unei conexiuni

între sănătatea omului și problemele de mediu este necesar de a trece la întreprinderea numeroaselor acțiuni în prevenirea riscurilor, mai ales, în ceea pentru anumite grupuri, și anume de bătrâni și copiii. Pentru aceasta, o atenție deosebită s-a acordat activării directivelor privind apa și zgomotul și revizuirii sistemului comunitar de management al riscurilor substanțelor chimice. Noua strategie UE în privința substanțelor chimice stabilește reguli mai stricte care reglementează producerea și manipularea cu aceste substanțe; (d) *conservarea resurselor naturale și gestionarea deșeurilor* – are ca obiectiv creșterea gradului de reciclare a deșeurilor și de prevenire a producerii acestora.

De asemenea, PAM 6 prevedea și dezvoltarea a 7 *strategii tematice*: Calitatea aerului, Protecția solului, Utilizarea pesticidelor în contextul dezvoltării durabile, Protecția și conservarea mediului marin, Reciclarea și prevenirea, Mediul urban, Utilizarea durabilă a resurselor naturale. Acestea corespundeau unor aspecte importante ale protecției mediului, precum: protecția solului, protecția și conservarea mediului marin, utilizarea pesticidelor în contextul DD, poluarea aerului, mediul urban, reciclarea deșeurilor, gestionarea și utilizarea resurselor în perspectiva dezvoltării durabile.

În același timp, trebuie de menționat că PAM 6 a prezentat necesitatea și și-a adus contribuția la dezvoltarea și adoptarea instrumentelor PE racordate la principiile și mecanismele pieței. Printre acestea au fost - Acordurile Voluntare de Mediu, Eco-etichetarea, Politica Integrată a Produselor, Sistemul Financiar de Management și Audit al Mediului.

Al 7-lea PAM, intitulat „O viață bună, în limitele planetei noastre” a fost adoptat în 2013 și a pus baza politicilor de mediu până în 2020. El stabilea o serie de obiective în domeniul protecției mediului pentru perioada 2014-2020, pentru a contribui la obiectivele Europa 2020 de creștere durabilă,

inteligentă și favorabilă incluziunii, precum și o viziune cu privire la direcția în care ar trebui orientată politica de mediu a UE pe termen lung. Realizarea acestor obiective și această orientare pe termen lung vor necesita un mix de noi abordări politice concentrate pe îmbunătățirea implementării legislației protecția mediului existente și pe acțiuni adoptate la diverse niveluri de guvernare. Acest program de acțiune pentru mediu este orientat spre: (I) îmbunătățirea implementării și a respectării normelor UE în domeniul mediului, (II) asigurarea faptului că și alte politici ale UE își ating obiectivele stabilite în materie de climă și mediu, (III) asigurarea accesului la dovezi solide și la cele mai recente cunoștințe științifice și completarea lacunelor strategice semnificative. El cuprinde următoarele obiective: (a) protejarea, conservarea și ameliorarea capitalului natural al Uniunii; (b) trecerea Uniunii la o economie verde și competitivă, cu emisii reduse de dioxid de carbon și eficiență din punctul de vedere al utilizării resurselor; (c) protejarea cetățenilor Uniunii de presiunile legate de mediu și de riscurile la adresa sănătății și a bunăstării; (d) sporirea la maximum a beneficiilor legislației Uniunii în domeniul mediului prin îmbunătățirea punerii în aplicare a acesteia; (e) dezvoltarea cunoștințelor privind mediul și lărgirea bazei de date pentru politică; (f) asigurarea de investiții pentru politica în domeniul mediului și al climei și justificarea costurilor ecologice ale oricăror activități care țin de societate; (g) o mai bună integrare a considerentelor legate de mediu în alte domenii de politică și asigurarea coerenței în momentul formulării unor politici noi; (h) creșterea sustenabilității orașelor Uniunii; și (i) sprijinirea Uniunii în vederea unei abordări mai eficace a provocărilor în materie de mediu și de climă la nivel internațional.

Cel de *al 8-lea PAM* actualmente a fost adoptat la 2 Mai, 2022 și este destinat pe o perioadă de pînă în anul 2030. Programul de acțiune reiterează viziunea pe termen lung a UE până în 2050 de a

trăi bine, în limitele planetei Pământ. Acesta stabilește obiectivele prioritare pentru 2030 și condițiile necesare pentru atingerea acestora. Fiind bazat pe stipulările Pactului ecologic european, programul de acțiune își propune să accelereze tranziția către o economie neutră din punct de vedere climatic și eficientă din punct de vedere al resurselor, recunoscând că bunăstarea și prosperitatea umană depind de ecosisteme sănătoase.

Programul solicită angajamentul activ al tuturor părților interesate la toate nivelurile de guvernare, pentru a se asigura că legislația UE privind clima și mediul sunt puse în aplicare în mod eficient. Acesta formează baza UE pentru realizarea Agendei 2030 a ONU și a Obiectivelor sale de DD.

Obiectivul prioritar pe termen lung al PAM 8 este ca, până cel târziu în 2050, europenii să trăiască mai bine, într-o economie a bunăstării în care nimic nu este irosit. Creșterea va fi regenerativă, neutralitatea climatică va fi o realitate, iar inegalitățile vor fi reduse semnificativ. El specifică șase obiective prioritare până în 2030: (I) atingerea obiectivului de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră pentru 2030 și a neutralității climatice până în 2050; (II) creșterea capacității de adaptare, consolidarea rezilienței și reducerea vulnerabilității la schimbările climatice; (III) avansarea către un model de creștere regenerativă, decuplând creșterea economică de utilizarea resurselor și degradarea mediului și accelerarea tranziției către o economie circulară; (IV) urmărirea unei ambiții de poluare zero, inclusiv pentru aer, apă și sol și protejarea sănătății și bunăstării europenilor; (V) protejarea, conservarea și restaurarea biodiversității și îmbunătățirea capitalului natural; (VI) reducerea presiunilor de mediu și climatice legate de producție și consum (în special în domeniile energiei, industriei, clădirilor și infrastructurii, mobilității, turismului, comerțului internațional și sistemului alimentar).

Pe parcursul ultimelor trei decenii în cadrul UE au fost

aprobate un șir de strategii sectoriale de mediu, unele dintre ele fiind revizuite ulterior. În continuare, ne vom opri numai la câteva dintre aceste strategii, pe care le considerăm foarte importante.

Strategia privind poluarea atmosferică. Strategia tematică privind poluarea atmosferică din 2005 are la baza sa câteva obiective specifice, - de a reduce particulele fine cu 75% și ozonul troposferic cu 60%, precum și cu 55% amenințările la adresa mediului natural cauzate de acidifiere și eutrofizare - toate până în 2020, având drept bază nivelurile din 2000. Printre măsurile propuse se numără: adaptarea legislației existente, accentuarea atenției mai cu seamă pe poluanții cei mai nocivi, implicarea mai puternică a sectoarelor care pot influența poluarea aerului. Unul dintre elementele esențiale ale Strategiei este simplificarea cadrului legislativ. Din acest motiv, s-a propus revizuirea legislației privind calitatea aerului, modernizarea dispozițiilor privind evaluarea și gestionarea calității lui, în special prin intermediul obligației impuse SM de a elabora planuri și programe care să garanteze respectarea limitelor stabilite.

La 18 decembrie, 2021, a fost anunțată o noua *strategie a UE pentru aer curat până în 2030*. Noua strategie și măsurile propuse sunt următoarele: până la Strategia tematică privind poluarea aerului din 2005. Acestea se bazează pe concluziile unei analize cuprinzătoare de doi ani a politicii UE existente în domeniul aerului, care a inclus, de asemenea, consultări ample care au găsit un sprijin larg pentru acțiunile la nivelul UE pentru reducerea în continuare a emisiilor de poluanți atmosferici. Printre componentele principale în pachetul de politici privind aerul curat al Comisiei se include o propunere legislativă principală de revizuire a Directivei Plafoane Naționale de Emisii (NEC), care stabilește noi cerințe de reducere a emisiilor de la țară la țară până în 2030 pentru șase poluanți atmosferici principali; propunere pentru o nouă directivă de reducere a poluării provenite de la instalațiile de ardere de dimensiuni medii (MCP),

cum ar fi centralele locale de încălzire pentru cartierele mai mici și instalațiile industriale mici; și, o propunere de transpunere în legislația UE a reducerilor internaționale de emisii pentru 2020 pe care UE s-a angajat în temeiul Protocolului de la Göteborg din 2012 al Convenției privind poluarea aerului transfrontalier pe distanță lungă. Obiectivele acestei actualizări a Strategiei este de a reduce emisiile de SO₂ la nivelul UE cu 81%; NO_x cu 69%; NMVOC cu 50%; amoniac (NH₃) cu 27%; particule în suspensie (PM_{2,5}) cu 51%; și metanul (CH₄) cu 33% până în 2030, comparativ cu nivelurile de emisie din anul de bază 2005.

Strategia de reducere a poluării aerului din orașe datorită transportului, adoptată în iulie 2016, urmărește să garanteze că Europa rămâne competitivă și capabilă să răspundă nevoilor tot mai mari de mobilitate ale persoanelor și ale bunurilor. Reducerea poluării din orașe ca urmare a traficului are în vedere propunerea unor standarde mai ambițioase pentru emisiile poluante (altele decât CO₂) de la vehiculele cu motor cu ardere internă. În același timp, se are în vedere și revizuirea standardelor de emisii de CO₂ de la autoturisme și vehicule comerciale ușoare (iunie 2021) care să vizeze perioada post 2025 și să traseze o traiectorie clară spre electro-mobilitate. În paralel, se va analiza și oportunitatea includerii transportului rutier în Schema Comerțului cu Certificate de Emisii a UE ca măsură complementară la standardele de emisii. Până la mijlocul secolului, emisiile de gaze cu efect de seră din transporturi vor trebui să fie cu cel puțin 60% mai mici decât în 1990 și să fie ferm pe calea către zero – emisiile de poluanți atmosferici din transport care dăunează sănătății noastre trebuie reduse drastic fără întârziere.

Strategia privind conservarea diversității biologice de până în anul 2020. Conferința ONU privind mediul și dezvoltarea, care a avut loc la Rio de Janeiro în 1992, a avut drept rezultat adoptarea Convenției-cadru a ONU privind schimbările climatice și a

CDB, precum și a Declarației de la Rio, o declarație a principiilor forestiere, și a programului „Agenda 21”. CDB este completată de două protocoale importante: Protocolul de la Cartagena privind biosecuritatea, adoptat în 2000 și intrat în vigoare în 2003, care are ca obiectiv protejerea biodiversității de riscurile potențiale prezentate de organisme vii modificate prin biotehnologia modernă; Protocolul de la Nagoya privind accesul la resursele genetice și distribuirea beneficiilor, adoptat în 2010 și intrat în vigoare în 2014, care urmărește creșterea securității juridice și a transparenței atât pentru furnizorii, cât și pentru utilizatorii resurselor genetice. Cu toate acestea, raportul CBD intitulat „Perspectivele mondiale privind biodiversitatea 3” a arătat că nu a fost atins obiectivul în materie de biodiversitate pentru 2010. În 2010, la Nagoya (prefectura Aichi, Japonia), părțile la CBD au adoptat și un plan strategic modificat, care include obiectivele Aichi în materie de biodiversitate: 20 de obiective ambițioase, organizate în cinci obiective strategice pentru a realiza protecția biodiversității până în 2020, ca parte a unui plan strategic privind biodiversitatea pentru perioada 2011-2020.

În 2001, UE și statele SM și-au asumat angajamentul de a stopa pierderea biodiversității până în 2010, obiectiv care nu a fost îndeplinit, iar starea diversității biologice în țările UE a rămas a fi un motiv de îngrijorare gravă. În mai 2006, Comisia a adoptat o comunicare și un plan de acțiune intitulate *„Stoparea pierderii biodiversității până în 2010 și ulterior: susținerea serviciilor ecosistemice pentru bunăstarea oamenilor”*. Întrucât era puțin probabil ca UE să-și îndeplinească obiectivul de oprire a declinului biodiversității până în 2010, în iunie 2011 Comisia a adoptat o nouă strategie, în vederea „stopării pierderii biodiversității și a deteriorării serviciilor ecosistemice în UE până în 2020 și a refacerii acestora [...], sporind, totodată, contribuția UE la combaterea pierderii biodiversității la nivel mondial”. În decembrie 2011, Consiliul a aprobat Strategia UE

privind biodiversitatea pentru 2020, care cuprinde șase obiective: punerea în aplicare pe deplin a legislației UE în domeniul naturii pentru a proteja biodiversitatea; protecția sporită a ecosistemelor și intensificarea utilizării infrastructurilor ecologice; agricultură și silvicultură mai durabile; gestionarea mai eficientă a stocurilor de pește; controale mai stricte ale speciilor alogene invazive; sporirea contribuției UE la combaterea pierderii biodiversității globale. Ca urmare, o nouă strategie a UE privind biodiversitatea de până în 2020 a fost aprobată în mai 2011. Prin aceasta UE propune o nouă abordare privind măsurile de conservare a diversității biologice în perioada 2011-2020, inclusiv: (a) reducerea ritmului de dispariție a speciilor; (b) refacerea, pe cât posibil, a ecosistemelor din UE și (c) participarea activă la eforturile internaționale în domeniu. Noua strategie reflectă, de asemenea, și o viziune de o lungă durată până în anul 2050, care constă în următoarele: până în 2050, diversitatea biologică în UE și serviciile ecosistemice pe care aceasta le oferă – capitalul său natural – vor fi protejate, valorificate și refăcute în mod corespunzător, având în vedere valoarea intrinsecă a ei și contribuția esențială a serviciilor ecosistemice la bunăstarea oamenilor și la prosperitatea economică, evitând astfel schimbările catastrofale generate de pierderea diversității biologice.

Strategia identifică trei grupuri politice ca fiind benefice în realizarea obiectivelor de conservare a diversității biologice: (a) crearea de rețele ecologice ca un mijloc cheie de reducere a pierderii diversității biologice; (b) plata pentru serviciile ecosistemice, ca un instrument pentru conservarea europeană a agrobiodiversității; și (c) gestionarea durabilă a resurselor forestiere. Strategia se axează pe măsuri pentru atingerea a șase obiective prioritare, prezentate în *boxa 7*.

Boxa 7. Obiectivele Strategiei UE privind Diversitatea Biologică până în anul 2020

Obiectivul 1. Stoparea deteriorării stării tuturor speciilor și habitatelor vizate de legislația UE privind natura și realizarea unei îmbunătățiri semnificative și cuantificabile a situației acestora, astfel încât, până în 2020, în comparație cu evaluările curente: (I) să existe cu 100% mai multe evaluări de habitate și cu 50% mai multe evaluări de specii realizate conform Directivei privind habitatele, care să indice o îmbunătățire a stării de conservare; și (II) să existe cu 50% mai multe evaluări de specii realizate conform Directivei privind păsările, care să indice o stare sigură sau îmbunătățită.

Obiectivul 2. Menținerea și ameliorarea ecosistemelor și a serviciilor aferente prin crearea unei infrastructuri ecologice și refacerea a cel puțin 15% din ecosistemele degradate până în 2020.

Obiectivul 3. Agricultură: Până în 2020, extinderea la maximum a zonelor agricole (pășuni, teren arabil și culturi permanente) care sunt acoperite de măsurile legate de diversitatea biologică prevăzute de PAC, astfel încât să se asigure conservarea biodiversității și să se obțină o îmbunătățire măsurabilă a stării de conservare a speciilor și habitatelor care depind sau sunt afectate de agricultură, precum și o îmbunătățire a furnizării de servicii ecosistemice comparativ cu sistemul de referință al UE pentru 2010, contribuind astfel la ameliorarea gestionării durabile. B) Pădurile: Până în 2020, vor fi în vigoare planuri de gestionare forestieră sau instrumente echivalente, în conformitate cu gestionarea durabilă a pădurilor, pentru toate pădurile care sunt proprietate publică și pentru exploatațile forestiere peste o anumită mărime (urmează a fi definită de statele membre sau de regiuni și comunicată în cadrul programelor lor de dezvoltare rurală) care primesc finanțare în cadrul politicii de dezvoltare rurală a UE, astfel încât să se obțină o îmbunătățire măsurabilă a stării de conservare a speciilor și habitatelor care depind sau sunt afectate de silvicultură, precum și o îmbunătățire a furnizării de servicii ecosistemice comparativ cu sistemul de referință al UE pentru 2010.

Obiectivul 4: Pescuitul: Obținerea unei producții maxime durabile

(MSY – Maximum Sustainable Yield) până în 2015. Obținerea unei distribuiri a populației în funcție de vârstă și mărime, care să indice o stare bună de sănătate a rezervelor, prin gestionarea pescuitului într-un mod care să nu aibă efecte negative semnificative asupra altor stocuri, specii și ecosisteme; astfel, va fi posibilă obținerea unei stări ecologice bune până în 2020, în conformitate cu cerințele Directivei-cadru privind Strategia pentru mediul marin.

Obiectivul 5: Identificarea și prioritizarea, până în 2020, a speciilor alojene invazive și a căilor de introducere, controlul și eradicarea speciilor prioritare și gestionarea căilor de introducere pentru a preveni introducerea acestora.

Obiectivul 6: Creșterea, până în 2020, a contribuției UE la combaterea pierderii diversității biologice globale.

Strategia se aliniază angajamentelor internaționale pe care UE și le-a asumat în cadrul celei de-a zecea Conferințe a părților la CDB, care a avut loc la Nagoya în 2010, la care s-au adoptat un Plan Strategic Global în domeniu pentru perioada 2011-2020, Protocolul de la Nagoya privind accesul la resursele genetice și distribuirea corectă și echitabilă a beneficiilor care rezultă din utilizarea acestora, precum și o strategie de mobilizare a resurselor pentru diversitatea biologică globală. Mai recent, această Strategie a fost reactualizată, stabilind și noi obiective.

Ca o contribuție la discuțiile privind un cadru mondial post-2020 pentru biodiversitate (Conferința ONU din 2022 privind biodiversitatea - COP15), în mai 2020, Comisia și-a prezentat Strategia privind biodiversitatea pentru 2030 ca un plan cuprinzător, ambițios și pe termen lung de protejare a naturii și de inversare a degradării ecosistemelor. În iunie 2021, Parlamentul European a aprobat această strategie și a făcut și alte sugestii pentru consolidarea sa. În cadrul Pactului verde european, în mai 2020, CE a prezentat Strategia „De la fermă la consumator”, care urmărește să asigure sisteme alimentare echitabile, sănătoase

și ecologice. Parlamentul European a aprobat în mare măsură viziunea și obiectivele acestei strategii în octombrie 2021.

Strategia actualizată în 2020, este parte componentă a Pactului verde european și prezintă angajamente și măsuri ale UE pentru a aborda principalii factori ale pierderii biodiversității (modificări ale utilizării terenurilor și mării, supraexploatare, schimbări climatice, poluare și specii exotice invazive) în vederea: (I) protejarea naturii și creșterea acoperirii și eficacității ariilor protejate, în special în cadrul rețelei Natura 2000, (II) refacerea ecosistemelor deteriorate, inclusiv a ecosistemelor bogate în carbon, la o stare ecologică bună și să sporească fluxul de servicii esențiale pe care le oferă, (III) promovarea utilizării durabile a ecosistemelor forestiere, agricole, marine, de apă dulce și urbane; (IV) să integreze pe deplin considerațiile privind biodiversitatea în alte politici ale UE și să abordeze impactul UE asupra biodiversității globale. Printre indicatorii țintă se menționează ca către 2030 zonele protejate ale UE se vor extinde avînd cel puțin 30% din terenurile și mările Europei în mod eficient arii protejate gestionate, dintre care 10% vor fi strict protejate. Mai mult ca atât, SM vor asigura ca suprafața ariilor protejate naționale nu se va micșora.

Strategia pentru protecția solului (17 Noiembrie 2021) pornește de la riscurile la care sunt supuse solurile din Europa: eroziunea, dispariția materiei organice, contaminarea, impermeabilizarea, tasarea, reducerea diversității biologice, salinizarea, inundațiile și alunecările de teren. Conform acestei Strategii, SM și instituțiile UE trebuie să integreze protecția solului în politicile sectoriale ce ar putea avea un impact asupra acestuia, în special, fiind vorba despre agricultură, dezvoltare rurală, transporturi, cercetare. Strategia și propunerea de directivă care face parte din ea prevăd, printre altele, definirea zonelor de risc, a terenurilor contaminate, precum și reabilitarea solurilor degradate. Propunerea de directivă invocă necesitatea

elaborării și adoptării unui cadru legal uniform privind protecția solului. Astfel, se recunoaște că legislația Uniunii include dispoziții referitoare la protecția solului, de exemplu în cadrul legal cu privire la reziduuri, agricultură, dezvoltarea rurală, la produsele chimice, la prevenirea și controlul poluării industriale, a schimbării climatice, a protecției apei etc., dar niciuna dintre aceste dispoziții nu protejează toate tipurile de sol, contra tuturor proceselor de degradare. Propunerea este structurată pe cinci capitole, ce cuprind dispoziții privind prevenirea riscurilor, ameliorare, restaurare, inventarul terenurilor contaminate, procedura de identificare a terenurilor contaminate, reabilitarea solului. Potrivit propunerii, SM au obligația ca în termen de șapte ani de la intrarea în vigoare a directivei să elaboreze o Strategie Națională privind Reabilitarea Solurilor, care va fi revizuită o dată la cinci ani.

Strategia are în vedere măsuri prin care se tinde spre conservarea capacității solului de a-și îndeplini funcțiile sale ecologice, economice, sociale și culturale. Ea include și stabilirea unui cadru legal care să permită protecția și utilizarea solului într-o manieră durabilă, integrarea politicii de protecție a solului în politicile naționale și în cele ale UE și, nu în ultimul rând, o mai mare conștientizare a populației. Propunerea de directivă reprezintă unul dintre elementele de bază ale Strategiei, permițând SM să adopte dispoziții legale adaptate condițiilor locale.

Strategia și PE a UE referitoare la schimbările climatice. Conform celui de-al șaselea raport de sinteză privind schimbările climatice al Grupului interguvernamental privind schimbările climatice, publicat în 2023, cele mai bune estimări evaluate privind creșterea temperaturii medii globale până la sfârșitul secolului variază de la 1,4 °C la 4,4 °C. Încălzirea globală a provocat și va provoca un număr tot mai mare de evenimente climatice extreme (inundații, secete, precipitații extreme,

valuri de căldură), incendii forestiere, deficit de apă, dispariția ghețarilor și creșterea nivelului mării, pierderea biodiversității, boli și dăunători ai plantelor, penurii de alimente și de apă dulce, precum și migrația populațiilor care încearcă să scape de aceste pericole. Există dovezi științifice care arată că riscurile de schimbări ireversibile și catastrofice ar crește semnificativ în cazul în care încălzirea globală ar depăși cu 2°C – sau chiar cu 1,5°C – nivelurile preindustriale.

UE este liderul mondial în acțiunile privind schimbările climatice. În anul 2005, CE a publicat Comunicarea „Obținerea victoriei în luptă împotriva schimbărilor climatice mondiale”. În viziunea Comisiei, Strategia trebuie să urmărească, printre altele: extinderea luptei împotriva schimbărilor climatice în toate țările (cu responsabilități comune, dar diferențiate) și sectoarele, utilizarea și consolidarea instrumentelor de piață (cum ar fi sistemul de comercializare a emisiilor introdus de UE), consolidarea inovării, inclusiv punerea în aplicare, implementarea tehnologiilor existente și dezvoltarea de noi tehnologii. Ulterior, UE a adoptat un șir de documente și reglementări în domeniu menite să asigure implementarea Convenției și a Protocolului de la Kyoto. Printre reglementările în acest domeniu amintim Decizia privind un mecanism de monitorizare a emisiilor de gaze cu efect de seră în cadrul Comunității și de punere în aplicare a Protocolului de la Kyoto, Comunicarea Comisiei „Schimbări climatice, către o strategie comunitară post Kyoto”; Decizia privind aprobarea, în numele Comunității Europene, a Protocolului de la Kyoto la Convenția cadru a ONU asupra schimbărilor climatice și îndeplinirea în comun a angajamentelor care decurg din acesta, Directiva de stabilire a unui sistem de comercializare a cotelor de emisie de gaze cu efect de seră în cadrul Comunității.

Pe parcursul anilor 2010 și până astăzi, UE a continuat să adopte noi documente ale PE privind schimbările climatice,

stabilind noi indicatori – țintă mai rigizi. UE a fost prima economie importantă care și-a prezentat obiectivul de reducere a emisiilor în baza acordului de la Paris, promițând să reducă emisiile de CO₂ cu 40% până în 2030, comparativ cu nivelul din 1990. Eforturile UE de combatere a schimbărilor climatice. Prin intermediul *cadrlui privind clima și energia pentru 2030*, convenit în 2014 înainte de Acordul de la Paris, UE s-a angajat să atingă următoarele obiective până în 2030: reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră (GES) cu cel puțin 40% față de nivelurile din 1990, îmbunătățirea eficienței energetice cu 32,5% și creșterea procentului energiei din surse regenerabile la 32% din consumul final. Cadrul pentru 2030 este o urmare a „obiectivelor 20-20-20” decise în 2007 de liderii UE pentru 2020: o reducere cu 20% a emisiilor de GES, creșterea ponderii energiei din surse regenerabile în consumul final de energie cu 20% și reducerea cu 20% a consumului de energie primară al UE (față de nivelele din 1990).

Toate aceste obiective au fost transpuse în măsuri legislative obligatorii, care erau și ele corelate cu obiectivele UE în temeiul Protocolului de la Kyoto. Sistemul UE de comercializare a certificatelor de emisii, reprezintă prima și, deocamdată, cea mai mare piață internațională a carbonului și este un instrument esențial de politică al UE pentru combaterea schimbărilor climatice. Acesta se bazează pe principiul „plafonării și comercializării”: se stabilește un „plafon” pentru volumul total de emisii de gaze cu efect de seră care pot fi produse de cele peste 11 000 de instalații (uzine, centrale electrice etc.) incluse în sistem. Fiecare instalație cumpără sau primește „certIFICATE de emisii” scoase la licitație de către statele membre. Dacă nu sunt folosite, aceste credite, care corespund, fiecare, unei tone de CO₂, pot fi tranzacționate cu alte instalații. De-a lungul timpului, cantitatea totală de certificate este redusă în mod progresiv. Două fonduri – un fond de modernizare și unul de inovare – contribuie la

modernizarea sistemelor energetice din statele membre cu venituri mai scăzute și vor încuraja inovarea prin finanțarea energiei din surse regenerabile, a tehnologiei pentru captarea și stocarea dioxidului de carbon și a proiectelor cu emisii scăzute de dioxid de carbon.

Ulterior, Parlamentul și Consiliul au convenit asupra obiectivelor minime pentru 2012-2030 pentru a contribui la atingerea obiectivului UE de reducere cu 30% a emisiilor de gaze cu efect de seră provenite din aceste sectoare comparativ cu 2005 și la îndeplinirea obiectivelor din Acordul de la Paris. În plus, pentru prima dată, fiecare stat membru trebuie să se asigure de faptul că emisiile provenite din exploatarea terenurilor, schimbarea destinației terenurilor și silvicultură nu depășesc absorbțiile. Cu alte cuvinte, pădurile, terenurile cultivate și pășunile trebuie să fie gestionate în mod sustenabil, pentru a absorbi cât mai multe GES din atmosferă și cel puțin la fel de multe ca cele emise în cadrul aceluiasi sector („no-debit-rule” – regula bilanțului neutru) și pentru a contribui, astfel, în mod semnificativ la lupta împotriva schimbărilor climatice.

Obiectivul *Directivei privind energia din surse regenerabile* este să asigure că, până în 2030, energia din surse regenerabile, cum ar fi energia solară, hidroenergia, energia eoliană și biomasa, va reprezenta un obiectiv esențial de cel puțin 32% din consumul total de energie al UE pentru producerea de energie electrică, transport, încălzire și răcire. Fiecărui stat membru i se cere să își adopte propriul plan național de acțiune în domeniul energiei din surse regenerabile, care să includă și obiective sectoriale. Pentru a integra utilizarea energiei din surse regenerabile în sectorul transporturilor, statele membre trebuie să impună furnizorilor de combustibili obligația ca cota de energie din surse regenerabile în cadrul consumului final de energie din sectorul transporturilor să fie de cel puțin 14% până în 2030.

Revizuirea din 2018 a *Directivei privind eficiența energetică*

stabilește un obiectiv de eficiență energetică de 32,5% (calculat pe baza scenariului de referință din 2007) pentru UE până în 2030, cu o clauză de revizuire în creștere până în 2023. În plus, *Directiva privind performanța energetică a clădirilor* revizuită, adoptată în mai 2018, a inclus măsuri de accelerare a ritmului de renovare a clădirilor și de trecere la sisteme mai eficiente din punct de vedere energetic și la sisteme inteligente de gestionare a energiei. În plus, pentru prima dată, *Regulamentul privind guvernanta* implementează un proces de guvernanta transparent pentru a urmări progresele înregistrate în atingerea obiectivelor uniunii energetice și ale acțiunilor climatice ale UE, ce cuprind norme de monitorizare și de raportare. Statele membre sunt obligate să adopte planuri naționale integrate privind energia și clima pentru perioada 2021-2030.

Schimbările climatice reprezintă și obiectivul de bază a *Pactului verde european*, adoptat la 11 decembrie 2019. Acesta reprezintă un pachet ambițios de măsuri prin care UE să atingă neutralitatea carbonului până în 2050. La 14 iulie 2021, Comisia a prezentat un pachet de propuneri legislative astfel încât UE să fie „pregătită pentru 55” și să se producă schimbările transformatoare necesare în întreaga economie, societate și industrie pentru a atinge neutralitatea climatică până în 2050. Aceste propuneri cuprind extinderea ETS la transportul maritim, rutier și la clădiri, precum și combustibili mai ecologici pentru sectorul aviației și cel maritim, inclusiv noi infrastructuri pentru combustibili alternativi. La 17 decembrie 2022, Parlamentul și Consiliul au ajuns la un acord privind măsuri mai ambițioase de reformare a ETS: un obiectiv de reducere a emisiilor cu 62% până în 2030 față de nivelurile din 2005. Pentru a sprijini statele membre în eforturile lor de reducere a emisiilor generate de clădiri, transportul rutier și anumite sectoare industriale, în 2027 va fi lansat un nou sistem separat de comercializare a certificatelor de emisii (ETS II). Pachetul consemnat anterior

introduce și noul mecanism de ajustare la frontieră în funcție de carbon pentru a combate relocarea emisiilor de dioxid de carbon, noul Fond social pentru climă și fondurile consolidate pentru modernizare și inovare.

Regulamentul privind partajarea eforturilor (aprobat în martie 2023 ca parte a pachetului „Pregătiți pentru 55”) crește nivelul de ambiție al UE în materie de climă. În special, toate sectoarele vizate de regulament trebuie să realizeze o reducere colectivă cu 40% a emisiilor lor până în 2030, comparativ cu nivelurile din 2005. Directiva actualizată privind energia din surse regenerabile propune creșterea la 42,5% a obiectivului general obligatoriu privind sursele regenerabile de energie în mixul energetic al UE. *Revizuirea Directivei privind eficiența energetică, urmată de negocierile interinstituționale din martie 2023*, stabilește un obiectiv ambițios al UE în materie de eficiență energetică de 11,7% până în 2030. În plus, la 5 aprilie 2022, Comisia a prezentat o propunere consolidată privind gazele fluorurate, care vizează economisirea a 40 de milioane de tone de emisii de CO₂ până în 2030.

La 14 octombrie 2020, Comisia a prezentat și o *strategie a UE de reducere a emisiilor de metan*. Metanul este al doilea factor important ce contribuie la schimbările climatice după CO₂. Prin urmare, combaterea emisiilor de metan este esențială în atingerea obiectivelor noastre climatice pentru 2030 și a obiectivului de neutralitate climatică până în 2050. La 15 decembrie 2021, Comisia a prezentat o nouă propunere de reducere a emisiilor de metan în sectorul energetic din Europa și în lanțul de aprovizionare global. *Revizuirea Directivei privind performanța energetică a clădirilor*, adoptată la 15 decembrie 2021, îmbunătățește cadrul de reglementare existent, oferind în același timp, statelor membre flexibilitatea necesară pentru a ține seama de diferențele din parcul imobiliar din întreaga Europă. Directiva este în curs de reformare. Mai mult ca atât, UE

stabilește și modul în care Europa poate realiza un parc imobiliar cu emisii zero și complet decarbonizat până în 2050. Astfel, în februarie 2023, Parlamentul și Consiliul au convenit asupra unui obiectiv suplimentar de reducere a emisiilor la nivelul întregului parc de vehicule de la nivelul UE pentru autoturismele noi (55 %) și camioanele noi (50%) până în 2030. Ele au introdus deopotrivă un obiectiv de reducere cu 30% a emisiilor de CO₂ pentru camioanele noi, cu un obiectiv intermediar de 15% până în 2025.

Revizuirea Regulamentului privind exploatarea terenurilor, schimbarea destinației terenurilor și silvicultura a fost adoptată de Parlament la 14 martie 2023, stabilind un nou obiectiv pentru 2030 de creștere a absorbanților de carbon din UE cu 15%. La 23 martie 2023, Parlamentul și Consiliul au ajuns la un acord informal referitor la legea privind combustibilii maritimi durabili, cu scopul de a reduce emisiile generate de nave cu 2% începând din 2025 și cu 80% începând din 2050. În plus, cel puțin 2% din combustibilii destinați transportului maritim din UE vor trebui să provină din e-combustibili produși cu energie electrică verde până în 2034. Următoarea etapă a procedurii legislative va fi un acord formal pe acest dosar, care face parte din pachetul „Pregătiți pentru 55”.

La 24 februarie 2021, Comisia a publicat *noua Strategie UE privind adaptarea la efectele schimbărilor climatice*, (prima a fost adoptată în anul 2013), care definește calea de urmat pentru a face față consecințelor inevitabile ale acestora. Strategia încurajează statele membre să continue progresele pentru a stimula capacitatea de adaptare, a consolida reziliența și a reduce vulnerabilitatea față de schimbările climatice. Principalele obiective ale Strategiei vizează: (I) îmbunătățirea nivelului de cunoaștere privind impactul schimbărilor climatice și managementul incertitudinilor; (II) consolidarea măsurilor/acțiunilor de planificare și evaluare a riscurilor; (III) accelerarea

acțiunilor de adaptare la efectele schimbărilor climatice; (IV) creșterea rezilienței globale la efectele schimbărilor climatice.

Strategia privind prevenirea și reciclarea deșeurilor. Această strategie, numită „Un pas înainte în utilizarea durabilă a resurselor”, stabilește direcțiile și prezintă măsurile pentru a reduce presiunile asupra mediului determinate de producția și gestionarea deșeurilor. În ea se clarifică câteva noțiuni: se introduce o definiție a reciclării în directiva-cadru privind deșeurile, se propune o nouă definiție a activităților de recuperare și eliminare pentru a promova cele mai bune practici de mediu, în acest sens, se creează niveluri de eficiență pentru a face o distincție între activitățile de recuperare și cele de eliminare și propunerea de directivă-cadru care însoțește Strategia, prevede stabilirea unor criterii de mediu pentru a determina când un deșeu încetează să fie deșeu ș.a. Documentul urmărește limitarea producției de deșeuri, dar nu include niciun obiectiv general cantitativ cu privire la aceasta, având în vedere că astfel de obiective nu întotdeauna conduc la o îmbunătățire a calității mediului. Strategia are drept scop încurajarea industriei de reciclare, în vederea reintroducerii deșeurilor în circuitul economic, reducând la minim impactul negativ asupra mediului. Obiectivul strategiei este eliminarea relației cauzale dintre rata creșterii economice/utilizarea resurselor și cea a producerii deșeurilor. Sunt identificate următoarele aspecte principale: (a) pentru formularea unei politici bune de prevenire a deșeurilor este necesară o analiză științifică, iar în prezent nu există date statistice de încredere; (b) în privința reciclării, trebuie să se pună accentul pe materiale în locul accentului pe produse care și-au încheiat perioada de viață; (c) o nouă dezbatere asupra definiției deșeurilor; (d) necesitatea stabilirii unui nivel de reciclare comun tuturor statelor membre etc.

Reducerea poluării cauzate de incinerarea deșeurilor: în cazurile în care deșeurile nu pot fi refolosite și reciclate, se

recomandă incinerarea acestora, apelându-se la gropile de gunoi ca ultima soluție în depozitarea deșeurilor. Folosirea incinerării, ca și a gropilor de gunoi, impune o monitorizare atentă datorită prejudiciilor ce pot fi aduse mediului, motiv pentru care au fost aprobate directive ce stabilesc linii directoare stricte privind managementul diferitor tipuri de deșeuri, a gropilor de gunoi sau a limitării emisiilor provenite din incineratoare.

Strategia a fost reactualizată recent prin introducerea așa numitei *economii circulare*, fiind parte a Pactului verde european. Ca parte a Strategiei privind materialele plastice de combatere prin măsuri legislative a deșeurilor din plastic care produc risipă și sunt dăunătoare și ca urmare a propunerii Comisiei din 28 mai 2018, Consiliul și Parlamentul au ajuns la un acord pentru reducerea poluării cu materiale plastice prin stabilirea unor noi restricții severe privind anumite produse din plastic de unică folosință. Printre produsele care vor fi interzise în UE se numără tacâmurile de plastic (furculițe, cuțite, linguri și bețișoare), farfuriile și paiele din plastic, recipientele pentru alimente și băuturi din polistiren expandat și bețișoarele din plastic pentru urechi. Începând din 2025, un obiectiv obligatoriu pentru statele membre va fi ca toate sticlele de băuturi de tip PET să conțină cel puțin 25% plastic reciclat. Până în 2030, toate sticlele din plastic vor trebui să conțină cel puțin 30% material reciclat.

5.5. Integrarea Politicii Ecologice

5.5.1. Dispoziții generale. Principiul integrării ecologice are la bază ideea că o politică sectorială în domeniul protecției mediului nu este suficientă pentru a asigura condițiile unei DD și este în mare parte un produs al experienței țărilor membre în aplicarea primelor trei programe de acțiune pentru mediu. Programul 4, lansat în 1987, a specificat principiul, dar abordarea a rămas predominant sectorială și lipsită de o viziune strategică pe termen lung. Momentul de ruptură clară cu o astfel de abordare

a venit abia după Tratatul de la Amsterdam. În baza acestuia, Consiliul European de la Luxemburg din 1997 recunoștea necesitatea integrării considerentelor de mediu în celelalte politici europene și a cerut Comisiei elaborarea unei strategii în acest sens. Propunerea Comisiei a venit în 1998, prin Comunicarea „*Parteneriat pentru integrare*”. În esență, documentul stabilea angajamentul Comisiei pentru integrarea obiectivelor de mediu (prin adoptarea unui mecanism de evaluare de mediu), elaborarea de strategii de acțiune în sectoarele cu impact semnificativ asupra mediului, identificarea unor indicatori de performanță și aplicarea unor proceduri de evaluare a strategiilor în direcția DD. Documentul includea, de asemenea, solicitarea adresată Consiliului European de a examina periodic integrarea mediului în politicile sectoriale cheie.

Cele mai importante momente care au urmat în direcția aplicării obiectivelor de mediu conform principiilor Tratatului de la Amsterdam și parteneriatului pentru integrare au fost: (a) lansarea procesului de la Cardiff în 1998, care a însemnat, în principal, solicitarea adresată anumitor formațiuni ale Consiliului de Miniștri, de către Consiliul European, de a elabora strategii și programe de integrare a mediului în politicile lor sectoriale. Au fost vizate nouă sectoare cheie, apreciate ca având un nivel ridicat de complementaritate cu politicile de protecție a mediului: energie, transport, agricultură, industrie, piață internă, dezvoltare, pescuit, afaceri generale, afaceri economice și financiare; (b) Consiliul European de la Helsinki (1999), care a solicitat Comisiei și diverselor formațiuni ale Consiliului să asigure aplicarea imediată a strategiilor de integrare adoptate, odată ce au fost definite; Consiliul a analizat, de asemenea, raportul de mediu al Comisiei și evaluarea acesteia cu privire la aplicarea celui de-al 5-lea Program de acțiune și a invitat Comisia să elaboreze o strategie pe termen lung privind DD; (c) Adoptarea în 2001 de către Consiliul European de la Göteborg

a Strategiei UE pentru DD, care pune accent pe necesitatea corelării între obiectivele economice, sociale și de mediu și a unor acțiuni mai ferme și mai eficiente de integrare a mediului în politicile sectoriale.

În toate documentele menționate mai sus se poate constata că principiul integrării este considerat cel mai important principiu operațional în instituționalizarea și aplicarea PE și a strategiei DD. Documentele pun accent pe necesitatea aplicării principiului în toate politicile și la toate nivelurile, urmărindu-se consecvent, atât pe verticală (între nivelurile de decizie), cât și pe orizontală (între politici), o corelare cât mai eficientă a celor trei categorii de obiective: economice, sociale și de mediu. Aplicarea lui în practică a urmat două axe strategice. Pe de o parte, a presupus integrarea considerentelor de mediu în alte politici sectoriale iar, pe de altă parte, a urmărit asigurarea coerenței între obiectivele de mediu, economice și sociale în cadrul strategiei DD, prin următoarele principii și acțiuni: (a) *concilierea între condițiile creșterii economice și exigențele sociale și de mediu*, prin: disocierea creșterii de utilizarea resurselor, crearea piețelor competitive pentru bunuri și servicii ecologice, optimizarea între instrumentele de intervenție bazate pe reglementare și cele pe piață; creșterea eficienței și echității în aplicarea sistemelor de intervenție; consolidarea componentei ecologice a politicii fiscale în condițiile menținerii unui echilibru între eficacitate și echitate; dezvoltarea unui sistem eficient de informare; (b) *integrarea graduală a considerentelor sociale și de mediu în deciziile și comportamentele de producție și de consum*. Exigențele DD nu pot pune în pericol competitivitatea economiilor europene. Internaționalizarea costurilor externe trebuie să se facă gradual și în baza principiului egalității de tratament, pentru a nu se produce distorsiuni în mecanismele pieței și pentru a permite adaptarea strategiilor de întreprindere la noile constrângeri; (c) *asigurarea coerenței ansamblului politicilor economice prin*

definirea strategiilor și coordonarea acțiunilor la nivel comunitar. Toate politicile trebuie să-și stabilească drept prioritate DD. În virtutea complexității structurilor comunitare de decizie și a numărului mare de politici comunitare cu implicații concomitent economice, PE obligă la o abordare intersectorială globală, în așa fel încât să se asigure maxim de eficiență în introducerea principiului durabilității, iar progresele într-un domeniu să nu altereze durabilitatea într-un alt domeniu.

Pe fundalul existenței unui număr impunător de documente oficiale și decizii ce țin de integrarea PE, până la momentul actual aceasta rămâne a fi un punct slab în cadrul practicii EU. Astfel, pe parcursul ultimilor 15 ani rapoartele în această privință constată unele și aceleași stări de lucruri în domeniul integrării cerințelor de mediu în sectorul de transport. Similar nu sunt întreprinse acțiunile și nu sunt alocate resursele necesare pentru sectoarele de cărbune sau cel nuclear. Mai mult decât atât, domeniile ce țin de consum, turismul, de asemenea, nu fac față cerințelor integrării mediului în politica sectorială și în implementarea ei.

5.5.2. Strategia DD și ODD a UE. Strategia a fost adoptată în 2001 și își are fundamentarea juridică în articolul 2 al Tratatului de la Maastricht (1992), conform căruia țările membre își propun ca obiective comune *„promovarea unei dezvoltări armonioase și echilibrate a activităților economice în ansamblul Comunității, o creștere durabilă și noninflaționistă respectând mediul, un grad ridicat de convergență a performanțelor economice, un nivel ridicat de ocupare și de protecție socială, creșterea nivelului și a calității vieții, coeziunea economico-socială și solidaritatea între statele membre”*. Definirea, în acest mod, a scopului constituirii și funcționării Comunității a presupus renunțarea la modelul liberal neoclasic așezat la baza metodei comunitare în construcția europeană, prin adăugarea de obiective specifice modelului DD: protecție socială, convergența performanțelor

economice, protecția mediului, coeziunea economică și socială, solidaritatea. Strategia reprezintă un document pe termen lung ce concentrează politicile de DD în domeniile: economic, social și protecția mediului care a cunoscut o apreciere semnificativă în următorii ani. La momentul actual există două linii de dezvoltare a acestei strategii: prima corespunde procesului Cardiff și are în vedere integrarea politicilor de mediu în alte politici comunitare. A doua, reprezentată de Declarația de la Götheborg – numită și „O Europă durabilă pentru o lume mai bună: o strategie a UE pentru DD” – are în vedere rolul UE în aspectele globale ale DD.

Strategia a identificat patru domenii prioritare de activități pentru UE: (a) schimbarea climatică și utilizarea energiei „curate” (adică a surselor de energie ce nu dăunează mediului); (b) sănătatea publică; (c) gestionarea responsabilă a resurselor naturale; și (d) sistemele de transport și utilizarea terenurilor. Pentru tratarea acestor priorități au fost stabilite trei direcții de acțiune, ce structurează și eficientizează strategia de DD care, în același timp, se completează reciproc. Acestea cuprind: (I) propuneri ce influențează mai multe sectoare; (II) măsuri de realizare a obiectivelor pe termen lung; (III) revizii progresive ale gradului de implementare a strategiei, iar fiecare dintre ele este dezvoltată prin stabilirea unui set de măsuri ce creează cadrul de acțiune propriu-zis și duc la operaționalizarea și aplicarea în practică a DD. Pentru prima direcție de acțiune măsurile aferente au în vedere următoarele aspecte: (a) toate propunerile legislative majore trebuie să includă o evaluare a potențialelor costuri și beneficii economice, sociale și de mediu; (b) programele comunitare de cercetare și dezvoltare trebuie să se axeze mai mult pe DD.

Acestora li se adaugă accentul pe îmbunătățirea comunicării, pe dialogul sistematic cu consumatorii și consultarea altor țări – cea din urmă în vederea promovării DD pe plan global.

Ca răspuns la Agenda 2030 pentru DD, adoptată în cadrul

Adunării Generale a ONU din septembrie 2015, Comisia a publicat în 2016 o comunicare intitulată „*Următorii pași către un viitor european durabil - Acțiunea europeană pentru durabilitate*”, prezentând modul în care pot fi integrate ODD în prioritățile de politică ale UE. În ianuarie 2019, Comisia a prezentat un document de reflecție privind ODD intitulat „*Către o Europă durabilă până în 2030*”; acesta prezintă trei scenarii pentru viitor. Parlamentul European și-a exprimat sprijinul pentru scenariul care merge cel mai departe și care propune orientarea tuturor acțiunilor UE și ale statelor membre prin definirea unor ținte specifice de punere în aplicare a ODD, propunerea de rezultate concrete pentru 2030 și instituirea unui mecanism de raportare și monitorizare a progreselor legate de ODD.

5.5.3. Integrarea PE în politicile sectoriale. Analiza documentelor politice ale UE ne demonstrează că integrarea PE se efectuează cu consecvență în toate sectoarele economice și sociale. În legătură cu criza economică mondială care a afectat serios și țările UE, în anul 2010 a fost adoptat un *Plan de Relansare a Creșterii Economice a UE până în anul 2020*. El stabilește obiective ambițioase în cinci domenii: ocuparea forței de muncă; cercetarea, dezvoltarea și inovarea; energia și schimbările climatice; educația; incluziunea socială. În cadrul planului este inclusă inițiativa privind utilizarea mai eficientă a resurselor naturale, obiectiv important în contextul schimbărilor climatice și al diversificării surselor de energie. În acest sens, planul urmărește, între altele, o serie de obiective legate de conceptul de DD, vizând trinomul „20x20x20” (reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră cu 20%, creșterea eficienței energetice cu 20% sau scăderea consumului de energie cu 20%, creșterea ponderii surselor regenerabile de energie în consumul final brut de energie la 20%) până în anul 2020. Conceptul de DD implică investiții substanțiale în domeniul cercetării-dezvoltării

ce este, de asemenea, prioritar în cadrul acestei strategii.

Strategia Europeană de Mediu și Sănătate (în engleză SCALE – Science, Children, Awareness, Legal instrument, Evaluation). Această strategie are în vedere relația complexă și direct cauzală existentă între poluarea, schimbarea caracteristicilor mediului și sănătatea umană. SCALE constituie rezultatul preocupării constante a CE în această direcție și a fost inițiată în iunie 2003, fiind elaborată prin colaborarea dintre DG Mediu cu DG Cercetare și DG Sănătate. Elementul de noutate al acestei strategii este centrarea pe sănătatea copiilor – care reprezintă cel mai vulnerabil grup social și cel mai afectat de efectele poluării mediului –, spre deosebire de restul legislației de mediu, care este bazată pe norme și standarde pentru adulți. Dezvoltarea acestei strategii urmează să se facă ciclic. Primul ciclu (2004–2010) urmărește legătura dintre factorii de mediu și: bolile respiratorii, alergiile infantile, problemele în dezvoltarea neurologică, cancerul infantil, bolile sistemului endocrin.

Pentru implementarea acestei strategii, Comisia are în vedere o serie de întâlniri cu părțile interesate, în vederea stabilirii unor grupuri de lucru și grupuri consultative, precum și în scopul determinării rolului acestora din urmă în cadrul implementării SCALE. UE participă în cadrul diverselor activități internaționale, cum ar fi Carta Europeană pentru Mediu și Sănătate, și în proiectul „Un Mediu Sănătos pentru Copii”, ce se desfășoară în colaborare cu OMS.

Mediul și situațiile de urgență. În anul 2009, Comisia a pregătit comunicarea „O abordare comunitară în privința prevenirii dezastrelor naturale și a celor provocate de om”, care urmărește identificarea măsurilor care ar putea fi incluse într-o strategie comunitară pentru prevenirea dezastrelor naturale și a celor provocate de om pe baza și prin interrelaționarea măsurilor existente. În mare măsură, această relatare se bazează pe un set de documente adoptate anterior cu scopul de a aborda

diverse aspecte legate de pregătirea, reacția și redresarea în cazul producerii unor dezastre: ce vizează inundațiile (Directiva 2007/60/CE privind evaluarea și gestionarea riscurilor de inundații); dezastrele tehnologice (Directiva 96/82/CE a Consiliului privind controlul asupra riscului de accidente majore care implică substanțe periculoase, Directiva Seveso); deversările de petrol (Regulamentul 1726/2003, prin care se interzice intrarea petrolierelor cu cocă simplă în porturile europene); și Regulamentul 2038/2006 privind finanțarea multianuală a acțiunilor Agenției Europene pentru Siguranța Maritimă (în domeniul combaterii poluării provocate de nave), care abordează elemente ale prevenirii dezastrelor. Regulamentul dat reprezintă pentru prima dată la nivelul Uniunii o abordare strategică în materie de prevenire a dezastrelor, subliniind necesitatea prevenirii dezastrelor în cadrul viitoarelor inițiative de cooperare cu alte țări, în special: țările candidate și țările potențial candidate, prin intermediul participării acestora sau al asocierii lor la mecanismul comunitar, precum și al implementării inițiativei privind reducerea riscurilor de dezastre; în cadrul politicii europene de vecinătate (PEV), prin consolidarea capitolului din acordurile existente consacrat prevenirii dezastrelor; prin intermediul programului pentru prevenirea, pregătirea și reacția la dezastrele naturale și la cele provocate de om.

Cerințele de mediu și mediul urban. În luna iunie 2006, a fost adoptată Strategia Tematică pentru Mediul Urban. Obiectivele de bază ale acesteia sunt orientate spre o mai bună implementare a politicilor de mediu ale UE și a legislației la nivel local, prin sprijinirea și încurajarea autorităților locale de a adopta o abordare mai integrată a managementului urban și prin invitarea SM să sprijine acest proces și să exploateze oportunitățile oferite la nivelul UE. Ea cuprinde un set de acțiuni în patru domenii prioritare: (a) Management urban; (b) Transport durabil; (c) Construcții; (d) Proiectare urbană.

Mediul și agricultura. La necesitatea integrării mediului în sectorul agricol se referă Comunicarea Comisiei „Către o agricultură durabilă”. Ea are drept scop continuarea abordării adoptate de către Comisie privind integrarea aspectelor de mediu ale agriculturii în Reforma Politicii Agricole Comune prin Agenda 2000. Strategia de mediu a UE în cadrul Politicii Agricole Comune (PAC) se bazează pe măsuri agroecologice, care reprezintă practici agricole care menajează mediul. Aceste măsuri formează o parte integrantă a programelor de dezvoltare rurală. În cadrul reformei PAC din anul 1999 s-a decis ca aceste măsuri să fie mai intens promovate, pentru ce fermierii trebuie stimulați financiar, cu condiția ca ei să respecte standardele ecologice de bază. Este necesar de specificat însă că implicațiile de mediu ale reformei PAC din 1999 nu s-au redus numai la promovarea măsurilor agroecologice – cerințele ecologice devin parte componentă a sistemelor de susținere pentru agricultură. În plus, statele membre pot asocia încurajarea financiară directă de respectarea exigențelor de mediu. Aceste noi reglementări au făcut așa ca tot mai mulți fermieri care nu reușiseră să se conformeze legislației de mediu nu au primit subvenții. Tot conform modificărilor din PAC, în acest răstimp s-a considerat posibil ca statele membre să desemneze până la 10% din teritoriul lor ca zone afectate de anumite probleme, unde continuarea activității agricole trebuie subvenționată pentru a proteja mediul sau a reține populația în mediul rural.

PAC oferă și plăți compensatorii ce acoperă costurile de punere în aplicare a ei și pierderile asociate pentru venit agricultorilor care se angajează în conservarea mediului și menținerea terenurilor agricole prin practici ecologice timp de cel puțin cinci ani.

Mediul și pădurile. În p. 3.4.3 deja am menționat că procesul „Forest Europa” dezvoltă strategii comune pentru a face față provocărilor actuale în domeniul forestier, cum ar fi schimbările

climatice și protecția biodiversității și resurselor de apă dulce, atât în Europa cât și la nivel global. Din 1990, în cadrul acestui proces a fost stabilită o rețea de colaborare în cercetarea ecosistemelor forestiere, un set de criterii și indicatori paneuropeni pentru gestionarea durabilă a pădurilor, precum și o serie de programe de acțiune pentru combaterea cooperării transsectoriale și a programelor naționale forestiere.

Strategia UE în domeniul forestier stabilește principii comune pentru sectorul forestier al UE și enumeră procesele și activitățile desfășurate la scară internațională care trebuie urmărite și la nivelul UE. Planul de acțiune al UE pentru pădurile bazează pe Strategia în domeniu și servește drept instrument de coordonare pentru activitățile și politicile din domeniul forestier de la nivelul Uniunii. El vizează, printre altele, menținerea și sporirea corespunzătoare a diversității biologice, sechestrarea carbonului, integritatea, sănătatea și capacitatea de rezistență a ecosistemelor forestiere la diferite scări geografice. Planul are în vedere și realizarea unui sistem de monitorizare a pădurilor europene și îmbunătățirea protecției pădurilor UE.

Concluziile Consiliului asupra recente *Carte albe* a Comisiei „Adaptarea la schimbările climatice: către un cadru de acțiune la nivel european” au subliniat necesitatea de a integra adaptarea în toate domeniile pertinente de politică prin creșterea capacității de rezistență a pădurilor. S-a mai subliniat, de asemenea, că este nevoie de îmbunătățirea evaluării impactului schimbărilor climatice în toate sectoarele pertinente și a fost recunoscut rolul gestionării sustenabile a pădurilor în reducerea vulnerabilității lor la schimbările climatice. Viziunile UE asupra managementului durabil al pădurilor este, într-o oarecare măsură, reflectat în *Carta verde a pădurilor*, care are scopul de a pune în dezbatere opțiunile pentru o abordare la nivelul UE a protecției pădurilor și a informării în domeniul forestier în cadrul Planului de acțiune al UE în domeniu respectiv. Printre

altele, acest document: (a) identifică pe scurt situația generală și relevanța globală a pădurilor; (b) descrie caracteristicile pădurilor UE și funcțiile acestora; (c) identifică principalele provocări cărora trebuie să le facă față pădurile UE în contextul unei clime aflate în schimbare și modul în care aceste provocări ar putea compromite funcțiile pădurilor; (e) prezintă o imagine generală a instrumentelor disponibile pentru asigurarea protecției pădurilor și a sistemelor de informare deja existente, care ar putea fi folosite pentru abordarea provocărilor și monitorizarea impactului de mediu și a efectelor acțiunilor. În plus, pune în discuție o serie de chestiuni legate de opțiunile de dezvoltare a protecției pădurilor și a informării în domeniul forestier în UE, în contextul unei clime aflate în schimbare.

Mediul și energia. În linii mari, putem constata că obiectivele principale ale PE, programele de acțiune și prevederile legislației UE încurajează producerea energiei ecologice și eficiența energetică în scopul protejării mediului în UE și în plan global. Tratatul *Cartei Energetice* adoptată în anul 1994 reglementează activitățile legate de toate aspectele dezvoltării sectorului energetic – politica energetică, stimularea investițiilor, piața energetică etc., dar și aspectul protecției mediului. Acestui domeniu îi este dedicat un articol desfășurat (art. 19). Activitățile în cauză sunt orientate spre minimalizarea impactului negativ asupra mediului, prin adoptarea unor politici speciale. Realizarea acestora trebuie să cuprindă mai multe măsuri, printre care consemnăm (a) integrarea aspectelor legate de mediu în formularea și aplicarea politicii energetice; (b) stabilirea prețurilor pe considerente de piață și cu o mai mare reflectare a costurilor și beneficiilor de mediu care rezultă din ciclul energetic; (c) cooperarea în atingerea obiectivelor de mediu ale *Cartei* și cooperarea în domeniul standardelor internaționale privind mediul pentru ciclul energetic, luând în considerare diferențele dintre efectele adverse și abaterea de cost dintre părțile

contractante; (d) îmbunătățirea eficienței energetice, dezvoltarea și folosirea surselor de energie regenerabile, promovarea folosirii combustibililor curați și utilizării tehnologiilor și a mijloacelor tehnologice care reduc poluarea; (e) culegerea și diseminarea informațiilor privind politicile energetice cu efecte benefice asupra mediului și eficiente din punct de vedere economic și cu privire la practicile și tehnologiile eficiente din punctul de vedere al costurilor; (f) conștientizarea opiniei publice privind acțiunile cu impact negativ asupra mediului din sistemul energetic, în scopul prevenirii sau al reducerii acestor acțiuni, și costurile legate de diferitele măsuri de prevenire și reducere etc.

Simultan, părțile acestui document își iau obligația să coopereze în domeniul cercetărilor, al schimbului de tehnologii, să creeze sisteme de monitorizare a impactului asupra mediului și să organizeze la nivel internațional schimbul de informații. Important este că părțile vor participa și la dezvoltarea și punerea în aplicare în țările lor a programelor corespunzătoare privind protecția mediului.

În același timp, a fost aprobat și un *Protocol adițional la Carta Energetică* dedicat Eficienței Energetice cu Implicații Ecologice. Acesta, destul de desfășurat, stipulează un șir de activități în domeniile indicate, definește principiile politicii pentru promovarea eficienței energetice ca o sursă importantă de energie și pentru reducerea impactului negativ al sistemelor energetice asupra mediului. El stabilește direcțiile privind dezvoltarea programelor de eficiență energetică, indică domeniile de cooperare, în acest sens. Acțiunile respective pot include prospectarea, explorarea, producerea, conversia, stocarea, transportul, distribuția și consumul de energie și se pot referi la orice sector economic.

Obiectivele principale ale acestui protocol sunt: (a) promovarea politicilor de eficiență energetică, compatibile cu o DD; (b) crearea condițiilor-cadru care să-i determine

pe producători și consumatori să utilizeze energia cât mai economicos posibil, eficient și benefic pentru mediu, în special pentru organizarea piețelor de energie eficiente și printr-o reflectare cât mai mare a costurilor și beneficiilor legate de mediu. Realizarea scopurilor propuse se bazează pe următoarele acțiuni: (I) cooperarea și acordarea asistenței tehnice pentru formularea și aplicarea politicilor de eficiență energetică, a legilor și reglementărilor în domeniu; (II) promovarea unui șir de activități cum ar fi: eficiența mecanismelor de piață, inclusiv formarea prețurilor după criterii de piață și o mai mare reflectare a costurilor legate de mediu; reducerea barierelor în calea eficienței energetice, stimulând astfel investițiile; aplicarea mecanismelor pentru finanțarea inițiativelor în domeniul eficienței energetice; educarea și conștientizarea; diseminarea și transferul de tehnologii; transparența cadrului legislativ și de reglementare.

Concomitent, părțile contractante se vor strădui să realizeze un beneficiu maxim din eficiența energetică pe întregul ciclu energetic. În acest scop, ele vor formula și aplica, în limitele maxime ale competenței lor, politici de eficiență energetică și acțiuni de coordonare și de cooperare, bazate pe eficiența costurilor și eficiența economică, luând în considerare în mod corespunzător aspectele legate de mediu.

Important este, de asemenea, faptul că, potrivit articolului 7, părțile contractante vor încuraja schimburile comerciale și cooperarea în domeniul tehnologiilor eficiente din punct de vedere energetic și nepoluante, care vor fi utilizate pe tot parcursul ciclului energetic.

Printre alte cerințe ale acestui protocol este și stipularea că fiecare parte își va formula, aplica și actualiza în mod regulat programele de eficiență energetică adecvate propriilor condiții. Printre activitățile care trebuie să fie incluse în aceste programe sunt (art. 8): (a) realizarea unor scenarii pe termen

lung pentru cererea și oferta de energie de natură să ghideze procesul decizional; (b) evaluarea impactului energetic de mediu și economic al acțiunilor întreprinse; (c) definirea standardelor care au ca scop îmbunătățirea eficienței echipamentului consumator de energie și a eforturilor pentru armonizarea lor pe plan internațional, pentru a evita distorsionarea comerțului; (d) dezvoltarea și încurajarea inițiativei particulare și a cooperării industriale, inclusiv a societăților mixte; (e) promovarea utilizării celor mai eficiente tehnologii energetice, care sunt viabile din punct de vedere economic și nepoluante.

5.5.4. Pactul Verde European. Printre cele mai recente și mai comprehensive documente politice ale UE în domeniul DD este *Pactul verde european* lansat în decembrie 2019, care reprezintă pachet de inițiative și politici, care plasează UE pe calea către o tranziție verde, cu obiectivul final de a atinge neutralitatea climatică până în 2050. El stabilește linia de orientare a diverselor politici europene pentru următorii 5 ani. Documentul este în conexiune cu o serie de inițiative legislative și non-legislative din domenii multiple, precum mediu, schimbări climatice, energie, industrie, transporturi, agricultură, digitalizare și sectorul financiar și reprezintă astfel o foaie de parcurs privind demersurile pe care Comisia Europeană le are în vedere în scopul facilitării atingerii obiectivului de neutralitate climatică. Tranziția spre acest obiectiv va genera oportunități importante, inclusiv din perspectiva potențialului pentru creștere economică, pentru noi modele de afaceri și noi piețe, pentru crearea de noi locuri de muncă și pentru dezvoltare tehnologică. Politicile orientate către viitor în domeniul cercetării, dezvoltării și inovării vor avea un rol esențial.

Totodată, obiectivul de neutralitate climatică reprezintă și o provocare, implicând costuri substanțiale pentru toate statele membre. În acest sens, este necesară asigurarea unui cadru de

implementare care să faciliteze un proces de tranziție just, atât din punct de vedere economic, cât și social, luându-se în calcul circumstanțele naționale diferite ale statelor membre. Acesta include: (a) o revizuire a sistemului UE de comercializare a certificatelor de emisii, inclusiv extinderea acestuia la transportul maritim și o revizuire a normelor privind emisiile generate de aviație, precum și instituirea unui sistem separat de comercializare a certificatelor de emisii pentru transportul rutier și clădiri; (b) revizuirea Regulamentelor: (I) privind partajarea eforturilor în ceea ce privește obiectivele de reducere ale statelor membre în sectoarele din afara EU; (II) a regulamentului în vigoare și includerea emisiilor de gaze cu efect de seră și a absorbțiilor rezultate din exploatarea terenurilor, schimbarea destinației terenurilor și silvicultură; (III) regulamentului de stabilire a standardelor privind emisiile de CO₂ pentru autoturisme și camioane; (c) revizuirea unui șir de Directive: (I) privind energia din surse regenerabile; (II) privind eficiența energetică; (III) privind impozitarea energiei; (IV) privind instalarea infrastructurii pentru combustibili alternativi; privind performanța energetică a clădirilor; (V) crearea unui mecanism de ajustare la frontieră în funcție de carbon și a unui fond social pentru climă; (VI) reducerea emisiilor de metan în sectorul energetic, ș.a.

Pactul conține 12 inițiative care acoperă domeniul climei, al mediului, al energiei, al transporturilor, sectorul industrial, agricultura și finanțarea durabilă, toate acestea fiind puternic interconectate (a se vedea *boxa 8*).

Boxa 8. Pactul Verde European

1. Pachetul „Pregătiți pentru 55”. Conține un set de propuneri de revizuire a legislației privind clima, energia și transporturile și de aliniere a legislației la obiectivele UE în materie de climă. Scopul este ca acest pachet va (I) asigura o tranziție justă și echitabilă din punct de vedere social, (II) menține și consolidează inovația

și competitivitatea industriei din UE, asigurând, în același timp, condiții de concurență echitabile față de operatorii economici din țări terțe și (III) susține poziția UE de lider în lupta globală împotriva schimbărilor climatice. Indicatorul țintă a lui este de a atinge nivelul de reduceri a emisiilor de gaze cu efect de seră de 55 % până în anul 2030. Pentru asigurarea îndeplinirii obiectivului 2050, Comisia Europeană a propus, la 17 septembrie 2020 un *plan cuprinzător pentru creșterea obiectivului 2030 de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră, cu cel puțin 55% față de nivelul din 1990*, reprezentând o creștere a nivelului de ambiție cu 15 procente față de ținta agreată în 2014 de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră de 40%. Creșterea țintei 2030 de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră la nivelul UE va genera implicații pe multiple paliere, implicând revizuirea legislației relevante cu scopul de a atinge noului obiectiv 2030 precum și neutralitatea climatică în 2050.

2. *Legea europeană a climei*, care transformă ambiția politică de reducere a emisiilor într-o obligație juridică pentru UE. Principalele acțiuni privesc dezvoltarea unui sistem de monitorizare și raportare a progreselor înregistrate și asigurarea unei tranziții verzi eficiente din punct de vedere al costurilor și echitabile din punct de vedere social, previzibile pentru întreprinderi, cetățeni. Consiliul Europei a aprobat *Regulamentul pregătit de DE privind stabilirea cadrului pentru atingerea obiectivului de neutralitate climatică și modificarea Regulamentului (UE) 2018/1999 (legea climei)* în mai 2021. Acest regulament este elementul principal privind clima care consacră obiectivul atingerii neutralității climatice în 2050. Astfel, pentru prima dată, la nivelul UE, în domeniul schimbărilor climatice a fost adoptat un obiectiv pe termen lung prin act legislativ, care va constitui cadrul pentru măsurile care trebuie luate la nivel UE, respectiv național pentru îndeplinirea obiectivului de neutralitate climatică.

3. *Strategia UE privind adaptarea la schimbările climatice* prezintă o viziune pe termen lung pentru ca UE să devină o societate rezilientă la schimbările climatice până în 2050. Măsurile includ accesul la cunoștințe privind impactul schimbărilor climatice,

soluții bazate pe natură și protejarea ecosistemelor. În martie 2022, Consiliul a solicitat adaptarea protecției civile la fenomenele meteorologice extreme cauzate de schimbările climatice cu accent pe prevenire, pregătire, răspuns, recuperare - PPRR.

4. *Strategia UE privind biodiversitatea pentru 2030* înseamnă contribuție la refacerea biodiversității Europei până în 2030.

5. *Strategia „De la fermă la consumator”* urmărește reorientarea actualului sistem alimentar al UE către un model durabil. În plus față de securitatea și siguranța alimentară, strategia vizează: (I) asigurarea unei oferte de produse alimentare suficiente, accesibile ca preț și nutritive în limitele planetare, (II) sprijinirea unei producții alimentare durabile, (III) promovarea unui consum alimentar și a unor diete sănătoase mai durabile. În octombrie 2020, Consiliul a adoptat un set de concluzii cu privire la strategie, sprijinind obiectivul de dezvoltare a unui sistem alimentar european durabil, de la producție până la consum.

6. *Strategia industrială pentru Europa*. UE se bazează pe industria Europei pentru a conduce tranzițiile către neutralitatea climatică prin sprijinirea industriei cu rolul său de accelerator și catalizator al schimbării, inovării și creșterii economice. O actualizare a strategiei industriale publicată de Comisie în mai 2021, urmărește să permită industriei europene să conducă transformarea verde și digitală și să devină forța motrice la nivel mondial în tranziția către neutralitatea climatică și digitalizare.

7. *Planul de acțiune pentru economia circulară*. Decuplarea creșterii economice de utilizarea resurselor și trecerea la sisteme circulare în privința producției și consumului sunt esențiale pentru realizarea neutralității climatice a UE până în 2050. Consiliul a adoptat concluzii în decembrie 2020 și un plan cu peste 30 de puncte de acțiune privind proiectarea de produse sustenabile, circularitatea în procesele de producție și capacitatea consumatorilor și a achizitorilor publici. Acesta vizează sectoare precum produsele electronice și TIC, bateriile, ambalajele, materialele plastice, produsele textile, construcțiile, clădirile și produsele alimentare. Propunerile includ încurajarea produselor durabile, informarea consumatorilor pentru tranziția verde, revizuirea reglementărilor

privind materialele de construcție și o strategie pentru materiale textile durabile. În noiembrie 2022, Comisia a propus noi norme la nivelul UE privind ambalajele. Acestea includ propuneri de îmbunătățire a designului ambalajelor, cum ar fi etichetarea clară pentru a promova reutilizarea și reciclarea. De asemenea, se solicită o tranziție la materiale plastice de origine biologică, biodegradabile și compostabile. În octombrie 2022 Parlamentul a aprobat o revizuire a normelor privind POP pentru a reduce cantitatea de substanțe chimice periculoase prezente în deșeuri și în procesele de producție. Noile reguli vor introduce limite mai stricte, vor interzice anumite substanțe chimice și vor exclude materialele poluante de la reciclare. Ca să obținem o economie pe deplin circulară, circularitatea și sustenabilitatea trebuie introduse în toate etapele lanțului valoric, de la proiectare la producție și, într-un final, la consumator. Planul de acțiune al Comisiei Europene stabilește șapte domenii vitale pentru a ajunge la economia circulară: materialele plastice, materialele textile, deșeurile de echipamente electrice și electronice, alimentele, apa și substanțele nutritive, ambalajele, bateriile și vehiculele, clădirile și construcțiile.

De menționat că prima acțiune în domeniu a fost în anul 2015 când a fost adoptat primul plan al UE pentru economia circulară unde se dă definiția economiei circulare ca fiind o economie „în care valoarea produselor, a materialelor și a resurselor este menținută în economie atâta timp cât este posibil, iar generarea de deșeuri este minimizată”. Planul propunea un cadru de monitorizare prin existența unui set de indicatori-cheie, care vor reflecta principalele elemente și progrese realizate de către o economie mai circulară și eficacitatea acțiunii la nivelul UE și la nivel național.

Întru realizarea Strategiei de economie circulară, la 10 decembrie 2020 este publicată propunerea de regulament de modernizare a legislației UE privind bateriile. Scopul este ca bateriile introduse pe piața UE să fie sustenabile, circulare, performante și sigure pe parcursul întregului lor ciclu de viață și să fie colectate, transformate și reciclate, devenind o adevărată sursă de materii

prime valoroase. Propunerea include cerințe obligatorii pentru toate bateriile (de exemplu, industriale, auto, pentru vehiculele electrice și portabile) introduse pe piața UE. Printre ele se numără cele referitoare la folosirea de materiale obținute în mod responsabil, cu limitarea utilizării substanțelor periculoase, la un conținut minim de materiale reciclate, la amprenta de carbon, la performanță și durabilitate, la etichetare și la îndeplinirea obiectivelor de colectare și reciclare.

La 17 noiembrie 2021, Comisia a adoptat o nouă propunere privind transferurile de deșeuri, propunând norme mai stricte privind exporturile de deșeuri, un sistem mai eficient de circulație a deșeurilor ca resursă și acțiuni concrete împotriva traficului de deșeuri. Transferurile de deșeuri către țările care sunt membre ale OCDE vor fi monitorizate și pot fi suspendate dacă generează probleme grave de mediu în țara de destinație. Exporturile de deșeuri către țări care nu sunt membre ale OCDE vor fi restricționate și permise numai dacă țările respective sunt în măsură să le gestioneze sustenabil. Suplimentar, la 30 noiembrie 2022, Comisia a propus revizuirea Directivei privind ambalajele și deșeurile de ambalaje și a adoptat, de asemenea, Comunicarea privind cadru politică al EU privind materialele plastice de origine biologică, biodegradabile și compostabile. În Europa, consumul de textile se află pe locul patru ca impact asupra mediului și schimbărilor climatice, după alimente, locuințe și mobilitate. Mai recent, la 30 martie 2023, Comisia a publicat Strategia UE pentru textile sustenabile și circulare. Această strategie stabilește acțiuni concrete pentru ca până în 2030, produsele textile introduse pe piața UE să fie sustenabile și reciclabile, fără substanțe periculoase, iar producerea lor să respecte drepturile sociale și mediul.

8. Bateriile și deșeurile de baterii. Comisia a propus revizuirea normelor existente privind bateriile (industriale, auto, electrice și portabile) introduse pe piața UE, prin abordarea întregului ciclu de viață de la procesul de producție la cerințele de proiectare, precum și la „a doua viață”, reciclarea și încorporarea conținutului reciclat în baterii noi. Consiliul a adoptat în martie 2022 o abordare generală referitoare la propunere.

9. *O tranziție justă.* Pentru unele state membre tranziția verde poate fi o provocare mai mare decât pentru altele, întrucât se bazează mai mult pe combustibilii fosili sau au industrii cu emisii ridicate de CO₂ care asigură un număr semnificativ de locuri de muncă. Așa a apărut mecanismul pentru o tranziție justă, cu scopul de a oferi sprijin financiar și tehnic regiunilor mai afectate și prin mobilizarea a cel puțin 65-75 de miliarde EUR în perioada 2021-2027. Acest sprijin este dedicat oamenilor și comunităților – facilitând oportunități de angajare și recalificare, îmbunătățind eficiența energetică a locuințelor și combătând sărăcia energetică, întreprinderilor – făcând tranziția către o tehnologie cu emisii reduse să devină atractivă pentru investiții. La 7 iunie 2021, Consiliul a adoptat Regulamentul de instituire a fondului.

10. *Energie curată, accesibilă ca preț și sigură.* Întrucât 75% din emisiile de gaze cu efect de seră din UE provin din utilizarea și producția de energie, decarbonizarea sectorului energetic este un pas crucial către neutralitatea climatică. UE ia măsuri pentru adoptarea unor surse de energie regenerabile și/sau hidrogen, dezvoltarea infrastructurii energetice interconectate prin coridoarele UE, revizuirea legislației privind eficiența energetică. Sectorul construcțiilor reprezintă unul dintre cei mai mari consumatori de energie din Europa și este responsabil pentru mai mult de o treime din emisiile de gaze cu efect de seră din UE. În iunie 2021, miniștrii UE au aprobat obiectivul strategiei care constă în cel puțin o dublare a ratelor reabilitării energetice în UE până în 2030.

11 *Sustenabilitatea în domeniul substanțelor chimice.* Substanțele chimice sunt esențiale pentru standardele de viață moderne și pentru economie. Cu toate acestea, substanțele chimice pot fi dăunătoare pentru oameni și mediu. În martie 2021, Consiliul a aprobat *Strategia UE pentru promovarea sustenabilității în domeniul substanțelor chimice*, care urmărește: să asigure o mai bună protecție a sănătății umane, să consolideze competitivitatea industriei, să susțină un mediu fără substanțe toxice.

12. *Strategia UE pentru păduri și importurile care nu implică defrișări.* Fiind una dintre componentele emblematice ale Pactului

verde european, *Strategia UE pentru păduri pentru 2030*, prezentată de Comisie în iulie 2021, se bazează pe Strategia UE privind biodiversitatea și constituie o parte esențială a eforturilor de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră cu cel puțin 55% până în 2030. Noile măsuri vizează reducerea impactului UE asupra defrișărilor înregistrate la nivel mondial. Măsurile ar urma să garanteze că produsele achiziționate, utilizate și consumate de cetățenii europeni nu contribuie la defrișări și la degradarea pădurilor la nivel mondial.

Recent (5 iulie 2023), UE a adoptat un pachet de măsuri pentru o *utilizare sustenabilă a resurselor naturale esențiale*, care va consolida, de asemenea, reziliența sistemelor alimentare și a agriculturii din UE. Printre acestea este și un act legislativ privind monitorizarea solului va plasa UE pe calea cea bună către soluri sănătoase până în 2050, prin colectarea de date privind sănătatea solurilor și punerea acestora la dispoziția fermierilor și a altor gestionari ai solurilor. Propunerea privind legea solului oferă o definiție armonizată a sănătății solului, instituie un cadru de monitorizare cuprinzător și coerent și promovează gestionarea sustenabilă a solului și reabilitarea siturilor contaminate. Obiectivul final este de a obține soluri sănătoase în UE până în 2050, în conformitate cu obiectivul UE de reducere la zero a poluării.

Acest act transformă, totodată, gestionarea sustenabilă a solurilor în normă și abordează situațiile în care există riscuri inacceptabile pentru sănătatea umană și pentru mediu cauzate de contaminarea solului. Măsurile vor aduce tuturor beneficii economice, sociale, de sănătate și de mediu pe termen lung. Prin asigurarea unor active naturale mai reziliente, noile norme sprijină în special persoanele care își asigură subsistența direct din resursele pământului și ale naturii.

5.6. Legislația Uniunii Europene ca sursă a Politicii Ecologice

5.6.1. Dispoziții generale. După cum am specificat anterior că și legislația națională, legislația UE reprezintă una din principalele izvoare ale PE, prin care se stabilesc abordările protecției mediului, cerințele în domeniu, ș.a., dar, spre deosebire de legislația națională, actele legale ale UE tot mai insistent include obiective concrete și indicatorii țintă care urmează a fi atinși în termeni stabiliți.

Cadrul general de activitate în domeniul protecției mediului este creat printr-o rețea extinsă de acte legislative ale UE, care în mod direct sau indirect (prin transpunere) sunt aplicate în statele-membre. Trebuie de menționat că legislația UE se deosebește și de dreptul intern al SM, având o autonomie în relație cu acesta, datorită transferului de competențe de la SM în favoarea instituțiilor UE. Dreptul UE are următoarele caracteristici: (a) supremația, potrivit căreia norma unională are întâietate asupra oricărei norme naționale; (b) aplicabilitatea directă, conform căreia dreptul UE face parte în mod automat din dreptul intern al SM; respectivele norme de drept conțin dispoziții direct aplicabile subiecților de drept din SM; și (c) efectul direct se referă la posibilitatea unei norme unionale de a fi invocată de persoane de drept privat, atunci când conține drepturi și obligații pentru acestea.

Cadrul legislativ de mediu al UE este constituit din circa 400 de acte legale în domeniu. Multe dintre ele au un pronunțat caracter tehnic, iar altele se referă mai ales la reglementări și acțiuni comunitare generale. Specificul reglementărilor UE în domeniul mediului decurge din însăși natura instituțiilor europene, care au ca ultim obiectiv integrarea cât mai deplină a statelor continentului. După cum este cunoscut, ansamblul teritoriului țărilor-membre este tratat ca un spațiu comunitar care ignoră frontierele și pentru care au fost adoptate reguli

generale privind toate activitățile de un anumit tip (de exemplu, cele referitoare la substanțele periculoase sau cele vizând studiile de impact), dar reglementarea sectorială rămâne predominantă (privind apa, produsele chimice, deșeurile toxice și periculoase).

UE elaborează și aprobă în principal directive, regulamente și decizii care acoperă următoarele aspecte: (a) *produsele*: controlul emisiilor de la vehiculele cu motor, controlul substanțelor chimice cu risc în unele produse destinate consumatorilor, controlul zgomotelor de la echipamentele din construcții, circulația deșeurilor, controlul substanțelor chimice cu risc și al preparării acestora etc.; (b) *activități și procese de producție* cu impact asupra mediului sau efect asupra sănătății umane: industrie, construcții, tratarea deșeurilor, conservarea naturii și a biodiversității etc.; (c) *calitatea protecției mediului* cum ar fi controlul substanțelor periculoase în aer, sol sau apă etc.; resurse naturale și conservarea biodiversității; (d) *proceduri și drepturi procedurale* cum ar fi evaluarea impactului, accesul la informare și consultare publică.

Directivele UE. Legislația UE, în mare parte, este sub formă de directive. Acestea impun anumite obligații SM, fiind suficient de flexibile la capitolul tradiții legale și administrative. Alegerea și metoda de aliniere a sistemului național legal și administrativ este lăsată la discreția SM. Directivele sunt obligatorii pentru SM, dar pot conține specificații ce țin cont de condițiile diferite de mediu și economice din fiecare SM. Directivele-cadru descriu principii generale, proceduri și specificații privind legislația din diferite sectoare. Până acum au fost adoptate cele referitoare la sectoarele aerului, deșeurilor și al apei. Celelalte directive trebuie să se conformeze specificațiilor generale ale directivelor-cadru.

Regulamente. Aproximativ 10% din legislația UE în problemele mediului este sub formă de regulamente. Acestea sunt obligatorii în SM și înlocuiesc toate legile naționale ce sunt în contradicție cu ele. SM nu trebuie să transpună specificațiile

regulamentelor în cadrul legii naționale, chiar dacă ultima este identică cu regulamentul. Din acest motiv, regulamentele se află în afara procesului de aproximare și intră în vigoare la data accederii, în țările ce doresc să acceadă. Regulamentele privind mediul reclamă măsuri suplimentare de implementare în fiecare țară aparte și, de aceea, nu pot fi ignorate înaintea accederii. Totalitatea actelor legale în domeniu a UE poate fi inclusă, după caracterul său, în două grupe: (a) legislația orizontală; și (b) legislația verticală.

Decizii. Acestea reprezintă acte normative concrete, care se referă la unele sau alte probleme înguste de mediu și sunt obligatorii pentru acele părți cărora le sunt adresate. În cadrul UE în domeniul de mediu ele au răspândire limitată.

5.6.2. Legislația „orizontală” include în sine actele juridice care vizează problemele generale ale ME și nu politicile sectoriale sau produse ori emisii specifice. Ea are scopul: (a) de a oferi metode și mecanisme unitare menite să conducă la îmbunătățirea procesului de adoptare a deciziilor; și (b) de a dezvolta și facilita procesul de implementare a legislației. Printre cele mai importante directive din acest grup de legislație sunt următoarele.

Evaluarea de Mediu. Directiva cu privire la EM a UE a fost aprobată în 1985, iar mai târziu, în 1997, a fost revăzută de citeva ori. Ea impune ca țările-membre să adopte măsurile necesare în vederea prevenirii consecințelor ecologice posibile ale proiectelor care au efect semnificativ asupra mediului înaintea autorizării realizării lor. Directiva conține câteva anexe. Anexa 1 reprezintă lista tipurilor de proiecte cu impact semnificativ care cer studii de mediu complexe, iar anexa 2 – lista tipurilor de proiecte cu impact ecologic mai redus, care reclamă, de regulă, doar o fundamentare ecologică. Articolul 8 al Directivei solicită ca „rezultatele consultărilor și informația referitoare la procedura

EIM să fie accesibile publicului și luate în considerare în procesul de autorizare.” Abordarea UE în acest domeniu constă în faptul că anumite proiecte (private sau publice) care ar putea avea efecte semnificative asupra mediului, de exemplu, construirea unei autostrăzi sau a unui aeroport, fac obiectul unei evaluări a impactului asupra mediului (EIM). De asemenea, o serie de planuri și programe publice (de exemplu, privind utilizarea terenurilor, transporturile, energia, deșeurile sau agricultura) fac obiectul unui proces similar care poartă denumirea de evaluare strategică de mediu (SEA). În cazul acesteia, aspectele ecologice sunt deja integrate în etapa de planificare, iar posibilele consecințe sunt avute în vedere înainte de aprobarea sau autorizarea unui proiect, pentru a se asigura un nivel ridicat de protecție a mediului. În ambele situații, consultarea publicului reprezintă un aspect fundamental. Acest lucru se datorează *Convenției de la Aarhus*, un acord multilateral de mediu sub egida CEE-ONU, care a intrat în vigoare în 2001 și la care UE și toate statele sale membre sunt părți. Convenția de la Aarhus garantează publicului trei drepturi: participarea publicului la luarea deciziilor în probleme de mediu, accesul la informațiile referitoare la mediu deținute de autoritățile publice (de exemplu, privind starea mediului sau starea sănătății oamenilor atunci când este afectată de starea mediului) și accesul la justiție în cazul încălcării celorlalte două drepturi.

Este important faptul că, în conformitate cu această Directivă, beneficiarul urmează să pună la dispoziția autorității competente o informație relevantă, detaliată despre proiectul supus evaluării. În plus, este necesar ca autoritățile din domeniul mediului să aibă posibilitatea să comenteze proiectul înainte de a se lua o decizie asupra acestuia. Populația trebuie să fie informată despre cererea de dezvoltare și studiul de impact, precum și, de asemenea, să aibă dreptul de exprimare a opiniei. Autoritățile competente, prin deciziile luate, vor ține cont de rezultatele

evaluării. În cazul proiectelor cu impacturi transfrontaliere potențiale se menționează că informațiile vor fi furnizate și altor state-membre care pot participa la procedura de evaluare. Acestea corespund condițiilor CEE/ONU despre evaluarea proiectelor cu impact transfrontalier (1991).

Etapela EM trebuie să fie respectate în toate țările-membre ale UE. Este necesar de consemnat că un șir de proceduri și mecanisme ale EM nu sunt expuse în Directivă. Ea presupune că acestea, la o etapă sau alta, trebuie definite prin documente naționale și reflectate în regulamente speciale. Ulterior însă, CE a inițiat elaborarea unei serii aparte de ghiduri și instrucțiuni metodice care specifică aceste mecanisme și proceduri, însă au caracter de recomandări și urmează a fi dezvoltate și aprobate la nivel național. Printre cele mai importante documente în acest sens sunt: Principiile directe de evaluare a impacturilor indirecte și cumulative (1999); Ghidul cu privire la screening și lista de verificare a impacturilor posibile (2001) Ghidul cu privire la scoping și lista de verificare a impacturilor posibile (2001).

Dupa cum am mentionat anterior, Directiva EIM din 1985 a fost modificata de trei ori in anii 1997, 2003 și în 2009 fiind codificată prin Directiva 2011/92/EU de la 13 Decembrie 2011. În rezultatul revizuirii ei în octombrie 2012, CE a adoptat proiectul unei noi versiuni a ei. Obiectivul acestei revizuirii a fost de a ajusta Directiva codificată la schimbările produse în PE a UE și a lua în considerare aspectele ce trebuiesc perfecționate.

Directiva privind Evaluarea Strategică de Mediu. Ținând cont de importanța acestui instrument al ME, UE a elaborat o Directivă specială privind reglementarea procesului EM a documentelor strategice în țările-membre. Ulterior, sub egida Comisiei Europene, a fost elaborat și un Ghid special care prevede modalitățile de implementare a Directivei (2003). UE nu numai că obligă SM să aplice acest instrument în practica națională, ci îl și aplică în cazul implementării programelor de ajustare

structurală și asistență a UE pentru țările mai slab dezvoltate. Astfel de studii au fost efectuate la construcția în cadrul UE a unui șir de automagistrale ce traversează SM. Prevederile de bază ale acestei Directive sunt expuse în *boxa 9*.

Boxa 9. Directiva Uniunii Europene privind ESM

ESM, prevăzută în Directiva UE, are drept scop nu numai protecția mediului, dar și favorizarea DD (p. 1). Ea se referă la toate planurile și programele, care: (a) au consecințe ecologice; și (b) determină condițiile-limită de amplasare, tipurile și proporțiile eventualelor proiecte individuale. ESM trebuie aplicată pentru asemenea domenii importante ca: agricultura, silvicultura, energetica, industria, transportul, managementul deșeurilor, telecomunicațiile, turismul, dezvoltarea urbană și regională, utilizarea terenurilor, de asemenea, pentru planurile și programele care stabilesc cadrul juridic pentru viitoarele proiecte, în particular pentru cele specificate în Anexa 1 a Directivei cu privire la EIM. Ea nu se aplică la evaluarea politicilor. Directiva prevede că în legătură cu toate aceste planuri și programe să se alcătuiască REM, al cărui conținut se reglementează de o anexă specială, care include descrierea obiectivelor planului/programului, a variantelor de alternativă, caracteristicilor mediului supus impactului, eventualelor consecințe ecologice ș.a. REM trebuie să fie accesibil părților interesate luate în considerare la adoptarea deciziei referitoare la plan/program. Directiva precizează că gradul de profunzime al ESM trebuie să corespundă gradului de profunzime al planului (programului), iar limitele unei ESM concrete trebuie să fie stabilite prin solicitarea opiniei publice și a organelor de stat implicate.

O atenție deosebită o are accesul publicului la informația de mediu, ca și atragerea lui în deciziile de mediu. În acest sens, au fost adoptate câteva Directive ce se referă la legislația orizontală: *Directiva privind accesul publicului la informația de mediu; (b) Directiva de instituire a participării publicului la elaborarea*

anumitor planuri și programe privind mediul în ceea ce privește participarea publicului și accesul la justiție; și (c) Directiva privind aplicarea prevederilor Convenției de la Aarhus vizând accesul la informația de mediu, participarea publicului în luarea deciziilor și accesul la justiție în problemele de mediu. Aceste documente specifică în detalii toate procedurile și mecanismele de asigurare a accesului la informație și de atragere a publicului în deciziile în materie de mediu și sunt pe deplin armonizate cu Convenția respectivă de la Aarhus.

Directiva privind rapoartele de implementare a directivelor privind mediul. Directiva standardizează rapoartele de implementare a unor directive – legate de scopurile de raționalizare, pe baze sectoriale, a specificațiilor statelor-membre de a transmite CE informația cerută de unele directive de protecție a mediului. Rapoartele se vor transmite o dată la trei ani. Directiva în cauză, care a fost integrată în alte directive, trebuie să fie implementată de către SM, fără a fi transpusă în legislația națională a lor.

Directiva privind prevenirea și controlul integrat al poluării. Directiva respectivă, adoptată în 1996 și revăzută în 2008, are drept scop să susțină promovarea și reducerea poluării generate de activități, în principal, din domeniul energetic, al producției și transformării metalelor, al industriei chimice, al industriei mineralelor și al gestionării deșeurilor. Măsurile vizate urmăresc reducerea emisiilor în aer, apă, sol și gestionarea deșeurilor, pentru a asigura un nivel ridicat de protecție a mediului. Scopul ei este să realizeze un sistem integrat de prevenire și control pentru poluarea care se produce prin activitățile enumerate în Anexa I a directivei în cauză. Ea stabilește măsuri menite să prevină sau, acolo unde nu se poate aplica, să reducă emisiile în aer, apă și sol de pe urma activităților consemnate anterior, inclusiv măsuri pentru deșeuri în scopul atingerii unui nivel ridicat de protecție a mediului luat ca un tot întreg.

Pentru atingerea scopului dat trebuie să se garanteze că

autoritățile competente asigură funcționarea instalațiilor în așa fel încât: (a) să se ia toate măsurile adecvate de prevenire împotriva poluării, în special prin utilizarea celei mai bune tehnici disponibile; (b) să nu se producă nici un fel de poluare importantă; (c) să se evite producția de deșeuri, iar acolo unde se produc deșeuri, acestea se recuperează. În cazul în care recuperarea lor este imposibilă din punct de vedere tehnic și economic, deșeurile sunt evacuate sau înhumate în așa fel încât sunt reduse orice impacturi asupra mediului; (d) să utilizeze eficient energia; (e) să se ia măsurile necesare de prevenire a accidentelor și de limitare a urmărilor acestora.

Totodată, se prevede ca nicio instalație nouă să nu funcționeze fără o autorizație specială emisă de organele competente. Ea va include valorile limită ale emisiilor de poluanți pentru instalația în cauză, în funcție de natura și potențialul acestora de a transfera poluarea dintr-un mediu în altul (apă, aer și sol). Dacă este necesar, autorizația va include cerințe specifice asigurării protecției solului și a apei subterane și măsuri privind gestiunea deșeurilor generate de instalație.

Directiva PCIP conține și solicitarea aplicării „*celor mai bune tehnici disponibile*” în cadrul tuturor instalațiilor noi, iar – cel târziu începând cu anul 2007 – și în cadrul instalațiilor existente. În art. 2 (11) ea definește cele mai bune tehnici disponibile ca fiind: (a) „... cel mai eficient și avansat stadiu de dezvoltare a activităților și a metodelor de funcționare corespunzătoare, a tehnicilor speciale, fiind considerat adecvat și practic, în principal, ca bază pentru stabilirea valorilor limită de emisie pentru prevenirea în general a emisiilor și efectelor asupra întregului mediu sau, dacă acest lucru nu este posibil, pentru reducerea lor”; (b) „tehnicile” și tehnologia aplicată, precum și felul și modul cum este instalația planificată, construită, exploatată și scoasă din funcțiune; (c) „disponibile” – tehnicile, dezvoltate la o scară care, având în vedere relația costuri/beneficii, fac posibilă

aplicarea lor în condiții economice și realizabile tehnic în sectorul industrial respectiv, indiferent dacă aceste tehnici sunt utilizate sau realizate în statul membru respectiv, întrucât sunt accesibile pentru operator în condiții rezonabile; și (d) „cele mai bune” – tehnicile cele mai eficiente în atingerea unui nivel general ridicat de protecție a mediului, în ansamblul său”.

5.6.3. Legislația „verticală” (sectorială) se referă la sectoarele care fac obiectul politicii de mediu care sunt: (a) calitatea aerului; (b) calitatea apei și managementul resurselor acvatice; (c) managementul deșeurilor; (d) conservarea naturii; (e) poluarea industrială și pericolele industriale; (f) produsele chimice; (g) organismele modificate genetic; (h) zgomotul; (j) protecția civilă. Scopul acestei legislații este de a stabili atât politicile și strategiile în domeniu, cât și mecanismele concrete de realizare a lor cu stipularea în detaliu a procedurilor, indicatorilor, a cerințelor de monitorizare și raportare. Printre aspectele importante ale Directivelor din acest grup al legislației este faptul că ele stabilesc *standardele și limitele de emisii* care au scopul de a reduce nivelul poluării mediului și de a identifica marii poluatori.

5.6.4. PE sectoriale stabilite în legislația UE. Legislația UE pune baza legală a PE în toate domeniile mediului înconjurător.

PE în domeniul apelor. Politica UE a stabilit două cadre juridice principale pentru protecția și gospodărirea resurselor de apă dulce și a resurselor marine în cadrul unei abordări holistice, bazate pe ecosistem: *Directiva-cadru privind apa și Directiva-cadru „Strategia pentru mediul marin”*. A. Directiva-cadru privind apa și directive specifice conexe privind apa Directiva-cadru a UE privind apa stabilește un cadru pentru protecția apelor interioare de suprafață, a apelor de tranziție, a apelor de coastă și a apelor subterane. Aceasta urmărește să prevină

și să reducă poluarea, să promoveze utilizarea sustenabilă a apei, să protejeze și să îmbunătățească mediul acvatic și să atenueze efectele inundațiilor și secetelor. Obiectivul global îl reprezintă atingerea unei stări ecologice bune pentru toate apele. Prin urmare, statelor membre li se solicită să întocmească așa numite planuri de management al bazinului hidrografic pe baza bazinelor hidrografice geografice naturale, precum și programe specifice de măsuri pentru atingerea obiectivelor.

Directiva cadru privind apa este sprijinită de directive specifice, și anume *Directiva privind apele subterane*, *Directiva privind apa potabilă*, *Directiva privind apa pentru scăldat*, *Directiva privind nitrații*, *Directiva privind tratarea apelor urbane reziduale*, *Directiva privind standardele de calitate a mediului* și *Directiva privind inundațiile*. Directiva privind protecția apelor subterane împotriva poluării și a deteriorării prevede criterii specifice pentru evaluarea stării chimice bune, pentru identificarea unor tendințe ascendente semnificative și durabile și pentru definirea nivelurilor de bază în inversarea tendințelor. Toate valorile-limită pentru poluanți (cu excepția nitraților și pesticidelor, pentru care limitele sunt stabilite în acte legislative specifice ale UE) sunt stabilite de statele membre. Statele membre pot include cerințe suplimentare specifice pentru teritoriul lor, dar numai dacă acest lucru duce la stabilirea unor standarde mai ridicate.

Apele fluviale ale UE sunt protejate prin convenții internaționale, cum ar fi Convenția din 1996 privind protecția fluviului Dunărea, Convenția din 1999 privind protecția râului Oder împotriva poluării și Convenția din 1999 privind protecția Rinului.

PE în domeniul conservării diversității. UE a adoptat câteva Directive care stau la baza PE în domeniu. Astfel, Directiva privind Conservarea habitatelor naturale și a speciilor de faună și floră sălbatică a instituit rețeaua europeană *Natura 2000*. Rețeaua

cuprinde „situri de importanță comunitară”/„arii speciale de conservare”, desemnate de către statele membre, și „arii de protecție specială”, clasificate în conformitate cu *Directiva privind conservarea păsărilor sălbatice*. Aceasta acoperă o suprafață de peste 850 000 km², fiind cea mai mare rețea coerentă de arii protejate din lume. Directiva privind habitatele urmărește în principal să promoveze conservarea diversității biologice, luând în calcul, în același timp, cerințele economice, sociale, culturale și regionale. Directiva modificată privind conservarea păsărilor sălbatice include protejarea, gestionarea și controlul păsărilor (sălbatice), inclusiv normele privind vânatul sustenabil.

În plus UE este parte și la următoarele convenții: Convenția Ramsar privind conservarea regiunilor umede (februarie 1971); Convenția privind comerțul internațional cu specii ale faunei și florei sălbatice pe cale de dispariție (martie 1973); Convenția de la Bonn privind conservarea speciilor migratoare de animale sălbatice (iunie 1979); Convenția de la Berna privind protejarea vieții sălbatice și a habitatelor naturale din Europa (1982); Convenția de la Rio de Janeiro privind diversitatea biologică (iunie 1992); precum și următoarele convenții regionale: Convenția de la Helsinki privind protecția mediului marin din zona Mării Baltice (1974); Convenția de la Barcelona privind Mediterana (1976); și Convenția pentru protecția Alpilor (1991).

PE în domeniul poluării atmosferice și fonice. Deși poluarea atmosferică a scăzut în general în Europa în ultimele decenii, obiectivul pe termen lung din 2013 al UE, și anume de „a se ajunge la un nivel al calității aerului care să nu aibă un impact negativ semnificativ asupra sănătății umane și a mediului”, nu este încă atins. Standardele de calitate a aerului sunt adesea încălcate, în special în zonele urbane, care sunt puncte nevralgice de poluare atmosferică și unde locuiesc majoritatea cetățenilor europeni. În prezent, cei mai problematici poluanți sunt particulele fine, oxizii de azot și ozonul troposferic. Nivelurile de zgomot din mediul

înconjurător sunt în creștere în zonele urbane, în principal din cauza intensificării traficului și a activităților industriale și recreative. Se estimează că aproape 20% din populația UE este expusă la niveluri de zgomot considerate inacceptabile.

UE dispune de trei mecanisme juridice diferite pentru a gestiona poluarea atmosferică: definirea standardelor generale privind calitatea aerului pentru concentrațiile de poluanți atmosferici în mediul înconjurător; stabilirea unor limite naționale privind totalul emisiilor poluante; și elaborarea unor acte legislative specifice privind sursa poluării, de exemplu pentru a controla emisiile industriale sau a stabili standarde privind emisiile care provin de la autovehicule, privind eficiența energetică sau calitatea combustibililor. Aceste acte legislative sunt completate de strategii și măsuri de promovare a protecției mediului înconjurător și de integrare a acestuia în alte sectoare.

Având în vedere obiectivele stabilite de către Strategia tematică privind poluarea atmosferică din 2005 (de a reduce particulele fine cu 75% și ozonul troposferic cu 60%, precum și cu 55% amenințările la adresa mediului natural cauzate de acidifiere și eutrofizare - toate până în 2020, având drept bază nivelurile din 2000), în iunie 2008, a intrat în vigoare o *Directivă privind calitatea aerului înconjurător*, care a fuzionat majoritatea actelor legislative existente în domeniu. Doar cea de a patra „directivă-flică a Directivei cadru anterioare privind calitatea aerului este în vigoare în prezent, stabilind valori țintă (mai puțin stricte decât valorile-limită) pentru arsenic, cadmiu, mercur, nichel și hidrocarburile aromatice policiclice. Directiva privind calitatea aerului înconjurător precizează măsurile pentru definirea și stabilirea obiectivelor privind calitatea aerului înconjurător (și anume limitele care nu trebuie depășite pe teritoriul UE) în raport cu principalii poluanți atmosferici [dioxidul de sulf, oxizii de azot, particulele (fine) de materie, plumbul, benzenul, monoxidul de carbon și ozonul. SM au

obligăția de a defini zone și aglomerări urbane cu scopul de a evalua și gestiona calitatea aerului înconjurător, de a monitoriza tendințele pe termen lung și de a pune informații la dispoziția publicului. În conformitate cu programul „Aer curat pentru Europa” din 2013, Directiva privind plafoanele naționale de emisie stabilește plafoane naționale de emisie mai stricte pentru cei cinci poluanți principali – dioxidul de sulf, oxizii de azot, compușii organici volatili nemetanici, amoniacul și particulele fine în suspensie. Directiva le impune SM să elaboreze programe naționale de control al poluării aerului. De asemenea, transpune angajamentele privind reducerea poluării pentru 2020 asumate de UE și statele sale membre în 2012 în cadrul Protocolului de la Göteborg revizuit referitor la reducerea acidifierii, eutrofizării și nivelului de ozon troposferic, care face parte din Convenția privind poluarea atmosferică transfrontalieră pe distanțe lungi a CEE/ONU.

Cu referire la poluarea aerului de la transport, UE a adoptat mai multe directive pentru a limita poluarea cauzată de transport, prin stabilirea unor norme de emisii pentru diferite categorii de vehicule, cum ar fi autoturismele, vehiculele utilitare ușoare, autobuzele, camioanele și motocicletele, precum și prin reglementarea calității combustibilului. Actualul *standard de emisie Euro 6* pentru autoturisme și furgonete ușoare stabilește limitele de emisii pentru o serie de poluanți atmosferici, în special pentru oxizii de azot și particulele în suspensie. Comisia și-a prezentat propunerea privind noile *standarde Euro 7* în noiembrie 2022. În timp ce Parlamentul a votat aprobarea propunerii (modificate), adoptarea ei în cadrul Consiliului înregistrează întârzieri din cauza faptului că mai multe state membre se opun încă interzicerii de facto a motoarelor cu ardere după 2035.

Abordarea UE în ceea ce privește poluarea fonică este dublă și include: un cadru general pentru identificarea nivelurilor de

poluare sonoră care necesită luarea unor măsuri atât la nivelul SM, cât și la nivelul UE; și un set de acte legislative privind principalele surse de zgomot, cum ar fi zgomotul provocat de traficul rutier, aerian și feroviar și zgomotul emis de echipamentele destinate utilizării în exterior. *Directiva-cadru din 2002 privind zgomotul ambiental* urmărește reducerea expunerii la zgomotul ambiental prin armonizarea indicatorilor de zgomot și a metodelor de evaluare a acestuia, colectând informații legate de expunerea la zgomot sub forma unor „hărți de zgomot” și punând aceste informații la dispoziția publicului. Pe această bază, SM trebuie să elaboreze planuri de acțiune pentru a soluționa problemele legate de zgomot. Hărțile de zgomot și planurile de acțiune trebuie revizuite cel puțin o dată la cinci ani.

Regulamentul din 2014 privind nivelul sonor al autovehiculelor introduce o nouă metodă de testare pentru măsurarea emisiilor de zgomot, reduce valorile-limită ale zgomotului existente și include dispoziții suplimentare în materie de emisii sonore în cadrul procedurii de omologare de tip. Alte regulamente se referă la limitele de zgomot pentru mopeduri, motociclete și rularea pneurilor.

Din iunie 2016, se aplică *normele UE privind zgomotul produs de aviație*, în conformitate cu „abordarea echilibrată” a Organizației Aviației Civile Internaționale, - pentru aeroporturile cu mai mult de 50 000 de mișcări de aeronave civile pe an. Această abordare constă în patru elemente principale concepute pentru a identifica modul cel mai rentabil de a combate zgomotul produs de aeronave în fiecare aeroport: reducerea nivelurilor de zgomot la sursă prin utilizarea unor aeronave moderne, gestionarea terenului din jurul aeroporturilor într-un mod sustenabil, adaptarea procedurilor operaționale pentru a reduce impactul zgomotului pe teren și, dacă este necesar, introducerea unor restricții de operare, precum interzicerea zborurilor de noapte. Ulterior, în 2014, UE a stabilit și o specificație tehnică privind

nivelurile maxime de zgomot care pot fi produse de vehiculele feroviare noi (convenționale).

PE în domeniul utilizării resurselor și managementului deșeurilor. Dintre inițiativele-cheie din cel de-al șaptelea PAM. Unul dintre obiectivele principale îl constituie deblocarea potențialului economic al UE pentru o productivitate mai bună cu resurse mai puține, în direcția unei economii circulare. Se consideră că economia circulară va stimula creșterea nivelului de reciclare și reutilizare a resurselor, impulsionând, de asemenea, competitivitatea la nivel global, promovând o creștere economică sustenabilă și creând noi locuri de muncă.

UE a adoptat cîteva Directive în domeniu, - *Directiva-cadru privind deșeurile a înlocuit, Directiva privind deșeurile periculoase și Directiva privind eliminarea uleiurilor uzate*. Directiva cadu urmărea să reformeze și să simplifice politica UE prin introducerea unui nou cadru și prin stabilirea unor noi obiective, axându-se pe prevenire. Posterior, a fost adoptat *Regulamentul privind transferurile de deșeuri*, care a stabilit norme pentru transferurile de deșeuri atât în cadrul UE, cât și între țările UE și cele din afara acesteia, cu scopul specific al îmbunătățirii protecției mediului. Acest regulament acoperea practic transferul tuturor tipurilor de deșeuri (cu excepția materialelor radioactive) prin transport rutier, feroviar, maritim și aerian.

UE adoptă și un act special – *Regulamentul privind deșeurile provenite de la vehiculele scoase din uz și de la componentele lor* (2000), cu scopul minimalizării și reciclării acestora. În ea se pun obiectivele de a crește rata de reutilizare și valorificare a acestora la 95% până în 2015 și a ratei de reutilizare și reciclare la cel puțin 85%. Directiva încuraja, de asemenea, producătorii și importatorii să limiteze folosirea substanțelor periculoase și să dezvolte integrarea materialelor reciclate. În mod similar, în 2013 este adoptat *Regulamentul privind reciclarea navelor* a intrat în vigoare la 30 decembrie 2013 care avea în calitate de obiectiv

principal de a preveni, a reduce și a elimina accidentele, rănirea și alte efecte negative asupra sănătății umane și asupra mediului ce rezultă din reciclarea și tratarea navelor din UE, mai ales, pentru a garanta că deșeurile periculoase ce rezultă din reciclarea navelor sunt supuse unei gestionări raționale din punct de vedere ecologic.

În anii 2010 și după aceea UE adoptă un alt șir de Directive speciale ce țin de managementul diferitor deșeuri specifice cum ar fi: *Directiva privind reducerea eliminării deșeurilor de echipamente electrice și electronice și Directiva privind protejarea mediului înconjurător și a sănătății umane prin restricționarea utilizării plumbului, mercurului, cadmiului, cromului și agenților de ignifugare bromurați în astfel de echipamente*. Aceste directive impuneau statelor membre să crească cantitatea de deșeuri electronice colectate și să le permită consumatorilor să returneze echipamentele la orice magazin care vinde produse electronice mici, fără a fi obligați să cumpere produse noi. Posterior este adoptată și *Directiva privind bateriile și acumulatorii și deșeurile de baterii și acumulatori* care urmărea îmbunătățirea gestionării deșeurilor și a performanței de mediu a unor astfel de produse prin stabilirea unor norme referitoare la colectarea, reciclarea, tratarea și eliminarea lor. Directiva stabilea și valori-limită pentru anumite substanțe periculoase (în special, mercur și cadmiu) care intră în componența bateriilor și a acumulatorilor.

Printre alte acte legislative în domeniu UE adoptă Directiva privind ambalajele introduse pe piața UE și toate deșeurile de ambalaje, utilizate sau provenite din industrie, comerț, birouri, magazine, servicii, gospodării sau din orice alt domeniu. Ulterior, se adoptă și *Directiva privind reducerea consumului de pungi de transport din plastic subțire*, care deseori nu intră în fluxurile de gestionare a deșeurilor și se acumulează în mediu, în special sub formă de deșeuri marine. Directiva își propune să reducă drastic consumul de pungi de plastic subțire, concentrându-se pe toate

pungile de transport din plastic cu o grosime mai mică de 50 de microni.

În Directivele UE din domeniu, care au fost în repetate rânduri amendate actualmnrnt sunt stabilite câteva obiective primordiale, - un obiectiv comun la nivelul UE de reciclare a 65% din deșeurile municipale până în 2035 (55% până în 2025 și 60% până în 2030); — un obiectiv comun la nivelul UE de reciclare a 70% din deșeurile de ambalaje până în 2030; — un obiectiv obligatoriu de reducere a depozitării deșeurilor până la maximum 10% din deșeurile municipale până în 2035; - o interdicție de depozitare a deșeurilor colectate separat, prin care se impune colectarea separată a deșeurilor biologice până în 2023 și a textilelor și a deșeurilor periculoase din gospodării până în 2025; - promovarea unor instrumente economice de descurajare a depozitării deșeurilor; - definiții simplificate și îmbunătățite și metode armonizate de calculare a ratelor de reciclare la nivelul UE; - măsuri concrete de promovare a reutilizării și de stimulare a simbiozei industriale - transformarea unui subprodus al unei industrii în materie primă pentru o altă industrie; - scheme obligatorii de răspundere extinsă a producătorilor pentru ca aceștia să introducă pe piață produse mai ecologice și să sprijine sistemele de valorificare și de reciclare (pentru ambalaje, baterii, echipamente electrice și electronice și vehicule scoase din uz, de exemplu).

De asemenea, UE î-și propune ca toate ambalajele din plastic să fie proiectate pentru a fi reciclabile sau reutilizabile până în 2030. În vederea atingerii acestui obiectiv, strategia prezintă o gamă largă de măsuri care se axează pe patru domenii: (1) îmbunătățirea aspectelor economice și a calității reciclării materialelor plastice, (2) reducerea aruncării deșeurilor din plastic pe domeniul public, (3) stimularea investițiilor și a inovării în lanțul valoric al materialelor plastice și (4) valorificarea acțiunii la nivel mondial.

PE în domeniul consumului și producției durabile. În iulie 2008, CE a propus un pachet de acțiuni și propuneri privind CPD și politica industrială durabilă, care vizează îmbunătățirea performanței de mediu a produselor pe parcursul ciclului lor de viață, îmbunătățirea cunoștințelor consumatorilor în domeniu, stimularea cererii de bunuri și tehnologii de producție durabile, promovarea inovării în cadrul industriei UE și abordarea aspectelor internaționale. Planul de acțiune privind CPD a avut drept rezultat inițiative în următoarele domenii: extinderea *Directivei privind proiectarea ecologică*, revizuirea *Regulamentului privind eticheta UE ecologică*, revizuirea *Regulamentului privind managementul de mediu și auditul*, *legislația privind achizițiile publice verzi*, *Foaia de parcurs privind eficiența resurselor* și *Planul de acțiune privind ecoinovarea*. Aceste instrumente fac parte integrantă din Strategia de DD a UE, consolidând angajamentul pe termen lung al UE de a soluționa problemele întâmpinate de DD și de a intensifica cooperarea cu parteneri din afara UE.

PE în domeniul substanțelor nocive. Politica UE privind substanțele chimice a suferit modificări radicale odată cu introducerea, în 2006, a Regulamentului CE – numit Regulamentul REACH. Acesta a intrat în vigoare la 1 iunie 2007, stabilind un nou cadru juridic *pentru reglementarea dezvoltării și testării, producției, introducerii pe piață și utilizării substanțelor chimice*, și a înlocuit în jur de 40 de acte legislative anterioare. Obiectivul Regulamentului REACH constă într-o mai bună protecție a oamenilor și a mediului înconjurător împotriva posibilelor riscuri chimice și promovarea DD. REACH a introdus un sistem unic pentru toate substanțele chimice și a transferat sarcina probei privind evaluarea riscurilor substanțelor de la autoritățile publice la întreprinderi. De asemenea, în regulament se solicită înlocuirea celor mai periculoase substanțe chimice cu alternative corespunzătoare.

Agenția Europeană pentru Produse Chimice, înființată prin

acest regulament ce are sediul la Helsinki, este responsabilă de gestionarea aspectelor tehnice, științifice și administrative ale REACH și de asigurarea aplicării consecvente a regulamentului. Noiembrie 2010 a fost primul termen până la care industriile trebuiau să înregistreze: (I) toate substanțele în cantități de cel puțin 1 000 de tone pe an (t/an); (II) substanțele foarte toxice pentru mediul acvatic, în cantități de cel puțin 100 t/an; și (III) cele mai periculoase substanțe (cancerigene, mutagene sau toxice pentru reproducere) produse sau importate în cantități de cel puțin o tonă pe an. Iunie 2013 a fost termenul limită pentru înregistrarea tuturor substanțelor fabricate sau importate în cantități de 100-1 000 t/an. Procesul s-a încheiat în iunie 2018 cu înregistrarea substanțelor introduse pe piață în cantități între 1 și 100 t/an.

Cerințele UE referitoare la exportul și importul substanțelor chimice periculoase au fost definite în Regulamentul din 2012, prin care s-a urmărit promovarea responsabilității comune și a eforturilor de cooperare în domeniul transportului internațional de substanțe chimice periculoase și punerea în aplicare a Convenției de la Rotterdam privind procedura de consimțământ prealabil în cunoștință de cauză aplicabilă anumitor produse chimice și pesticide periculoase care fac obiectul comerțului internațional. Procedura de consimțământ prealabil în cunoștință de cauză presupune schimbul de informații cu privire la substanțele chimice toxice și așteptarea acordului expres al țării înainte de exportarea produsului în cauză.

5.7. Scopurile și obiectivele ecologice

Baza legală a scopurilor și obiectivelor PE, o constituie articolele 191-193 a Tratatului privind funcționarea UE. În particular, art. 191 al acestui document precizează că Politica Uniunii în domeniul mediului contribuie la următoarele obiective: (a) conservarea, protecția și îmbunătățirea calității mediului; (b)

ocrotirea sănătății oamenilor; (c) utilizarea prudentă și rațională a resurselor naturale; (c) promovarea pe plan internațional a unor măsuri destinate să contracareze problemele de mediu la scară regională sau mondială, în special schimbările climatice. Tot în acest articol se arată că politica de mediu urmărește un nivel ridicat de protecție, ținând seama de diversitatea situațiilor din diferite regiuni ale Uniunii, și se bazează pe principiile precauției și acțiunii preventive, pe principiul remedierii, cu prioritate la sursă, a daunelor provocate mediului și pe principiul „poluatorul plătește”. În acest context, măsurile de armonizare care răspund cerințelor în domeniul protecției mediului presupun, în cazurile adecvate, o clauză de salvagardare care autorizează statele membre să ia, din motive de protecție a mediului fără caracter economic, măsuri provizorii supuse unei proceduri de control din partea Uniunii.

Articolul 192 specifică activitățile ce trebuie întreprinse pentru a realiza obiectivele de bază ale politicii de mediu. În acest sens, în el se menționează că Parlamentul și Consiliul European decid cu privire la acțiunile pe care Uniunea urmează să le întreprindă în vederea realizării obiectivelor menționate la articolul 191.

Analiza documentelor PE ale UE arată că în multe din ele, pe lângă scopurile și obiectivele ecologice generale sunt expuse și un șir de obiective țintă, mai cu seamă în domeniile care sunt considerate prioritare pentru Uniune. În prim plan, putem menționa, în acest sens, obiectivele asumate de către UE în domeniul schimbărilor climatice. Multitudinea acestor obiective și țăntelor propuse de UE au fost prezentate în compartimentele de mai sus.

Intrebări pentru autoevaluare și exerciții practice

1. Care este baza legală a PE în cadrul UE și ce stipulează ea?
2. Expuneți principiile integrării PE în UE și semnificația lor.
3. Care sunt delimitările, responsabilitățile și obligațiunile Comisiei Europene și a statelor – membre a UE în domeniul PE?
4. Care sunt cele mai importante documente ale PE în UE? Expuneți evoluția și stipulările cheie a PAM adoptate de către UE.
5. Prezentați principalele Strategii Ecologice adoptate de UE.
6. Integrarea PE ca un imperativ al UE. Aduceți exemple ale integrării PE din cadrul UE.
7. Care sunt prevederile Strategiei DD a UE și ale Pactului Verde European?
8. Prezentați importanța legislației de mediu a UE ca o sursă importantă a PE. Care sunt cele mai importante documente ale dreptului de mediu pentru PE din UE?
9. Scopurile și obiectivele PE ale UE și asigurarea lor legală. Enumărați principalele scopuri generale ale PE a UE.
10. Care sunt indicatorii țintă a UE în domeniul schimbărilor climatice? Prezentați alte exmple ale indicatorilor țintă a UE.
11. Formați două/citeva grupe (din 5-7 persoane) care vor pregăti o prezentare a PEG a UE, reflctată în Pactul verde european, cuprinzând scopurile, obiectivele de bază, indicatorii-țintă, abordările de bază, grupurile principale de măsuri, necesare de a fi întreprinse, cât si alte elemente ale acesteia. Includeți expunerea stipulărilor de bază ale celor mai importante domenii ale acestui Pact care au relații directe la schimbările climatice. Rezultatul exercițiului va fi prezentat în PPT în formă electronică pentru toți masteranzii, raspunzând la întrebările primite.

Literatura recomandată

1. Dragoș, D.C.; Velișcu, R. *Introducere în Politica de Mediu a Uniunii Europene*. - Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2004.
2. Petrescu–Mag, R.M. *Protecția mediului în contextul dezvoltării durabile. Legislație și instituții*. - Cluj Napoca: Ed. Bioflux, 2011.
3. Duțu, M. *Politici publice de mediu*. - București, Universitatea Ecologică, 2012.
4. Capcea A. *Managementul ecologic la diferite niveluri. Particularitățile funcționării și căile de armonizare*. - Chișinău: Î.E.P. Știința, 2013.
5. *Pactul verde European*. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_ro
6. *Fișe tehnice UE – 2023*. www.europarl.europa.eu/factsheets/ro

Partea III. Politicile Ecologice în Republica Moldova

Obiectivele de bază ale Partii III (capitolele 6-7):

- *Să cunoască principalele documente ale PM adoptate și evoluția lor în contextul economiei centralizate și al trecerii la economia de piață;*
- *Să poată formula scopurile și obiectivele documentelor PE naționale adoptate;*
- *Să explice indicatorii de performanță a documentelor;*
- *Să determine lacunele și pozițiile forte ale documentelor;*
- *Să identifice noi tendințe în formularea noilor politici de mediu în RM.*

Capitolul 6. Evoluția Politicii Ecologice în perioada sovietică

6.1. Documentele inițiale ale Politicii Ecologice

Ca și în cazul altor țări, nu putem vorbi de o politică integră și coerentă ecologică în URSS până la începutul anilor 80. În perioada dată au fost adoptate mai multe documente ce țin: de protecția mediului, care însă se refereau la diferite aspecte sectoriale ale utilizării raționale a resurselor naturale; de prevenirea poluării sub diferite aspecte în diverse regiuni ale fostei URSS; de dezvoltarea sistemului monitoringului de fond al mediului etc. Unul dintre domeniile în care erau puse bazele unei politici eficiente a fost conservarea naturii și crearea sistemului de arii protejate. În domeniul respectiv au fost elaborate regulamentele necesare, au fost întocmite listele de specii de animale și vegetație rare sau pe cale de dispariție, publicându-se „Cărțile Roșii” – la nivel unional și republican.

Abordările politicilor ecologice, aplicate în acea perioadă de timp, corespundeau sistemului administrativ și de comandă, creat în fostele țări socialiste. Ele aveau la bază un șir de

caracteristici comune: (a) obiective supraambițioase întemeiate pe dogmele ideologice și standardele de mediu nonrealiste; (b) o legislație stabilită numai pe pârghiile de comandă și control și incapacitatea de a asigura implementarea ei; (c) luarea deciziilor și alocarea de resurse exclusiv centralizată; (d) orientarea spre soluțiile tehnologice și o predominare a lor și (e) accesul limitat la informația de mediu și lipsa participării publicului.

Mai mult decât atât, cerințele protecției mediului nu erau integrate în politica sectorială și, respectiv, acest domeniu era tratat ca o activitate colaterală a celor de bază – de producere. În acest context, după cum s-a remarcat anterior, chiar dacă s-au luat decizii de efectuare a măsurilor ecologice și s-au alocat resursele necesare, ele nu erau implementate.

Unul dintre momentele-cheie ale PE la această etapă, care a adus prejudicii serioase mediului, a fost abordarea departamentală în domeniu. În această privință, fiecare instituție de stat, responsabilă de utilizarea resurselor naturale, avea sarcina de a planifica atât activitățile de exploatare a resurselor, cât și de a efectua măsurile de protecție a lor. În cazul când scopurile de bază în activitatea sa erau cele de producere, protecției mediului i se dădea o importanță secundară, obiectivele ei nefiind implementate în practică. Evident că aceste instituții nu erau interesate nici în evaluarea situației reale ecologice, nici în difuzarea informației nu numai publicului, ci și altor instituții de stat abilitate.

Printre alte aspecte ale PE la această etapă poate fi menționată și lipsa controlului asupra unui număr impunător de întreprinderi cu impacturi ecologice semnificative, care erau subordonate complexului militar. Instituțiile respective practic erau în afara controlului ecologic, iar realizarea măsurilor protecției mediului se efectua la un nivel inferior și numai în cazul când impacturile ecologice afectau serios sănătatea angajaților. În aceste condiții, spre exemplu, în fosta URSS au apărut focare

ale dezastrului ecologic, cum ar fi zonele cu poluare radioactivă din regiunea Ural.

Deși pe parcursul anilor 60-70 au fost adoptate o mulțime de documente ce reglementau diferite aspecte ale protecției mediului în fosta URSS, organizarea unei planificări sistematice a activităților de protecție a mediului a fost condiționată de aprobarea, la 29 decembrie 1972, a Hotărârii Guvernului URSS „Cu privire la îmbunătățirea de mai departe a ocrotirii naturii și utilizării resurselor naturale”. În ea, pentru prima dată, se specifica necesitatea de a include în planurile de dezvoltare socio-economică a țării și activitățile protecției mediului – de conservare a naturii, de prevenire a poluării apelor și a bazinului aerian.

6.2. Planificarea protecției mediului

Până în anii 80, în cadrul URSS nu se formulau programe și planuri speciale de mediu, iar planificarea activităților de protecție a mediului se efectuau, sub aspect sectorial, de instituțiile responsabile de exploatarea resurselor naturale, în procesul formulării planurilor anuale sau cincinale de dezvoltare. Măsurile de protecție a mediului erau cumulate în planurile de dezvoltare pentru teritoriile administrative respective și, în final, integrate în planurile dezvoltării socio-economice cincinale – pentru republicile unionale sau pentru nivelul federal al URSS.

Numai în anii 80 s-a decis să se treacă la planificarea activităților ecologice, bazându-se pe formularea așa-numitelor Scheme teritoriale complexe de protecție a mediului și de utilizare rațională a resurselor naturale. Aceste documente trebuiau elaborate și promovate paralel cu planurile sau programele de dezvoltare regională și reprezentau, de fapt, o încercare de realizare a protecției mediului pe aceeași bază de planificare, precum și a dezvoltării altor ramuri ale economiei naționale. Scopul documentelor respective consta în formularea

unui sistem de măsuri sociale, tehnico-economice și ecologice orientate spre: (a) utilizarea rațională și regenerarea resurselor naturale, prevenirea degradării și poluării mediului și ameliorarea mediului vital al omului; (b) restabilirea funcțiilor și componentelor de mediu care au fost pierdute; (c) transformarea sistemelor naturale, în scopul obținerii efectelor pozitive pentru societate; (d) păstrarea fondului genetic al plantelor și animalelor, ocrotirea obiectelor naturale unice și (e) prevenirea și lichidarea consecințelor hazardurilor naturale și antropice.

Anume prin intermediul schemelor date se prevedea coordonarea tuturor activităților de protecție a mediului pe un teritoriu administrativ concret al tuturor beneficiarilor de mediu, ținându-se cont, în primul rând, de prioritatea pentru societate a protecției mediului și a asigurării intereselor societății. Aceste scheme erau concepute drept documente de anteproiect, în baza cărora autoritățile de diferit rang vor formula setul de măsuri al utilizării raționale a resurselor naturale și al proiectelor mediului, asigurând, în acest scop, coordonarea tuturor organelor abilitate și a beneficiarilor de resurse.

Ulterior, în a doua jumătate a anilor 80, specialiștii în domeniu au început să fundamenteze necesitatea formulării Programelor complexe de stat care ar fi aprobate la nivel unional sau republican și care ar fi susținute atât administrativ, cât și financiar la nivelul cel mai înalt – al guvernelor sau al Sovietelor Supreme. Acest lucru a fost însă materializat numai în unele dintre fostele republici unionale (printre care și RSSM, la nivel unional însă nefiind aprobate astfel de programe.

Pentru prima dată în RSSM problemele ocrotirii naturii au fost tratate în complexitate într-o Hotărâre a Guvernului RSSM din anul 1973, în care au fost stipulate aspectele principale ale ocrotirii naturii și au fost luate un șir de decizii de îmbunătățire a situației în domeniu. În afară de stabilirea drepturilor și obligațiilor, hotărârea dată a specificat mai multe măsuri practice

ce necesitau a fi întreprinse: formularea planurilor de scoatere în afara localităților a întreprinderilor poluante, necesitatea alocării anuale a investițiilor capitale pentru protecția mediului în compartimente speciale la planurile de dezvoltare anuală și pe cinci ani, AȘ a RSSM a fost împuternicită cu sarcina de a asigura științific activitățile de protecție a mediului, recomandându-se de a crea, pe lângă prezidiul ei, o Secție de ocrotire a naturii. În hotărârea dată se menționa că ocrotirea naturii solicită activități de conștientizare ecologică și, în acest sens, s-a recomandat Societății pentru Ocrotirea Naturii de a întreprinde acțiuni energice, în acest sens, inclusiv prin organizarea diferitor acțiuni populare, prin publicarea materialelor informative etc.

În același an, Guvernul RSSM a emis o altă hotărâre în care au fost specificate măsurile menite să asigure realizarea acestei decizii. Aceste măsuri însă au purtat un caracter general și exprimau numai cerințele de care trebuie să se conducă ministerele și departamentele în activitatea lor, ce ar asigura prevenirea degradării mediului. Tot în 1973 au fost ascultate dările de seamă ale activităților instituțiilor de stat în acest domeniu. Starea mediului și măsurile de protecție ale lui au fost subiectele unei alte Hotărâri a Guvernului RSSM din 1979, care însă s-a limitat la constatarea situației nesatisfăcătoare și la specificarea unor declarații de care trebuie să țină cont instituțiile din domeniu.

Agravarea situației ecologice, mai cu seamă în anii 70 - prima jumătate a anilor 80, a condiționat necesitatea întreprinderii unor acțiuni mai energice, în acest sens, reformarea radicală și formularea unor PE eficiente în republică. Hotărârea Guvernului RSSM din aprilie 1973, a specificat necesitatea de coordonare a formulării planurilor de ocrotire a naturii și de integrare a cerințelor protecției mediului în planurile de dezvoltare și schemele de amplasare a forțelor de producere de Comitetul de Stat pentru Planificare. În scopul coordonării

acestor activități, s-a indicat necesitatea creării în cadrul acestui comitet a unei Secții de ocrotire a naturii. Hotărârea dată stipulează că, începând din 1974, concomitent cu planurile de dezvoltare a complexului gospodăresc, este necesar de a formula planuri de ocrotire a naturii și utilizare a resurselor naturale, care trebuie coordonate cu Comitetul de Stat pentru Ocrotirea Naturii (CSON) și cu alte instituții de stat ce sunt responsabile de gestionarea unor sau altor resurse naturale.

La planificarea activităților de ocrotire a naturii se referă și Hotărârea Guvernului RSSM din 1979, în care se prevedea că toate instituțiile de stat de pe teritoriul republicii, odată cu planurile de dezvoltare socio-economică și sectorială prezintă și planurile de ocrotire a naturii cu indicarea volumelor de investiții capitale necesare. Aceste planuri, preliminar, trebuie concordate cu organele de gestionare a resurselor naturale și cu Direcția Hidrometeorologie și CSON. Totodată, prin hotărâre toate instituțiile și întreprinderile din republică au fost obligate să prezinte trimestrial dări de seamă despre îndeplinirea acestor planuri. Pentru prima dată se specifica și faptul că pentru determinarea complexului de măsuri pentru ocrotirea naturii și în scopul prevenirii degradării mediului și al asigurării unei utilizări raționale a resurselor naturale este necesar de a formula *Scheme teritoriale ale ocrotirii naturii*. În formularea acestor scheme, compartimentele respective sunt pregătite de ministerele și departamentele implicate.

În baza hotărârii menționate a fost luată decizia de a efectua studii științifice aprofundate, ce ar oferi posibilitatea de a pronostica evoluția mediului înconjurător în republică în condițiile presiunii antropogene crescânde. Astfel de studii complexe au fost efectuate pe parcursul primei jumătăți a anilor 80 sub egida Institutului de Geografie al AȘ a RSSM, care s-au soldat cu două volume publicate drept materiale confidențiale și numai „pentru uz de serviciu” în 1981 și 1986. În calitate

de concept inițial al acestor studii s-a pus „Indicatorii de bază ai proiectului dezvoltării socio-economice a RSSM pentru perioada de până la 1980 și 1981–1985”. S-a decis de a efectua două etape ale acestui studiu. Prima etapă cuprindea anii 1971–1980 și a fost efectuată în baza rezultatelor cercetărilor științifice și a documentelor de planificare a dezvoltării socio-economice. Rezultatele acestei etape reflectă analiza schimbărilor potențiale în mediul înconjurător pe orizontală, adică în cadrul tipurilor resurselor naturale și al tipurilor și nivelului de poluare a diferitor medii. Materialele acestui pronostic erau menite de a fi luate la baza deciziilor ce țin de efectuarea măsurilor de ocrotire a naturii, deși pentru a identifica situațiile ecologice problematice este necesar ca acest pronostic să fie făcut și pe verticală – adică în contextul legăturilor strânse cu tempourile și tendințele dezvoltării obiectivelor de gospodărire. O astfel de prognozare a fost efectuată în cadrul etapei a doua, care trebuia să includă anii 1986–2005 și să fie finalizată în 1983, astfel încât rezultatele lui să fie incluse în indicatorii planului de dezvoltare a republicii pentru cincinalul al XII-lea. Scopul de bază al pronosticului a fost identificarea situațiilor ecologice problematice care pot apărea în procesul de interacțiune a mediului și a activității umane. În calitate de bază științifică a primei etape a fost luat conceptul „optimizării interacțiunii mediului și societății”, care, în contextul unui raion agroindustrial, prevedea: (a) depășirea deficitului de resurse naturale, determinarea structurii lor teritoriale și a căilor de utilizare în procesul de organizare teritorială a gospodăriei; (b) menținerea calităților favorabile și prevenirea celor nefavorabile ale proceselor naturale, ținându-se cont de ritmurile lor naturale de dezvoltare; (c) protecția mediului înconjurător de la poluare și o utilizare mai deplină a resurselor energetice renovabile.

La baza efectuării acestei etape a fost pus conceptul legăturilor strânse între componentele mediului, schimbările cărora în mod inevitabil conduc la unele consecințe ecologice

pozitive sau negative. Pe parcursul acestui studiu au fost identificate tendințele și cauzele schimbărilor mediului înconjurător în cadrul diferitor obiecte gospodărești din republică, a fost efectuată cartarea și regionarea impacturilor activității umane asupra componentelor naturii, în scopul determinării stării lor și identificării raioanelor cu situațiile ecologice nefavorabile și al formulării celor mai eficiente căi de prevenire și înlăturare a situațiilor ecologice nefavorabile.

Deși comunitatea științifică din republică și-a îndeplinit sarcina efectuând aceste și alte studii și pronosticuri, totuși, până la mijlocul anilor 80, în republică nu au fost adoptate programe sau planuri concrete și speciale de acțiuni în domeniul mediului. Cert însă este, din cele expuse anterior, că pe parcurs au fost adoptate mai multe hotărâri ale Guvernului RSSM, care specificau măsurile de protecție a mediului într-un domeniu sau altul, fără însă a avea documente integrative ce ar fi menționat acțiunile de mediu în toate domeniile sale mai importante. În procesul de planificare a dezvoltării socio-economice, eficacitatea dezvoltării și amplasării forțelor de producere se aprecia pornind de la nivelul cheltuielilor pentru producere, fără a lua în considerare dauna cauzată mediului și sănătății populației. Numai odată cu agravarea situației ecologice, cu restructurarea desfășurată în a doua jumătate a anilor 80 și, respectiv, cu crearea unui acces la informația veridică despre mediu s-a conștientizat necesitatea atât a dezvoltării unei politici de stat în domeniu, care să cuprindă toate sferele și să conțină indicatorii de bază ce trebuie atinși într-un anumit interval de timp, cât și a formulării unor planuri de acțiuni, fapt ce s-a soldat cu adoptarea unui *Program ecologic de lungă durată*. În preambulul acestui document se spune că elaborarea programului pe baza analizei profunde a problemelor și fundamentării științifice a strategiei de ocrotire a naturii dă posibilitatea de a concretiza indicatorii speciali privind folosirea naturii, de a alege căile eficiente pentru îmbunătățirea

parametrilor mediului înconjurător, de a preciza structura și volumele producției sociale și legăturile interne ce îi sunt proprii, avându-se în vedere folosirea rațională a potențialului de resurse naturale din republică.

Acest program poartă caracterul documentelor care se aprobau în perioada respectivă în condițiile economiei centralizate și ale unui sistem administrativ de comandă. În acest sens, în preambulul documentului se menționa că „...modul socialist de producere, conducerea planificată a economiei creează posibilități obiective pentru a îmbina în mod organic dezvoltarea continuă a economiei naționale cu raționalizarea pe toate căile a folosirii resurselor naturale și protecției mediului înconjurător” (p. 3), că el (programul) „...constituie un complex de măsuri concrete cu caracter de cercetare științifică, tehnico-organizatoric și socioeconomic, orientat spre ameliorarea situației ecologice” (p. 4). În plan conceptual, programul se baza pe eficientizarea producerii și intensificarea ei. Aceste direcții de dezvoltare economică care erau la baza dezvoltării întregului complex economic al URSS presupuneau intensificarea folosirii resurselor naturale, dar și o accelerare a proceselor de obținere a unor rezultate ecologice pozitive, prin care se caracterizează îmbunătățirea stării naturii în ansamblu. În acest sens, se impuneau cheltuieli adăugătoare inevitabile, de rând cu cele din alte domenii ale economiei naționale. Aceste cheltuieli, după cum se indică în document, „...sunt condiționate nu numai de scopurile umaniste nemijlocite ale sistemului socialist, dar și de necesitatea obiectivă a intensificării economiei și, mai întâi de toate, a producției sociale, de necesitatea ridicării eficienței ei” (p. 5). Totodată, se notează că deși programul pornește de la posibilitățile progresului științifico-tehnic și de la necesitățile în domeniu, el a fost întocmit luându-se ca bază pronosticul tehnico-științific, creșterea maximă posibilă a cheltuielilor pentru ocrotirea naturii și ridicarea eficienței lor pe calea schimbării

structurii investițiilor. Se menționa că realizarea programului nu e posibilă fără a se ține cont de potențialul economic al societății și că, în acest context, se dă preferință procedeele ieftine și, totodată, de înaltă eficiență pentru îmbunătățirea ecologică în complex a mediului înconjurător.

Scopul declarat al programului este de „...a asigura micșorarea considerabilă a influenței negative a activității economice asupra mediului natural, de a ridica stabilitatea ecologică a geosistemelor natural-economice, de a îmbunătăți substanțial condițiile de viață ale populației (p. 5). Este important că „...întregul complex de măsuri este elaborat pornind nu de la interese departamentaliste, ci de la cele ale economiei naționale, de la interesele obștești, ce urmăresc eficiența economico-ecologică și socială a folosirii naturii” (p. 5). Această stipulare declarativă este foarte importantă, căci deși a fost pronunțată, anume ea nu a fost depășită în documentul respectiv. Programul, de asemenea, stabilea că în baza lui, până în 1990 va fi elaborată „Schema teritorială complexă de protecție a mediului înconjurător din RSSM”, indicându-se problemele, sarcinile concrete și executanții ei.

Documentul dat conținea un șir întreg de secțiuni care reflecta atât starea actuală a diferitor componente de mediu, cât și măsurile propuse de a fi realizate până în 2005. În final, el conținea și un compartiment cu indicatorii de bază ai programului, cu termenele concrete când ei trebuie realizați și responsabili în acest sens. Pe deasupra, programul prevedea enumerarea concretă a obiectivelor existente pentru ocrotirea naturii și punerea în funcțiune a unor obiective noi. Printre acestea sunt incluse măsurile de împădurire, de ameliorare a solurilor, de captare a noxelor la obiectele staționare de degajare, introducerea noilor sisteme de purificare a apelor uzate etc. Menționăm că documentul, pe lângă măsurile concrete de protecție a mediului, specifica și alte aspecte importante cum

ar fi dezvoltarea cercetărilor științifice și acțiunile ce țineau de educația și instruirea ecologică. În cadrul acestui program se spunea că statul va acorda și în continuare asistență financiară pentru cercetările științifice în domeniu prin intermediul unor programe naționale (cum ar fi: resursele funciare, resursele acvatic, protecția biologică a plantelor, flora și fauna ș.a). Printre măsurile necesare ce țin de instruirea și educația ecologică se specifica: introducerea Programului de ocrotire a naturii pentru toate instituțiile superioare de învățământ, în curriculumul școlar, crearea unei catedre specializate interuniversitare în domeniu, organizarea pregătirii cadrelor specializate, a doctoranzilor, propaganda ocrotirii naturii în mass-media etc. Este important că programul prevedea, inclusiv, un șir întreg de măsuri ce țineau de consolidarea sistemului de control și măsurare a calității mediului. În acest sens, se preconiza crearea posturilor și stațiunilor de monitorizare a calității mediului, organizarea instituțiilor specializate care ar sistematiza informația dată. Se prevedea, de asemenea, crearea unei baze specializate de date ce ar cuprinde rezultatele acestor monitorizări.

Destul de amplu era compartimentul ce se referea la asigurarea juridică a implementării acestui program. Astfel, el stipula elaborarea și aprobarea Legii cu privire la protecția mediului înconjurător și folosirea rațională a resurselor naturale, dar și continuarea ecologizării legislației referitoare la administrarea publică, la muncă, la agricultură; perfecționarea legislației ce ținea de modul de efectuare a expertizei ecologice; perfecționarea legislației penale, specificând într-o secțiune specială infracțiunile ecologice și ecologizarea legislației sectoriale de mediu ce privește protecția aerului, resursele funciare, flora și fauna etc. Se specifica, de asemenea, ca în regulamentele cu privire la ministere și comitetele de stat să fie incluse obligații referitor la ocrotirea mediului și la folosirea

rațională a resurselor naturale. Programul a fost concretizat în „*Schema teritorială a protecției mediului înconjurător și a folosirii raționale a resurselor naturale ale Republicii Moldova de până în anul 2010*”. Acest document a fost elaborat de Institutul de Proiectări în domeniul Urbanisticii din Kiev și aprobat în 1991 de Departamentul de Stat pentru Protecția Mediului și Resurselor Naturale. Materialele acestei scheme, elaborate de instituții științifice de bază ale republicii, prezintă un interes deosebit în cazul elaborării măsurilor de ameliorare a situației ecologice în republică.

Aici se propunea ca activitățile de protecție a mediului în RM să se bazeze pe principiul autoreglării și autopurificării naturii. Elementul de bază al schemei îl constituia crearea carcasei ecologice a republicii care, conform calculelor efectuate, trebuie să cuprindă până la 33% din tot teritoriul. Carcasa reprezenta o plasă cu celule spațiale (centre biosferice) în cadrul căreia se evidențiază terenuri cu regimuri diferite de folosire a resurselor naturale și de protecție a mediului (rezervații naturale, braniști rezervate, zone de protecție, agrocenoze ș.a.). Concomitent cu crearea carcasei ecologice, în schemă se propuneau măsuri concrete de utilizare rațională și ameliorare a componentelor naturii, de prevenire a degradării, mai cu seamă a resurselor funciare și de ameliorare a calității apelor.

Realizarea schemei era prevăzută în două etape: prima etapă – de stabilizare (până în anul 2000), cea de a doua – de redresare ecologică (până în 2010). La prima etapă o importanță deosebită se acorda unor măsuri de ordin economic, tehnico-științific, legislativ și organizatoric. În acest sens, se propunea: (a) mărirea investițiilor pentru lucrările de protecție a mediului din bugetul național, precum și finanțarea acestei sfere din alte surse necentralizate; (b) sporirea eficienței instalațiilor existente de captare a substanțelor nocive care se degajează în bazinul aerian, a instalațiilor de purificare a apelor uzate, micșorarea

consumului de apă în industrie și agricultură, modernizarea agrotehnicii în sectorul agroindustrial, amenajarea obiectelor existente de prelucrare și depozitare a gunoiului menajer și a deșeurilor industriale; (c) descentralizarea protecției mediului și lărgirea drepturilor organelor autoadministrării locale în utilizarea resurselor naturale și sporirea responsabilității lor în efectuarea măsurilor de protecție a mediului; (d) trecerea la pârgurile economice de protecție a mediului și organizarea utilizării resurselor naturale și (e) definitivarea statutului juridic al schemei, elaborarea mecanismului legislativ și normativ de realizare a ei etc.

Între planurile cu caracter științific, de proiectare și informare, se prevedea: (a) elaborarea proiectului carcasi ecologice a RM; (b) elaborarea cadastrului ecologic al teritoriului RM; (c) organizarea monitoringului ecologic complex; (d) sporirea eficienței măsurilor de educație ecologică a populației, creșterea disciplinei tehnologice și ecologice a lucrătorilor ocupați în industrie, agricultură și energetică pentru asigurarea gradului necesar de ecologizare a economiei naționale.

La cea de a doua etapă se propunea: (a) elaborarea noilor tehnologii de vârf în care erau prevăzute măsurile de ecologizare a producției și micșorarea substanțială a folosirii resurselor naturale, energetice, a forței de muncă, a teritoriilor în industrie, agricultură și energetică la o unitate produsă; (b) proiectarea, construirea și punerea în funcțiune a unor instalații moderne de captare a substanțelor nocive degajate în bazinul aerian și a instalațiilor de purificare a apelor de scurgere pluviale ale localităților etc.

Întrebări pentru autoevaluare

1. Care era specificul PE pe parcursul existenței fostei URSS?
2. Care au fost primele încercări de a formula documente ale PE?
3. Specificați care documente ale PE au fost recomandate pentru a fi elaborate în acel timp și care aspecte trebuiau să includă.
4. Când au fost primele încercări de formulare a documentelor complexe ale PE în RSSM?
5. Prezentați momentele cheie ale Programului Ecologic de lungă durată a RSSM de până în anul 2005.
6. Expuneți stipulările principale le Schemei Complexe Teritoriale de protecție a mediului și utilizării resurselor naturale în RSSM de până în anul 2010.

Capitolul 7. Politicile Ecologice de după obținerea independenței Republicii Moldova

7.1. Dispozitii generale

În condițiile obținerii independenței statale a RM a fost necesară o reformă profundă a PE, care ar fi ținut cont de procesele trecerii la economia de piață și principiile DD. Factorii care trebuiau luați în considerare în formularea unei noi PE erau următorii: privatizarea masivă și trecerea majorității absolute a forțelor de producere în proprietate privată, descentralizarea puterii de stat și reforma teritorial-administrativă, efectuarea reformei agrare, democratizarea societății, integrarea republicii în comunitatea internațională etc. Pe deasupra, în contextul reformelor promovate a apărut necesitatea de a schimba radical instrumentele PE, și în particular: (a) perfecționarea și aplicarea largă a pârghiilor economice ale gestionării protecției mediului; (b) sporirea eficienței ecologice a producției, stimularea producerii ecologice pure și a ME al întreprinderilor; (c) informarea și atragerea publicului în luarea deciziilor ce țin de problemele mediului; (d) fortificarea capacităților locale în promovarea PE; (e) perfecționarea și modificarea bazei normative existente, armonizarea legislației ecologice cu prevederile tratatelor ecologice internaționale, a căror parte este RM și cu cele ale Directivelor din domeniu ale UE; (f) elaborarea și aprobarea planurilor de acțiuni atât în diferite domenii (în special al reducerii poluării, minimalizării riscului ecologic, conservării biodiversității), cât și la diferite niveluri – raionale și locale etc. În același timp, s-a specificat necesitatea de a alinia noua PE cu rigorile DD, printre care pot fi numite: (a) asigurarea judicioasă a dreptului oamenilor la un mediu favorabil de viață și securitatea ecologică; (b) stoparea și revederea politicii utilizării extensive a resurselor naturale; (c) satisfacerea necesităților primordiale pentru muncă, hrană, energie, apă, locuință și asistență medicală pentru toată populația; (d) micșorarea impactului asupra mediului și respectarea legităților dezvoltării biosferei; (e) schimbul modelelor

de consum al resurselor naturale în vederea conservării lor pentru necesitățile generațiilor următoare; (f) restructurarea tehnologică și punerea sub control a riscurilor acesteia; (g) integrarea deciziilor economice cu cerințele protecției mediului înconjurător, conservarea și protecția fondului genetic faunistic și vegetal; (h) reducerea dependenței de resursele energetice fosile, conservarea energiei și trecerea la sursele netradiționale de producere etc. Toți acești factori și principii care au condiționat dezvoltarea noii PE au avut la bază în calitate de forțe motrice reformele promovate în societate, asociate cu tranziția economică, aderarea la multiple tratate ecologice internaționale și integrarea europeană. Anume datorită acestor forțe motrice, PE a căpătat o nouă dimensiune care se află actualmente la baza activităților de protecție a mediului în republică.

Viziunea asupra reformării PE la mijlocul anilor 90 a fost expusă în *Concepția PE la etapa de tranziție economică*, care a fost aprobată la ședința colegiului Departamentului Protecției Mediului Înconjurător în primăvara anului 1995. În ea s-a făcut o încercare de a formula noile căi ale PE, ținându-se cont atât de stadiul reformei economice, cât și de contextul nou al cooperării internaționale. Pentru prima dată, în cadrul lor s-a formulat necesitatea armonizării politicii și cadrului regulatoriu al RM cu cel al UE. Un accent deosebit a fost pus pe necesitatea integrării PE în politica dezvoltării socio-economice și cea sectorială, ceea ce e dictat de implementarea principiilor DD. Către finele anilor 90, odată cu crearea MM, în documentele politice ale RM se conștientizează necesitatea reformării PE, luându-se în calcul imperativele DD. Aceste viziuni au fost incluse în „*Orientările strategice ale dezvoltării socio-economice a RM până în 2008*”, în care, pentru prima dată, se vorbește despre DD a republicii în care, deopotrivă cu problemele economice și sociale, în mod egal sunt tratate problemele ecologice. În plus, un accent deosebit s-a pus pe formularea și aplicarea instrumentelor economice ale PE

și pe necesitatea creării și consolidării FE – a celui național și a celor locale. Așadar, deja în acest răstimp s-au propus nu numai căile de consolidare a lor, dar și de asigurare a unei eficiențe în funcționare, printr-o mai mare transparență în alocarea și utilizarea resurselor financiare acumulate. În continuare, vom expune consecutiv prevederile principalelor documente ale PE din RM, stadiul prezent al integrării PE, obiectivele PE și tendințele actuale ale dezvoltării ei.

7.2. Documentele politice generale și sectoriale de mediu

Fundamentul PE actuale a RM a fost pus prin aprobarea în 1993 a Legii-cadru privind protecția mediului. În baza acestei legi și, în mod special, a *Programului de acțiuni pentru protecția mediului pentru țările Europei Centrale și de Est (ECE)* au fost dezvoltate câteva documente ale PE: *Concepția protecției mediului (1995)*, menționată mai sus, *Planul național strategic de acțiuni în domeniul protecției mediului (1995)* și *Planul național de acțiuni în domeniul protecției mediului (1996)*. Acestea au stat la baza PE a protecției mediului în republică până la începutul anilor 2000, când a fost aprobată o nouă *Concepție a politicii de mediu a RM (2001)*, iar ulterior, două *Programe naționale de asigurare a securității ecologice – inițial pentru anii 2003–2007 și mai apoi pentru anii 2007–2015*.

Concepția protecției mediului (1995) expune destul de clar aspectele prioritare care necesită a fi puse în centrul atenției activității autorităților de mediu și cele cu tangență la mediu, pentru ca în procesul reformărilor radicale ale societății să se efectueze o ecologizare a tuturor ramurilor economiei naționale și o eficientizare a protecției mediului. Astfel, având un caracter general, ea stabilește destul de bine domeniile principale ale PE la etapa tranziției economice și pune un accent pronunțat pe integrarea mediului în reformele economice sau de alt gen la această etapă de dezvoltare a țării. În același timp, concepția dată

reprezintă un document politic fără indicatorii calității mediului sau ai resurselor naturale, care necesită a fi atinși în decursul unui timp concret și fără indicatorii de performanță, sistemul de monitorizare sau raportare a realizării ei.

Planul național strategic de acțiuni în domeniul protecției mediului (1995) poartă un alt caracter, având, în același timp, atât prevederi generale, cât și un șir de programe și acțiuni formulate mai concret, inclusiv și indicatorii ce trebuie atinși pe parcursul implementării lui. El a fost preconizat pentru a fi realizat în câteva etape: (a) identificarea, pregătirea, proiectarea și evaluarea obiectivelor (1995–1996); (b) realizarea obiectivelor propuse pe termeni scurt și mediu (până în 2000) și (c) realizarea obiectivelor pe termen lung (până în anii 2010–2020). Deși documentul are formulări destul de ample, în el nu se specifică mecanismele de implementare în practică și resursele necesare în acest scop. Totodată, conține mai multe acțiuni care țin de alte domenii ale economiei naționale și un număr foarte mare de programe de stat și ramurale, fără însă a lua în considerare disponibilitatea resurselor financiare. Mai mult decât atât, activitățile propuse, în mare măsură, nu țin cont de transformările în societate și de faptul că o bună parte din acele prevederi trebuia deja să fie implementate de sectorul privat, care devine, pe parcursul tranziției economice și al proceselor de privatizare, deținătorul fondurilor de producere. Foarte multe dintre acțiunile propuse nu au fost stipulate în mod concret și nu era clar care ar putea fi volumul de lucru și resursele necesare. De asemenea, documentul duce lipsa unei prioritizări clare a problemelor și acțiunilor propuse și nu se bazează pe analiza costurilor și beneficiilor, fiind în afara posibilităților financiare ale țării. După cum s-a specificat în studiul OCDE din anul 1998, acest document poartă un caracter teoretic și reprezintă un exercițiu academic foarte dificil de implementat.

Planul național de acțiuni în domeniul protecției mediului

(1996), formulat cu asistența BM, reprezintă un document succint și concret în care se identifică acțiunile ce trebuie întreprinse pentru a soluționa problemele prioritare de mediu. El corespunde metodologiei formulării unor astfel de documente, care au fost pregătite pentru mai mult de 50 de țări din lume cu ajutorul instituției respective. În acest sens, s-a propus ca, în primul rând, să fie întreprinse acțiunile de la care se așteaptă cele mai înalte beneficii nete sociale. Rste evident însă că nu toate măsurile de felul acesta pot fi realizate în viitorul apropiat. Așadar, s-a propus ca accentul să fie pus pe intervențiile care pot fi realizate în limita posibilităților financiare și instituționale din republică.

Odată cu modificările din societate și cu rezultatele primelor etape ale tranziției economice, s-a considerat necesar de a accepta o nouă *Concepție a PE în RM (2001)* (documentele adoptate după anul 2000 sunt prezentate în *Anexa 1*). Fiind adoptată de Parlamentul RM, această Concepție rămâne a fi declarativă, fără a avea scopuri și obiective clare și cu termene concrete de realizare. Totodată, ea prevede mai multe domenii ale PE ce necesită o atenție deosebită în viitor, și anume: (a) perfecționarea sau modificarea sistemului de finanțare de stat a protecției mediului, avându-se în vedere că de la bugetul de stat vor fi finanțate programe și proiecte naționale, precum și activitatea organelor de mediu, iar alte lucrări – din resursele agenților economici, bugetele locale și fondurile ecologice; (b) efectuarea operațiilor bugetare clare și transparente de finanțare a activităților de mediu; (c) promovarea unor proceduri analitice de evaluare a costurilor, beneficiilor și riscurilor, în scopul estimării eventualelor consecințe ale deciziilor; (d) stabilirea unei rețele de monitoring al mediului, finanțată de la bugetul de stat și (e) perfecționarea evidenței de stat a resurselor naturale și asigurarea veridicității ei. Un accent deosebit în documentul dat se pune pe consolidarea cadrului instituțional în domeniu, prin revederea sferei de competență și reorganizarea structurală a

instituțiilor de mediu, perfecționarea mecanismelor economice, trecerea de la pârghiile administrative de gestionare a protecției mediului la cele economice, la autoobligatii, autocontrol, automonitoring etc. Alături de specificarea noilor accente în PE, acest document stipulează un șir de obiective concrete cum ar fi crearea Parcului Național „Orhei” și a Rezervației biosferei „Prutul de Jos” etc. Evident că documentul dat, având un caracter mai mult conceptual, nu specifică sursele financiare și termenele de realizare a acestor activități.

Practica protecției mediului și situația ecologică în anii 2000 au condiționat ulterior necesitatea adoptării unor noi documente ale PE cu caracter concret și imperativ. În acest sens, în 2003, apoi în 2007, au fost aprobate de GRM două *Programe naționale de asigurare a securității ecologice*. Dacă primul program poartă un caracter destul de general, fără a respecta rigorile unor astfel de documente, atunci programul din 2007 (care a fost stabilit pentru anii 2007–2015) este mult mai bine formulat și conține atât prioritățile de bază ale PE în acest timp, cât și un plan concret de acțiuni ce țin, mai ales, de consolidarea cadrului instituțional în domeniu, formularea noilor acte regulatorii și revederea celor vechi în domeniu, formularea și aplicarea stimulentei și mecanismelor economice ale protecției mediului etc. De asemenea, sunt prevăzute un șir de activități concrete de ameliorare a situației ecologice: colectarea și distrugerea substanțelor POP, construcția sau îmbunătățirea poligoanelor de depozitare a deșeurilor, reabilitarea sistemelor de apeduct și canalizare, conservarea biodiversității în unele rezervații naturale etc.

Documentul PE a RM, *Strategiei de mediu și Planul de acțiuni pentru implementarea acesteia*, care este actual în vigoare, a fost adoptat în anul 2014 pentru o perioadă de 10, până în anul 2023. Viziunea Strategiei are drept premisă reforma implementată în sectorul protecției mediului, astfel încât să funcționeze un

sistem instituțional, administrativ și de management de mediu ajustat la rigorile UE, care să asigure durabilitatea mediului și creșterea calității factorilor de mediu. După cum este stipulat în document, scopul de bază a Strategiei este de a garanta populației RM dreptul la un mediu durabil nepoluat și sănătos, în armonie cu dezvoltarea economică și bunăstarea socială. Pentru realizarea acestui scop este necesar de a crea un sistem eficient de management de mediu, care să contribuie la creșterea calității factorilor de mediu și să asigure populației dreptul la un mediu natural curat, sănătos și durabil. Documentul specifică un șir de obiective particulare și indicatori-țintă pentru diferite sectoare de mediu, printre care sunt următoarele: (1) asigurarea condițiilor de bună guvernare și eficientizarea potențialului instituțional și managerial în domeniul protecției mediului pentru atingerea obiectivelor de mediu; (2) integrarea principiilor de protecție a mediului, de DD și dezvoltare economică verde, de adaptare la schimbările climatice în toate sectoarele economiei naționale; (3) sporirea nivelului de cunoștințe privind protecția mediului în rândul elevilor, studenților și angajaților cu cel puțin 50% până în anul 2023 și asigurarea accesului la informația de mediu; (4) reducerea impactului negativ al activității economice asupra mediului și îmbunătățirea măsurilor de prevenire a poluării mediului; (5) crearea sistemului de monitoring integrat și control al calității mediului; (6) asigurarea utilizării raționale, protecției și conservării resurselor naturale prin: (I) îmbunătățirea calității a cel puțin 50% din apele de suprafață și implementarea sistemului de management al bazinelor hidrografice; (II) asigurarea accesului, până în anul 2023, a circa 80% din populație la sistemele și serviciile accesului sigure de alimentare cu apă și a circa 65% la sistemele și serviciile de canalizare; (III) îmbunătățirea calității solurilor și reconstrucția ecologică a terenurilor degradate, afectate de alunecări și a fâșiilor de protecție a terenurilor agricole în proporție de 100%;

(IV) gestionarea durabilă și protecția resurselor minerale utile; (V) extinderea suprafețelor de păduri până la 15% din teritoriul țării și a ariilor naturale protejate de stat până la 8% din teritoriu, precum și asigurarea managementului eficient și durabil al ecosistemelor naturale; (7) crearea sistemului de management integrat al calității aerului, reducerea emisiilor de poluanți în atmosferă cu 30% până în anul 2023 și a gazelor cu efect de seră cu cel puțin 20% până în anul 2020, comparativ cu scenariul liniei de bază; (8) crearea sistemelor integrate de gestionare a deșeurilor și substanțelor chimice, care să contribuie la reducerea cu 30% a cantităților de deșeuri depozitate și creșterea cu 20% a ratei de reciclare până în anul 2023.

Deoarece anul 2023 este ultimul din perioada pentru care a fost adoptată Strategia în cauză, MM a inițiat elaborarea unei nou document, - *Strategiei de mediu până în anul 2033*. Acesta va fi documentul de politici-cadru pentru domeniul protecției mediului care va include obiectivele și prioritățile naționale pentru următorii zece ani în mai multe subdomenii. În special, proiectul se va referi la bună guvernanta de mediu, prevenirea poluării mediului, protecția aerului atmosferic, gestionarea durabilă și protecția resurselor de apă, a resurselor de sol, a resurselor minerale utile, a biodiversității și ecosistemelor naturale (păduri, zone umede, arii naturale protejate de stat etc.). De asemenea, proiectul va face referiri și la gestionarea integrată a deșeurilor și substanțelor chimice, la biosecuritatea, atenuarea și adaptarea la efectele schimbărilor climatice. Se prevede că strategia va sta la baza dezvoltării programelor și planurilor de acțiuni pentru subdomeniile consemnate, care urmează a fi implementate în scopul asigurării obiectivelor acesteia și garantării unui nivel înalt de protecție a mediului, a sănătății umane și o ameliorare a calității vieții și a mediului înconjurător în RM.

Concomitent cu documentele PE generale, pe parcursul ultimilor 2-3 decenii au fost adoptate și un șir întreg de documente

ale PE sectoriale (prezentate în *Anexa 2*), - cu referință la majoritatea componentelor de mediu, cât și al diferitor substanțe și activități cu impacte semnificative de mediu, - strategii, planuri de acțiuni și programe în domeniul mediului, care acoperă cele mai importante probleme ce țin atât de prevenirea poluării mediului și asigurarea securității ecologice, cât și de utilizarea resurselor naturale și conservarea naturii. La aceste documente vom face trimitere și vom expune succint stipulărilor lor în capitolele ce urmează, - aici însă este nevoie de a face unele concluzii generale privind calitatea și eficiența acestor documente.

7.3. Evaluarea calității documentelor politicii ecologice

Dacă ne referim la calitatea documentelor adoptate atunci putem menționa că acestea au fost aprobate la cel mai înalt nivel, - fie la nivelul parlamentului, fie al guvernului, având un suport politic major. În toate aceste documente, cu o detaliere mai mare sau mai mică, este stipulată integrarea politicilor de mediu în strategiile sectoriale și este prevăzută elaborarea strategiilor sectoriale pentru implementarea programelor de mediu specifice. Analiza acestor documente demonstrează faptul că ele au purtat un caracter diferit, condiționat de mai mulți factori: caracterul documentului ca atare (concept, strategie sau plan de acțiuni), timpul adoptării, actorii implicați în formularea documentului etc. Desigur, documentele ce țin de formularea concepțiilor și strategiilor în domeniu au un caracter mai general, comparativ cu planurile de acțiuni, care, în unele cazuri, sunt foarte detaliate și includ toate aspectele unor astfel de documente, până și detaliile surselor de finanțare și datele concrete de executare. Este de remarcat că multe din aceste documente, dar mai ales din domeniile: biodiversității, deșertificării, substanțelor POP, al stratului de ozon, al managementului durabil al chimicalelor – au fost formulate cu asistența secretariatelor convențiilor respective și cu asigurarea financiară a FEG. În acest proces s-a luat în calcul

experiența internațională și instrucțiunile metodice pentru formularea unor astfel de documente, iar uneori au participat și experți internaționali în materie. În felul acesta, documentele respective, în mare măsură, corespund rigorilor internaționale.

Analiza caracterului acestor documente pe parcursul anilor ne oferă posibilitatea de a concludă că, între timp, s-a acumulat experiența națională în formularea documentelor politice ecologice, mai cu seamă a planurilor naționale într-un domeniu sau altul și, respectiv, documentele date capătă un caracter bine definitivat cu specificarea atât a obiectivelor concrete, cât și a responsabilităților, a termenelor și surselor de finanțare, cu indicarea mecanismelor de monitorizare și evaluare. O altă tendință pozitivă constă în faptul că, în procesul formulării lor, se asigură o transparență tot mai mare. Dacă principiul transparenței și participării au fost comune documentelor redactate cu asistența internațională, atunci în prezent aceste principii încep a fi pe larg aplicate și în cazul elaborării documentelor naționale, fără o astfel de asistență. Astfel, ultimele documente sunt redactate cu participarea tuturor părților interesate, inclusiv a comunității ONG-urilor din domeniu, proiectele lor fiind puse pe paginile web, pentru a asigura accesul la ele și pentru a oferi posibilitatea publicului larg de a face comentarii și a înainta propunerile necesare.

Evaluarea generală a documentelor politicii de mediu din RM permite a evidenția un șir de carențe la care este necesar de a atrage atenția pe viitor: (a) majoritatea documentelor nu se bazează pe estimările economice, iar identificarea acțiunilor ce trebuie întreprinse nu sunt bazate pe analiza cost-beneficiu sau pe alte tehnici în domeniu. Ca rezultat, o parte din documentele specificate mai sus cuprind liste extinse de acțiuni, multe din care nu sunt fezabile și nu pot fi implementate în contextul stării financiare din țară; (b) practic, toate documentele nu identifică prioritățile problemelor sau aspectelor ecologice ori stabilirea priorităților este foarte subiectivă și nu se bazează pe aplicarea

tehnicilor respective în acest scop (analiza riscurilor, evaluarea costurilor daunelor ecologice, analiza multicriterială etc.); (c) documentele sunt formulate fără a se asigura pe deplin principiul participativ și al identificării opiniei tuturor părților interesate. Pe fundalul unei tendințe de atragere a publicului larg în formularea documentelor PE, în acest proces nu se asigură identificarea opiniei în special a păturilor sociale vulnerabile, aplicându-se în fond numai crearea accesului la proiectele de documente prin intermediul Internetului, fără a se organiza chestionare sociale și consultări anume cu cei care pot fi afectați de noile documente politice; (e) obiectivele de mediu în mare măsură nu sunt armonizate cu cele sociale și economice și nu reflectă potențialul țării de a susține atingerea lor; (f) în mai multe documente (îndeosebi în cele mai timpurii) nu sunt specificați indicatorii de performanță și sistemul monitorizării implementării lor, inclusiv procedura modificării lor în contextul schimbărilor socio-economice; (g) instrumentarul propus pentru realizarea obiectivelor de mediu nu este analizat sub aspectul eficienței lui etc. În majoritatea cazurilor, la acest capitol sunt prezentate estimări generale în ce privește cheltuielile, fără însă a da o descifrare pentru acțiunile concrete și sursele de finanțare. Ca rezultat, documentele adoptate nu sunt, de regulă, fezabile și se implementează numai la nivelul de 20–30%.

Caracterul diferit al acestor documente se explică și prin faptul că în rRM nu a existat un act regulativ ce ar specifica cerințele către redactarea și adoptarea documentelor politice. Un astfel de act a fost aprobat în 2007 iar apoi reactualizat în anul 2020¹, în care s-au stabilit regulile de redactare și cerințele

¹ Hotărârea GRM nr. 33 din 11.01.2007 cu privire la regulile de elaborare și cerințele unificate față de documentele de politici: <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=319904&lang=1>; HOTĂRÂRE Nr. 386 din 17-06-2020 cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice. Publicat : 26-06-2020 în Monitorul Oficial Nr. 153-158 art. 509.

către documentele de politici publice – concepții, strategii, programe și planuri de acțiuni. Printre dezideratele de bază față de elaborarea lor este cel de alcătuire a câteva scenarii posibile de implementare, cu includerea analizei SWOT, iar ca urmare a consultărilor va fi aleasă politica optimă. Este important că documentul specifică, de asemenea, necesitatea, în procesul de elaborare și coordonare a politicilor, prin implicarea tuturor factorilor interesați (acumularea informației complexe, recurgerea la diverse sugestii de perfecționare a documentului, estimarea riscurilor și impacturilor), a asigurării transparenței în elaborarea documentului respectiv. Mai mult decât atât, conținutul actelor de politici trebuie să fie însoțit de analiza de impact pentru variantele posibile ale implementării, efectuată până la demararea procesului, care, în funcție de domeniul vizat, va evalua aspectele de impact economic (inclusiv financiar), social, ecologic etc. Analiza de impact poate include, de asemenea, aprecierea riscurilor de menținere a situației existente și precizarea gradului de urgență al schimbărilor propuse.

Apariția actului respectiv, în mare măsură, a contribuit la sporirea calității documentelor, fapt ce poate fi confirmat prin compararea actelor adoptate în anii 2010–2012 cu cele anterioare. În același timp, deși documentul în cauză specifică necesitatea ca ministerele de resort să pregătească regulat rapoarte intermediare și finale ale rezultatelor implementării, această prevedere nu se realizează în practică sau se înfăptuiește la un nivel jos. Astfel, problema analizării atât a rezultatelor, cât și a efectelor documentelor politice ecologice adoptate rămâne a fi una dintre sarcinile prioritare în fața MM – de rând cu alte instituții responsabile. O astfel de analiză ar oferi posibilitatea nu numai de a vedea succesele în realizarea scopurilor și obiectivelor propuse, dar și de a trage învățămintele necesare și de a formula corectivele în acest sens.

7.4. Integrarea Politicii Ecologice în politicile de dezvoltare și sectoriale

Este cunoscut faptul că eficiența PE depinde în mare parte de integrarea ei în politicile de dezvoltare socio-economică și în cele sectoriale. În acest sens, am încercat să efectuăm o analiză atât a prevederilor documentelor politice de dezvoltare a republicii, cât și a principalelor documente sectoriale adoptate în RM pe parcursul ultimelor două decenii. Dificultățile socio-economice și instabilitatea politică au condus la faptul că în aceste două decenii după independență au fost formulate numai trei documente politice ce țin de dezvoltarea republicii: *Strategia de creștere economică și reducere a sărăciei (formulată cu asistența BM) (SCERS)*, *Strategia Națională de Dezvoltare (SND) pentru anii 2008–2011, pentru anii 2012–2020, pentru anii 2016–2030, și, actualmente – Legea privind aprobarea Strategiei Naționale de Dezvoltare Moldova Europeană 2030*. Odată cu adoptarea la Conferința ONU de la Rio-de-Janeiro din 2012 a Raportului Viitorul pe care ni-l dorim în care se reconfirmă adeziunea DD, dar și se specifică necesitatea constituirii unei economii verzi, RM începe a promova tot mai intens aceste doctrine și în anul 2018 adoptă un *Program național special pentru promovarea economiei verzi*, la care ne vom referi mai jos. Anterior, a fost o încercare de a elabora *Strategia DD*, care însă a rămas la nivelul unui proiect neaprobat oficial, deși reprezintă o primă încercare de a formula o strategie de dezvoltare comprehensivă, în baza principiilor adoptate încă în 1992 la Conferința de la Rio.

Documentele date, scopurile, obiectivele lor globale, cele de mediu și acțiunile prioritare de mediu ale lor sunt expuse în *Anexa 3*.

Proiectul Strategiei DD din anul 2000 a fost formulată cu asistența PNUD din RM și reprezintă un document complex care încearcă să stabilească direcțiile strategice ale dezvoltării socio-economice a țării în contextul menținerii capitalului lui natural.

A fost pregătită sub egida Președinției RM, cu participarea unui număr impunător de oameni de știință de la instituții de cercetare și ONG-uri. Colaborarea în acest proces a reprezentanților instituțiilor guvernamentale a fost limitată în mare măsură, fapt condiționat de criza politică internă în acest timp și de conflictul dintre GRM și Președinție. Strategia dată a rămas un document ce nu a fost legat de prioritățile GRM, stabilind numai viziunile strategice de dezvoltare. Problematika mediului s-a focusat asupra reformării radicale și a perfecționării sistemului ME, fără a specifica scopuri și obiective concrete ecologice.

La începutul anilor 2000 se inițiază formularea unei Strategii de reducere a sărăciei în republică, ce a fost inițiată sub presiunea BM și a FMI – instituții care au condiționat necesitatea alcătuirii unui astfel de document pentru asistența financiară ce putea fi oferită de aceste instituții. Primul document de acest gen a fost elaborat în 2000, fiind denumit *Strategie preliminară*. Ulterior, în baza acestui act și a unei analize detaliate, a fost adoptată Strategia de creștere economică și reducere a sărăciei. Fiind formulată cu asistența BM și în corespundere cu ghidul acestei instituții, strategia dată este mult mai echilibrată, pragmatică și conține indicarea acțiunilor prioritare care au fost corelate cu potențialul de resurse disponibile ale țării și cu potențialul asistenței preconizate din partea BM, FMI și a donatorilor bilaterali. Ea specifică obiectivele-țintă și mecanismul desfășurat de monitorizare și evaluare a performanțelor implementării documentului respectiv. În domeniul mediului, strategia dată precizează nu numai sectoarele și problemele ecologice prioritare (degradarea solurilor și reducerea productivității lor, poluarea apelor și problema asigurării cu apă potabilă calitativă; managementul deșeurilor și al chimicalelor), dar și activitățile ce trebuie întreprinse pe termen scurt și mediu (conservarea solului, extinderea ariilor împădurite, construcția și reabilitarea sistemelor de aprovizionare cu apă potabilă, distrugerea POP)

și pentru perfecționarea sistemului ME. Este important de menționat și faptul că documentul conține unele obiective-țintă în domeniul împăduririlor și al conservării diversității biologice.

SCERS a stat la baza *Strategiei naționale de dezvoltare a republicii pe anii 2008–2011*, care în fond a reconfirmat scopurile și obiectivele specificate în strategie, ce au fost implementate doar parțial. Acest document, deopotrivă cu problemele și acțiunile prioritare indicate în strategia consemnată, completează problematica ecologică cu noi domenii cum ar fi hazardurile naturale, apele transfrontaliere și eficiența energetică. În felul acesta, se propun noi acțiuni precum ar fi perfecționarea monitoringului ecologic, inclusiv al apelor transfrontaliere, perfecționarea și sporirea eficienței controlului ecologic de stat, conștientizarea ecologică a populației și atragerea ei în luarea deciziilor de mediu.

În 2012, Parlamentul RM a adoptat o nouă *Strategie națională de dezvoltare „RM 2020”*, în care se specifică că este necesară schimbarea propriu-zisă a modelului de creștere economică, și anume: necesitatea renunțării la modelul de creștere bazat pe consumul alimentat de remitențe în favoarea unui model dinamic bazat pe atragerea investițiilor străine și locale, precum și pe dezvoltarea industriilor exportatoare de bunuri și servicii. Deși strategia dată nu conține niciun obiectiv de mediu, obiectivul 5 care ține de „diminuarea consumului de energie prin sporirea eficienței energetice și utilizarea surselor regenerabile de energie” are concomitent și efecte indirecte de mediu.

O analiză aprofundată a acestui document permite de a trage concluzia că, deși în el nu sunt specificate obiective de mediu, se pune un accent pronunțat pe sporirea productivității și eficienței economiei naționale, domenii cu efecte multiple indirecte ecologice. După cum se constată în raportul RM prezentat la Conferința de la Rio+20, analiza economică a

SND „RM 2020” sugerează o concluzie îngrijorătoare – fără un efort serios în vederea schimbării paradigmei de dezvoltare, în următorii 10 ani potențialul creșterii va fi limitat la un nivel anual maxim de la 4,5 până la 5%. Pentru a asigura o sporire mai mare, se impune adoptarea unei abordări complet diferite de dezvoltare a politicilor de creștere, care ar fi concomitent mai cuprinzătoare socialmente, mai puțin intensive în utilizarea resurselor.

SND „Moldova 2030” are în centrul său obiectivul strategic major centrat pe *calitatea vieții*, ceea ce implică o definire clară a dimensiunilor acesteia, identificare a principalilor factori determinanți și actori ai schimbării și atribuire a unui set de indicatori statistici pentru măsurarea tendințelor recente, situației actuale, perspectivelor de dezvoltare și ȳintelor pertinente pentru intervenȳiile strategice. Pentru SND „Moldova 2030” sa propus utilizarea unui concept al calității vieții care include 10 obiective relevante. Acest concept este în mod standard utilizat în UE pentru măsurarea calității vieții. Aceste zece dimensiuni „acoperă” aspectele fundamentale ale vieții omului.

Obiectivul 10 (Asigurarea dreptului fundamental la un mediu sănătos și sigur) afirmă ca calitatea bună a mediului, precum și disponibilitatea resurselor naturale necesare pentru existența vieții sunt o precondiție pentru sănătatea populației, creșterea nivelului de trai, atragerea investițiilor, dezvoltarea sectorului economic și bunăstarea societății. Printre aspectele principale care acest document se focusează sunt: (a) îmbunătățirea calității apei, a aerului și a solurilor; creșterea durabilă a suprafeței pădurilor și a ariilor protejate; (b) asigurarea consumului responsabil al resurselor naturale; (c) tranziția activă spre economia verde și circulară; (d) asigurarea rezistenței la schimbările climatice, prin reducerea riscurilor legate de schimbările climatice.

Pentru a asigura un mediu sănătos și sigur, sunt prevăzute următoarele priorități: (I) educarea poluării apelor și eliminarea impactului substanțelor chimice asupra mediului

și sănătății populației, prin dezvoltarea unui sistem integrat de management al acestora. (II) finanțarea prioritară a elaborării soluțiilor tehnologice adaptate sistemului agricol național, pentru reducerea eroziunii și degradării solului. (III) crearea sistemelor integrate de gestionare a deșeurilor, prin dezvoltarea infrastructurii și a serviciilor necesare. (IV) crearea sistemului de management integrat al calității aerului, reducerea emisiilor de poluanți în atmosferă și a gazelor cu efect de seră. (V) modernizarea parcului auto, prin introducerea taxei de mediu diferențiate, în funcție de nivelul de poluare. (VI) stabilirea unei platforme de sprijin pentru economia circulară, care va include sistemul de cercetare și suport pentru transfer tehnologic și inovare. (VII) consolidarea colaborării cu Ucraina și România, pentru asigurarea funcționării ecologice a Complexului Hidrotehnic Nistean și a Nodului Hidrotehnic Costești-Stânca. (VIII) elaborarea și realizarea proiectelor „Curățarea albiei râului Bâc și de reabilitare a lacului Beleu din cadrul Rezervației Naturale „Prutul de Jos”, cu scopul prevenirii riscului la inundații și a eroziunii malurilor. (IX) elaborarea și realizarea Proiectului Național „Construcția și reabilitarea sistemelor de canalizare și stațiilor de epurare în toate localitățile cu un număr mai mare de 15 mii de locuitori”. (X) implementarea programului național de împădurire și extinderea cu cel puțin 100 000 ha a suprafețelor împădurite. (XI) reducerea barierelor administrative și crearea mecanismelor de subvenționare pentru înființarea de plantații forestiere pe terenuri private. (XII) crearea unor ecosisteme forestiere înalt productive și stabile, prin respectarea principiilor-cheie de durabilitate.

Un alt document important al politicii dezvoltării social-economice a republicii, focusat anume asupra DD a fost *Programul de promovare a economiei „verzi” în Republica Moldova pentru anii 2018-2020*, adoptat în anul 2018. El se bazează pe prevederile Declarației finale a Conferinței Națiunilor Unite privind DDD

„Viitorul pe care ni-l dorim” (Rio de Janeiro, 20-22 iunie 2012) și prevederile Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2020”, aprobată în 2012. Documentul specifică scopul lui care este de a promova implementarea principiilor economiei „verzi” în RM în armonie cu dezvoltarea economică și bunăstarea socială. De rând cu aceasta, el prevede că până în anul 2020 vor fi depuse eforturi pentru realizarea lui, fapt ce va asigura dezvoltarea capacităților necesare ale tuturor celor implicați în activitățile planificate, prin implementarea până în anul 2020 a următoarelor obiective specifice:

(1) asigurarea condițiilor de bună guvernare și consolidarea potențialului instituțional și de management în domeniul promovării economiei „verzi” cu 30% la nivel național;

(2) asigurarea promovării măsurilor de implementare a principiilor economiei „verzi”, astfel încât 17% din consumul final brut de energie să provină din surse regenerabile și eficiența energetică să fie îmbunătățită cu 8,2%;

(3) asigurarea ecologizării a circa 30% din întreprinderile mici și mijlocii prin suport adecvat în implementarea principiilor economiei „verzi”;

(4) asigurarea promovării agriculturii ecologice prin implementarea principiilor economiei „verzi” și extinderea suprafeței de teren agricol utilizat pentru agricultura ecologică cu circa 20%;

(5) reducerea poluării aerului cu 30% prin dezvoltarea transportului durabil;

(6) asigurarea promovării măsurilor de implementare a principiilor economiei „verzi” în domeniul construcțiilor cu 15%;

(7) asigurarea a implementării principiilor de eficientizare a resurselor și producere mai pură în circa 30% din întreprinderi și organizații;

(8) asigurarea ca cel puțin 15% din toate achizițiile publice

să corespundă criteriilor de achiziții durabile;

(9) sporirea nivelului de cunoștințe privind economia „verde” și DD în rândul elevilor și studenților cu cel puțin 30%;

(10) creșterea nivelului de sensibilizare a publicului privind economia „verde” și dezvoltarea durabilă cu cel puțin 30%;

(11) crearea sistemului de monitorizare a indicatorilor creșterii „verzi”.

Un accent impotant este pus pe aspectele ce țin de schimbările clitaice, stipulând un șir de acțiuni pentru sectorul energetic. Astfel Programul prevede *...Asigurarea, până în anul 2020, a promovării măsurilor de implementare a principiilor economiei „verzi”, astfel încât 17% din consumul final brut de energie să provină din surse regenerabile și eficiența energetică să fie îmbunătățită cu 8,2%, - acțiuni care necesită a fi întreprinse prin promovarea mecanismelor legii privind promovarea utilizării energiei din surse regenerabile și realizarea Planului național de acțiuni în domeniul energiei din surse regenerabile pentru anii 2013-2020, precum și prin următoarele acțiuni concrete: (1) elaborarea indicatorilor de eficiență energetică; (2) elaborarea datelor statistice vizând consumul de energie; (3) stabilirea noilor criterii de performanță pentru eficiența energetică a clădirilor; (4) promovarea producerii de energie din surse regenerabile (solară, eoliană), inclusiv din biomasă (din agricultură, silvicultură); (5) promovarea panourilor solare pentru generarea energiei electrice pentru gospodării și instituții publice; (6) reducerea pierderilor de căldură în perioada rece a anului prin izolarea termică a clădirilor vechi și a celor nou-construite.*

Deși am putea concluda ca acest Program este un document foarte bine formulat și cu obiective și indicatori concreți, sistemul de evaluare și monitorizare a lui este reflectat destul de vag și în termeni generali. Se specifică că în cadrul procesului de monitorizare urmează a fi elaborate rapoarte

anuale de monitorizare, care vor include informații cu privire la implementarea indicatorilor stabiliți pentru fiecare acțiune. La sfârșitul celor trei ani, la expirarea termenului de implementarea acțiunilor din Program, vor fi elaborate rapoarte de progres și evaluare finală, care vor evalua impactul activităților realizate în perioada respectivă și nivelul de implementare a obiectivelor stabilite. MM va elabora raportul anual privind implementarea Programului și îl va prezenta Guvernului spre informare, până la data de 1 aprilie. Pe baza acestui raport, vor fi planificați pașii următori cu privire la implementarea economiei „verzi”. La aparență aceste stipulări par a fi cele care ar asigura implementarea și raportarea Programului, deși, în realitate publicul larg așa și nu este informat despre progresele realizării lui. Am putea presupune că dificultățile cu care s-a confruntat RM, inițial legate de pandemia Covid 19 iar cu începere din februarie 2022 legate de războiul început de către Federația Rusă asupra Ucrainei au generat complicații majore, fapt ce a perturbat esențial implementarea Programului. La momentul lunii august 2023 MM a pregătit Proiectul unui nou Program de promovare a economiei verzi și circulare pentru 2024-2028. În proiectul Programului au fost incluse prioritățile MM și ale Ministerului Dezvoltării Economice și Digitalizării în domeniul economiei verzi și circulare.

Ultimul document al dezvoltării social economice, care a fost adoptat în 2022 este *Legea RM privind Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030”*. Acesta reprezintă un document național de viziune strategică pe termen lung, care indică direcțiile de dezvoltare a țării și a societății și care adaptează prioritățile, obiectivele, indicatorii și țintele angajamentelor internaționale asumate de RM cu contextul național, în special Acordul de Asociere RM – UE și angajamentele care derivă din statutul de țară-candidat pentru aderarea la UE, inclusiv Agenda pentru DD 2030. El propune o viziune de dezvoltare centrată pe

om, având la bază concluzia ca urmare a implementării Strategiei naționale de dezvoltare precedente, „Moldova 2020”, conform căreia acest document de planificare strategică trebuie să adopte o abordare holistică privind dezvoltarea umană (în schimbul centrării excesive pe obiective înguste de dezvoltare economică). Conform acestei viziuni, omul este beneficiarul, nu resursa ori instrumentul dezvoltării, iar însăși dezvoltarea presupune un conținut tangibil de creștere a bunăstării. Una din condițiile dezvoltării umane este asigurarea calității mediului, obiectiv care are o reflectare deplină în acest document. Documentul accentuează faptul că SND este contribuția RM la realizarea Agendei pentru dezvoltare durabilă 2030, adoptată de țările membre ale ONU în septembrie 2015. Astfel, SND transpune țințele, în special cele considerate acceleratori ai dezvoltării, și indicatorii Agendei 2030, ajustați potrivit contextului național al RM.

Cu referire la domeniul mediului SND 2030 are un obiectiv special, - Obiectivul 10 Asigurarea unui mediu sănătos și sigur care cuprinde câteva obiective specifice (I) *Îmbunătățirea calității apei, aerului și a solurilor*. (II) *Creșterea durabilă a suprafeței pădurilor și ariilor protejate*. (III) *Asigurarea unui consum responsabil al resurselor naturale*. (IV) *Tranziția activă spre economia verde și circulară*. Aceste obiective sunt racordate la câteva ținte strategice cuprinse în ODD, la care a aderat și RM, - (a) asigurarea rezistenței la schimbările climatice prin reducerea riscurilor legate de schimbările climatice (ODD 13.1); (b) reducerea poluării apelor, inclusiv prin activități terestre (ODD 14.1); (c) combaterea degradării solurilor (ODD 15.3); (d) integrarea valorilor biodiversității în politici (ODD 15.9); (e) implementarea managementului durabil al pădurilor și creșterea împăduririi și reîmpăduririlor (ODD 15.2).

SND 2030 specifică că obiectivul de îmbunătățire tangibilă a calității componentelor mediului va fi atins prin promovarea

activă a principiului „poluatorul plătește” și prin impunerea internalizării efectelor negative ale activităților economice, inclusiv printr-o taxare și impozitare corectă, dar și prin subvenționarea practicilor prietenoase mediului. Integrarea măsurilor și a principiilor economiei circulare în procesele de producție din ramurile economiei naționale va contribui la îmbunătățirea calității mediului și, respectiv, a nivelului de trai al populației RM. Vor fi susținute ideile, soluțiile și proiectele inovative de gestionare integrată a deșeurilor. Aceasta va permite o reală decuplare a creșterii economice de degradarea mediului. Totodată, va fi promovată încurajarea și implicarea activă în eforturile de colaborare dintre Guvern și organizațiile angajatorilor și ale angajaților, cu sprijinul organizațiilor internaționale, pentru a încorpora în mod eficient politici care să permită o tranziție către un mediu durabil.

Documentul specifică un șir de acțiuni concrete care vor asigura atningerea obiectivelor propuse. Totalitatea acestora, inclusiv cele ce se referă la sectorul silvic (evidențiat separat în document) sunt expuse în *Anexa 3*.

Dacă am efectua o scurtă recapitulare a integrării mediului în documentele politice de dezvoltare, am putea spune că ea are un caracter oscilatoriu. Dacă în Proiectul Strategiei DD aspectele mediului erau destul de superficial tratate și mai mult la un nivel declarativ (în calitate de capital natural ce reprezintă un obiectiv important al DD), fără a avea cuantificate valorile lui în contextul dezvoltării republicii, atunci în SCERS și în SND din 2008–2011 problematica mediului devine o parte importantă a documentelor date, iar aspectele ecologice sunt, în mare măsură, integrate în politicile și acțiunile sectoriale (energetică, agricultură, industrie ș.a.). Ulterior, în primele două documente ale SND, mediul practic dispare, aspectele lui fiind numai indirect concepute, - și acest lucru se produce pe fundalul când aceste dcoumente deși nu stipulează obiective și acțiuni de mediu, dezvoltarea țării este orientată spre

o economie verde, cu o mai mare eficiență în utilizarea resurselor și a energiei. Programul promovării economiei verzi este deja un document mult mai constructiv și cu o reflectare a problematicii mediului destul de extinsă, mult mai concret și mai complex, bazat anume pe abordările integrative ale DD, cuprinzând obiective concrete și indicatori țintă pe cele mai importante domenii ale economiei naționale. Situația se schimbă radical în actuala SND 2030, care deja, la compartimentul de mediu devine mult mai concret, prezentând o viziune mult mai progresistă, cu specificare nu numai a obiectivelor ci și a indicatorilor-țintă, care vor fi realizați către finalul perioadei de acțiune a documentului.

Pe parcursul anilor de după obținerea independenței RM, în toate sectoarele economiei naționale au fost aprobate documente și strategii sectoriale de dezvoltare care într-o formă sau alta au integrat cerințele de mediu.

Luând în calcul faptul că în procesul de privatizare apar o multitudine de probleme ce țin de răspunderea proprietarului nou pentru poluarea mediului, în *Legea privind programul privatizării pentru anii 1997–1998* au fost incluse câteva articole care stipulează necesitatea reglementării răspunderii pentru poluarea anterioară. Astfel, în articolul 4 al legii date, în afară de alte obiective ale privatizării patrimoniului public, există și un punct (e) intitulat „evaluarea impactului funcționării întreprinderilor asupra mediului înconjurător”. Concomitent, în articolul 23 al aceleiași legi, se spune că la reorganizarea întreprinderii în societate (societăți) pe acțiuni, Comisia de privatizare prezintă Ministerului Privatizării și Administrării Proprietății de Stat printre alte documente și avizul privind impactul funcționării asupra mediului înconjurător și restricțiile stabilite de organele de protecție a mediului, inclusiv cele ce țin de utilizarea terenului.

Printre domeniile în care cerințele de mediu au avut și au o integrare mai pronunțată este sectorul energetic. Astfel, încă în

2003 a fost aprobat *Programul național de conservare a energiei pentru anii 2003–2010*, care a avut obiective concrete: stabilirea domeniilor prioritare în conservarea energiei și reducerea anuală către 2010 a intensității energetice în PIB cu 2–3%. Paralel cu acestea, el a specificat obiective de mediu, și anume: evaluarea impactului energetic, de mediu și economic asupra acțiunilor întreprinse în conservarea energiei, promovarea utilizării celor mai eficiente tehnologii și echipamente energetice care sunt viabile economic și nepoluante. Așadar, la capitolul acțiuni au fost propuse un șir de măsuri menite să sporească eficiența energetică și să majoreze rata energiei electrice produse din sursele renovabile.

Ulterior, în 2007, GRM a aprobat *Strategia energetică* până în anul 2020. Ea prevedea crearea unui complex energetic competitiv și eficient, capabil să asigure toți consumatorii cu surse de energie calitative, accesibile și sigure. Este important că documentul în cauză indică un obiectiv special de mediu: *reducerea impactului procesului de producere și utilizare a energiei asupra mediului* care va fi realizat prin: (a) promovarea activităților de sporire a eficienței energetice în toate domeniile; (b) sporirea ponderii cantității de energie produsă din surse regenerabile; (c) alinierea la normele și standardele europene de restricționare și eliminare a emisiilor în mediul înconjurător; (d) implementarea legislației UE conform prevederilor Tratatului Comunității Energetice. În acest sens, se propun un șir de acțiuni concrete: adoptarea sistemelor de management de mediu conform standardului internațional OIS 14001 și a sistemelor de management al sănătății și securității ocupaționale, conform standardului OIS privind securitatea muncii și a sănătății 18001; alinierea la normele internaționale de restricționare și/sau eliminarea emisiilor în mediul înconjurător și aproximarea deplină a Directivei privind EM; încadrarea cerințelor ecologice în politica din domeniul energiei prin realizarea unui plan de acțiuni, ce urmează a fi elaborat până în 2010; promovarea reformelor în scopul trecerii la o procedură

complexă a certificatelor pentru surse cu rata mare a poluării și elaborarea unor proceduri noi pentru determinarea valorii-limită a indicatorilor de poluare admisibilă pentru sursele de emisii reduse; utilizarea de noi mecanisme financiare, cum ar fi conversia ecologică a datoriilor externe; continuarea dezvoltării proiectelor producerii nonpoluante, ceea ce va permite generarea unor beneficii economice adiționale din proiectele energetice care conduc la reducerea emisiilor CO₂; implementarea Programului național de conservare a energiei și a Programului de valorificare a surselor regenerabile de energie; dezvoltarea proiectelor de eficiență energetică și valorificarea surselor regenerabile de energie. Mai mult decât atât, el prevedea și armonizarea actelor regulatorii din republică cu un șir de Directive ale UE.

Strategia nouă energetică, actuală până la momentul de față, a fost adoptată în 2013 pentru perioada 2013-2020. Ea, de asemenea, se centrează asupra implementării unor măsuri mai puțin costisitoare de eficiență energetică pentru reducerea consumului de energie cu 20% până în anul 2020 și utilizarea surselor regenerabile de energie celor mai apropiate de costul energiei convenționale, pentru asigurarea unei contribuții a acestora de 20% în mixul energetic al anului 2020.

Strategia de dezvoltare industrială pe perioada de până în anul 2015, adoptată în anul 2006, prevedea că unul dintre obiectivele ei este asigurarea protecției mediului și a utilizării raționale a resurselor naturale. Pentru realizarea lui, ea propune acțiuni orientate spre sporirea eficienței producerii, promovarea sistemelor de management ecologic la întreprinderi, promovarea producerii mai pure etc.; susținerea protecției mediului printr-un sistem legislativ complex, armonizat cu cel al UE și cerințele convențiilor internaționale la care RM este parte; efectuarea controlului asupra utilizării raționale a resurselor naturale, cu implementarea de noi instrumente de reglementare, cum ar fi autorizațiile și licențele ce se bazează pe principiul „poluatorul

plătește”; implementarea largă a tehnologiilor și produselor „pure”; asigurarea raportului optimal de costuri-beneficii, precum și elaborarea unor modele noi de producție și consum, prin susținerea implementării sistemului de management al mediului (OIS 14001); implementarea auditului ecologic al întreprinderilor; susținerea producțiilor și tehnologiilor fără deșeuri, care ar asigura reciclarea deșeurilor; elaborarea și implementarea certificatelor ecologice ale mărfurilor; adoptarea regulamentului special privind etichetele ecologice; asigurarea controlului riguros de către stat asupra condițiilor și securității muncii (protecția contra radiației, vibrațiilor, zgomotului și a altor factori nocivi); asigurarea efectuării, în mod obligatoriu, a EES a schemelor, programelor și planurilor de dezvoltare a ramurilor/sectoarelor industriale, a proiectelor investiționale, a documentelor de proiect ale tuturor întreprinderilor industriale, indiferent de destinație, amplasare, forma de proprietate, sursa și modul de finanțare.

Recent a fost adoptat un alt document al PE (2019), - *Programul de ecologizare a întreprinderilor mici și mijlocii*, ce este un Program de stat de susținere a dezvoltării sectorului acestor întreprinderi, care răspunde necesităților naționale cu privire la ecologizarea întreprinderilor. Aprobarea acestui Program confirmă angajamentele GRM în sporirea procesului de decuplare a creșterii economice de degradare a mediului, asumate prin semnarea Declarației finale a Conferinței ONU privind DD „Viitorul pe care ni-l dorim” (Rio de Janeiro, 20-22 iunie 2012) și prevederile Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2020”, aprobate prin Legea nr.166/2012, transpuse în Programul de promovare a economiei „verzi” în RM pentru anii 2018-2020 și planul de acțiuni pentru implementarea acestuia.

După consecințele dezastruoase ale secetei din 2007, GRM a aprobat *Strategia de dezvoltare durabilă a complexului agroindustrial în perioada anilor 2008–2015*. Acest document a

fost recent reactualizat prin adoptarea în august 2023 a *Strategiei naționale de dezvoltare agricolă și rurală* pentru anii 2023-2030. Obiectivul general al noii strategiei se referă la asigurarea unei DD a sectorului agroindustrial, însoțite de îmbunătățirea calității vieții în mediul rural prin sporirea competitivității și a productivității sectorului. Strategia prevede politicile-cheie pentru promovarea DD a sectorului, inclusiv politica de subvenționare, politica comerțului și investițiilor, cea a educației și a instrumentelor de cercetare și de dezvoltare. De asemenea, în strategie este descris amănunțit cum trebuie diminuată vulnerabilitatea agriculturii în condiții climatice instabile. Unul dintre obiectivele principale ale documentului dat este conservarea calității solului – mijlocul principal de producție agricolă. În felul acesta, se propune elaborarea de programe speciale de protecție, de ameliorare și utilizare durabilă a resurselor de soluri (cu o concretizare atât a acțiunilor și volumelor de lucru, cât și a indicatorilor de evaluare). Strategia pune un accent deosebit pe diminuarea vulnerabilității agriculturii la factorii de risc și controlul riscurilor, care include atât riscurile ce țin de degradarea solurilor și productivitatea lor, cât și alte riscuri cu caracter climatic – inundații, secete, înghețuri.

Este evident faptul că printre documentele politice sectoriale ale RM în care în mare măsură sunt integrate cerințele ecologice sunt cele din sectorul de sănătate. Astfel, în *Politica națională de sănătate* pentru anii 2007–2021, de asemenea, conține un obiectiv de mediu, deși este unul general și cuprinzător – crearea unui mediu ambiant sănătos și sigur. Realizarea lui presupune mai multe acțiuni, și anume: asanarea mediului înconjurător prin revitalizarea și fortificarea sistemelor de salubritate ale centrelor populate, reducerea poluării aerului atmosferic din orașe etc.; asigurarea accesului tuturor, în special a populației rurale, la surse sigure și calitative de apă potabilă; crearea condițiilor salubre de habitat; asigurarea securității fizice

și a condițiilor igienice în sfera ocupațională; implementarea completă a prevederilor tratatelor internaționale în domeniul protecției mediului înconjurător la care RM este parte; fortificarea cadrului legal vizând igiena mediului și cea a muncii, în special la capitolul racordării la prevederile legislației europene în domeniu; elaborarea, aprobarea și aplicarea normelor sanitare naționale de calitate a apei potabile și a procedeeleor de control; actualizarea normelor și cerințelor de calitate față de componentele mediului înconjurător și ocupațional, de instruire, habitual și recreațional; perfecționarea și dezvoltarea modalităților de estimare a riscurilor pentru sănătate, generate de poluarea chimică și contaminarea microbiologică a mediului înconjurător.

Recent (anul 2023) Guvernul a aprobat, la inițiativa Ministerului Sănătății, Strategia națională de sănătate „Sănătatea 2030”, orientată spre modernizarea și dezvoltarea pe termen lung a sistemului sanitar, care să garanteze accesul echitabil la servicii calitative pentru toți cetățenii. Strategia va fi realizată prin atingerea a 19 obiective generale, grupate în șapte componente: sănătate publică, servicii medicale integrate și de calitate pentru fiecare, medicamente și dispozitive medicale accesibile, personal medical motivat și bine pregătit, sistem de sănătate digitalizat, dar și sustenabil financiar, guvernare și leadership eficiente ale sectorului. Surprinzător este faptul că în cazul acestui document problematica condițiilor mediului, care, în mare măsură, influențează starea sănătății populației practic a rămas în afara atenției.

În 2010, *Strategia națională pentru dezvoltare regională* se abordează o serie de probleme care afectează dezvoltarea economică și socială la nivel regional, inclusiv: (a) concentrarea excesivă de dezvoltare și tendințe de creștere în Chișinău; (b) declinul economic și social al orașelor regionale; (c) subdezvoltarea comunităților rurale și (d) dezechilibrele în dezvoltare între localități. Ea prevede că Guvernul și autoritățile locale vor finanța

mai multe acțiuni menite să soluționeze problemele specificate. Printre prioritățile eligibile pentru finanțare din fundația națională în vederea dezvoltării regionale sunt un șir de activități de mediu: reabilitarea și construcția rețelelor de alimentare cu apă, canalizare și stații de reciclare a apei, managementul deșeurilor solide; reabilitarea și modernizarea rețelei de drumuri, dezvoltarea structurilor de cooperare în marketing pentru producția agricolă; reabilitarea spațiilor turistice și promovarea integrării lor în traseele turistice internaționale etc.

Ulterior, *Strategia de dezvoltare regională* pentru anii 2016-2022, de rând cu un șir de obiective de ordin economic și social, ea includea un șir de acțiuni ce țineau de extinderea în regiunile republicii a serviciilor comunale, a asigurării cu apă și canalizare, dar și a managementului deșeurilor. În anul 2022 a fost adoptată o nouă *Strategia Națională de Dezvoltare Regională (SNDR) pentru anii 2022-2028*, care este focalizată atât pe susținerea regiunilor defavorizate, cât și pe creșterea competitivității între regiuni. Printre obiectivele de bază ale acesteia este și obiectivul 2.3 care prevede sprijinirea procesului de adaptare a regiunilor la schimbările climatice, prevenirea riscurilor și reziliența în fața dezastrelor având doi indicatori-țintă – (a) dotarea locuințelor cu servicii publice de canalizare – minim 50% și (b) accesul populației la servicii de colectare a deșeurilor municipale – minim 45%.

Analiza critică a documentelor politice de dezvoltare și a celor sectoriale efectuată mai sus dar și a altora, permite de a concluda că de la finele anilor 90 în ele sunt promovate cu o diferențiere vădită principiile DD. Mai cu seamă în documentele aprobate în a doua jumătate a anilor 2000, aspectele mediului sunt integrate în majoritatea documentelor politice ale republicii. În mod special, putem conchide că documentele politice ale principalelor sectoare economice, cu impacturi potențiale ecologic semnificative, cum sunt agricultura, energetica și industria, conțin atât scopuri

generale, cât și obiective concrete de mediu și, respectiv, un șir de acțiuni speciale menite să asigure realizarea acestor scopuri și obiective. În același timp, acțiunile propuse deseori poartă un caracter general, fapt ce condiționează dificultăți în implementarea lor. Astfel, se observă o discrepanță dintre stipulările documentelor și realizarea lor practică. La aceasta se referă și Raportul Rio+20, în care se concludă că DD încă nu reprezintă un principiu de bază al politicii de dezvoltare în RM. O abordare integrată a DD este doar în curs lent de apariție, planificarea politicii încă fiind efectuată în baza abordării sectoriale de ministerele ramurale.

Tendențele PE actuale și analiza documentelor politice ale RM ne demonstrează că în aceste acte nu sunt pe deplin integrate cerințele dezvoltării unei economii verzi, concept nou adoptat la Conferința de la Rio+20. Raportul național prezentat la această conferință propune dezvoltarea unui model durabil de evoluare ce ar necesita o serie de elemente: o abordare mai precaută în procesul utilizării resurselor interne și a celor importate, în special, a energiei; un sector agricol mai bine conectat la piețe, oferind fermierilor un nivel decent de venituri; o supraveghere a solurilor și servicii de regenerare a acestora; o creștere a nivelului de extindere a utilităților publice și a serviciilor publice de nivel înalt în zonele rurale, ca mijloc de creare a unui mediu de viață ce ar oferi confort minim etc.

7.5. Obiectivele Politicii Ecologice

Obiectivele generale ale PE sunt formulate în actele juridice și documentele aprobate la nivelul Parlamentului sau GRM. Astfel, Constituția RM spune că fiecare om are dreptul la un mediu înconjurător neprimejdios, din punct de vedere ecologic, pentru viață și sănătate, precum și la produse alimentare și obiecte de uz casnic inofensive (art. 37), respectiv, asigurarea acestui drept poate fi calificată ca unul dintre obiectivele de bază ale statului, care trebuie să-și aibă reflectarea în documentele PE.

Principalele obiective ale PE, conform Concepției aprobate încă în 2001, sunt: (a) prevenirea și reducerea impactului negativ al activității economice asupra factorilor de mediu, a resurselor naturale și a sănătății populației în contextul DD a țării; (b) asigurarea securității ecologice a țării. Tot în acest document se menționează că direcțiile prioritare ale politicii globale de mediu cuprind: (I) crearea unor condiții de colaborare a tuturor păturilor sociale la atingerea obiectivelor DD și la prevenirea crizei ecologice; (II) contracararea efectelor negative ale globalizării economiei, ce afectează securitatea ecologică regională și națională, care, de asemenea, pot fi considerate drept obiective generale ale PE.

Obiectivele PE a republicii au fost prezentate mai desfășurat în Programul național de asigurare a securității ecologice pentru anii 2007–2015, care avea drept obiectiv de bază asigurarea securității ecologice a statului prin diminuarea riscurilor ecologice, prevenirea impactului negativ asupra mediului înconjurător și a sănătății populației, inclusiv în context transfrontalier, perfectarea bazei legislative și a sistemului instituțional etc. Pentru atingerea scopurilor propuse, era necesară realizarea următoarelor obiective: (a) perfectarea actelor legislative și normative, inclusiv a standardelor naționale, în conformitate cu cerințele directivelor UE, convențiilor și acordurilor internaționale la care RM este parte; (b) elaborarea și realizarea măsurilor operative și de lungă durată privind conservarea și îmbunătățirea calității mediului, prevenirea și diminuarea consecințelor negative asupra acestuia; (c) prevenirea impactului negativ asupra mediului în context transfrontalier; (d) perfecționarea sistemului de monitoring al calității componentelor de mediu și elaborarea pronosticurilor evoluției lor; (e) optimizarea și majorarea eficacității sistemului de control și autorizare a utilizării resurselor naturale; (f) informarea și conștientizarea publicului; (g) extinderea colaborării internaționale în domeniul securității ecologice;

(h) integrarea cerințelor ecologice în strategiile de dezvoltare a sectoarelor economiei naționale etc.

Aceste obiective au fost revăzute deja în anul 2014, în Strategia de Mediu care este în vigoare și astăzi. După cum am specificat anterior, acestea cuprind de rând cu un șir de obiective legate de reformarea și perfecționarea organizării și administrării protecției mediului, a PE, și altele, foarte concrete, care sunt, ca atare în sir de indicatori-țintă pentru soluționarea unor sau altor probleme de mediu (1) asigurarea condițiilor de bună guvernare și eficientizarea potențialului instituțional și managerial în domeniul protecției mediului; (2) integrarea principiilor de protecție a mediului, de DD și dezvoltare economică verde, de adaptare la schimbările climatice în toate sectoarele economiei naționale; (3) sporirea nivelului de cunoștințe privind protecția mediului și asigurarea accesului la informația de mediu; (4) reducerea impactului negativ al activității economice asupra mediului și îmbunătățirea măsurilor de prevenire a poluării mediului; (5) crearea sistemului de monitoring integrat și control al calității mediului; (6) asigurarea utilizării raționale, protecției și conservării resurselor naturale; (7) crearea sistemului de management integrat al calității aerului, reducerea emisiilor de poluanți în atmosferă; (8) crearea sistemelor integrate de gestionare a deșeurilor și substanțelor chimice.

Analiza obiectivelor respective ne demonstrează că ele sunt destul de bine corelate și reflectă obiectivul principal inclus în Constituția RM, care este focusat asupra calității mediului și a securității ecologice. Totodată, un astfel de obiectiv necesar cum ar fi utilizarea durabilă a resurselor naturale și conservarea lor este trecut cu vederea. Aceasta se explică, parțial, prin faptul că responsabilitățile în cauză fac parte, în primul rând, din funcțiile de bază ale altor instituții de stat ce gestionează resursele naturale și obiectivele date sunt reflectate într-un mod mai concret sau general în documentele sectoriale ale PE. Cert

însă este că în documentele majore ale PE aceste obiective nu-și găsesc oglindirea.

Dacă ne referim la obiectivele sectoriale și specifice, atunci putem conchide că în diferite domenii ele au căpătat o concretizare diferită, fiind mai detaliate în domeniul unor resurse naturale cum ar fi cele acvatice, forestiere și funciare. În ultimii ani au fost depuse eforturi semnificative în dezvoltarea setului de obiective concrete ale PE ce țin de reducerea poluării cu unii poluanți specifici, obiective precizate în documentele PE, aprobate de guvern sau parlament.

În septembrie 2015, RM, împreună cu alte 192 de state membre ale ONU, s-a angajat să pună în aplicare Agenda de DD 2030 prin adoptarea Declarației Summit-ului privind DD, care a avut loc la New York. Această Agendă și-a propus să continue într-o formă accelerată realizarea *Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului*, având scopul principal de a eradica sărăcia până în anul 2030 și de a asigura o DD în întreaga lume. Agenda oferă o nouă abordare de dezvoltare axându-se pe promovarea drepturilor omului sub toate aspectele. Prin urmare, interesele oamenilor sunt plasate în centrul procesului de dezvoltare, care ar putea fi realizate într-un mod durabil doar prin responsabilizarea oamenilor de a participa, de a contribui și de a beneficia de pe urma dezvoltării economice, culturale, sociale și politice în baza unei poziții comune în care toate drepturile și libertățile omului sunt respectate. Având asistența PNUD RM și-a formulat obiectivele naționale aliniate cu cele ale ODD ale ONU (a se vedea *tabelul 8*).

Tabelul 8. *Obiectivele și țintele DD ale RM*

Obiectivul	Țintele
ODD 13: Luarea unor măsuri urgente de combatere a schimbărilor climatice și a impactului lor	13.1. Până în 2020, asigurarea rezistenței la schimbările climatice prin reducerea cu 50 procente a riscurilor legate de schimbările climatice și prin facilitarea adaptării în 6 sectoare prioritare - agricultură, resurse de apă, sănătate, sector forestier, energie și transport
	13.2. Integrarea măsurilor privind schimbările climatice în politici, strategii și planuri naționale
	13.3. Fortificarea cadrului instituțional în domeniul adaptării la schimbările climatice, asigurarea conștientizării de către toți actorilor implicați, inclusiv, a populației, a riscurilor schimbărilor climatice și a măsurilor de adaptare
ODD 14: Conservarea și utilizarea durabilă a oceanelor, mărilor și a resurselor marine pentru o DD	14.1. Până în 2025, prevenirea și reducerea semnificativă a poluării apelor de suprafață, în special de la activitățile terestre
	14.4. Până în 2020, eliminarea pescuitului ilegal, nedeclarat și nereglementat
ODD 15: Protejarea, restaurarea și promovarea utilizării durabile a ecosistemelor terestre, gestionarea durabilă a pădurilor, combaterea deșertificării,	15.1. Până în 2020, asigurarea conservării, restabilirii și utilizării durabile a ecosistemelor de apă dulce terestre și interioare și a serviciilor acestora, în special păduri și zone umede

stoparea și repararea degradării solului și stoparea pierderilor de biodiversitate	15.2. Până în 2030, promovarea implementării managementului durabil al tuturor tipurilor de păduri, stoparea defrișării, restabilirea pădurilor degradate și creșterea semnificativă a împăduririi și reîmpăduririi
	15.3. Până în 2030, combaterea deșertificării, restabilirea terenurilor degradate prin implementarea mecanismului Neutralitatea Degradării Terenurilor (NDT), pentru a realiza o lume neutră din punct de vedere a degradării solului
	15.5. Luarea unor măsuri urgente și semnificative pentru a reduce degradarea habitatelor naturale, a stopa pierderea biodiversității și, până în 2020, a proteja și preveni extincția speciilor amenințate
	15.6. Promovarea distribuirii corecte și echitabile a beneficiilor care rezultă din utilizarea resurselor genetice și promovarea accesului corespunzător la aceste resurse, după cum este convenit la nivel internațional
	15.7. Luarea unor măsuri urgente pentru a stopa braconajul și traficul de specii de floră și faună protejate și a face față problemelor puse de cererea și oferta de produse ilegale de specii sălbatice
	15.8. Până în 2020, adoptarea măsurilor pentru a preveni introducerea și a reduce semnificativ impactul speciilor invazive asupra ecosistemelor terestre și acvatice și pentru a controla și eradica speciile prioritare

	15.9. Până în 2020, integrarea valorilor biodiversității și ecosistemelor în planificarea națională și locală, procesele de dezvoltare, strategii, planurile de reducere a sărăciei și planurile de amenajare a teritoriilor
--	--

Luând în calcul angajamentele asumate de RM în formularea ODD, actual Programul de Dezvoltare a ONU a oferit asistență în revizuirea SND „Moldova 2020” prin modificarea conceptului și priorităților care stau la baza acesteia și prin extinderea termenului de implementare a documentului până în 2030. Aceste noi priorități și obiective au fost incluse în Moldova 2030, aprobat în 2022 de către Parlamentul RM. Analiza acestui document dar și a altor documente ale PE a permis de a identifica și obiectivele-țintă pentru o varietate destul de largă a factorilor de mediu și a celor cu impact ecologic, care parțial au fost expuse mai sus, și sunt generalizate în *Anexa 3 al acestui manual*. Dacă analizăm informația din această anexă vedem că, pentru sectoarele ce sunt în relație directă cu sănătatea umană (asigurare cu apă potabilă calitativă, salubritate, impacturi fizice și ale poluanților periculoși), în republică au fost specificate obiectivele ecologice concrete cu indicarea termenelor de realizare. Tot la acest compartiment am remarca indicatorii-țintă naționali și/sau locali la standardele și nivelurile de performanță care trebuie atinse sau menținute la un nivel ridicat pentru a proteja sănătatea și bunăstarea umană și pentru gestionarea durabilă a resurselor de apă ce au fost stabiliți printr-un Ordin comun al miniștrilor mediului și sănătății, utilizându-se pentru 20 de domenii, identificate în art. 6 din Protocolul privind apa și sănătatea al Convenției privind apele transfrontaliere. Acest document cuprinde indicatorii specifici ce se referă la: calitatea apei, reducerea de epidemii hidrice, nivelul de performanță a sistemelor de apă și canalizare, deversările apelor uzate; aplicarea

managementului durabil al bazinelor de apă etc., care sunt expuse în *tabelul 9*.

Tabelul 9. Indicatorii-țintă privind standardele și nivelurile de performanță spre a fi realizate pentru un grad înalt de prevenție a bolilor provocate de apă

Calitatea apei potabile distribuite			
Nr. crt.	Indicatorul-țintă	Termene de control	
		Intermediare	Finale
1.	Reducerea probelor de apă potabilă, %, neconforme normelor sanitare la parametri microbiologici (<i>E. coli</i> , enterococi).	Până în 2015 în orașe: până la 5% din probele anuale; până în 2015 în sate: până la 10% din probele anuale.	Până în 2020 în orașe: până la 3% din probele anuale; până în 2020 în sate: până la 7% din probele anuale; până în 2025: până la 5% din probele anuale.
2.	Reducerea probelor de apă potabilă, n e c o n f o r m e normelor sanitare la 5 parametri chimici de bază (F, NO ₃ , NO ₂ , As, Fe, Pb).	Până în 2015: până la 25% din probele anuale.	Până în 2020: până la 20% din probele anuale.
Accesul la apă potabilă			
1.	A s i g u r a r e a accesului la surse îmbunătățite de apă.	Până în 2015: până la 68% din toată populația; până în 2015, până la 35% din populația rurală.	Până în 2020: până la 80% din toată populația; până în 2020: până la 45% din populația rurală.

2.	A s i g u r a r e a accesului copiilor la surse îmbunătățite de apă în grădinițe și școli.	Până în 2015: până la 95% din instituții.	Până în 2020: până la 100% din instituții.
Suprafața teritoriului sau numărul populației			
1.	A s i g u r a r e a populației cu sisteme de sanitație îmbunătățite.	Până în 2015: până la 85% din populația urbană.	Până în 2020: până la 90% din populația urbană; până în 2020: până la 70% din populația rurală.
Aplicarea bunelor practici recunoscute în general pentru îmbăiere			
1.	A t i n g e r e a indicatorilor normativi de calitate a apelor închise, disponibile în general pentru îmbăiere.		Până în 2015: pentru toate obiectele.

În același timp, lipsesc obiective ecologice în alte sectoare cu impact asupra sănătății, și anume – cele ce țin de poluarea aerului în zonele urbane, problemă care se acutizează odată cu creșterea parcului de automobile; de unele impacturi fizice, cum ar fi poluarea fonică din orașe etc.

Printre alte domenii care nu sunt acoperite cu obiective specificate și cu termenele de realizare sunt și cele din domeniul managementului resurselor faunistice, dar, în primul rând, al celor cinegetice; din domeniul protejării și restabilirii speciilor de floră și faună incluse în „Cartea Roșie”; în domeniul conservării și restabilirii habitatelor naturale.

În general, am remarca faptul că în RM a fost formulat un

set destul de amplu de obiective ecologice. În timp ce obiectivele generale sunt formulate în termeni care nu au o percepere publică largă și pot fi concepuți de un cerc îngust de specialiști (ne referim aici la termenul de securitate ecologică), obiectivele sectoriale și specifice sunt destul de explicite și clare pentru publicul larg. Totodată, nu toate își au expunerea numerică și indicatorii de performanță, fapt ce îngreunează posibilitatea de a efectua monitorizarea implementării lor. La acest capitol, specificăm și faptul că, în mare parte, ele nu se bazează pe o analiză strictă economică și, respectiv, multe dintre ele nu sunt fezabile. Aceasta fiind cauza principală că multe dintre obiectivele stabilite și aprobate de GRM sau chiar de parlament așa și rămân nerealizate – în acest sens, putem da exemplul obiectivelor de alimentare cu apă potabilă și canalizare; de asigurare a unui management durabil al deșeurilor periculoase și menajere; de extindere a terenurilor împădurite etc. De asemenea, la stabilirea obiectivelor ecologice nu se ține cont sau, mai bine zis, procesul de formulare a obiectivelor ecologice nu este armonizat cu cele socioeconomice, fapt ce creează impedimente la etapa implementării lor.

7.6. Prioritățile Politicii Ecologice

Analiza documentelor PE ne demonstrează că majoritatea dintre ele nu au formulat clar prioritățile de mediu, ci mai mult au reflectat doleanțele soluționării multiplelor probleme ecologice, fără a ține cont de fezabilitatea financiară, iar uneori și de tehnica formulării lor. Plus de aceasta, în ele, deseori, nu au fost specificate obiectivele cuantificate în timp, care ar oferi posibilitatea de a monitoriza implementarea lor. Această situație s-a schimbat pe parcurs, odată cu aprobarea de guvern a unor documente ce reglementează atât formularea documentelor politice în republică, cât și stabilirea domeniilor și activităților prioritare care trebuie să fie în corelație cu prioritățile finanțării

bugetare a guvernului. Astfel, la ora actuală, prioritățile de politici în domeniul protecției mediului sunt descrise în documentele strategice de bază: Programul de activitate și Planul de acțiuni al Guvernului, Cadrul de cheltuieli pe termen mediu (care cuprinde Planul strategic de cheltuieli în domeniul protecției mediului), alte documente strategice naționale și sectoriale, precum și în diferite tratate/acte/documente internaționale (inclusiv cele ce derivă din documentele UE). Prin urmare, în prezent, prioritizarea activităților în domeniu este mult mai scrupulos evaluată sub aspectul nu numai al corespunderii lor cu stipulările documentelor specificate, dar și cu prezența lor în cadrul bugetar. O astfel de abordare a stabilirii priorităților ecologice se aplică în practică începând cu 2009. Anume în așa mod, sunt formulate Planurile de dezvoltare instituțională, care reflectă prioritățile activităților sale pe o perioadă de 3–4 ani. Aceste planuri reflectă atât documentele PE care stau la baza evaluării priorităților, cât și obiectivele-țintă ce trebuie atinse pe parcursul ciclului de planificare a activității instituției date. Unul din astfel de documente elaborate pentru anii 2011-2015 unde sunt reflectate prioritățile ecologice este Programul de dezvoltare strategică al MM prezentat în *tabelul 10*. Obiectivul de bază al acestui document consta în reflectarea modalității în care MM va asigura efectuarea priorităților stipulate în documentele de politici publice naționale, a instrumentelor de realizare și a instituțiilor-partener, identificând, totodată, rolul fiecărei autorități/instituții implicate.

Tabelul 10. *Prioritățile PE pentru anii 2011-2014*

Nr. crt.	Prioritatea de politici pe termen mediu	Sursa
1.	Asigurarea durabilității mediului în condițiile existenței unui cadru adecvat (instituțional, administrativ, politic și legal) pentru protecția mediului și utilizarea durabilă a resurselor naturale, armonizat cu legislația și standardele UE în domeniu, în condițiile asigurării prevenirii poluării mediului înconjurător și reducerii impactului negativ al activității economice asupra mediului.	<i>Obiectivele de dezvoltare ale mileniului:</i> • „Asigurarea durabilității mediului” – integrarea principiilor dezvoltării durabile în politicile și programele țării și reducerea degradării resurselor naturale; • <i>Programul de activitate a guvernului „Integrarea Europeană: Libertate, Democrație, Bunăstare” pentru anii 2011–2014</i> – asigurarea unui cadru adecvat pentru protecția mediului și utilizarea durabilă a resurselor naturale, definitivarea cadrului juridic de mediu existent în conformitate cu cerințele, directivele și standardele UE, ajustarea politicii managementului deșeurilor la standardele europene; • Reducerea impactului negativ al activității economice asupra mediului, resurselor naturale și a sănătății populației; • Îmbunătățirea măsurilor de prevenire a poluării mediului prin ridicarea nivelului de

		conștientizare a populației și încorporarea cerințelor de protecție a mediului în politicile sectoriale ale economiei naționale și în politicile teritoriale; <i>Strategia națională de dezvoltare pentru anii 2008–2011</i> – prevenirea poluării mediului înconjurător și utilizarea eficientă a resurselor naturale în vederea creșterii calității vieții; Proiectul Acordului de asociere – armonizarea legislației de mediu cu legislația UE în domeniu.
2.	Asigurarea accesului populației la surse sigure de apă și sisteme de canalizare îmbunătățite.	<i>Strategia națională de dezvoltare pentru anii 2008–2011</i> – extinderea rețelei de aprovizionare cu apă și canalizare, inclusiv prin încurajarea creării unor sisteme descentralizate acolo unde aprovizionarea centralizată este exagerat de costisitoare; <i>Relansăm RM – prioritățile de dezvoltare pe termen mediu</i> – asigurarea accesului la surse sigure de apă și sisteme de canalizare îmbunătățite; <i>Obiectivele de dezvoltare ale mileniului</i> – majorarea ponderii populației cu acces la surse sigure de apă de la 38,5% în 2002 până la 59% în 2010 până la 65% în 2015; reducerea în jumătate a numărului de persoane fără acces la canalizare îmbunătățită;

		majorarea ponderii populației cu acces la canalizare îmbunătățită de la 31,1% în 2002 până la 50,3% în 2010 și 65% în 2015.
3.	Îmbunătățirea sistemului de gestionare a deșeurilor, a substanțelor chimice toxice și a POP în scopul reducerii cantității și a impactului acestora asupra mediului înconjurător, inclusiv prin crearea infrastructurii de colectare, depozitare și de prelucrare/distrugere a lor.	<i>Strategia națională de dezvoltare pentru anii 2008–2011 – îmbunătățirea sistemului de gestionare a deșeurilor în scopul reducerii cantității și a impactului acestora, inclusiv prin crearea infrastructurii de depozitare și de prelucrare a deșeurilor; managementul, depozitarea controlată și distrugerea substanțelor chimice toxice și a poluanților organici persistenți;</i> <i>Programul de activitate a guvernului „Integrarea Europeană: Libertate, Democrație, Bunăstare” pentru anii 2011–2014 – crearea infrastructurii necesare pentru reciclarea deșeurilor;</i> <i>Obiectivele de dezvoltare ale mileniului – majorarea ponderii populației cu acces la salubritate de la 41,7% în 2002 până la 51,3% în 2010 până la 71,8% în 2015.</i>
4.	Promovarea împăduririi teritoriului RM, inclusiv a terenurilor agricole degradate	<i>Strategia națională de dezvoltare pentru anii 2008–2011 – ridicarea gradului de împădurire, inclusiv prin împădurirea terenurilor agricole degradate, prin plantarea și regenerarea fâșiilor împădurite de protecție a terenurilor agricole, cu utilizarea oportunităților noi de finanțare a procesului de împădurire din contul creditelor de carbon;</i>

		<i>Obiectivele de dezvoltare ale mileniului</i> – creșterea gradului de împădurire de la 10,3 % în 2002 până la 12,1% în 2010 până la 13,2% în 2015.
5.	Asigurarea extinderii și dezvoltării ariilor naturale protejate de stat, a protecției și conservării biodiversității	<i>Strategia națională de dezvoltare pentru anii 2008–2011</i> – extinderea ariilor naturale protejate de stat și protecția florei și faunei; <i>Programul de activitate a guvernului „Integrarea Europeană: Libertate, Democrație, Bunăstare” pentru anii 2011–2014</i> – extinderea și protecția ariilor naturale protejate de stat în baza experienței europene de gestionare eficientă a resurselor naturale; dezvoltarea rețelei de arii protejate prin crearea parcurilor naționale, urmând modelul european; încurajarea conservării, perpetuării și protejării biodiversității; <i>Obiectivele de dezvoltare ale mileniului</i>, creșterea proporției ariilor protejate pentru conservarea diversității biologice de la 1,96% în 2002 la 4,65% în 2010 până la 4,65% în 2015.
6.	Asigurarea gestionării, asanării și protejării fondului acvatic, inclusiv a bazinelor râurilor Prut și Nistru prin intermediul colaborării multilaterale în acest domeniu.	<i>Strategia națională de dezvoltare pentru anii 2008–2011</i> – colaborarea multilaterală privind monitorizarea și protecția bazinelor râurilor Prut și Nistru, inclusiv gestionarea apelor, a pescuitului și a irigațiilor;

		<i>Programul de activitate a guvernului „Integrarea Europeană: Libertate, Democrație, Bunăstare” pentru anii 2011–2014 – aplicarea măsurilor de asanare și protejare a fondului acvatic.</i>
7.	Promovarea energiei regenerabile în baza biomasei, energiei solare și a celei eoliene, a instalațiilor cu ciclu închis de utilizare a apelor și a producerii mai pure prin utilizarea tehnologiilor nonpoluante.	<i>Strategia națională de dezvoltare pentru anii 2008–2011 – eficientizarea consumului de energie, promovarea energiei regenerabile și a producerii mai pure;</i> <i>Programul de activitate a guvernului „Integrarea Europeană: Libertate, Democrație, Bunăstare” pentru anii 2011–2014 – promovarea și înființarea crescândă a unităților de producere a energiei renovabile în baza biomasei, utilizarea energiei solare și a celei eoliene, a instalațiilor cu ciclu închis de utilizare a apelor etc.; promovarea tehnologiilor prietenoase mediului.</i>
8.	Asigurarea protecției împotriva dezastrelor naturale și reducerea riscurilor acestora prin modernizarea și eficientizarea sistemului național de monitoring al stării și evoluției condițiilor hidrometeorologice și al calității mediului.	<i>Strategia națională de dezvoltare pentru anii 2008–2011 – modernizarea și eficientizarea sistemului național de monitoring privind starea și evoluția condițiilor hidrometeorologice, inclusiv a hazardurilor naturale și a calității mediului;</i>

		<i>Programul de activitate a guvernului „Integrarea Europeană: Libertate, Democrație, Bunăstare” pentru anii 2011–2014 – reducerea riscurilor și protecția împotriva dezastrelor; modernizarea și eficientizarea sistemului național de monitoring al stării și evoluției condițiilor hidrometeorologice și al calității mediului.</i>
9.	C o o p e r a r e a internațională în domeniul protecției mediului înconjurător.	<i>Proiectul Acordului de asociere cu UE – dezvoltarea cooperării cu țările UE în domeniul protecției mediului înconjurător;</i> <i>Programul de activitate a guvernului „Integrarea Europeană: Libertate, Democrație, Bunăstare” pentru anii 2011–2020 – extinderea cooperării internaționale în domeniul mediului, în scopul facilitării transferului de tehnologii și al preluării produselor inovatoare.</i>
10.	Informarea și educarea ecologică a populației și antrenarea acesteia în cadrul campaniilor și acțiunilor naționale de protecție a mediului.	<i>Programul de activitate a guvernului „Integrarea Europeană: Libertate, Democrație, Bunăstare” pentru anii 2011–2014 – promovarea unor campanii naționale de educare și sensibilizare pentru ecologie și DD; creșterea nivelului de informare, educație și cultură ecologică a cetățenilor.</i>

Analiza tabelului permite să conchidem că prioritățile actuale ecologice se bazează în fond pe câteva documente de bază: (a) obiectivele de dezvoltare milenară; (b) Strategia națională de dezvoltare pentru anii 2008–2011; (c) Programele de activitate

a Guvernului V. Filat (2) pentru anii 2011–2014 și (d) Proiectul Acordului de asociere cu UE. Aici nu-și au reflectare alte documente importante cum ar fi SND, care a fost recent aprobată și este orientată pentru anii 2012–2020 și alte documente ale PE aprobate de GRM.

Este clar că prioritățile PE evoluționează în permanență, în dependență atât de modificările problemelor ecologice, apariției unor situații critice și în afara sectorului de mediu, - condiționate de diferite fenomene atât legate cu mediul înconjurător, cât și din domeniul social, economic și chiar politic. În acest context, analiza de mai sus prezintă situația pentru timpul specific de la finele anilor 2010 - mijlocul anilor 2015, care în mare măsură rămân a fi valabile și pentru timpul actual, deși acestea se modifică și completează în permanență. Astfel, devine clar că schimbările climatice pun problemele atât de mediu, cât și cele din sectoarele care au impacte directe și indirecte ale acestora au devenit probleme prioritare nu numai pentru sectorul de mediu ci și practic pentru toate aspectele societății actuale. În acest context, problema protecției și extinderii fondului forestier devine una din cele mai prioritare pentru republica noastră. În plus, odată cu apariția noilor date și evidențe ale impactului substanțelor nocive asupra mediului și sănătății populației, managementul acestora și soluționarea problemelor apărute, de asemenea, devin unele din cele mai importante atât de mediu, cât și sociale. Am putea aduce ca exemplu și acutizarea problemei calității solurilor din republică, care este afectată atât de utilizarea nerațională a lor de către fermieri, dar și ca rezultat al schimbărilor climatice, ale secetelor tot mai frecvente, și, în rezultat, contribuie la reducerea productivității agricole și, respectiv, - la sporirea sărăciei în zonele rurale.

În această ordine de idei, monitorizarea calității mediului și a tendințelor schimbării ei devine o sarcină primordială pentru stabilirea priorităților măsurilor de ameliorare a mediului sau prevenirii degradării lui.

7.7. Noi orientări ale Politicii Ecologice

Analiza documentelor politice ale RM pe parcursul a ultimor 10-15 ani permite de a stabili două noi orientări clare în dezvoltarea lor ce țin de: (a) integrarea europeană și (b) promovarea principiilor DD și a economiei verzi.

Armonizarea PE cu politicile și legislația de mediu a UE. Acordul de parteneriat și cooperare, care reprezintă baza juridică a relațiilor dintre RM și UE, a fost semnat la 28 noiembrie 1994 și a intrat în vigoare la 1 iulie 1998 pentru o durată inițială de 10 ani. El asigură baza colaborării cu UE în domeniul politic, comercial, economic, juridic, cultural-științific și are ca obiective susținerea republicii pentru: (a) consolidarea democrației și statului de drept cu respectarea drepturilor omului și a minorităților prin asigurarea cadrului corespunzător al dialogului politic; (b) DD a economiei și finalizarea procesului de tranziție spre economia de piață prin promovarea schimburilor comerciale, a investițiilor și a relațiilor economice armonioase. Acordul conține un punct special cu referire la mediu care este reflectat în *boxa 9*.

Boxa 9. Prevederile Articolului 61 (Mediul înconjurător) al Acordului de cooperare UE-RM

1) În spiritul Cartei europene pentru energie și al Declarației Conferinței de la Lucerna din 1993, părțile dezvoltă și consolidează cooperarea lor în domeniul mediului înconjurător și al protecției sănătății oamenilor.

2) Cooperarea are drept scop lupta împotriva degradării mediului înconjurător și cuprinde în special:

- supravegherea efectivă a poluării și evaluarea mediului înconjurător, aplicarea unui sistem de informare despre starea mediului înconjurător;
- lupta împotriva poluării locale, regionale și transfrontaliere a aerului și apei;
- reabilitarea mediului înconjurător;

- producerea și consumul durabil, eficient și ecologic efectiv al energiei; securitatea întreprinderilor industriale;
- clasificarea și folosirea fără pericol a substanțelor chimice;
- calitatea apei;
- reducerea, reciclarea și îndepărtarea sigură a deșeurilor, implementarea Convenției de la Basel;
- impactul agriculturii, al eroziunii solurilor și al poluării chimice asupra mediului;
- protecția pădurilor;
- conservarea biodiversității, a zonelor protejate, utilizarea și gestiunea durabilă a resurselor biologice;
- amenajarea teritorială, inclusiv construcțiile și urbanismul;
- utilizarea instrumentelor economice și fiscale;
- evoluțiile climaterice globale;
- educarea și sensibilizarea ecologică;
- implementarea Convenției de la Espoo (Finlanda) privind evaluarea impactului asupra mediului înconjurător în context internațional.

3) Cooperarea se referă, în special, la următoarele domenii:

- planificarea gestiunii catastrofelor și a altor situații de urgență;
- schimbul de informații și de experți, inclusiv în materie de transfer de tehnologii nepoluante și de utilizare ecologică rațională a biotehnologiilor;
- activități comune de cercetare;
- adaptarea legislațiilor la normele comunitare;
- cooperarea la nivel regional, inclusiv în cadrul Agenției Europene a Mediului Înconjurător, și la cel internațional;
- elaborarea strategiilor, în particular, a celor ce se referă la problemele globale și climaterice, precum și la realizarea unei dezvoltări durabile;
- studii ale impactului asupra mediului înconjurător.

Ulterior, la 22 februarie 2005, RM a semnat Planul de acțiuni RM-UE, care include obiective strategice și acțiuni concrete pentru atingerea lor. Planul se referă la aspecte privind DD (art. 24) și specifică măsurile care trebuie luate pentru a integra mai bine aspectele de mediu în politicile altor sectoare, mai ales, în industrie, energetică, transport, dezvoltarea regională și agricultură. Totodată, planul prevedea acțiuni pentru consolidarea structurilor administrative în domeniul mediului și stabilirea procedurilor privind accesul la informația de mediu și participarea publică. Documentul include aspecte ce țin de implementarea Convenției de la Aarhus privind accesul la informație, participarea publicului la procesul decizional și accesul la justiție în problemele ce se referă la mediu, evaluarea impactului asupra mediului și instruirea ecologică. Este, de asemenea, subliniată necesitatea adoptării unor acte juridice suplimentare în domeniile de mediu principale. Documentul conține unele măsuri de întărire a cooperării internaționale și, în particular, în domeniul schimbărilor climatice și al bazinului Mării Negre. Prevederile acestui document cu referire la mediu sunt expuse în *boxa 10*.

Boxa 10. Planul de acțiuni RM-UE în cadrul Politicii europene de vecinătate – secțiunea cu privire la mediu

(69) Întreprinderea măsurilor pentru asigurarea condițiilor de bună guvernare a domeniului protecției mediului la implementarea acestora

Fortificarea capacităților structurilor administrative și procedurilor de asigurare a planificării strategice în domeniul protecției mediului, inclusiv strategiile de finanțare și coordonare a activităților între instituțiile de resort;

Stabilirea procedurilor privind accesul la informația de mediu și participarea publicului la adoptarea deciziilor de mediu, inclusiv implementarea Convenției de la Aarhus, în special prin elaborarea structurilor și procedurilor de asigurare a unui nivel

acceptabil de oferire a serviciilor publicului larg;
Elaborarea raporturilor anuale privind starea mediului în RM;
Consolidarea structurilor și procedurilor necesare pentru evaluarea impactului mediului, inclusiv în context transfrontalier;
perfectarea legislației corespunzătoare;
Îmbunătățirea ulterioară a strategiilor de comunicare privind beneficiile politicii de mediu și educația ecologică, susținerea societății civile și a autorităților locale.

(70) Întreprinderea activităților în vederea prevenirii degradării mediului, a protecției sănătății populației și a utilizării raționale a resurselor naturale, în conformitate cu angajamentele Summitului de la Johannesburg

Continuarea adoptării legislației pentru sectoarele principale de mediu (calitatea apei, gestionarea deșeurilor, calitatea aerului, poluarea industrială), inclusiv adoptarea cadrului legislativ privind flora și rețelele ecologice;

Sporirea capacităților administrative, inclusiv eliberarea permiselor pentru inspecție;

Dezvoltarea programelor și planurilor specifice sectoriale (privind resursele acvatice, deșeurile, aerul, poluarea industrială), mai ales prin finalizarea planurilor privind deșeurile lichide și POP.

(71) Intensificarea colaborării în domeniul protecției mediului

Implementarea prevederilor Protocolului de la Kyoto în cadrul Convenției-cadru a ONU referitor la schimbarea climei;

Participarea activă în Grupul de lucru Dunărea–Marea Neagră privind implementarea concepției transfrontaliere de management al apelor; asigurarea participării active la compartimentul Europa de Est, Caucazul și Asia Centrală din cadrul inițiativei pentru apă a UE;

Identificarea posibilităților de sporire a cooperării regionale privind problemele transfrontaliere, în special cu țările vecine;

Participarea la activitățile selectate ale Agenției Europene de Mediu;

Fortificarea capacităților administrative pentru implementarea acordurilor regionale și internaționale.

La începutul anului 2010, au demarat negocierile între RM și UE privind *Acordul de asociere*, care a fost semnat la 27 iunie 2014 și a intrat în vigoare la 1 iulie 2016. Acesta constituie un ghid important pentru reformarea cadrului de reglementare al Moldovei și alinierea acestuia cu acquis-ul comunitar al UE. Conform acestui Acord, părțile își dezvoltă și își consolidează cooperarea în chestiuni legate de mediu, contribuind astfel la obiectivul pe termen lung privind dezvoltarea durabilă și ecologizarea economiei. Se prevede că protecția sporită a mediului va aduce beneficii cetățenilor și întreprinderilor din UE și din RM, inclusiv prin îmbunătățirea sănătății publice, prin conservarea resurselor naturale, prin sporirea eficienței economice și ecologice, prin integrarea mediului în alte domenii de politică, precum și prin utilizarea de tehnologii moderne, mai curate, care să contribuie la modele de producție mai sustenabile.

Cooperarea vizează conservarea, protejarea, îmbunătățirea și reabilitarea calității mediului, protecția sănătății umane, utilizarea durabilă a resurselor naturale și promovarea măsurilor la nivel internațional pentru a aborda problemele legate de mediu la nivel regional sau global, inclusiv în următoarele domenii: (a) guvernanta în materie de mediu și aspecte orizontale, inclusiv o evaluare a impactului asupra mediului și o evaluare strategică de mediu, educația și formarea, răspunderea pentru daune aduse mediului, combaterea infracțiunilor împotriva mediului, cooperarea transfrontalieră, accesul la informații în materie de mediu, la procesele de luare a deciziilor și la procedurile de control administrativ și judiciar eficace; (b) calitatea aerului; (c) calitatea apei și gestionarea resurselor de apă, inclusiv gestionarea riscurilor de inundații, deficitul de apă și seceta; (d) gestionarea deșeurilor și a resurselor, precum și transferul deșeurilor; (e) protejarea naturii, inclusiv conservarea și protecția diversității biologice și peisagistice; (f) poluarea industrială și riscurile industriale; (g) produsele chimice; (h) poluarea fonică; (i) protecția solului;

(j) mediul urban și rural; (k) taxele și redevențele de mediu; (l) sistemele de monitorizare și de informare în domeniul mediului; (m) inspecțiile și asigurarea respectării legii; (n) ecoinovarea, inclusiv cele mai bune tehnologii disponibile.

Acordul specifică și unele obiective concrete ale cooperării, - în special: (a) Dezvoltarea unei strategii globale privind mediul, care să reglementeze reformele instituționale planificate (însoțite de calendare) pentru asigurarea punerii în aplicare și a respectării legislației în materie de mediu; repartizarea competențelor în materie de administrare în domeniul mediului la nivel național, regional și municipal; proceduri de luare a deciziilor și de punere în aplicare a deciziilor; proceduri privind promovarea integrării mediului în alte domenii de politică; promovarea unor măsuri privind economia ecologică și a ecoinovării, identificarea resurselor umane și financiare necesare și a unui mecanism de revizuire; (b) Elaborarea unor strategii sectoriale privind calitatea aerului; calitatea apei și gestionarea resurselor de apă; gestionarea deșeurilor și a resurselor; biodiversitatea și protecția naturii; poluarea industrială, riscurile industriale și produsele chimice, poluarea fonică, protecția solului, mediul urban și rural, ecoinovarea, inclusiv calendare și obiective de referință bine definite în materie de punere în aplicare, responsabilități administrative, precum și strategii de finanțare pentru investiții în infrastructură și tehnologi

Un loc aparte în Acordul dat este destinat cooperării în domeniul politicilor climatice. Ele prevede că RM va coopera cu UE în vederea atenuării acestor schimbări, și, în acest sens, se vor efectua expertize, schimburi de date și vor fi elaborate și implementate strategii pentru utilizarea în activitatea umană a inovațiilor și tehnologiilor ce vor permite: (I) reducerea emisiei de dioxid de carbon și a altor gaze cu efect de seră; (II) micșorarea pericolului de distrugere a stratului de ozon care ne protejează de razele ultraviolete etc. În vederea realizării obiectivelor

menționate, RM va trebui, într-o perioadă de patru-opt ani, să-și armonizeze legislația în conformitate cu prevederile a 4 directive și regulamente ale Comisiei Europene. Acestea se referă la: stabilirea unui sistem de schimburi comerciale pentru cotele de emisie a gazului cu efect de seră; limitarea emisiei dioxidului de carbon, a anumitor gaze fluorurate cu efect de seră și a substanțelor care diminuează stratul de ozon; calitatea benzinei și a motorinei etc.

Textul integral al prevederilor Acordului cu privire la Mediu și Politici climatice este prezentat integral în *Boxa 11*.

Boxa 11. Prevederile acordului de asociere la capitolul mediu și schimbări climatice

Capitolul 16. MEDIUL ÎNCONJURĂTOR

Articolul 86. Părțile își dezvoltă și își consolidează cooperarea în chestiuni legate de mediu, contribuind astfel la obiectivul pe termen lung privind DD și ecologizarea economiei. Se prevede că protecția sporită a mediului va aduce beneficii cetățenilor și întreprinderilor din UE și din RM, inclusiv prin îmbunătățirea sănătății publice, prin conservarea resurselor naturale, prin sporirea eficienței economice și ecologice, prin integrarea mediului în alte domenii de politică, precum și prin utilizarea de tehnologii moderne, mai curate, care să contribuie la modele de producție mai sustenabile. Cooperarea se desfășoară ținând seama de interesele părților pe baza egalității și a beneficiilor reciproce, precum și de interdependența existentă între părți în domeniul protecției mediului și de acordurile multilaterale în acest domeniu.

Articolul 87. Cooperarea vizează conservarea, protejarea, îmbunătățirea și reabilitarea calității mediului, protecția sănătății umane, utilizarea durabilă a resurselor naturale și promovarea măsurilor la nivel internațional pentru a aborda problemele legate de mediu la nivel regional sau global, inclusiv în următoarele domenii: (a) guvernanta în materie de mediu și aspecte orizontale, inclusiv o evaluare a impactului asupra mediului și o evaluare strategică de mediu, educația și formarea, răspunderea pentru

daune aduse mediului, combaterea infracțiunilor împotriva mediului, cooperarea transfrontalieră, accesul la informații în materie de mediu, la procesele de luare a deciziilor și la procedurile de control administrativ și judiciar eficace; (b) calitatea aerului; (c) calitatea apei și gestionarea resurselor de apă, inclusiv gestionarea riscurilor de inundații, deficitul de apă și seceta; (d) gestionarea deșeurilor și a resurselor, precum și transferul deșeurilor; (e) protejarea naturii, inclusiv conservarea și protecția diversității biologice și peisagistice; (f) poluarea industrială și riscurile industriale; (g) produsele chimice; (h) poluarea fonică; (i) protecția solului; (j) mediul urban și rural; (k) taxele și redevențele de mediu; (l) sistemele de monitorizare și de informare în domeniul mediului; (m) inspecțiile și asigurarea respectării legii, precum și (n) ecoinovarea, inclusiv cele mai bune tehnologii disponibile.

Articolul 88. Părțile se angajează, printre altele: (a) să facă schimb de informații și de experiență; (b) să pună în aplicare activități comune de cercetare și un schimb de informații privind tehnologii ecologice; (c) să planifice gestionarea riscurilor și a accidentelor industriale; (d) să pună în aplicare activități comune la nivel regional și internațional, inclusiv cu privire la acordurile multilaterale în domeniul mediului ratificate de părți, precum și activități comune în cadrul agențiilor competente, după caz.

Părțile acordă o atenție deosebită aspectelor transfrontaliere și cooperării regionale.

Articolul 89. Cooperarea include, printre altele, următoarele obiective: (a) dezvoltarea unei strategii globale privind mediul, care să reglementeze reformele instituționale planificate (însoțite de calendare) pentru asigurarea punerii în aplicare și a respectării legislației în materie de mediu; repartizarea competențelor în materie de administrare în domeniul mediului la nivel național, regional și municipal; proceduri de luare a deciziilor și de punere în aplicare a deciziilor; proceduri privind promovarea integrării mediului în alte domenii de politică; promovarea unor măsuri privind economia ecologică și a ecoinovării, identificarea resurselor umane și financiare necesare și a unui mecanism de revizuire, precum și (b) elaborarea unor strategii sectoriale privind

calitatea aerului; calitatea apei și gestionarea resurselor de apă; gestionarea deșeurilor și a resurselor; biodiversitatea și protecția naturii; poluarea industrială, riscurile industriale și produsele chimice, poluarea fonică, protecția solului, mediul urban și rural, ecoinovarea, inclusiv calendare și obiective de referință bine definite în materie de punere în aplicare, responsabilități administrative, precum și strategii de finanțare pentru investiții în infrastructură și tehnologie.

Articolul 90. Va avea loc un dialog periodic cu privire la aspectele reglementate de prezentul capitol.

Articolul 91. RM realizează apropierea legislației sale naționale de actele normative ale UE și de instrumentele internaționale menționate în anexa XI la prezentul acord, în conformitate cu dispozițiile din anexa respectivă.

Capitolul 17. POLITICI CLIMATICE

Articolul 92. Părțile își dezvoltă și își consolidează cooperarea în vederea combaterii schimbărilor climatice. Cooperarea se desfășoară ținând seama de interesele părților, pe baza egalității și a beneficiilor reciproce, precum și de interdependența existentă între angajamentele bilaterale și multilaterale în acest domeniu.

Articolul 93. Cooperarea încurajează măsuri la nivel național, regional și internațional, inclusiv în următoarele domenii: (a) atenuarea schimbărilor climatice; (b) adaptarea la schimbările climatice; (c) comercializarea certificatelor de emisii de dioxid de carbon; (d) cercetarea, dezvoltarea, demonstrarea, desfășurarea și diseminarea tehnologiilor cu emisii reduse de dioxid de carbon, sigure și durabile din punctul de vedere al mediului, precum și a tehnologiilor de adaptare la schimbările climatice; (e) integrarea aspectelor legate de climă în politici sectoriale, precum și (f) activități de sensibilizare, educare și formare.

Articolul 94. Părțile se angajează, printre altele: (a) să facă schimb de informații și de experiență; (b) să pună în aplicare activități comune de cercetare și schimburi de informații referitoare la tehnologiile mai ecologice; (c) să pună în aplicare activități comune la nivel regional și internațional, inclusiv cu privire la acordurile multilaterale în domeniul mediului ratificate de părți,

precum și activități comune în cadrul agențiilor competente, după caz. Părțile acordă o atenție deosebită aspectelor transfrontaliere și cooperării regionale.

Articolul 95. Cooperarea include, printre altele, dezvoltarea și punerea în aplicare: (a) a unei strategii climatice globale și a unui plan de acțiune pentru atenuarea pe termen lung a efectelor schimbărilor climatice și pentru adaptarea la acestea; (b) a evaluărilor privind vulnerabilitatea și adaptarea la schimbările climatice; (c) a unei strategii naționale de adaptare la schimbările climatice; (d) a unei strategii de dezvoltare cu emisii reduse de dioxid de carbon; (e) a unor măsuri pe termen lung de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră; (f) a unor măsuri destinate pregătirii pentru comercializarea certificatelor de emisii de dioxid de carbon; (g) a unor măsuri destinate promovării transferului de tehnologie pe baza unei evaluări a nevoilor în materie de tehnologie; (h) a unor măsuri destinate integrării considerațiilor legate de climă în politici sectoriale, precum și (i) a unor măsuri privind substanțele care afectează stratul de ozon.

Articolul 96. Va avea loc un dialog periodic cu privire la aspectele reglementate de prezentul capitol.

Articolul 97. RM realizează apropierea legislației sale naționale de actele normative ale UE și de instrumentele internaționale menționate în anexa XII la prezentul acord, în conformitate cu dispozițiile din anexa respectivă.

Promovarea principiilor DD și a creșterii economice verzi.

După cum am menționat anterior, primele încercări de a elabora un document al DD a fost încă în anul 2000, numai în anul 2018 pentru prima dată a fost adoptat un document al PE în acest domeniu, - Programul de promovare a economiei verzi. În același timp, analiza documentelor de dezvoltare și a politicilor sectoriale din anul 2000 și ulterior ne demonstrează că această necesitate se conștientizează tot mai mult. Așadar, numeroase documente sectoriale, astfel ca Strategia de dezvoltare industrială, Strategia energetică, Strategia sectorului agroindustrial etc., stipulează

un set de obiective și acțiuni care sunt orientate spre integrarea mediului în aceste politici sectoriale și măsurile ce țin de sporirea eficienței producerii și reducerea consumului de materie primă, de energie, de sporirea eficienței energetice etc. Dezideratul creșterii economice verzi, deși nu a fost oficial declarat, este unul dintre obiectivele principale și ale SND pentru anii 2012–2020.

Orientarea spre DD și o economie verde este confirmată prin participarea RM la Conferința Rio+20 și acceptarea documentului ei „Viitorul pe care ni-l dorim”, în care se reconfirmă și consolidează angajamentele guvernelor de promovare a principiilor DD și a economiei verzi, folosind inițiativele de piață și de politică, investițiile adecvate, susținând ecoinovația, facilitând campanii de sensibilizare și de informare în acest domeniu, mobilizând și aplicând noi cunoștințe și competențe, inclusiv promovând educația pentru dezvoltare durabilă la toate nivelurile. Deopotrivă cu alte state, RM sprijină propunerile privind elaborarea: (a) foii de parcurs privind economia verde; (b) cadrului pentru acțiuni la nivel global, regional și național; (c) obiectivelor DD, bazate pe ODM existente și actualizate.

Conform Raportului național prezentat la această conferință, RM se angajează să promoveze și în continuare DD și să întreprindă acțiuni energice în următoarele domenii: (a) utilizarea rațională și protecția resurselor acvatice; (b) eficiența energetică; (c) producția și consumul durabile; (d) securitatea alimentară și agricultura durabilă; (e) atenuarea efectelor și adaptarea la schimbările climatice; (f) integrarea principiilor protecției mediului și dezvoltării durabile în toate sferele de dezvoltare socio-economică a țării; (g) integrarea evaluării strategice a inițiativelor politice prin prisma DD ca parte a ciclurilor de elaborare a politicilor naționale și la nivel de sector; (h) promovarea educației pentru DD.

Unul dintre obiectivele de bază ale acțiunilor RM în

promovarea creșterii economice verzi este de a ajuta companiile să se reconfigureze și să asigure ca infrastructura să ofere un randament mai bun al investițiilor de capital natural, uman și economic, în același timp, reducând emisiile de gaze cu efect de seră, contribuind la extragerea și utilizarea mai redusă a resurselor naturale, generând mai puține deșeuri, și eliminând inegalitățile sociale. Pentru aceasta se propune promovarea și aplicarea pe larg a tuturor instrumentelor existente și a celor noi, adică: producție și consum durabil, locuri de muncă verzi, achiziții publice verzi, birouri verzi, întruniri verzi, clădiri verzi, bugetare și e-guvernare verde etc. Pentru atragerea resurselor necesare, se propune crearea și consolidarea parteneriatelor existente ale guvernului cu sectorul privat și societatea civilă, dar și cu instituțiile internaționale donatoare.

Realizarea acestor sarcini va permite republicii să efectueze o tranziție treptată de la o țară puternic dependentă de resursele importate, pe care le utilizează ineficient, la o țară ce folosește mult mai eficient resursele proprii și cele importate, minimizând impactul asupra mediului, creând condițiile în care beneficiile creșterii economice ar putea ajunge la oricine.

După cum am demonstrat mai sus, Declarația Conferinței ONU din 2012 și principiile economiei verzi au stat la baza formulării SND 2030, care este în vigoare astăzi și care mai apoi au fost desfășurate în Programul Național de promovare a economiei verzi. Analiza altor documente politice ale RM atât în diferite sectoare ale economiei naționale, cât și în sectorul de mediu ne demonstrează faptul că dezideratele DD și ale economiei verzi actualmente au devenit un imperativ la formularea lor și țara noastră demonstrează tot mai multe progrese în domeniu.

Întrebări pentru autoevaluare și exerciții practice

1. Care a fost contextul PE pe parcursul fostei URSS? Ce documente ale ei erau prevăzute pentru a fi elaborate?
2. Prezentați scopurile, obiectivele și acțiunile prioritare ale Programului Ecologic de lungă durată adoptat în 1987 și a Schemei Teritoriale pentru protecția mediului și a utilizării resurselor naturale adoptate în anul 1990. Care au fost pozițiile slabe ale acestor documente?
3. Numiți cauzele principale care au condiționat necesitatea reformării totale a sistemului organizării și administrării protecției mediului și a formulării noilor PE în republică. Specificați aspectele principale ale Concepției protecției mediului și a Programului Complex de lungă durată a protecției mediului aprobate în anul 1995 și explicați deosebirile acestora de Planul National de acțiuni pentru protecția mediului, pregătit în cooperare cu BM și aprobat de GRM în 1996.
4. Care au fost documentele generale ale PE ale RM adoptate în anii 2000 și ce stipulau ele?
5. Descrieți structura, scopurile de bază, obiectivele principale și indicatorii-țintă a Strategiei de Mediu și a Planului de implementare a acesteia pentru anii 2014-2023.
6. Prezentați succint evoluția activităților de integrare a PE în RM. Care au fost politicile principale de dezvoltare social-economică dar și sectorială adoptate pe parcursul ultimilor 20 de ani?
7. Care sunt cele mai comprehensive documente ale integrării PE în RM și ce prevăd ele?
8. Prezentați exemple ale integrării PE în documentele politicilor sectoriale și stipulările lor principale.
9. Care și în ce documente ale PE sunt specificate scopurile și obiectivele de bază ale PE în RM? Prezentați unele exemple ale obiectivelor de mediu concrete și unii indicatori-țintă

- pentru câteva domenii ale mediului.
10. Numiți domeniile practic neacoperite cu obiective concrete ale PE din RM.
 11. Care sunt prioritățile PE din RM? În viziunea Dstră cum evoluționează acestea?
 12. Explicați care sunt noile orientări ale PE în RM. Explicați prevederile Acordului de asociere a RM la UE în domeniul mediului.
 13. Grupa masteranzilor care stuiază cursul dat va pregăti o prezentare a unei noi eventuale Strategii de mediu a RM. Aceasta va include elementele cheie ale unei PE astfel de document: contextul în care documentul se elaborează, scopul general și obiectivele principale, eventualii indicatori-țintă, grupurile principale de activități și prioritizarea lor, suportul necesar și cadrul implementării (instituțional, legal, financiar, de implicare a instituțiilor sectoriale și a publicului larg, etc.). Specificați și algoritmul necesar pentru formularea Documentului și al consultării lui cu părțile implicate și al publicului larg. Rezultatul exercițiului va fi prezentat în PPT în formă electronică pentru toți masternazii, răspunzând la întrebările primite.

Literatura recomandată

1. Capcelea A. *Managementul ecologic în tranziția economică. Cazul Republicii Moldova*. - Chișinău: Î.E.P. Știința, 2013.
2. Chirică, L.; Nedalcov, M.; Dudnicenco, T. *Managementul Mediului*. Suport de curs. - Chișinău: CEP USM, 2014.
3. *Concepția politicii de mediu a Republicii Moldova*. Aprobata prin Hotărârea Parlamentului RM nr. 605-XV din 2.11.2001.
4. *Programul național de asigurare a securității ecologice. Aprobat prin nr. 447 din 17.04.2003*. În: Monitorul Oficial al RM, nr. 77-79 din 25.04.2003;
5. *Programul național de asigurare a securității ecologice pentru*

anii 2007–2015 nr. 304 din 17.03.2007. În: Monitorul Oficial al RM, nr. 43–46/336 din 30.03.2007.

6. *Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea Strategiei de mediu pentru anii 2014-2023*, nr. 301 din 24.04.2014. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, nr. 104-109.
7. *Hotărârea Nr. 288 din 15-03-2005 cu privire la aprobarea Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului în Republica Moldova până în 2015 și a Primului Raport Național „Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului în Republica Moldova”*, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=72601&lang=ro
8. *Strategia Națională de Dezvoltare 2030 (anii 2016-2030)*.
9. *Strategia Națională de Dezvoltare Moldova Europeană 2022-2030*.

Partea IV. Politicile Ecologice sectoriale ale Republicii Moldova

Obiectivele de bază pentru partea IV:

- *Să cunoască principalele documente ale RM sectoriale atât pe componenții de mediu, cât și pe domenii ale activităților umane cu impacte semnificative de mediu;*
- *Să însușească principalele responsabilități a diferitor instituții din domeniul utilizării și protecției mediului;*
- *Să cunoască scopurile și obiectivele de bază a documentelor sectoriale ale PM și prioritățile acțiunilor propuse;*
- *Să definească responsabilitățile autorităților publice centrale și cele locale din domeniul protecției mediului și a sectorului privat în realizarea documentelor RM;*
- *Să identifice neajunsurile, incoerențele RM sectoriale și să formuleze propuneri de perfecționare a lor.*

Capitolul 8. Conservarea diversității biologice și protecția resurselor biologice

Este știut ca ocrotirea naturii și protecția obiectelor unice sau a unor specii ale lumii faunistice sau floristice sălbatice sunt domeniile cu cea mai veche istorie în domeniu. Încă din cele mai vechi timpuri în diferite colțuri ale lumii au fost întreprinse acțiuni menite să conserveze diferite monumente și arii naturale sau să protejeze speciile de animale sau ale lumii vegetale, importante pentru om din considerente fie că religioase, sau economice, - condiționate de importanța lor pentru alimentația omului primitiv. Și în cadrul Moldovei medievale au fost întreprinse astfel de activități, care au căpatat amploare deja în prima jumătate a sec. al XX-lea, în perioada interbelică, când au fost luate sub protecția Regatului Român un sir de zone și

monumente naturale. Aceste activități aveau la baza sa prevederile primei Lege privind ocrotirea monumentelor naturii, adoptată în anul 1930. Comisia monumentelor naturale, creată conform legii date și conduse de profesorul Alexandru Borza au întreprins un șir de cercetări și în Basarabia, în comun cu specialiștii Muzeului Istoriei Naturale, care s-au soldat cu identificarea acelor zone și monumente naturale decretate ca monumente naturale în anul 1936. Concomitent cu decretarea monumentelor naturale în România Regală, inclusiv în Basarabia, legea menționată a decretat luarea sub protecție a unui șir de specii de floră și faună, rare și aflate pe cale de dispariție, interzicând nu numai vânatul sau colectarea acestora, dar și menținerea habitatului lor.

O nouă etapă în activitățile de conservare a biodiversității este legată de activitatea Comisiei pentru Ocrotirea Naturii, creată în 1957 pe lângă Prezidiumul AȘ a RSSM. Anume această Comisie a adus o contribuție esențială atât la crearea cadrului instituțional de mediu în republică, formulării primelor acte legislative în domeniu, cât și la crearea bazelor PE în acest domeniu.

8.1. Cadrul PE în crearea ariilor protejate și a rețelei ecologice

Comisia AȘ RSSM pentru ocrotirea naturii avea în fața ei un șir de sarcini legate atât de organizarea și desfășurarea cercetărilor științifice în domeniu, evaluarea a patrimoniului natural și conservarea obiectelor naturale unice, cât și formularea unor recomandări de organizare a ocrotirii naturii la nivel național și a acțiunilor practice, în deosebi, cele ce țineau de crearea ariilor protejate de stat. Comisia, în baza clasificării obiectelor ariilor protejate stabilite în cadrul fostei URSS, pe parcursul anilor 50-60 a înaintat mai multe propuneri de luare sub protecție a celor mai valoroase obiecte naturale. O primă propunere, în acest sens, a fost formularea încă în anul 1957 a conceptului,

apoi în anul 1960, a proiectului primei rezervații silvice de stat „Codrii”, cu mai multe filiale, pe o suprafață de 20 mii ha. O altă rezervație propusă de Comisia AȘ a RSSM ținea de luarea sub protecție a luncii râului Prut de la Cahul până la Vulcănești, cu o suprafață de până la 5.000 de hectare, care ar include un șir de lacuri naturale ce serveau drept zone de migrare a păsărilor de apă migratoare, și unde cuibăresc păsări rare - barza, cocostârcii albi și gri, lebedele, gâștele, ș.a.), cu sediul în satul Manta, raionul Vulcănești. Această rezervație putea fi numită „Rotunda” - după denumirea celui mai mare lac din această zonă.

Comisia propunea, de asemenea, să se declare intacte și luate sub protecție, mai mult de 20 de monumente de natură neînsuflită din Moldova, care au o mare valoare științifică și cognitivă – siturile paleontologice cu fosilele oaselor animalelor disparute, recifurile, peșterile, cheile pitorești, și un șir de stânci. Printre acestea se propuneau monumente unice, bine-cunoscute și în afara republicii, cum ar fi Râpa Karpov de lângă Soroca, vaile din apropierea or. Cimișlia și Taraclia, ș.a. Mai mult ca atât, Comisia propunea să fie luate sub protecție și să se declare opere de artă protejate și parcurile din localitățile Moldovei, create la mijlocul sec. al XIX-lea - începutul sec. al XX-lea. Astfel de parcuri-monumente ale naturii erau înregistrate în republică în jur de 20, printre care, parcurile din s. Țaul (parcul care încă în anul 1958 fusese declarat rezervație, deși regimul său era departe de a fi a unei rezervații) și cel din s. Milesti, ș.a.

Comisia AȘ a RSSM nu s-a oprit numai la luarea sub protecție a unor zone naturale sau a parcurilor din localități, dar a propus de a lua sub protecție și speciile rare ale florei și faunei RSSM. Astfel, ea propunea de a lua sub protecția statului a cca 15 specii de arbori și arbuști, printre care -, mesteacănul, cireșul sălbatic, perele sălbatice, vița de vie salbatică, ș.a. Se propunea, de asemenea, luarea sub protecția statului a arborilor cu vârsta de peste 150 de ani, declarându-i monumente naturale. Printre

speciile faunistice se propunea luarea sub protecție a tuturor tipurilor de păsări mănătoare de insecte și, în primul rând, a ciocăniturilor.

Comisia AȘ a RSSM în comun cu Direcția Principală pentru Silvicultură și Ocrotirea Naturii au prezentat un proiect de Hotărâre a GRSSM pentru luarea sub protecția statului a unui șir de zone și obiecte naturale, care, prin Hotărârea nr. 111 din 13 martie 1962, a creat Fondul de Arie Naturale Protejate de Stat, ce cuprindea o suprafață mult mai mică decât propunerile originale ale Comisiei, de numai 3 681,1 ha, dar și un număr limitat de monumete naturale. Au fost, de asemenea, declarate sub protecția statului timp de 10-15 ani cerbii, cerbul pătat, căprioarele, mistreții, bursucii, jderul, veverițele, pisică sălbatică, dihorii. Pe un termen de 5-10 ani au fost declarați ca specii protejate fazanul și potârnichea. Printre păsările declarate sub protecție erau - dropia, spurcaciul, vulturul, bufnița, pelicanul, lebăda, bătlanul, cocostârcul, cristeiul, lopătarul, vindereul-rușu, cucul și toate păsările cântătoare. Dintre speciile rare, pe cale de dispariție, de arbori, arbuști și viță de vie, au fost luate sub protecție mesteacănul, părul, cărpinița orientală, arinul cleios, salba pitică, vița-de-vie sălbatică, caprifoiul mirositor, verigarul, ș.a.

În anii 1963-1965, Comisia, în mod special, s-a concentrat asupra argumentării și înaintării la Consiliul de Miniștri a propunerii de creare a celor doua rezervații specificate mai sus și pregătirea proiectului Regulamentului cu privire la ariile protejate. Toate aceste propuneri, în contextul atitudinii ostile față de conservarea naturii a conducerii Partidului Comunist din acel timp, nu au putut fi realizate. Eforturile depuse de Comisie pe parcursul a mai multor ani pentru a crea o rezervație silvică s-au încununat cu succes abia în 1971, când, prin hotărârea Consiliului de Miniștri ai RSSM nr. 310 din 27 septembrie, a fost creată *Rezervația silvică de stat „Codrii”*, prima de acest fel, în

scopul păstrării în stare naturală a landşaftului silvic tipic pentru partea centrală a Moldovei cu tot complexul lui natural, având un sector strict protejat de 720 ha.

În anul următor, 1972, pe râul Nistru, a fost înființat primul sector rezervat ihtiologic „Golful Goianei” cu o suprafață totală a oglinzii apei de 270 ha, având scopul păstrării în stare naturală a complexului acvatic și zonei litorale a acestuia, creării condițiilor favorabile pentru reproducerea atât a speciilor de plante și animale rare sau pe cale de dispariție, studierii procesului lor de dezvoltare, cât și sporirii rezervelor de pește în r. Nistru și rezervuorul de la Dubăsari.

În anul 1968 la comanda Comitetului de Stat pentru Ocrotirea Naturii membrii Comisiei AȘ a RSSM și cercetatorii Sectorului de Geografie al AȘ, iar în anii 1969-1973 au identificat și au propus pentru luarea sub protecția statului suplimentar a circa 346 noi obiecte unice naturale, - inclusiv a landşaftelor naturale unice, a diferitor braniști, terenuri forestiere importante, arbori seculari, zone ale vegetatiei de stepă, un număr nou de obiecte unice geologice și paleontologice, parcuri naturale, etc. În baza propunerilor AȘ a RSSM, în anul 1975 Guvernul a adoptat hotărârea „Cu privire la luarea sub protecția statului a obiectelor și complexelor naturale pe teritoriul RSSM”, conform căreia suprafața fondului de arii protejate a fost extinsă la 32 117,3 ha. Numărul total de arii propuse spre a fi luate sub protecție a crescut de la 140 la 346. Pentru fiecare din aceste obiecte au fost pregătite și adoptate pașapoarte și instrucțiuni care prescriau măsurile de protecție a lor. Hotărârea dată includea și Regulamentul ariilor protejate cu toate detaliile funcționării lor.

La mijlocul anilor 70 au fost întreprinse acțiuni energice de a lua sub protecția statului speciile rare și pe ale de dispariție a lumii sălbatice. Astfel, în baza Hotărârii Consiliului de Miniștri ai RSSM din 8 ianuarie 1975, № 5 cu privire la luarea sub protecție a obiectelor naturale, era inclusă lista cu speciile rare de faună

luate sub protecția statului. Majoritatea din acestea erau luate sub protecție permanent, în timp ce unele dintre ele cu valoare cinegetică, pe un termen de 10-15 ani, până când se va restabili efectivul lor. În această Hotărâre în Anexa 9 a fost inclusă și lista speciilor rare floristice, care, de asemenea, au fost luate sub protecția statului.

Anul următor, 1976, a fost adoptată decizia de a pregăti o ediție a Cărții Roșii și în RSSM, adoptându-se, concomitent, și Regulamentul acestei cărți. Această decizie a inclus în o anexă specială lista speciilor floristice și faunistice care urmau să fie subiectul Cărții Roșii. Eforturile ulterioare ale specialiștilor în domeniu s-au soldat cu succes, iar în 1978 apare prima ediție a *Cărții Roșii a RSSM* în care au fost incluse 26 specii de plante și 29 specii de animale (8 specii de mamifere, 17 specii de păsări și 4 specii de reptile).

Reactivizarea activităților de conservare a diversității biologice și, respectiv a adoptării documentelor PE în domeniu ține de formarea în 1990 a Departamentului de Stat pentru Protecția Mediului Înconjurător și Resurse Naturale. Una din primele activități în domeniu a noului Departament a fost a fost luarea sub protecția de stat în 1991 a monumentului geologic important – peștera carstică „Emil Racoviță”, din nord-vestul republicii. Ulterior, prin hotărârea Guvernului nr. 209 din 23 aprilie 1991, se creează rezervația naturală „Prutul de jos”, cu suprafața de 1.691 ha. În anul 1992 în baza rezervației silvo-cinegetice Pădurea Rădeni a fost creată rezervația „Plaiul Fagului”, ce reprezintă un ecosistem unic din zona de nord a Codrilor ce include periferia estică a arealului de răspândire a fagului. În anul următor este creată o altă rezervație de stat, „Padurea Domnească”, ce reprezintă un masiv (circa 6000 ha) de pădure, tipică pentru lunca Prutului de mijloc în scopul conservării, regenerării speciilor de plante și animale aflate pe cale de dispariție, redresării ecologice și restabilirii biodiversității

ecosistemelor de luncă, formulării măsurilor de protecție a râului Prut.

În următorii ani, Departamentul și-a îndreptat activitățile sale spre revederea și crearea unei baze solide legislative în domeniu. Astfel, la 25 februarie 1998, Parlamentul a aprobat *Legea nr. 1358-XIII „Privind fondul ariilor naturale protejate de stat”*. Această lege și cele 10 anexe care detaliau prevederile ei, au pus baza legală în domeniul conservării patrimoniului natural și dezvoltarea rețelei de arii naturale protejate de stat, care constituia, la acel moment, 66.467 ha, sau numai 1,97% din teritoriul RM (din care circa 63 mii ha sunt delimitate în fondul forestier). Spre deosebire de perioadele precedente de data aceasta în fondul de arii au fost incluse și 15 sectoare-etalon de soluri. POsterior, în baza acestei legi au fost formulate Regulamentele detaliate de activitate a tuturor ariilor protejate din republică, iar un regulament special adoptat de GRM ține de modalitatea de atribuire a statului de arie protejată.

Deja în anii 2010-2020 suprafața ariilor protejate s-a extins esențial. Astfel, în anul 2013 este fondat primul *Parc Național „Orhei”* prin Hotărârea Parlamentului nr. 201/2013, care activează în baza Hotărârii Guvernului nr. 923/2014 pentru aprobarea Regulamentului de funcționare a acestuia. Câțiva ani mai târziu (în anul 2022) este creat al doilea Parc Național *„Nistrul de Jos”* cu o suprafață totală de circa 62 mii ha. Teritoriul, cu o lățime variabilă, se întinde de-a lungul luncii fluviului, într-o zonă cu multe meandre și terase adiacente și cuprinde biotopuri de luncă inundabilă, habitate de colină, stepă și silvostepă. Nucleul principal al parcului îl constituie sectorul „Lunca Talmaza”, care include masive de pădure cu poieni, un lac, canale cu apă permanentă sau periodică, băltoace, mlaștini, lunci și terenuri agricole abandonate.

În 2018, în baza rezervației științifice „Prutul de Jos” și a unor terenuri adiacente mai la sud de lacul Belev din lunca r. Prut,

prin *Legea nr. 132/2018* a fost înființată Rezervația Biosferică cu același nume. Ea se suprapune și unește ariile naturale protejate de stat precum Rezervația științifică „Prutul de Jos”, monumentul naturii geologic și paleontologic „Aflorimentul de lângă satul Văleni”, Rezervația naturală silvică „Vadul lui Isac” și Zona umedă de importanță internațională „Lacurile Prutului de Jos”.

În anul 1999 RM a ratificat Convenția Ramsar iar în anul următor, în iunie 2000, a devenit membru al acestei Convenții, atunci când zona „Lacurile Prutului de Jos” a fost inclusă în Lista zonelor umede de importanță internațională a acestei Convenții. Ulterior, în această listă au fost incluse alte două zone din Moldova – „Nistrul de Jos” și „Unguri-Holoșnița” având suprafața totală de 94 705 ha. În anul 2007 printr-o Hotărâre specială a GRM a fost aprobat Regulamentul acestor zone umede.

Lacurile Prutului de Jos (nr. 1029 în Lista Ramsar), au o suprafață de 19 152,5 ha, fiind mărginită la vest de râul Prut, iar la sud de estuarul râului Dunăre. Conține trei tipuri de zone umede Ramsar: lacuri permanente cu apă dulce, râu permanent și 1 rezervoar de pește. Lacurile Beleu și Manta ale acestei zone sunt ecosisteme unice, descrise ca fiind ultimele lunci inundabile naturale ale regiunii Dunării de Jos. Ele au o importanță avifaunistică deosebită unde au fost observate o multitudine de păsări acvaticе, - circa 115 specii cuibăritoare, 53 de specii în pasaj, 7 specii oaspeți de vară, 1 specie oaspeți de iarnă.

Nistrul de Jos (nr. 1316 în Lista Ramsar) are o suprafață de 60 000 ha. Această zonă se întinde în partea de sud-est a RM, la 8 km sud de Bender și la 40 km de Odessa. Albiile vechi ale Nistrului din această zona sunt cunoscute sub denumirea „Nistrul Chior” și adăpostesc numeroase specii de animale, mai ales păsări, caracteristice zonelor umede.

Zona umedă *Unguri-Holoșnița* (nr. 1500 în Lista Ramsar) are o suprafață de circa 15 553 ha. Ea cuprinde malurile înalte, lunca și plajile înguste ale fluviului Nistru, fiind amplasată pe

terenurile a 18 localități din raioanele Ocnița, Dondușeni și Soroca. Micile râulețe afluențe ale Nistrului au format și curg în canioane abrupte. Pădurile de litoral sunt formate din asociații de plop cu amestec de salcie, frasin și ulm. În această zonă cuibăresc și poposesc mai multe specii de păsări.

RM este una din statele europene care de mai mult timp și-a elaborat și a aprobat *REN*. Prevederile referitoare la *REN* au fost reflectate încă în Schema Teritorială Cuprinzătoare pentru Protecția Naturii a RM din anul 1991. În ea se propunea că o astfel de rețea necesită să includă ariile naturale protejate, dar și alte situri naturale „reprezentative” cu semnificație geosistemică – în primul rând, pădurile, situate în diferite regiuni peisagistice ale republicii. Ca principal element de legătură a acestora trebuia să fie aplicat un sistem de centuri forestiere, inclusiv și cele de protecție a câmpurilor, adaptându-le compoziția și structura pentru a le îmbunătăți potențialul lor ecologic. Mai mult ca atât, documentul specificat a inclus și o schemă a a *REN* la scara 1: 200 000. Aceasta cuprindea 6 zone interconectate prin centuri forestiere în văile principalelor râuri ale RM, - Nistru, Prut, Răut, Bâc, etc. S-a calculat că ea ar putea ocupa o suprafață de 11.113 mii km² sau 30% din suprafața totală a țării. La baza acestor calcule s-a considerat că suprafața pădurilor republicii ar trebui majorată până la nivelul de 19%.

Bazele conceptuale ale *REN* au fost dezvoltate mai departe în *Strategia națională și Planul de acțiuni în domeniul conservării diversității biologice* adoptată încă în anul 2001. Documentul prevedea toate elementele tipice pentru o *REN*: nuclee, coridoare ecologice de migrare și a speciilor lumii sălbatice, zone de reconstrucție ecologică, și, zone tampon. Se preciza că suprafața pădurilor din această rețea ar trebui să fie de 207 mii de hectare, inclusiv în zona de silvostepă, - circa 176 mii hectare, în zona de stepă - 31 mii hectare, suprafață care ar trebui majorată la nivelul de 286,4 mii hectare.

Bazele conceptuale ale REN au fost finalizate deja către începutul anilor 2000, grație în mare parte, eforturilor ONG-lui Biotica. Această organizație a sistematizat nu numai identificarea concretă a componentelor ei, dar și cartografierea lor la o scară de 1:500.000, ilustrând distribuția geografică a zonelor centrale, a zonelor tampon geo-sistemice, a coridoarelor biologice internaționale, naționale și locale. Astfel proiectul REN pregătit de Biotica includea următoarele: (a) introducerea, indicând contextul internațional și principalele nevoi legale ale NES; (b) determinarea componentelor rețelei, nivelurile acestora, scările, aspectele informaționale ale rețelei și a 12 regiuni biogeografice ale teritoriului republicii; (c) un sistem de criterii de evaluare a componentelor rețelei; (d) lista de taxoni amenințați de impactul uman și ecosisteme endemice ca bază pentru stabilirea criteriilor de identificare a componentelor rețelei. Partea aplicativă a proiectului REN cuprindea o listă cu 62 de elemente de bază a ei și 107 zone tampon și 20 de coridoare de importanță internațională, națională și parțial locală. Toate aceste elemente ale rețelei au fost expuse pe o hartă geografică la scara 1:500.000. Documentul se finaliza cu un plan de acțiuni, ce cuprindea măsuri urgente practice, asigurarea juridică, activitățile științifice, elemente de informare și participarea publicului. În acest Concept al REN văilor râurilor Nistru și Prut li se atribuia o importanță primordială. Anume ele formează două (din cele patru) coridoare ecologice principale la nivelul european, unindu-se cu regiunile naturale și coridoarele rețelei ecologice ucrainene și servind ca unele din principalele artere migratoare ale păsărilor în direcțiile Sud-Nord și Vest-Est.

La 5 Iunie 2000, de către Guvernele Bulgariei, Moldovei, României și Ucrainei a fost semnat acordul coridorului Verde al Dunării. Acest document a inclus două documente de bază, - „*Declarația privind cooperarea în legătură cu înființarea Coridorului Verde al Dunării de Jos*” și „*Acordului de cooperare*”.

Principiile Declarației se refereau la refacerea cadrului natural al fluviului și afluenților săi, conservarea atât a diversității biologice, restaurarea ecologică și protejarea pădurilor din luncă, cât și la dezvoltarea unor sisteme de agricultură durabilă. Culuarul verde Dunarean în cadrul RM a fost definit ca zona luncii r. Prut dintre orasul Cahul și Giurgiulești, unde sunt amplasate un șir de zone umede, inclusiv două lacuri importante – Belev și Manta. Prin acest acord, RM își asuma responsabilitatea de a întreprinde activitățile reflectate în Declarația semnată.

Ulterior, Biotica în comun cu MM au pregătit și înaintat spre aprobarea Parlamentului Legea privind Rețeaua Ecologică aprobată în 2007. Prin această lege s-a consolidat baza reglementărilor în domeniu, încorporând noțiunile și cerințele Convențiilor internaționale la care RM era parte. Întru realizarea practică a acestei legi în august 2011, GRM a aprobat *Programul național de creare a rețelei ecologice naționale*. Programul vizează un complex de activități de constituire a REN, prin conservarea diversității naturale genetice a speciilor de organisme vii a ecosistemelor și complexelor naturale, pentru asigurarea condițiilor optime de viață și a dezvoltării durabile a teritoriilor adiacente acestora. Implementarea cadrului normativ pentru rețeaua ecologică națională prevede coordonarea intersectorială a acțiunilor, în vederea prevenirii și reducerii consecințelor activităților economice asupra mediului și a speciilor lumii sălbatice.

De rând cu acțiunile incluse în Programul REN în republică au fost ulterior întreprinse ample activități de integrare în cadrul ei a cerințelor *rețelei Emerald*, cerințe ce reies din *Convenția de la Berna*, parte careia este RM, care reprezintă echivalentul Rețelei Natura 2000, pe teritoriile țărilor non-UE. Această rețea reprezintă un instrument pentru conservarea ariilor de mare valoare ecologică și creează baza de cooperare în cadrul unei rețele omogene pentru toată Europa.

Primii pași în procesul de creare a Rețelei Emerald au fost

întreprinși încă în anul 2000, urmare a realizării unui proiect pilot susținut de Consiliul Europei. În cadrul acestui proiect în baza exemplurilor Rezervațiilor Științifice „Prutul de Jos” și „Pădurea Domnească”, au fost însușite metodele de colectare și prelucrare a datelor caracteristice speciilor Convenției de la Berna, care se întâlnesc pe teritoriul Moldovei. Procesul a continuat abia în anul 2009 odată cu demararea primului program comun al UE și al Consiliului Europei pentru a sprijini extinderea principiilor rețelei Natura 2000 prin Rețeaua Emerald în Europa de Est și Caucazul de Sud, care a fost implementat în perioada 2009–2011. El a oferit asistență la șapte țări țintă (Ucraina, Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Georgia, RM și Federația Rusă) în evaluarea resurselor naturale și determinarea speciilor și habitatelor care necesită a fi protejate și conservate, selectarea potențialelor sit-uri care ar asigura supraviețuirea pe termen lung a speciilor protejate prin Convenția de la Berna.

Din cele expuse mai sus concludem, că în ultimile decenii suprafața zonelor protejate în republică s-a extins semnificativ: de la 66.467 ha în anul 1998 până la 256.974 ha în 2018. Cea mai mare extindere a suprafeței ariilor naturale protejate s-a realizat prin includerea în fondul ariilor naturale protejate de stat a zonelor umede de importanță internațională Ramsar (Nistrul de Jos, Lacurile Prutului de Jos și Unguri-Holoșnița), cu o suprafață totală de 94,7 mii ha, și a Parcului Național „Orhei” în anul 2013, cu o suprafață de 33,8 mii ha, și, în final – a parcului Național a Nistrului de Jos cu suprafața de 62 mii ha. Cu toate că suprafața fondului ariilor naturale protejate de stat s-a majorat, sunt necesare eforturi suplimentare pentru a atinge ținta stabilită în Strategia de mediu a RM pentru anii 2014-2023, extinderea suprafeței ariilor protejate până la 8% din suprafața totală a țării. În anul 2020, fondul ariilor naturale protejate de stat a constituit 313 obiecte și complexe, care ocupă 5,76% (194974,16 ha) din suprafața totală a țării. Comparativ cu anul 1998, s-a înregistrat

o majorare de 3,80% (128506,89 ha) a terenurilor cu statut de protecție.

8.2. Politica Ecologică în domeniul protecției speciilor rare și pe cale de dispariție

După obținerea independenței RM s-au intensificat activitățile ce țin de evaluarea și reactualizarea speciilor rare și pe cale de dispariție. Mai mult ca atât, au fost elaborate actele normative ce reglementează activitățile în domeniu. Astfel, în anul 2005 a fost adoptată o lege specială a *Cărții Roșii*, apoi în 2006 o dispoziție specială a GRM cu privire la crearea Comisiei Cărții Roșii. Tot în anul 2006 a fost adoptat și Regulamentul cu privire la modul de folosire a obiectelor Cărții Roșii. Conform acestor documente, începând cu anul 2007, Cartea Roșie va fi editată odată la zece ani. Tot în anul 2007 Ministerul Ecologiei și Resurselor Naturale a format în acest scop o comisie națională de experți în ecologie. În decizia Ministerului se stipula că în următorii cinci ani, membrii comisiei vor examina situația speciilor de animale și plante rare și a celor aflate pe cale de dispariție și vor elabora proiectul celei de-a treia ediții a Cărții Roșii.

Activitățile de reactualizare a Cărții Roșii a RM au continuat la finele anilor 2010 care s-au soldat cu apariția a celei de a III-a ediții. Cartea actualizată a fost elaborată în baza cercetărilor unui grup de 70 de savanți, colaboratori ai Grădinii Botanice (Institut) și Institutului de Zoologie ale AȘM, profesori și cercetători de la universități. Ea include un număr și mai mare de specii, - 208 specii de plante și fungi, 219 specii de animale, selectate pe trei criterii ale Listei Roșii a IUCN: vulnerabile (VU); periclitate (EN); critic periclitate (CR).

În anii de după independență au fost adoptate câteva legi ce reglementează utilizarea și protecția lumii animale și vegetale, inclusiv a speciilor rare, pe cale de dispariție.

Prima lege în acest domeniu a fost cea privind regnul animal al RM care reglementează relațiile în domeniul protecției și folosirii animalelor sălbatice (mamifere, păsări, reptile, amfibii, pești, insecte, crustacee, moluște etc.), care viețuiesc în mod natural pe uscat, în apă, în atmosferă sau în sol, populează permanent sau temporar teritoriul republicii.

În anul 2006 a fost adoptată *Legea privind fondul piscicol, pescuitul și piscicultura*, care reglementează modul și condițiile de creare și protecție a fondului piscicol, de reproducere, creștere și dobândire a hidrobiunților, de ameliorare a obiectivelor acvatice piscicole și dezvoltare a pisciculturii, stabilește principiile activității autorităților publice abilitate cu gestionarea resurselor biologice acvatice. Art. 19 al acestei legi se referă la restricțiile privind pescuitul speciilor incluse în Cartea Roșie a RM. Legea stipulează că (I) în scopul conservării resurselor biologice acvatice, se interzice pescuitul speciilor incluse în Cartea Roșie a RM, și (II) pentru repopularea, selecția, aclimatizarea, răspîndirea, regenerarea și ameliorarea resurselor biologice acvatice, pentru efectuarea studiilor și cercetărilor științifice, folosirea animalelor în scopuri culturale (expoziții zoologice, acvarii etc.), precum și în cazurile de îmbolnăvire în masă a acestora (epizootii), se permite, în baza unei autorizații speciale eliberate de autoritatea centrală abilitată cu gestiunea resurselor naturale și cu protecția mediului, la propunerea AȘM și Consiliului ihtiologic, pescuitul speciilor incluse în Cartea Roșie.

În anul următor s-a aprobat *Legea privind regnul vegetal*. Ea, de asemenea, stipulează în mod special regulile de utilizare și protecție a speciilor floristice rare și pe cale de dispariție. În acest sens, articolul 14 al legii printre măsurile de asigurare a conservării și protecției obiectelor regnului vegetal se specifică (I) includerea speciilor de plante rare, vulnerabile și periclitate în *Cartea Roșie a RM*, precum și în Lista speciilor de plante cu regim special de protecție; (II) rezervarea teritoriilor pentru

crearea de arii naturale protejate de stat și instituirea statutului de arie protejată de stat pentru unele obiecte și complexe naturale; (III) crearea și evidența colecțiilor de plante din flora sălbatică. Articolul 16 al legii stipulează că în cazul răspândirii plantelor incluse în *Cartea Roșie a RM* pe terenurile repartizate pentru construcții, linii de comunicații sau pe terenurile care urmează a fi inundate, se asigură replantarea acestor plante pe terenuri care au condiții similare de creștere. Conform articolului 23 al *Legii Pentru speciile de plante incluse în Cartea Roșie*, atât în ariile naturale protejate, cât și în afara lor, sunt interzise colectarea părților și derivatelor acestora, tăierea, dezrădăcinarea sau distrugerea cu intenție a obiectelor regnului vegetal în habitatele lor naturale în orice stadiu al ciclului lor biologic.

8.3. Strategiile și Planurile de Acțiuni pentru conservarea biodiversității

Primul document de politici de stat special în domeniul conservării biodiversității a fost adoptat încă în anul 2001 - *Strategia națională și Planul de acțiuni în domeniul conservării diversității biologice*. În el au fost trasate direcțiile principale de activitate pentru următorii 10 ani. Planul de acțiuni propunea realizarea a 263 de acțiuni cu un suport financiar de circa 19 milioane dolari SUA. O mare parte din aceste acțiuni au fost realizate, iar progresul de implementare a fost reflectat în cele cinci rapoarte naționale cu privire la diversitatea biologică (1999, 2001, 2005, 2010, 2014). Se propunea ajustarea cadrului normativ la standardele europene, dar și constituirea rețelei ecologice naționale, ca parte integrantă a Rețelei ecologice paneuropene, prin: (I) modificarea și completarea Legii cu privire la fondul ariilor naturale protejate de stat, prin includerea datelor recente de reevaluare a obiectelor și complexelor din fondul ariilor protejate și includerea a noi arii naturale protejate; (II) elaborarea Legii cu privire la peisaje, care va stabili cadrul legal pentru protecția

și conservarea peisajelor naturale și culturale; (III) elaborarea Hotărârii de Guvern privind aprobarea regulamentelor pentru noi arii naturale protejate create: Parcul Național „Orhei”, Parcul Național „Nistrul Inferior” și Rezervația biosferei „Prutul de Jos”. Suplimentar se propunea extinderea sistemului de arii naturale protejate cu sectoare reprezentative de vegetație de stepă din zona Bugeacului (rezervația naturală și aria cu management multifuncțional), dar și evaluarea unor noi obiecte și complexe naturale, pentru a fi incluse în sistemul de arii naturale protejate de stat.

Planul național de creare a REN la care ne-am referit ceva mai sus, prevedea un șir de măsuri practice de realizare a acestei rețele și, în primul rând, identificarea și cartografierea elementelor rețelei ecologice naționale care trebuia efectuată în următoarele direcții: (I) determinarea în spațiu și cartografierea ariilor destinate constituirii rețelei ecologice naționale, a apartenenței administrative și juridice, a regimului proprietății funciare și a zonelor de reconstrucție ecologică; (II) elaborarea pașapoartelor obiectelor rețelei ecologice naționale (zonele-nucleu, coridoarele ecologice, zonele-tampon); (III) zonarea rețelei ecologice naționale; (IV) elaborarea și editarea atlasului rețelei ecologice naționale și a hărții biogeografice.

Teritoriile potențiale pentru includere în rețeaua ecologică națională și coridoarele ecologice identificate, precum și harta schematică a rețelei ecologice naționale (anexele nr. 1–3 la program) care urmau a fi identificate în scopul menținerii integrității faunei și florei și a altor componente ale diversității biologice pentru stabilitatea populațiilor și ecosistemelor naturale, al reproducerii și răspândirii speciilor rare vulnerabile și periclitate din flora și fauna sălbatică, precum și al conservării diversității peisagistice, inclusiv a complexelor geologice și fizico-geografice și a monumentelor de istorie și cultură naturală.

Ulterior, aspectele biodiversității au fost incluse și în

Strategia de mediu pentru anii 2014-2023 și Planul de acțiuni pentru implementarea acesteia, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 301 din 24/ 2014. Planul prevedea stabilirea unui organ special pentru gestionarea fondului ariilor naturale protejate de stat, care să asigure perfecționarea sistemului de management al acestor arii, respectarea regimului special al acestora, inventarierea și pașaportizarea acestora, ținerea și completarea Cadastrului ariilor naturale protejate de stat, elaborarea și implementarea planurilor de management și DD a acestora, atragerea de fonduri necesare de la organisme internaționale, dezvoltarea valorilor ecoturistice în aceste zone. Conform acestui document, până în 2023 MM și-a propus crearea și dezvoltarea a două arii naturale protejate de stat mari, cum ar fi *Parcul Național „Nistrul Inferior”* și *Rezervația Biosferei Delta Dunării*, cu implicarea României, RM și Ucrainei, cât și restabilirea a 150 mii ha de zone umede, ca instrument al conservării biodiversității și utilizării raționale a resurselor de apă, cu includerea acestora în circuitul economic. Erau stabilite și cifra extinderea suprafețelor de păduri până la 15% din teritoriul țării, a ariilor naturale protejate de stat până la 8% din teritoriu și asigurarea managementului eficient și durabil al ecosistemelor naturale.

Deși în anii de după adoptarea documentelor specificate au fost înregistrate progrese semnificative în domeniul protecției biodiversității (extinderea ariilor naturale protejate și a terenurilor împădurite, crearea rețelei ecologice naționale, conștientizarea ecologică a populației etc.), procesul de degradare a ecosistemelor și habitatelor naturale nu a fost stopat. În acest context, s-a considerat necesar de a reactualiza *Strategia privind diversitatea biologică a RM, adoptându-se Planul de acțiuni pentru implementarea acesteia pentru anii 2015-2020*. Unul din scopurile principale ale documentului este racordarea acțiunilor de conservare a diversității biologice la cerințele tratatelor internaționale la care RM este parte, în special la

prevederile Planului Strategic pentru Biodiversitate 2011-2020 și Țintele Aichi pentru Biodiversitate „Trăind în Armonie cu Natura”, aprobate la Conferința Părților CDB. Pentru asigurarea unui management durabil și a unui cadru instituțional eficient, direcțiile principale ale Strategiei sunt orientate spre asigurarea cadrului legislativ și normativ în domeniul protecției regnului animal și vegetal, extinderea ariilor naturale protejate de stat și de creare REN de la 5,5% până la 8%, mărirea suprafețelor împădurite (de la 11,1 până la 15%) și gestionarea lor durabilă, asigurarea protecției habitatelor valoroase și crearea beneficiilor de pe urma folosirii resurselor genetice, dezvoltării agriculturii durabile. Planul de acțiuni include și crearea zonei umede de importanță internațională (Ramsar) „Domnească” în bazinul Prutului de Mijloc. După cum vedem, obiectivele stabilite sunt cele deja stipulate în documentele adoptate anterior.

8.4. Politica Ecologică în domeniul protecției, regenerării și extinderii pădurilor

În anul 1959, având la bază noua *Lege privind ocrotirea naturii*, Guvernul a adoptat Hotărârea 64 din 13 februarie, care prevedea un șir de noi activități în domeniu, inclusiv cele legate de transformarea republicii într-o livadă înfloritoare a URSS, care prevedea lucrări de împădurire și de plantare a fâșiilor de protecție în jurul viilor și livezilor. Aceasta prevedea extinderea pădurilor din contul terenurilor inapte pentru agricultura și plantarea în fondul silvic a pomilor fructiferi. Sarcinile de protecție și extindere a pădurilor din republică au fost puse, în mod special, în fața Direcției Generale a Pădurilor și Ocrotirea Naturii în cadrul Consiliului de Miniștri al RSSM.

Aceste și alte decizii ale GRSSM au pus baza reactivizării măsurilor de protecție și extindere a pădurilor în republică. În anii 60, demarează o campanie masivă de extindere atât a fondului silvic de stat, cât și a pădurilor comunale. În rezultat, au fost create

mai multe păduri ale gospodăriilor agricole, folosindu-se în acest scop terenurile degradate. În scopul unui management mai adecvat al acestora, în 1968, GRSSM a adoptat un Regulament special care stipula obiectivele, rolul și responsabilitățile gospodăriilor agricole, dar și a autorităților silvice în asigurarea pazei și protecției acestora. În anul următor, luându-se act de faptul că starea pădurilor, în particular a celor noi create, care au fost în cel mai mare mod afectate de boli și vătămatori, GRSSM adopta un șir de măsuri care aveau menirea prevenirii acestor fenomene, inclusiv extinderea și protecția pădurilor de la incendii. În 1968, a fost adoptată o hotărâre specială ce ținea de protecția pădurilor din republică, care specifica măsurile ce necesitau a fi întreprinse în privința extinderii fondului forestier de stat și a protecției pădurilor.

Unul din cele mai importante documente ale acestei perioade de dezvoltare a RSSM, menite să consolideze potențialul sectorului silvic era decizia GRSSM din anul 1977, care a împuternicit Asociația Științifico-Practică Forestieră „Moldles” cu o multitudine de atribuții din domeniu ce țineau de: (a) formularea pronosticurilor și propunerilor științifice, tehnico-științifice și economice pentru dezvoltarea sectorului forestier; (b) dezvoltarea sistemului de pepinierie forestieră și creșterea speciilor de arbori pentru sporirea productivității pădurilor; (c) crearea noilor tehnologii eficiente de plantare a fâșiilor de protecție și de împădurire a râpilor, împotriva alunecărilor de teren, și a altor terenuri neproductive în agricultură; (d) formularea sistemelor de recultivare a terenurilor degradate, cu includerea lor ulterioară în circuitul agricol; (e) mecanizarea lucrărilor forestiere; (f) efectuarea monitoringului asupra bolilor și vătămătorilor și dezvoltarea metodelor de combatere a lor etc. Aceste măsuri erau menite de a eficientiza activitățile în domeniul forestier și de a asigura protecția pădurilor și sporirea productivității lor. Realizarea în practică a acestei Hotărâri a

permis extinderea esențială a suprafeței pădurilor din republică în următoarele două decenii cu mai mult de 150 mii ha, asigurând o cotă a terenurilor împădurite din republică de mai mult de 11%.

Fundamentarea unei politici complexe în domeniu ține de adoptarea în anul 1979 a *Codului Silvic al RSSM*, document care cuprindea multitudinea de aspecte atât de utilizarea resurselor silvice, cât și de protecție a lor. Este evident că acest cod declara pădurile ca proprietate a statului, și, respectiv, statul avea principalele obligațiuni atât în utilizarea rațională a acestora, dar și în protecția lor. Luându-se în calcul schimbările social-economice de după obținerea independenței RM, în anul 1996 este aprobat noul *Cod silvic*. El a creat o nouă bază legală în domeniu, orientată spre reglementarea gestionării durabile a fondului forestier prin folosirea rațională, regenerarea, paza și protecția pădurilor, menținerea, conservarea și ameliorarea diversității biologice forestiere, asigurarea cu resurse forestiere a necesităților actuale și de viitor ale societății în baza multifuncționalității acestora. Codul silvic a devenit ulterior baza formulării ulterioare a altor legi sectoriale aferente sectorului silvic, dar și a unui șir de acte normative în domeniu. În scurt timp GRM a adoptat câteva Hotărâri în care se atragea atenția la necesitatea întreprinderii unor măsuri urgente de ameliorare a situației în domeniu, inclusiv de organizare a evidenței de stat al pădurilor.

În 1999 s-a aprobat *Legea cu privire la spațiile verzi urbane și rurale*, care a pus baza extinderii și conservării acestora în localitățile republicii. La extinderea pădurilor dar și în scopul conservării solurilor un rol important l-a jucat *Legea cu privire la împădurirea terenurilor degradate* (2000). Anume această lege a stimulat alocarea terenurilor degradate ale comunităților locale pentru împădurire, care a permis reactivizarea plantării de noi păduri după anul 2000. În scopul creării fâșiilor de protecție a cursurilor de apă GRM emite în anul 2001 o Hotărâre specială cu

specificarea responsabilităților în acest domeniu.

Condițiile tranziției economice și slăbiciunea autorităților silvice au condiționat către mijlocul anilor 90 o agravare semnificativă a sectorului forestier din acest timp, fapt ce a trezit neliniștea atât a publicului larg, iar ulterior și a GRM. În acest răstimp taierile ilegale au căpătat proporții deosebit de mari, mai cu seamă în pădurile comunelor. În rezultat, au fost defrișate masive întregi de păduri, fiind tăiate ilegal mii și mii de ha de fâșii de protecție a câmpurilor agricole și altă vegetație forestieră din afara fondului silvic de stat. Mai mult ca atât, conducerea Ministerului Agriculturii și a Agenției „Moldsilva” au promovat un șir de inițiative a transducerii în arendă pe o durată lungă unor întreprinzători straini a celor mai prețioase păduri din republică.

În aceste circumstanțe, dat fiind faptul că tăierile ilicite au căpătat un caracter de masă, Guvernul, la sfârșitul anului 1994, la inițiativa unui grup de specialiști și a revistei „Natura”, a aprobat și înaintat Parlamentului un proiect de lege *„Cu privire la declararea stării excepționale pe tot întregul Republicii Moldova în legătură cu distrugerea fondului forestier și cinegetic”*, care prevedea următoarele poziții principale: (I) îmbunătățirea aprovizionării populației cu combustibil; (II) paza severă a pădurilor cu concursul Ministerelor de Interne, a Apărării, a autorităților publice locale; (III) atribuirea unor funcții suplimentare specialiștilor Asociației „Moldsilva” în domeniul controlului ecologic de stat și a dreptului de a aplica sancțiuni administrative în cazurile de încălcare a legislației forestiere; (IV) elaborarea unui program de regenerare a pădurilor și realizarea lui în decursul anilor 1995-2000. Din păcate, acest proiect nu a fost susținut de majoritatea parlamentară agrariană de atunci și situația în domeniu a continuat să se agraveze în următorii ani.

Numai peste câțiva ani reieșind de la semnalele publicului larg și a ONG-urilor de mediu despre situația alarmantă din sector, GRM a adoptat o decizie în domeniu, care, în principiu,

cuprindea o serie complexă de măsuri, care, în contextul realizării lor, puteau schimba situația creată. Hotărârea dată, prevedea elaborarea și realizarea unor măsuri concrete în vederea combaterii tăierilor ilicite, folosirii raționale și complexe a resurselor forestiere, sporirii productivității pădurilor, asigurării pazei corespunzătoare a arboreturilor silvice, ș.a. Ea stipula, de asemenea, transmiterea tuturor pădurilor și plantațiilor de arbori și arbuști ale primăriilor și gospodăriilor agricole în administrarea Asociației de Stat pentru Silvicultură „Moldsilva”. Mai mult ca atât, Ministerul Agriculturii era obligat în termen de până la 1 decembrie 1996, să stabilească suprafața totală a terenurilor necultivabile, accidentate și afectate de alunecări, care urmează a fi împădurite, iar în termen de până la 1 mai 1998, va transmite, în modul stabilit, în administrarea întreprinderilor de stat pentru silvicultură terenurile necultivabile care urmează a fi împădurite pe parcursul următorilor 10 ani, cu păstrarea dreptului de folosință asupra acestor terenuri pentru beneficiarii funciari până la împădurire.

Asigurarea durabilității și extinderea pădurilor din țară au fost considerate ca acțiuni prioritare ce vor contribui la conservarea biodiversității. În acest sens, *Strategia și Planul de acțiuni privind conservarea diversității biologice*, adoptată în anul 2001, menționa că pentru asigurarea adecvată a funcțiilor productive și ecologice ale pădurii în condițiile fizico-geografice și ecologice ale RM, suprafața terenurilor împădurite trebuie să atingă 15% a întreg teritoriul țării.

Unul din documente unde în mod desfășurat era expusă politica silvică a RM este *Strategia dezvoltării durabile a sectorului forestier din RM*, aprobat în anul 2001, care prevedea nu numai direcțiile principale ale politicii statului în domeniu și obiectivele ei, ci și un șir de acțiuni prioritare pentru realizarea ei. Acestea cuprindeau toate aspectele principale, inclusiv renovarea cadrului regulatoriu, reformarea instituțiilor silvice,

întărirea capacităților instituționale, etc. De rând cu acestea ea includea un șir de obiective și acțiuni legate de consolidarea fondului forestier și, în primul rând, extinderea către anul 2015 a suprafeței pădurilor din republică cu 130 mii ha sau până la 15% a teritoriului ei. În acest scop, se propunea crearea a (I) noilor trupuri de păduri, extinzând suprafețele celor existente; (II) insulelor verzi de arbori și arbuști; (III) a coridoarelor de interconexiune între masivele împădurite; (IV) a perdelor de protecție de-a lungul râurilor, drumurilor și în jurul obiectivelor industriale. Strategia stipula necesitatea acțiunilor de prevenire a degradării în continuare a ecosistemelor forestiere prin folosirea durabilă a acestora, prin formarea și menținerea structurii optime a arboretelor; protejarea ecosistemelor forestiere rare și periclitate; menținerea și ameliorarea bonității stațiunilor forestiere drept condiție fundamentală pentru conservarea diversității componentelor vii ale ecosistemelor forestiere; efectuarea unor ample lucrări de regenerare și reconstrucție a pădurilor, având drept scop ameliorarea compozițiilor cu biotipuri rezistente la secetă și la alți factori negativi, substituirea introducenților care s-au compromis în cultură și restabilirea fitocenozelor autohtone.

În scopul reducerii riscurilor și adaptării la schimbările climatice în sectorul forestier a fost elaborat un proiect al *Planului de acțiuni pentru anii 2018-2023* privind implementarea Strategiei DD a sectorului forestier din RM. Planul prevedea adaptarea sectorului forestier la schimbările climatice și include măsuri speciale bazate pe cercetarea științifică și pe progresele tehnologice orientate spre dezvoltarea durabilă a pădurilor, de o monitorizare adecvată a sănătății pădurilor, precum și a dezvoltării lor, prin intensificarea procesului de reîmpădurire prin plantarea speciilor de plante, rezistente la schimbările climatice. Printre măsurile specifice se planifică până în anul 2023 realizarea lucrărilor de reconstrucție ecologică a pădurilor

degradate pe o suprafață de 5 mii ha

În acest context, când în ultimii ani, starea pădurilor continuă să se agraveze, mai cu seamă în contextul schimbărilor climatice și a continuării tăierilor ilicite, noul GRM, aprobat în anul 2021, ce include în activitatea sa consolidarea și extinderea fondului forestier de stat în calitate de activități prioritare. În acest sens, s-au început acțiunile de întărire instituțională a sectorului dar și de susținere financiară a plantărilor de noi păduri în republică. Mai mult ca atât, în februarie 2023 este adoptat *„Programului Național de Extindere și Reabilitarea Pădurilor pentru perioada 2023-2032 (PNERP)*. Scopul major al acestuia este asigurarea necesităților țării cu produse/servicii generate de păduri întru sporirea rezilienței la schimbările climatice pe termen lung prin conservarea și dezvoltarea resurselor forestiere naționale. În termeni de menținere și continuitate a pădurilor, PNERP va realiza activități extinse de plantare a arborilor/puietilor și reabilitare/promovare a vegetației forestiere pe o suprafață de cel puțin 145 mii hectare pentru o perioadă de 10 ani. Aceste activități se vor desfășura atât pe terenuri noi (prin împădurire), cât și pe terenuri cu vegetație forestieră necorespunzătoare sau puternic degradată (prin reîmpădurire). După cum se consemnează, PNERP se încadrează în angajamentele și tendințelor globale legate de păduri și utilizarea terenurilor (Declarația liderilor de la Glasgow privind pădurile și utilizarea terenurilor, Planul Strategic ONU pentru Păduri 2017-2030, Pactul Verde European).

Programul are două direcții de activitate – extinderea suprafețelor prin acțiuni de împădurire și reabilitarea pădurilor prin acțiuni de reîmpădurire. Extinderea și reabilitarea pădurilor va avea loc pe terenuri degradate, neproductive ori erodate, aflate în proprietatea publică a statului, a unităților administrativ-teritoriale și în proprietate privată. Terenurile degradate destinate împăduririi vor fi identificate de către

comisii specializate, în conformitate cu prevederile *Legii pentru ameliorarea prin împădurire a terenurilor degradate*, precum și conform Regulamentului privind efectuarea lucrărilor de împădurire a terenurilor degradate, proprietate publică, a unităților administrativ-teritoriale și a terenurilor degradate proprietate privată.

La finalul implementării prezentului Program, se așteaptă că vor fi atinse următoarele rezultate: (1) extinderea suprafețelor acoperite cu vegetație forestieră până la cel puțin 15% din suprafața țării până în anul 2032; (2) creșterea a potențialului productiv cu 10% față de potențialul existent până în anul 2032; (3) reabilitarea/reconstruirea plantațiilor forestiere noi (110 mii ha) și a terenurilor (35 mii ha) până în anul 2032; (4) diminuarea indicelui de fragmentare a pădurilor cu 0,75 unități (ceea ce înseamnă compactitate mai mare) prin îmbunătățirea conectivității ecologice cu habitate asigurate pentru biodiversitate până în anul 2032; (5) reducerea suprafeței de terenuri degradate cu 45 mii ha către 2032; (6) consolidarea sectorului forestier comunal prin extinderea suprafețelor împădurite și reabilitarea celor existente, instruirea personalului și elaborarea planurilor de management forestier (85 mii ha) până în anul 2032; (7) consolidarea sectorului forestier privat prin extinderea suprafețelor împădurite, instruirea personalului și elaborarea planurilor de management forestier până în anul 2032; (8) reducerea suprafeței terenurilor puternic erodate cu 15 mii ha până în anul 2032; (9) întărirea carcasei hidrologice prin împădurirea a 15 mii ha de fâșii riverane până în anul 2032; (10) diminuarea proceselor de eroziune a solurilor și protejarea a circa 350 mii ha terenuri agricole prin crearea/reabilitarea a 10 mii de perdele forestiere de protecție a câmpurilor agricole până în anul 2032; (11) consolidarea capacităților de diminuare a incidenței incendiilor forestiere prin elaborarea planurilor de management antiincendiar, precum și crearea infrastructurii antiincendiară

în pădurile noi sau reabilitate (echipament, surse de asigurare cu apă, fâșii mineralizate, turnuri de pază și monitorizare etc.) – 145 mii ha până în anul 2032; (12) consolidarea capacităților de management al pajiștilor prin implementarea unor activități practice de creare și reabilitare a sistemelor silvopastorale – 5 mii ha până în 2032; (13) consolidarea capacităților pepinierelor forestiere private și comunale cu atingerea unor capacități de producere de 5-7% din necesarul de MFR pentru regenerarea/extinderea/reabilitarea pădurilor până în anul 2032; (14) crearea locurilor de muncă pentru circa 20 600 de persoane până în anul 2032; (15) actualizarea și îmbunătățirea cadrului legal (*Codul silvic* nr. 887/1996, *Codul funciar* nr. 828/1991, *Legea perdelelor forestiere de protecție*, *Legea pajiștilor*, norme tehnice etc.) până în anul 2032.

8.5. Politica Ecologică în domeniul protecției resurselor cinegetice și piscicole

Odată cu etapa construcției socialiste și a instituirii proprietății de stat asupra tuturor resurselor naturale, au fost organizate un șir de măsuri de ameliorare și sporire a fondului cinegetic a RSSM, a aclimatizării și introducerii în habitatele naturale a unor noi specii de animale, creându-se, de asemenea, o nouă bază de reglementări în domeniu. Vânatul era considerat ca un bun public și devenea protejat de Stat printr-un set tot mai desfășurat de de legi și acte normative.

Primele reglementări legislative în domeniu țin de adoptarea în anul 1995 a *Legii privind Regnul Animal*. Această lege cuprindea toate aspectele în domeniu, dar cel mai important era faptul că reprezintă o lege cu acțiune directă, prevăzând în acest scop un Regulament anexat care stipula toate cerințele, drepturile și responsabilitățile ce țin de gospodăria cinegetică. Anume această lege și regulamentul specificat, au creat o nouă bază de reglementări ale activităților în domeniu deja în condițiile

tranzitiei economice. Odată cu finalizarea acestei tranziții a devenit necesar de a reactualiza reglementările în domeniu, fapt realizat la 30 noiembrie 2018 când este adoptată o nouă lege, - *Legea vânătorii și fondului cinegetic* (înrată în vigoare din martie 2021). În termen de 24 de luni, Guvernul urmează sa aducă actele normative în concordanță cu prevederile prezentei legi și trebuie elaborate și aprobate actele normative necesare implementării acesteia. Legea stipulează că dobândirea vânatului se va permite numai în limitele termenilor stabiliți prin Lege pentru fiecare specie de vânat prin eliberarea autorizațiilor speciale de către autoritățile de resort. Conform legii limitele de recoltare a vânatului la păsări și iepuri sunt propuse de către Societatea Vânătorilor și Pescarilor din Moldova, iar la mistreți de către Agenția „Moldsilva”, care ulterior necesită a fi avizate de către AȘM. Legea cere de a se respecta termenele de vânătoare pentru fauna sălbatică de interes vânătoresc.

În conformitate cu *Legea vânătorii și fondului cinegetic*, în anul 2021, GRM a aprobat câteva regulamente care o pun în aplicare lege, (I) regulamentul privind criteriile și modul de constituire a fondului cinegetic; (II) regulamentul privind normele de protecție a culturilor agricole, fondului forestier și animalelor domestice împotriva cauzării daunelor de fauna de interes cinegetic și modul de reparare a prejudiciului; și (III) regulamentul privind vânarea exemplarelor din specii de faună de interes cinegetic și caracteristicile mijloacelor folosite în cadrul vânătorii.

Unul din principalele documente ale politicii în domeniu este *Concepția de dezvoltare a gospodăriei cinegetice naționale*, aprobată în anul 1997 de către Parlamentul RM. Ea concretizează cerințele stipulate în *Legea Regnului Animal din 1995* și prevede măsuri concrete pentru ameliorarea situației în acest domeniu. Scopul ei a fost Conservarea diversității specifice, a structurii și densității optime a populațiilor speciilor de vânat și asigurarea

cotei maxime de recoltare a producției cinegetice. Pentru atingerea lui se propunea (I) crearea unei rețele naționale de fonduri de vânătoare și de gospodării cinegetice; (II) corelarea intereselor cinegetice cu cele silvice și agricole; (III) crearea unui cadru economic și juridic favorabil ocrotirii și reproducerii vânatului; și (IV) stabilirea capacității de suport (a bonității) fondurilor de vânătoare. Concepția, de asemenea, prevedea armonizarea legislației naționale cu tratatele internaționale la care este parte RM și întărirea legislației ce ține de combaterea braconajului; organizarea fondurilor de vânătoare cu o productivitate biologică înaltă a gospodăriilor cinegetice de stat, administrate de Agenția „Moldsilva”; organizarea de gospodării cinegetice complexe pentru 2-3 specii de vânat, cele mai avantajoase din punct de vedere economic; estimarea efectivelor actuale și a sporului anual al fiecărei specii de vânat; optimizarea condițiilor de reproducere pentru speciile de vânat prin măsuri de gospodărire cinegetică; repopularea fondurilor de vânătoare cu specii tradiționale de vânat; înființarea crescătoriilor de specii de vânat valoros.

Legea *Regnului animal din 1995* reglementează atât fondul cinegetic, cât și fondul piscicol. În acest sens, ea includea un regulament special cu privire la protecția resurselor piscicole și reglementarea pescuitului în bazinele piscicole din republică. Conform legii se interzicea pescuitul, păstrarea, prelucrarea și comercializarea peștelui sub dimensiunile stabilite de regulamentul dat. Se stabilea cerințe nu numai pentru prinderea peștelui dar, în special, pentru păstrarea habitatelor lor – protecției cursurilor și bazinelor acvatice piscicole. Era interzis, în cursul anului, pe întreg teritoriul republicii pescuitul următoarelor specii și familii de pești și raci: speciile introduse în *Cartea Roșie a RM*; sturionii și hibrizii lor; păstrăvul, anghila; racii.

Noua Lege în domeniu a fost adoptată în anul 2006 - *Legea privind fondul piscicol, pescuitul și piscicultura*. Conform ei, dreptul la pescuit în obiectivele acvatice piscicole naturale

se acordă persoanelor fizice și juridice în baza certificatului de atribuire a cotei/cotelor de pescuit comercial, permisului de pescuit comercial, permisului de pescuit sportiv, amator și de agrement și autorizațiilor de pescuit în scop științific și de control, eliberate de către autoritatea emitentă. Într-o anexa specială la lege sunt incluse *Cerințele față de pescuit* în care sunt specificate dimensiunile minime ale peștilor și ale altor organisme acvatice care pot fi pescuite în obiectivele acvatice piscicole naturale.

Întrebări pentru autoevaluare

1. Care au fost primele acțiuni în domeniul conservării diversității în RM? Explicați evoluția stabilirii ariilor și monumentelor naturale protejate de stat.
2. Care este abordarea actuală în domeniul ariilor protejate de stat și a rețelei ecologice?
3. Expuneți succint documentele PE dedicate în mod special conservării biodiversității și principalele scopuri, obiective și indicatori-țintă a realizării lor.
4. Ce înseamnă rețeaua Emerald, care sunt cerințele ei și care sunt tratatele internaționale parte cărora este RM, ce constituie o sursă primordială a PE în domeniu?
5. Prezentați abordările PE în domeniul protecției speciilor rare și pe cale de dispariție a lumii sălbatice și care este semnificația listelor prezentate în Cartile Roșii a RM.
6. Care sunt abordările, scopurile și obiectivele protecției pădurilor, exemplificând acestea prin prisma documentelor PE adoptate în sectorul forestier.
7. Care sunt stipulările principale ale PE din domeniul forestier cuprinse în actele legislative adoptate în RM?
8. Expuneți principalele acte legislative care stau la baza PE în domeniul protecției resurselor cinegetice și piscicole. Ce documente ale PE cuprind managementul și protecția acestor sectoare?

Capitolul 9. Politica Ecologică în domeniul protecției mediului în Republica Moldova

9.1. Politica Ecologică în domeniul conservării solurilor

Deși procesele de degradare a solurilor sunt cunoscute din timpuri străvechi în diferite regiuni ale globului, care au condus chiar și la peirea unor civilizații astfel ca cele aflate în zona mediterană, reglementări ale protecției lor timpurii practic nu au existat. Evident este și faptul că în activitatea practică, cu referire la conservarea solurilor, încă mulți ani înainte omul se conducea și de unele cutume nescrise dar care asigurau, într-o oarecare măsură protecția solului, astfel ca plantările de arbori și arbuști pe versanții afectați de diferite procese de degradare. Primele reglementări în domeniu apar numai în prima jumătate a sec. al XX-lea, atunci când a devenit evident că procesele de degradare a solului capătă proporții ce pot pune în pericol productivitatea agricolă.

Problema conservării solului mult timp rămâne a fi în afara politicilor statelor și numai în anii 70-80 ai secolului trecut ea apare în centrul atenției, mai cu seamă atunci când a fost adoptată *Carta europeană a solurilor* (1972), apoi în 1982, când se adoptă *Carta Mondială a Solurilor*. Ambele instrumente conțin linii directoare și principii neobligatorii referitoare la conservarea solului și au fost menite să ajute statele în formularea politicilor interne. Cu toate acestea, în lumina practicilor moderne de mediu, aceste instrumente sunt considerate a fi depășite. În acest context *Carta Mondială a Solurilor* a fost revizuită și a fost aprobată în unanimitate în iunie 2015, în cadrul Anului Internațional al Solurilor, de către statele membre ale FAO în cadrul celei de-a 39-a sesiuni a Conferinței FAO.

Ulterior, la Conferința ONU din Rio-de-Janeiro din 1992 a fost semnată *Convenția privind combaterea deșertificării*

terenurilor, care stabilește cerințele de care trebuie să se conducă țările pentru a asigura conservarea solului. Actualmente această Convenție este instituția internațională de bază care organizează cooperarea țărilor în realizarea către anul 2030 a așa numitei *Neutralități a Degradării Terenurilor (NDT)*, obiectiv global, inclus în anul 2015 în Obiectivele de DD. Scopul acestui obiectiv este „protejarea și promovarea utilizării durabile a ecosistemelor terestre, stoparea deșertificării, degradarea terenurilor și pierderea biodiversității”.

Primele documente adoptate de GRSSM se atestă încă de la finele anilor 50 ale secolului trecut. Inițial acestea, erau orientate mai mult spre valorificarea terenurilor încă neincluse în circuitul agricol, - a versanților, a zonelor umede, chiar și a celor cu vegetație forestieră și cu arbuști și mai puțin spre conservarea lor. După Hotărârea în cauză, ca urmare Deciziei Consiliului de Miniștri al URSS din 20 Martie 1967 „Cu privire la măsurile urgente, dar protejarea solului de eroziunea vântului și a apei” a fost adoptată și o Hotărâre similară a GRSSM. Această Hotărâre generalizează și specifică activitățile complexe menite de a conserva solul și abordările de care trebuie să se conducă autoritățile republicane, colhozurile și sovhozurile pentru a asigura protecția și ameliorarea solurilor. Conform acestei Hotărâri beneficiarii resurselor funciare erau obligați de a implementa pe larg și sistematic complexe de măsuri organizatorico-economice, agrotehnice, și de ameliorații silvice și hidrotehnice antierozionale. Hotărârea dată mai propunea ca fiecare gospodărie agricolă să elaboreze planuri ale perdelelor de protecție a câmpurilor agricole precum și să stabilească volumul lucrărilor necesare atât pentru înerbarea pământurilor erodate, cât și a lucrărilor de protecție a solurilor împotriva eroziunii.

Posterior, în anul 1970 este adoptată și o Hotărâre a GRSSM privind măsurile necesare pentru perfecționarea exploatării și folosirii terenurilor irigate și desecate din RSSM. În același an a

fost adoptată și legea de bază în domeniu, - *Codul Funciar*. În cod se specifica din start că pământul constituie proprietate de stat și poate fi dat numai în folosință diferitor beneficiari. După cum se stipula, sarcinile acestui cod cuprindeau: reglementarea relațiilor agrare în scopul de a asigura folosirea științific fundamentată, rațională și protecția pământurilor, crearea condițiilor pentru ridicarea eficienței lor, ocrotirea drepturilor întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor și cetățenilor, întărirea regalității în domeniul relațiilor agrare. Codul prevedea și un șir de stipulari în mod direct și indirect legate de raționalizarea utilizării terenurilor și a conservării lor (art. 26. Privind îndatorirea beneficiarilor folosinței pământului de a folosi rațional și eficient loturile de pământ; art. 27 Privind aducerea pământurilor într-o stare bună; art. 28 Privind păstrarea stratului fertil al solului; cât și art. 281 privind prevenirea sau limitarea acțiunilor negative asupra pădurilor și altor terenuri situate în afara loturilor de pământ date în folosință). Capitolul al patrulea al Codului era dedicat totalmente protecției pământurilor și sporirii fertilității solurilor. El prevedea îndatoririle beneficiarilor, în acest sens, dar și măsurile pentru ameliorarea și protecția pământurilor dar și măsurile de prevenire a impurificării lor. Concomitent, Codul conținea și cerințele de prevenire a poluării solurilor în procesul aplicării substanțelor chimice în agricultură și silvicultură.

În scopul realizării prevederilor Codului, în 1977 a fost adoptată *Hotărârea GRSSM cu privire la organizarea și ținerea cadastrului funciar*. Cadastrul dat trebuia să includă datele înregistrării folosinței pământului, ale evidenței suprafeței și calității pământurilor, bonității solurilor și evaluării economice a pământurilor în scopul folosirii eficiente a pământurilor, planificării economiei naționale, amplasării și specializării producției agricole, ameliorării pământurilor și chimizării agriculturii, ș.a. Hotărârea stipula și necesitatea ca anual pentru

ținerea cadastrului să fie prevăzute resursele financiare bugetare, dar și resursele pentru ridicarea topografică, materialele și utilajele pentru fotografierea din avion, de evaluari și calcule legate de ținerea cadastrului.

Starea nesatisfăcătoare a solurilor din RSSM de la mijlocul anilor 70 a condiționat necesitatea adoptării de către Guvern a unei *Hotărâri speciale cu privire la calitatea solurilor și măsurile de ocrotire a lor*. Ea chema toate părțile implicate și în special autoritățile agricole, colhozurile și sovhozurile de a realiza un complex desfășurat de măsuri de diferit gen în scopul de asigura conservarea solurilor. Ca și alte decizii adoptate din acest timp Hotărârea dată era, în mare măsură declarativă, specificând acțiunile și abordările de care trebuie să se călăuzeze beneficiarii terenurilor agricole. Se atenționa faptul că măsurile în domeniu sunt obligatorii și trebuie să se bazeze pe planurile amenajării gospodăriilor agricole, fiind coordonate cu serviciul raional pentru organizarea teritoriului și supuse controlului de stat în privința folosirii terenurilor și realizării măsurilor prevăzute, în acest sens.

Perioada din a doua jumătate a anilor 60 - finele anilor 70 se caracterizează printr-o activizare deosebită a lucrărilor de conservare a solurilor din republică, - la aceasta se referă mai multe publicații din acea perioadă de timp. Necesitatea acestor activități a fost specificată de către Hotărârea Comitetului Central al Partidului Comunist al Moldovei (CC a PCM) și a Consiliului de Miniștri din 4 iunie 1971 prin care a fost aprobat un amplu *program de lucrări antierozionale din anii 1971-1975* în baza căreia a fost elaborată *schemă generală de măsuri antierozionale în RSSM pentru 1971-1980* în care era prevăzută și suma necesară pentru realizarea ei, - 290 de milioane de ruble.

La finele etapei socialiste de dezvoltare (în 1991), la comanda Ministerului Agriculturii Institutul de Pedologie și Agrochimie „Nicolae Dîmo” a elaborat *Schema generală de*

măsuri antierozionale în Republica Moldova pentru anii 1991–2005 în patru volume. În acest document erau expuse acțiuni concrete pentru combaterea eroziunii solului, minimalizarea scurgerilor lichide și solide pentru fiecare raion administrativ. În perioada dată, conform acestei Scheme, în fiecare raion administrativ se propunea crearea gospodăriilor agricole model în care se va implementa integral complexul de măsuri de combatere a eroziunii și de utilizare rațională a terenurilor agricole. Este evident că în contextul reformei funciare din anii 90 acest document nu a avut sorți de izbândă și nu a fost implementat.

Printre primele acte legislative adoptate după independență a fost *Codul Funciar* adoptat în 1991. El stabilește că terenurile în RM pot fi în proprietate publică dar și privată, iar statul are sarcina de a le ocroti în egală măsură. Codul, de asemenea, stipulează un șir întreg de cerințe ce țin de utilizarea rațională și protecția terenurilor. Astfel art. 29 prescrie ca deținătorii de terenuri sunt obligați: (I) să respecte, conform recomandărilor agrotehnice, condițiile de exploatare a terenurilor, structura asolamentelor, să nu admită folosirea abuzivă a îngrășămintelor chimice și a preparatelor de fitosanitare; și (II) să ia măsuri de prevenire și combatere a eroziunilor, a compactării solului, a alunecărilor de teren, a salinizării sau înmlăștinirii secundare, să asigure atât obținerea unei producții calitative, cât și protecția solului și sporirea fertilității lui. În cod a fost inclus și un compartiment special privind terenurile destinate ocrotirii naturii care sunt prin exclusivitate proprietate a statului și în cadrul cărora este interzisă orice activitatea ce vine în contradicție cu destinația lor specială. Conform art. 61 al Codului în jurul rezervațiilor, zonelor de construcție a localităților, terenurilor destinate fortificării sănătății, râurilor, pâraielor și lacurilor, construcțiilor hidrotehnice și de acumulare a apei, resurselor de aprovizionare cu apă potabilă și cu apă tehnică, apeductelor magistrale și

interraionale se stabilesc zone de protecție și sanitare.

Conform Codului GRM este obligat de a duce Cadastrul funciar cât și Monitoringul și Controlul de stat asupra folosirii și protecției terenurilor. Capitolul XII al Codului este dedicat în special protecției și ameliorării terenurilor. El cuprinde un șir întreg de aspecte: (I) Întreținerea terenurilor și modul lor de protecție; (II) Cerințele ecologice față de planificarea, proiectarea, amplasarea, construcția și darea în exploatare a obiectelor, edificiilor și amenajărilor care influențează starea terenurilor; (III) Stimularea economică a folosirii raționale și a protecției terenurilor; (IV) Normele maxime permise de concentrație în sol a substanțelor nocive; (V) Regimul special al terenurilor irigate.

În anul 1994 Guvernul adoptă Principiile de bază pentru restabilirea terenurilor degradate în urma exploatării zăcămintelor de minereuri, efectuării explorărilor geologice, construcției și altor lucrări. Ele stabilesc principalele condiții pentru readucerea acestor terenuri la starea inițială sau la starea potrivită folosirii lor conform destinației (pentru producția agricolă, silvică, construcții de bazine, amenajarea zonelor de odihnă etc.) și sunt obligatorii pentru toate întreprinderile, instituțiile și organizațiile care execută lucrări ce duc la degradarea învelișului de sol. Conform acestui document, întreprinderile, instituțiile, organizațiile și cetățenii care execută lucrări ce au drept urmare degradarea învelișului de sol sunt obligați să decoperteze în mod selectiv stratul de sol sunt obligați să decoperteze în mod selectiv stratul de sol fertil și să-l păstreze, ca ulterior să-și folosească la restabilirea fertilității solului degradat sau la sporirea fertilității solului cu o productivitate redusă (acoperirea cu un strat de sol fertil).

Ulterior, în anul 1997, în baza Codului funciar, a fost adoptată *Legea privind prețul normativ și modul de vânzare-cumpărare a pământului* în care se specifica modul de evaluare a resurselor funciare și la potențialul de dezvoltare a piețelor

pentru acestea.

Peste un deceniu după adoptarea Codului Funciar este primită *Legea privind ameliorarea terenurilor degradate prin împădurire* (2000) care prevedea împădurirea acestora și faptul că deținătorii nu sunt obligați să achite impozite sau taxe conform prevederilor legale în vigoare, timp de 25 ani de la efectuarea lucrărilor. În acest mod, stabilind facilități la plata impozitului funciar, a fost creat un instrument care a stimulat deținătorii de terenuri să opteze pentru restabilirea terenurilor degradate.

O importanță deosebită pentru conservarea solului o are Hotărârea Guvernului din 2008 cu privire la aprobarea *Reglementării tehnice „Măsurile de protecție a solului în cadrul practicilor agricole”*. Documentul transpune Directiva UE privind protecția mediului, în special a solului, atunci când se utilizează nămoluri de epurare în agricultură, dar și stabilește măsuri de prevenire a proceselor de degradare a solului, ce survin natural și pot fi cauzate de lucrările agricole ce subminează capacitatea solului de a-și îndeplini funcțiile sale. Printre aspectele importante ale acestui document sunt cerințele față de utilizatorii de terenuri agricole de a aplica măsuri preventive de ordin organizatoric, agrotehnic, fitoameliorativ și hidrotehnic, în cazul în care, ca rezultat al folosirii terenurilor, pot apărea degradarea și impedimente în realizarea funcțiilor naturale ale solului (ambiente, economice, sociale și culturale). Aceste cerințe cuprind un șir întreg de domenii cum ar fi, - evitarea și minimalizarea diverselor forme de degradare a solului: eroziune cu apa și/sau eoliană, reducere a rezervelor de humus și elemente biofile, compactare și destructurare, supraumezire, salinizare și solonețizare, alunecare și surpare de teren, poluare fizică, chimică și biologică. Mai mult ca atât, ele prescriu și măsurile de îmbunătățire a calității terenurilor degradate.

Începând cu anul 2000 RM adoptă câteva Strategii și Programe Naționale în care sunt trasate măsurile de conservare a

solurilor în republică. Primul document în acest domeniu a fost *Programul Național de Acțiuni pentru Combaterea Deșertificării* în RM. Scopul lui a fost de a identifica factorii care contribuie la deșertificare și măsurile practice necesare pentru combaterea deșertificării și reducerea efectelor secetei în RM. Cu sprijinul comunității internaționale a fost întreprinsă o sistematizare a informației privind terenurile degradate în 1998-2000. Acest Program prevedea sarcini concrete pentru fiecare minister implicat și, printre altele, specifică responsabilitățile agenților economici în acest domeniu. Mijloacele de soluționare a problemelor ce țin de folosirea terenurilor sunt distribuite între diferite ministere și agenți economici și nu există o preocupare specială pentru problema degradării terenurilor. În general, documentul dat poartă un caracter declarativ, cuprinzând în mare parte acțiunile politice ale statului în domeniu și cerințele generale de care trebuie să se conducă beneficiarii terenurilor, - fără a estima costurile asociate și fără a specifica sursele de finanțare. Evident că în aceste condiții implementarea lui a fost problematică.

În contextul continuării procesului de degradare a terenurilor, GRM, fiind îngrijorat de starea fondului funciar, de gradul scăzut al fertilității solurilor, a aprobat în anul 2003 *Programul complex de valorificare a terenurilor noi și de sporire a fertilității solurilor*. În el sunt determinate măsurile privind ameliorarea solurilor degradate, volumul de lucrări, suprafețele și costurile necesare de a fi alocate din bugetul de stat. Conform calculelor, costul lucrărilor de îmbunătățiri funciare pentru valorificarea terenurilor degradate și sporirea fertilității solurilor pe parcursul a 15 ani constituia circa 925 milioane USD. Programul prevedea implementarea asolamentelor științific argumentate în funcție de zona pedoclimatică, lucrarea antierozională a solului, minimalizarea pierderilor de sol fertil și de elemente nutritive prin combaterea eroziunii.

În Program se preconiza și un complex de măsuri pentru reducerea ritmurilor de degradare a solurilor care cuprindea: (a) elaborarea și implementarea proiectelor-pilot privind utilizarea rațională și irigarea solurilor, inclusiv protecția zonelor umede; (b) plantarea fâșiilor forestiere de protecție a terenurilor agricole; (c) elaborarea și realizarea măsurilor de protecție antierozională a solurilor și reabilitarea terenurilor degradate; (d) instruirea proprietarilor de pământ și fermierilor în probleme privind prelucrarea solului și utilizarea îngrășămintelor și pesticidelor; (e) reabilitarea, ameliorarea și perfecționarea managementului pășunilor comunale.

Datele prezentate și materialele disponibile demonstrează ca realizarea Programului din 2003 a fost nesatisfăcătoare, și în acest context, în anul 2011 a fost adoptat un nou document - *Programul de conservare și sporire a fertilității solului pentru anii 2011-2020*, scopul de bază a căruia consta în realizarea măsurilor de stopare a degradării și de sporire a fertilității solurilor, prin modernizarea și extinderea sistemului de îmbunătățiri funciare, implementarea tehnologiilor moderne și a practicilor agricole prietenoase mediului. El cuprindea următoarele obiective, - Crearea și perfecționarea bazei tehnico-științifice pentru asigurarea executării lucrărilor de îmbunătățiri funciare până în anul 2013 și actualizarea permanentă a acesteia; Crearea sistemului informațional al calității solurilor până la finele anului 2013 și actualizarea permanentă a bazei de date; Stoparea formelor active de degradare a învelișului de sol pe o suprafață de 877 mii ha terenuri arabile până la finele anului 2020.

Cel mai recent document în domeniul conservării solului este *Programul de îmbunătățiri funciare pentru anii 2021-2025*. El are ca obiectiv de a realiza măsuri de prevenire, stopare a degradării solurilor și de sporire a fertilității acestora și anume: prevede lucrări de îmbunătățiri funciare, protecție, conservare și sporire a fertilității solurilor, realizate pentru: (I) a proteja

solul împotriva acțiunii mecanice a apei și a vântului (categorie care cuprinde complexul de lucrări de prevenire și combatere (control) a eroziunii solului); (II) a reface (a completa) deficitul de umiditate (categorie care cuprinde irigarea terenurilor); (III) a preveni sau a elimina excesul de apă din sol, de la suprafața acestuia (categorie în care se încadrează desecarea și drenajul); (IV) a restabili solurile (categorie în care se încadrează lucrările de construcție și exploatare a obiectelor hidrotehnice, lucrările de decopertare selectivă și de copertare a terenurilor deteriorate sau degradate, lucrările de ameliorare a solurilor alcalice și salin).

Programul prevede implementarea următoarelor obiective generale: (a) racordarea sistemului de cercetare și învățământ la prioritățile domeniului până în anul 2025; (b) prevenirea și combaterea eroziunii solului pe o suprafață de 2552 hectare de terenuri agricole până în anul 2025; (c) ameliorarea solurilor pe 68500 hectare de terenuri agricole până în anul 2025; și (d) conservarea și sporirea fertilității solurilor pe o suprafață de 5000 hectare de terenuri agricole până în anul 2025.

Pentru domeniul conservării solurilor GRM în cadrul *Obiectivelor aprobate ale Agendei de Dezvoltare Durabilă 2030* are stabilite două obiective specifice, - Obiectivul nr. 15 – Viața pe pământ, în care este stabilită ținta națională 15.3, conform căreia până în 2030, se va asigura combaterea deșertificării, restabilirea terenurilor degradate prin implementarea mecanismului Neutralitatea Degradării Terenurilor (NDT), și Obiectivul nr. 12 cu ținta națională 12.2, cu referire la consumul și producția responsabilă, se va asigura gestionarea durabilă și utilizarea eficientă a resurselor naturale până în 2030. Această țintă prevede că „până în 2030 nu se va admite nici-o pierdere netă de terenuri/soluri productive și se va asigura o creștere a rezilienței la secetă, o consolidare a capacităților de adaptare și servicii de biodiversitate ale ecosistemelor agricole”, care se va realiza prin implementarea următoarelor acțiuni: (I) plantarea de fâșii verzi

de protecție; (II) extinderea terenurilor împădurite în republică până la 15% pentru a promova sustenabilitatea sectorului funciar și pentru a contribui la creșterea serviciilor de biodiversitate și a stocurilor de carbon într-un climat în schimbare; (III) remedierea a 1.588 situri contaminate cu POP și prevenirea acumulărilor noi de pesticide, alte substanțe periculoase și substanțe chimice. NDT presupune că terenurile mai puțin productive și erodate vor fi excluse din fondul de teren arabil și transferate într-un fond special de „recuperare” pentru ameliorarea ecologică. Ca urmare, starea și calitatea a 880.000 ha de terenuri degradate și 21.570 ha de alunecări de teren vor fi îmbunătățite. Se mai prevede că vor fi plantate fâșii tampon pentru terenurile agricole suprafața cărora trebuie să fie de circa 3,5% din suprafața totală a acestora. Suprafața actuală a benzilor tampon este de 30.800 ha, din care 3.000 ha au fost distruse în ultimii zece ani.

Întrebări pentru autoevaluare

1. Care sunt abordările internaționale și primele acțiuni și PE în domeniul conservării solului? Numiți tratatele internaționale parte a cărora este RM și ce cerințe de bază prevăd ele?

2. Prezentați succint principalele acte legislative ale RM care stau la baza PE în domeniu.

3. Ce documente ale PE focusate anume asupra conservării solului au fost adoptate de către RM? Prezentați indicatorii-țintă principali ale acestor documente.

4. Care sunt Obiectivele DD cu tangențe directe la calitatea resurselor funciare și ce înseamnă mecanismului Neutralitatea Degradării Terenurilor?

9.2. Politicile Ecologice în domeniul protecției resurselor acvatice

Deși pe parcursul anilor de după cel de-al Doilea Război Mondial au fost adoptate un șir de Hotărâri ale Guvernului RSSM, acestea erau orientate spre problemele de valorificare a resurselor acvatice, fără a atrage atenția necesară protecției lor. Printre primele decizii în acest domeniu este Hotărârea din anul 1969 când a fost adoptată o decizie referitor la *protecția și utilizarea rațională a resurselor de ape subterane*, iar în anul următor GRSSM aprobă un regulament special care specifica cerințele către instituțiile responsabile de a organiza monitorinul și evidența apelor subterane.

Legea de bază în domeniu, *Codul apelor a RSSM*, a fost adoptată în anul 1973. El confirmă proprietatea de stat asupra tuturor resurselor acvatice și declară că legislația în domeniu are menirea de a contribui activ la folosirea lor cât mai eficientă, științific argumentată și la protecția lor împotriva impurificării și epurării, iar folosirea apei se efectuează fără plată. Codul conține un compartiment special, protecția apelor și prevenirea acțiunilor dăunătoare, în care sunt specificate măsurile generale în aceste scopuri. Documentul stabilește și faptul că pentru prevenirea degradării apelor pot fi stabilite zone (fâșii) de protecție a apelor. El specifică interzicerea aruncării în ape a deșeurilor, a apelor uzate, a substanțelor chimice sau a altor materiale ce conduc la poluarea apelor, iar pentru asigurarea calității apelor captate se stabilesc zone de protecție sanitară.

Un rol important atât la reglementarea, cât și la realizarea practică a măsurilor de tratare a apelor uzate în republică l-a avut Hotărârea Guvernului URSS de la 16 ianuarie 1976 „*privind măsurile de prevenire a poluării bazinelor Mării Negre și Azov*”. Conform acestei decizii au fost identificate orașele din bazinul acestor mări pentru care s-au alocat pentru anii 1976-1980, resurse financiare în scopul asigurării încetării complete a

evacuării apelor uzate netratate în râurile și rezervoarele acestor bazine. Aceste resurse erau destinate atât construcției a stațiilor noi și perfecționarea stațiilor de epurare existente, cât și stopării totale a evacuării apelor uzate netratate în bazinele naturale. Se prevedea că până în 1985, RSSM va înceta să mai deverseze ape uzate netratate în rezervoarele apelor de suprafață.

Cu incepere din anul 1977 utilizarea apelor începe a fi efectuată în baza autorizațiilor speciale. În acest scop printr-o *Hotărâre specială se reglementează ordinea, responsabilitățile dar și cerințele eliberării a astfel de autorizații*. Câțiva ani mai târziu, la nivel unional este aprobat *standardul cu privire la cerințele către apa potabilă* (GOST 2874-82 „Apă potabilă”), standard care este aplicat și în cadrul RSSM.

În anii 80 reglementările în domeniu au continuat cu aprobarea unui regulament special, orientat *protecției apelor râurilor mici*. Acesta reglementează atât procedura de stabilire a fâșiilor de protecție a râurilor și activitatea economică în zona de până la 500 m, cât și măsurile de protecție a apelor acestor râuri.

O altă importantă decizie a GRSSM în domeniu a fost cea din anul 1988, - „*Despre măsurile primordiale de îmbunătățire a utilizării resurselor acvatice în RSSM*”. Ea avea și unele prevederi mai concrete și prevedea, în primul rând, reducerea volumului de apă în toate sferile economiei naționale: (a) în industrie (până în anul 1990) - până la 20% la o unitate de producție, implimentarea pe larg a circuitului închis de apă, introducerea tehnologiilor cu consum redus de apă; (b) în agricultura reducerea consumului la irigarea terenurilor și în sectorul zootehnic cu 15%; (c) în gospodăria comunala - 10% în baza perfecționării sistemelor de canalizare, reducerea pierderilor de apă. Evident, fără o precizare concretă a măsurilor care urmau a fi întreprinse și a resurselor financiare în acest scop, și această decizie a rămas una declarativă, fără a avea aplicare în practică.

În timp scurt după obținerea independenței RM este

adoptat „*Codul apelor*” (17 iunie 1993), care reglementează toate aspectele utilizării și protecției resurselor acvatice, creând baza PE în domeniu. În el se menționează că apele republicii fac obiectul exclusiv al proprietatii publice și pot fi date numai în folosință. Este important, că în cod se prevede că orice activitate în domeniul utilizării apelor se face numai în baza unui acord eliberat de organele de gestionare a resurselor acvatice, de către serviciile sanitaro-epidemiologice și protecției mediului, și, - contra plată. Statul își asuma obligațiunea de efectuare a monitoringului și cadastrului apelor. Codul apelor prevede, că utilizarea apelor sa se efectueze în baza schemelor bazinelor de protecție și utilizare a resurselor acvatice și în baza bilanțelor de gospodărire a lor.

În baza codului apelor au fost adoptate două Hotărâri ale GRM, - (I) „*Cu privire la reglementarea relațiilor în domeniul resurselor acvatice*”, care detalizează drepturile și obligațiunile organelor de stat, care gestionează resursele beneficiarilor acestora; și (II) *privind Regulamentul Cadastrului de Stat al apelor* în care se expun detaliile privind procedura, drepturile și responsabilitățile în elaborarea acestuia. Un alt regulament aprobat în anul 1994, prevedea *procedura și cerințele privind plata pentru utilizarea apei în agricultură* (care a fost introdusă încă din 1991), *cât și pentru apele subterane, inclusiv pentru cele minerale*. Regulamentul prevede o plată progresivă pentru utilizarea și pentru poluarea supranormativă a apelor. Un nou act regulatoriu care concretizează stipulările Codului Apelor a fost Hotărârea GRM care prevedea *procedurile de elaborare și aprobare a schemelor de utilizare și protecție a apelor*.

Cadrul legal în domeniu este completat în anul 1995 prin *Legea privind zonele și fâșiile de protecție a apelor râurilor și bazinelor de apă*. Ea determină cerințele față de stabilirea acestor zone dar și activitățile economice sau de alt gen în acestea, specificând responsabilitățile tuturor părților implicate. Este

important faptul că se specifică că orice activitate care poate afecta calitatea apei cursurilor de apă este interzisă.

Tot pe parcursul independenței RM se crează o bază solidă de reglementări ce țin de alimentarea cu apă potabilă. În acest domeniu încă în anul 1999 este adoptată *Legea cu privire la apa potabilă*, care reglementează relațiile din domeniul alimentării cu apă potabilă și stabilește norme referitoare la asigurarea persoanelor fizice și juridice cu apă potabilă, la funcționarea sigură a sistemelor de alimentare cu apă potabilă și la calitatea ei, răspunderea pentru încălcări în acest domeniu. În 2007 sunt aprobate *normelor sanitare privind calitatea apei potabile*, iar în anul următor, - *regulamentul privind condițiile de evacuare a apelor uzate urbane în receptori naturali*.

Ulterior, în 2011 este adoptată și *Legea apei*, care a fost elaborată pentru a asigura conformitatea cadrului național în domeniu cu prevederile directivelor europene. Legea își propune să protejeze apa împotriva poluării și stabilește standarde de calitate a mediului, reglementând două grupe principale de activități: (a) gestionarea și protecția apelor de suprafață și a celor subterane, inclusiv măsurile de prevenire și de combatere a inundațiilor, a eroziunii și măsurile de contracarare a secetei și a deșertificării; și (b) activitățile care au impact asupra apelor de suprafață și a celor subterane, inclusiv captarea și folosința apei, deversarea apelor uzate și a poluanților, alte activități care ar putea dăuna calității apelor. Odată cu adoptarea acestei legi RM trece la o nouă abordare în procesul de gestionare a resurselor de apă, - „gestionarea integrată a resurselor de apă”. Această abordare presupune, că gestionarea lor se face la nivel de bazine hidrografice ținând cont de necesitățile tuturor utilizatorilor de apă. Astfel, procesul decizional trebuie să asigure un anumit echilibru atât în ceea ce privește distribuția echitabilă între utilizatori, cât și protecția resurselor de apă pentru a asigura o calitate corespunzătoare și regenerarea acesteia în timp.

Avându-se în vedere securitatea și calitatea asigurării cu apă potabilă dar și tratarea apelor uzate în 2013 este aprobată *Legea cu privire la serviciul public de alimentare cu apă și canalizare*. Scopul acestei legi este crearea cadrului legal pentru înființarea, organizarea, gestionarea, reglementarea și monitorizarea funcționării serviciului public de alimentare cu apă potabilă, tehnologică, de canalizare și de epurare a apelor uzate menajere și industriale.

Luându-se în calcul practica avansată internațională, RM, după mai multe eforturi, trece la managementul resurselor acvatice în baza principiului bazinal. În acest sens, în anul 2017 este aprobat *planul de gestionare a r. Nistru*, iar în următorul an, - și *planul respectiv pentru r. Prut*.

De rând cu documentele ce reglementează resursele acvatice în țară GRM a adoptat și câteva documente politice și planuri de acțiuni. Începând cu anul 2003, în RM au fost aprobate mai multe documente de politici în domeniu. Primul document în acest sens a fost *Concepția politicii naționale în domeniul resurselor de apă pentru perioada anilor 2003-2010*. Principalele obiective ale politicii naționale în domeniul resurselor de apă sunt: (a) realizarea unui management stabil al apei în calitate de component natural (resursă) al mediului și categorie social-economică (marfă); (b) crearea unor condiții sănătoase și inofensive pentru viața omului. Scopul fundamental al prezentei Concepții este folosirea rațională și conservarea resurselor de apă, îmbunătățirea calității apelor, satisfacerea cerințelor populației și ale economiei naționale în aprovizionarea cu apă, în restabilirea ecosistemelor acvatice.

În anul 2005 este aprobat un alt document important în domeniu prin care sunt aprobate *Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului în Republica Moldova până în 2015*. În vederea realizării obiectivului al 7-lea privind asigurarea durabilității mediului, au fost stabilite drept sarcini: reducerea în jumătate

către anul 2015 a numărului de persoane fără acces durabil la surse sigure de apă (majorarea ponderii populației cu acces durabil la surse sigure de apă de la 38,5% în 2002 până la 47,7% în 2006, până la 57% în 2010 și până la 68,5% în 2015), precum și reducerea în jumătate către anul 2015 a numărului persoanelor fără acces la sisteme de canalizare și salubritate îmbunătățite.

Printre documentele PE în domeniu aprobate recent (2016) este și *Concepția reformării sistemului de gestionare și prevenire a inundațiilor*. Ea specifică pașii ce vor fi întreprinși de RM în vederea creării unui cadru politic, al reglementărilor, dar și instituțional în vederea consolidării capacităților republicii de a preveni și minimaliza efectele inundațiilor, care s-au intensificat în ultimile 2 decenii.

Printre primele Programe și Planuri Naționale de acțiuni în domeniu în primii ani de după independență este Hotărârea GRM *privind măsurile primordiale pentru îmbunătățirea asigurării cu apă a raioanelor sudice a Republicii Moldova*. În această hotărâre au fost indicate măsuri concrete, volumele de alocatii necesare, localitățile care vor beneficia de aprovizionarea centralizată cu apă. Concomitent au fost întreprinse măsuri pentru elaborarea *Schemei generale de aprovizionare cu apă și canalizare pe tot teritoriul republicii*. Această schemă a fost aprobată prin Hotărârea Guvernului. Până în anul 2005 ea prevedea asigurarea cu apă potabilă și canalizare 10 orase de subordonare republicană, 11 orase de subordonare raională, 49 de așezare de tip orașănesc și 1566 localități rurale. Programul prevede aprovizionarea consumatorilor cu apă prin 16 apeducte grupate, din care 11 vor preleva apa din râul Prut, iar 5 - din râul Nistru. Se prevedea că în acest timp capacitatea sistemelor de apeduct din cadrul a 1658 de localități va atinge 1921 mii m³ în 24 ore, cu o lungime totală a rețelelor de apeduct de 23598 km.

Peste 10 ani, în anul 2005, este aprobat și *Programul de alimentare cu apă și de canalizare a localităților din Republica*

Moldova până în anul 2015 și Strategia privind aprovizionarea cu apă și canalizare a localităților din Republica Moldova. Programul includea obiectele principale și strategia de asigurare a funcționării stabile a sistemelor și complexelor din domeniul vizat, fiind considerat ca parte componentă a unui complex de procese reciproc condiționate de asanarea surselor de alimentare cu apă și de majorare a fiabilității tehnice și sanitare a sistemelor de alimentare cu apă și canalizare, reflectate în Planul național de acțiune pentru sănătate în relație cu mediul, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 487 din 19 iunie 2001, ce includea *Programul „Apă și Sănătate”*. Prezentul Program inserează și concretizează căile de soluționare a problemelor expuse în direcțiile strategice ale dezvoltării social-economice a RM până în anul 2015, cuprinzând 43 de localități urbane (municipii și orașe) cu populația totală de circa 1 mil. 500 mii locuitori și 556 localități rurale (comune și sate), cu populația totală de circa 2 mil. 100 mii locuitori.

Cu toate că Programul menționat mai sus era destul de ambițios, realizarea lui, de asemenea, s-a efectuat nesatisfăcător și, în acest context, s-a considerat necesar de a elabora un nou document, mai pragmatic care ar putea fi realizat cu o mai mare participare a finațării externe. Astfel în 2014 este adoptată *Strategia de alimentare cu apă și canalizare 2014-2028*, care î-și propune să asigure accesul treptat la apă sigură și canalizare adecvată pentru toate localitățile și populația RM, contribuind astfel la îmbunătățirea sănătății, demnității și calității vieții, dar și la dezvoltarea economică a țării. Documentul presupune că dezvoltarea sistemelor de apă și de canalizare va juca un rol important în atingerea Obiectivelor de DD 2030, dar și la realizarea obiectivelor *Programului Național pentru implementarea Protocolului privind Apa și Sănătatea în RM pentru anii 2016-2025*. Acest program vizează asigurarea accesului la apă sigură și canalizare pentru toți oamenii din țara noastră.

Întrebări pentru autoevaluare

1. Prezențați succint Hotărârile și actele legislative care au stat la baza PE în domeniu până la obținerea independenței RM.

2. Care au fost noile abordări în PE din domeniu după obținerea independenței RM și ce aspecte noi ale protecției apelor au fost cuprinse în noile acte legislative adoptate?

3. Care este efectul procesului integrării europene asupra PE în domeniu, prezentând exemple ale noilor documente prin care se armonizează legislația națională cu cea a UE?

4. Care sunt principalele documente ale PE pentru sectorul apelor adoptate în RM?

9.3. Politica Ecologică în domeniul prevenirii poluării aerului

Este necesar să consemnăm că problema poluării aerului a continuat să fie considerată una din domeniul igienei mediului, adică din punctul de vedere al impactului său asupra sănătății umane și pe parcursul perioadei socialiste, practic până în anii 70 ai secolului trecut, când apar datele care demonstau efectul impactelor aerului poluat și asupra naturii, în primul rând, al pădurilor (care încep a degrada masiv datorită ploilor acide generate de întreprinderile industriale), dar și asupra faunei sălbatice.

După cel de-al Doilea Razboi Mondial (1949) a fost emisă Hotărârea Consiliului de Miniștri al URSS „*Cu privire la măsurile de combatere a poluării aerului și de îmbunătățire a condițiilor sanitare și igienice ale zonelor populate*”, care a dat impuls creării unui sistem de standardizare a poluării atmosferice, monitorizarea surselor de poluarea aerului și un sistem de monitorizare a stării aerului atmosferic. În temeiul acestui decret, în 1951, au fost aprobate primele standarde ale calității aerului din lume, - *concentrațiile maxime admisibile (MAC) pentru cei*

mai comuni 10 poluanți (oxizi de carbon, azot, sulf etc.). Ulterior, astfel de CMA au fost stabilite pentru un număr impunător de poluanți atmosferici.

Ulterior, în anii 60 ai secolului trecut se crează sistemul de monitoring al calității aerului atmosferic. În acest sens, la 30 septembrie 1963, printr-o rezoluție a Consiliului de Miniștri al URSS, Direcției Principale a Serviciului Hidrometeorologic i s-a încredințat „*studiul compoziției chimice (poluării) atmosferei pe teritoriul URSS*”. În cadrul acestei structuri, prin ordinul șefului Serviciului nr. 87 din 1964 și nr. 137 din 31.08.1965, s-a creat o rețea de puncte în care se efectua prelevarea sistematică de probe de aer și o rețea de laboratoare chimice pentru a putea analiza aceste probe.

În anul 1980 a fost adoptată o lege specială în domeniu la nivel unional în baza căreia a fost primită *Legea privind protecția aerului atmosferic a RSSM*. Ea cuprindea bazele juridice ale reglementării activităților în domeniu, având un compartiment special (capitolul 2) privind munca de protecție a aerului atmosferic. Acesta stabilea: (a) cerințele ale reglementării emisiilor de poluanți în atmosferă de către sursele staționare și mobile de poluare; (b) reglementarea efectelor fizice nocive asupra atmosferei; (c) amplasarea, proiectarea, construcția și punerea în funcțiune a întreprinderilor, structurilor și altor instalații care afectează starea aerului atmosferic; cât și (d) privind respectarea cerințelor de protecție a aerului atmosferic la introducerea de descoperiri, invenții, sisteme tehnice noi, precum și la achiziționarea de echipamente importate atunci când se utilizează produse de protecție a plantelor, îngrășăminte minerale și alte preparate. De rând cu aceste stipulari importante legea confirma că instituțiile de stat abilitate vor duce evidența impacturilor asupra aerului atmosferic, dar și monitoringul emisiilor poluante și controlul de stat în acest domeniu. În concretizarea prevederilor legii în anul 1982 GRSSM a aprobat

o Hotărâre specială în care expunea *procedura de stabilire și aprobare a normativelor emisiilor limitat admisibile a poluanților în atmosferă și a impacturilor fizice asupra acesteia*.

Reglementarea activităților privind protecția aerului atmosferic în RM s-a stabilit printr-o nouă versiune a *Legii privind protecția aerului atmosferic*, adoptată în anul 1997, care a suferit modificări posterioare în anii 2001, 2008, 2018. Obiectivul ei este păstrarea purității și ameliorarea calității aerului atmosferic - component al mediului, prevenirea și reducerea efectelor nocive ale factorilor fizici, chimici, biologici, radioactivi și de altă natură asupra atmosferei, cu consecințe nefaste pentru populație și/ sau mediul înconjurător, bazat pe principiile, standardele preluate din URSS. În ea sunt revăzute atât responsabilitățile vechi în domeniu dar sunt introduse un șir de noi prevederi cu referință la normativele calității aerului, procedura de stabilire a lor, procedurile de autorizare a emisiilor substantelor poluante, de limitare, suspendare sau interzicere a acestor emisii, măsurile de autorizare sau interzicere a emisiilor de poluanți în situații climatice nefavorabile, ș.a. Compartimentul privind măsurile necesare pentru a preveni poluarea aerului sau de a preveni influențele negative asupra lui a fost extins și concretizat. Astfel, legea a devenit una mai eficientă din punctul de vedere a implementării ei.

O altă lege din domeniul protecției aerului atmosferic este adoptată deja în anul 2021, - *Legea privind emisiile industriale*. Scopul ei este de a transpune parțial Directiva 2010/75/UE din 24 noiembrie 2010 privind emisiile industriale (prevenirea și controlul integrat al poluării) și transpune *Directiva (UE) privind limitarea emisiilor în atmosferă a anumitor poluanți provenind de la instalații medii de ardere*. Legea stabilește cadrul normativ cu privire la prevenirea poluării provocate de activitățile industriale și economice, în vederea reducerii emisiilor în aer, apă și sol, inclusiv a generării de deșeuri, precum și controlul de mediu,

promovarea și aplicarea celor mai bune tehnici disponibile pentru a se atinge un nivel înalt de protecție a mediului. Ea include norme menite nu doar să prevină și să reducă emisiile industriale nocive în aer, apă și sol, dar și să prevină generarea de deșeuri, solicitând ca instalațiile industriale vor trebui să dețină autorizații pentru a putea funcționa.

Conform prevederilor acestei legi, sistemul de autorizare integrată de mediu/autorizare de mediu a emisiilor în apă, aer și sol va fi stabilit pentru fiecare sursă de poluare și nu pentru agenți economici, așa cum a fost până la adoptarea legii. Astfel, se elimină obligația de a obține diferite tipuri de autorizații pentru o activitate, cum ar fi: pentru emisia poluanților în atmosferă, pentru evacuarea apelor uzate în emisare, pentru gestionarea deșeurilor.

În 2021, Parlamentul a aprobat *Legea privind calitatea aerului atmosferic*, ce prevede o abordare nouă a monitorizării și gestionării calității aerului pe întreg teritoriului RM. Prezenta lege transpune parțial Directiva 2008/50/CE din 21 mai 2008 privind calitatea aerului înconjurător și un aer mai curat pentru Europa și Directiva 2004/107/CE din 15 decembrie 2004 privind arsenicul, cadmiul, mercurul, nichelul și hidrocarburile aromatice policiclice în aerul înconjurător. Legea reglementează măsurile privind: (a) monitorizarea și evaluarea calității aerului atmosferic pe întreg teritoriul țării pe baza unor metode și criterii comune, stabilite în conformitate cu prevederile standardelor UE și ale tratatelor internaționale la care RM este parte; (b) obținerea informațiilor referitoare la calitatea aerului atmosferic pentru a contribui la combaterea poluării aerului și a efectelor negative cauzate de aceasta, precum și pentru a monitoriza pe termen lung tendințele și îmbunătățirile rezultate din măsurile luate la nivel național și regional; (c) furnizarea către public a informației privind calitatea aerului atmosferic; (d) menținerea calității aerului acolo unde aceasta corespunde standardelor

privind calitatea aerului atmosferic, stabilite în anexa nr. 2, și îmbunătățirea acestuia în alte cazuri; (e) asigurarea cooperării cu statele vecine în vederea reducerii poluării aerului atmosferic; și (f) asigurarea realizării angajamentelor asumate în cadrul tratatelor internaționale la care RM este parte. Conform prevederilor legii, urmează a fi creată *Rețeaua Națională de Monitorizare a Calității Aerului* ce va include 18 stații de monitoring automate fixe și o stație mobilă, ce vor măsura concentrațiile principalilor poluanți atmosferici în timp real și va permite obținerea informațiilor veridice privind calitatea aerului atmosferic.

În anii de după 2015 sunt aprobate și alte documente menite să asigure armonizarea prevederilor legislației naționale cu cerințele Directivelor UE. Cu referire la protecția aerului atmosferic GRM aprobă câteva Regulamente speciale: (I) *privind limitarea emisiilor de compuși organici volatili cauzate de utilizarea de solvenți organici în anumite vopsele, lacuri și în produsele de refinisare a autovehiculelor*; (II) *privind controlul emisiilor de compuși organici volatili rezultați din depozitarea și din distribuția benzinei de la terminale la stațiile de alimentare cu produse petroliere*; (III) *privind reducerea conținutului de sulf din anumiți combustibili lichizi*; (IV) *Hotărârea Guvernului nr. 1242 din 14 noiembrie, 2016 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la măsurile de reducere a emisiilor provenite de la sistemele de climatizare ale autovehiculelor*.

RM a întreprins o serie de măsuri concrete pentru atenuarea impactului negativ al transporturilor asupra aerului atmosferic și sănătății cetățenilor săi (în special în zonele urbane). În acest sens, în anul 2001 a fost adoptat *Programul național de diminuare a poluării aerului atmosferic de către mijloacele de transport auto*. El stabilea căile de diminuare a poluării aerului atmosferic de către transportul auto, exploatarea eficientă a acestuia cu respectarea normelor prevăzute de standardele naționale și cele internaționale, actelor normative tehnice și ecologice.

Programul includea măsuri prioritare, menite să diminueze gradul de poluare a aerului atmosferic, ce țin de competența autorităților administrației publice centrale și locale, persoanelor fizice și juridice, precum și a tuturor organizațiilor statale și nonguvernamentale, care au atribuții directe sau indirecte la problemele ecologice și sunt obligate să respecte legislația și actele normative privind protecția aerului atmosferic. Printre direcțiile principale ale reducerii poluării aerului de transportul auto erau specificate: (I) exercitarea controalelor mai stricte referitor la calitatea carburanților importați și corespunderea lor standardelor europene; (II) trecerea obligatorie a transportului auto la utilizarea benzinei neetilate și motorinei cu conținut redus de sulf; (III) reutilizarea mijloacelor de transport pentru folosirea gazelor naturale lichefiate și comprimate; (IV) utilizarea automobilelor cu convertori catalitici asigură reducerea de două ori a gradului de poluare a aerului atmosferic; (V) efectuarea controlului calității aerului și dirijarea acestui proces, în special a emisiilor de poluanți de la sursele mobile; (VI) perceperea plăților pentru emisiile de poluanți în aerul atmosferic, cât și a plăților pentru poluarea aerului atmosferic de la compuşii produselor petroliere care se importă în țarăș ș.a.

Un alt document cheie care stabilește țintele RM în domeniul transporturilor este *Programul privind promovarea economiei verzi pentru anii 2018-2020 și Planul de acțiuni pentru punerea în aplicare a acesteia*. Programul pune accent pe transportul public eficient, efectiv și ecologic (urban), precum și accentul pe mijloacele de transport public mai mari și prioritizarea acestuia față de transportul privat în centrele urbane. De asemenea, pledează pentru adoptarea unor obiective clare de mediu – de ex. utilizarea carburanților alternativi și a noilor tehnologii în toate mijloacele de transport – în politicile actuale privind transportul.

Întrebări pentru autoevaluare

1. Care au fost principalele documente și acte legislative care au stat la originea PE în domeniul protecției aerului atmosferic?
2. Prezentați stipulările principale ale noii legi a protecției aerului atmosferic.
3. Care documente politice ale RM cuprind protecția aerului atmosferic și ce obiective ele stipulează?
4. Care sunt obiectivele de bază și acțiunile propuse pentru a preveni poluarea aerului de la autovehicule, atât în Programul național adoptat, cât și în alte documente generale ale RM?

9.4. Politica Ecologică în domeniul managementului deșeurilor solide

Mult timp, practic până în anii 70-80 ai secolului trecut, pe parcursul fostei URSS nu au fost elaborate strategii, Programe, legi sau regulamente speciale ce reglementau managementul deșeurilor. Erau elaborate mai multe acte normative în care se specificau mai mult procesele de selectare și colectare a resurselor secundare, cât unele standarde dar și norme sanitare în domeniu. Astfel în 1970 este luată o Hotărâre specială a Guvernului URSS prin care se stabileau sarcini pentru autoritățile teritoriale pentru achiziționarea de materii prime secundare din surse diferite și de natură diferită. Pentru a stimula activitățile în domeniu, conform acestei decizii costurile de procesare au fost incluse în costul de producție al unei anumite industrii. Mai apoi, deja în anul 1986, este emisă o altă Hotărâre a Guvernului conform căruia organizațiile care dezvoltau noi tipuri de produse trebuiau să dezvolte simultan și tehnologii pentru reutilizarea acestor produse după expirarea duratei de viață. În conformitate cu această decizie, pentru a asigura utilizarea cât mai eficientă a resurselor materiale și protecția mediului s-a stabilit organizația responsabilă de dezvoltarea de noi tipuri de materiale sau

produse, care nu numai că era obligată de a dezvolta, în același timp, tehnologii pentru reutilizarea și reciclarea acestora, dar și de a crea de capacități adecvate pentru procesarea lor. Hotărârea din 1986 obliga ministerele și departamentele URSS, precum și consiliile miniștrii republicilor unionale de a asigura către 1990 economia resurselor energetice prin utilizarea surselor de energie netradiționale la nivelul de cel puțin 4 milioane de tone de combustibil convențional. Ea stipula și sarcina de a crește utilizarea celor mai importante tipuri de resurse secundare în perioada 1986-2000 de peste două ori.

În anii 1970–1980 începea elaborarea standardelor naționale în domeniul economisirii resurselor și materiei prime, menită să asigure o reducere esențială a generării deșeurilor. În acest răstimp, au fost elaborate standarde pentru colectarea principalelor tipuri de materii prime secundare, pe baza cărora s-a efectuat o planificare ulterioară. Pentru prima dată, sarcina de a „promova restaurarea și utilizarea rațională a resurselor naturale” a fost clar stipulată în standardul GOST 17.0.0.01-76 „Sistemul de standarde în domeniul protecției naturii și îmbunătățirii utilizării resurselor naturale. Dispoziții de bază”. După 5 ani de la adoptarea acestuia a fost primit un nou standard special pentru domeniu, - GOST 24525.5-81 „Managementul întreprinderilor industriale”. Managementul resurselor. Dispoziții de bază”. În 1983 este adoptat un alt standard, dedicat anume managementului resurselor secundare, - GOST 25916-83 „Resursele materiale secundare. Termeni și definiții”. În acest document, pentru prima dată au fost stabiliți 12 termeni de bază, printre care: „deșeuri de producție”, „deșeuri de consum”, „resurse materiale secundare”, „deșeuri nefolosite”, „materii prime secundare”, etc. În total, în anii 1970-1990 au fost adoptate aproximativ 50 de standarde (GOST-uri) care specificau cerințele de bază pentru funcționarea diferitor ramuri industriale (în principal celuloză și hârtie, textile, metalurgie, chimie) care aveau legătură directă cu manipularea și

utilizarea în siguranță a deșeurilor.

După cel de-al Doilea Război Mondial în orașele mai mari din Moldova încep a fi reconstituite serviciile comunale care aveau responsabilitatea de a colecta deșeurile menajere și de a le transporta la gropile și poligoanele de deșeuri stabilite de autoritățile municipale în afara orașelor. Treptat astfel de servicii sunt create pentru majoritatea localităților mai mari din republică, apoi acestea sunt dotate cu echipament special și mijloace de transportare, - trecându-se de la căruțele cu cai la camioane puternice, iar apoi și la autobasculante moderne. Către anii 70-80 au început proiectarea construcția de noi poligoane de deșeuri, ținându-se cont de noile cerințe ale securității ecologice, de prevenire a poluarii mediului, și în particular, a apelor uzate, a levigatului.

Deja către anii 70-80 devine clar că pentru depozitarea deșeurilor orașului este nevoie de construcția unui nou poligon construit în baza cerințelor de asigurare a securității ecologice. În acest scop în perioada 1984-1987 conform standardelor sovietice a fost proiectat, iar apoi în anii 1987-1991 construit poligonul de deșeuri de la Țânțăreni (Raionul Anenii Noi) cu o suprafață de aproximativ 25 ha, fiind situat la aproximativ 30 km la Sud-Est de Chișinău și la 5 km de satele Crețoaia și Țânțăreni. Acesta este calificat drept poligon tehnic, neîndeplinind toate cerințele care ar permite să fie calificat și ca poligon sanitar, - el nu este acoperit cu un strat de sol impermeabil, iar levigatul/apelle uzate continuă să se scurgă, nefiind colectate și purificate. Deși riscul de contaminare a apelor subterane este considerat minim, întrucât poligonul este amplasat pe un strat de argilă, dar acesta are instalate puțuri de monitorizare a apelor subterane pentru a verifica situația.

Un alt poligon de proporții pentru depozitarea deșeurilor menajere din or. Bălți a fost construit și funcționează din anul 1972, fiind amplasat pe un teren predispus alunecărilor. La

acest poligon, care și-a depășit capacitatea deja către 1990 erau aruncate practic toate deșeurile orășanești, inclusiv cele toxice. În acest răstimp la el s-au acumulat circa 3 milioane tone de deseuri industriale și menajere. Apele uzate de la gunoiste, nefiind colectate, se devarsă direct în apele r. Ciulucul Mare.

După obținerea independenței RM, dar mai cu seamă odată cu noua orientare politică a RM spre integrarea europeană, baza reglementărilor în domeniul capătă o dezvoltare veertiginoasă, devenind destul de complexă și, în linii mari, aliniată la performanțelor internaționale.

Una din primele legi în domeniu este *Legea cu privire la resursele secundare*, adoptată în anul 1996 și care prevede utilizarea maximala a deșeurilor, raspindirea obiectivelor economice în acest sens, stimularea activității în domeniul reciclării deșeurilor.

În anul următor este adoptată legea specială pentru acest domeniu, - *Legea privind deșeurile de producție și menajere*. Aceasta conținea capitole de fond privind toate aspectele ce ținneau de domeniul deșeurilor: (a) competențele în domeniu; (b) înregistrarea și planificarea în manipularea deșeurilor; (c) controlul, monitorizarea, înregistrarea deșeurilor și programarea utilizării acestora; (d) cerințele privind protecția mediului; (e) finanțarea și stimulentele economice; (f) încălcări și responsabilități pentru generarea, utilizarea, tratarea și eliminarea deșeurilor. În conformitate cu prevederile acestei legi, incinerarea deșeurilor de orice origine a fost interzisă. În 2002-2004 ca parte a implementării prevederilor acestei legi dar și a Convenției de la Basel, ratificată de RM încă în 1998, a fost creat un *sistem național de inventariere și raportare a deșeurilor*. În baza acestei legi în anul 2001 este aprobat și „Regulamentului privind gestionarea deșeurilor medicale”, care stipulează procedurile și cerințele conform cărora se colectează, ambalează, depozitează temporar, transportă și neutralizează deșeurile medicale.

În 2016 este adoptată o nouă *Lege privind deșeurile*, deja

armonizată cu cerințele UE (transpunând Directiva 2008/98/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 19 noiembrie 2008) privind deșeurile și ale unui șir de tratate internaționale parte cărora este RM. Ea stabilește modalități foarte clare și stricte de eliminare a deșeurilor în mediul înconjurător – prin înhumarea deșeurilor neutralizate, care nu pot fi valorificate, sau prin incinerare, introducând în legislația națională noțiunea de responsabilitate extinsă a producătorului conform căruia producătorul produselor (inclusiv importatorul) va avea obligația să asigure gestionarea ulterioară a deșeurilor generate în urmă utilizării respectivelor produse. Acest lucru include acceptarea obligatorie a produselor returnate și asumarea răspunderii financiare pentru activitățile de gestionare a deșeurilor rezultate din produsele respective. Mai mult ca atât, producătorul trebuie să asigure operațiunea de tratare a deșeurilor prin mijloace proprii sau prin alocarea acestei operațiuni unui agent, unei unități sau întreprinderi care desfășoară activități de tratare a deșeurilor sau unei unități publice sau private de colectare a deșeurilor. Noua redacție a Legii acordă o atenție deosebită modalităților de colectare, depozitare, neutralizare și eliminare a trei mari categorii de deșeuri periculoase: uleiurile uzate, bateriile și acumulatorii, poluanții organici persistenti dar și a altor deșeuri specifice.

Este important de consemnat faptul că legea dată are un șir de anexe care detaliază cerințele și notiunile de bază cuprinse în ea. Mai mult ca atât, pe parcursul următorilor ani ea a fost complementată cu mai multe regulamente în care sunt prescrise în detaliu toate procedurile de manipulare și nimicire a diferitor categorii de deșeuri, specificate în lege: (I) *privind deșeurile și echipamentele electrice și electronice*; (II) *privind gestionarea deșeurilor rezultate din activitatea medicală*; (III) *cu privire la ținerea evidenței și transmiterea datelor și informațiilor despre deșeuri și gestionarea acestora*; (IV) *pentru aprobarea Listei*

deșeurilor; (V) cu privire la Registrul național al emisiilor și al transferului de poluanți; (VI) privind gestionarea bateriilor și acumulatorilor și deșeurilor de baterii și acumulatori; (VII) pentru aprobarea Regulamentului privind ambalajele și deșeurile de ambalaje; (VIII) pentru aprobarea Conceptului tehnic al Sistemului informațional automatizat „Registrul produselor chimice plasate pe piața Republicii Moldova”.

Ulterior, în anul 2022 a fost elaborat un *Regulament special privind gestionarea anvelopelor uzate*, care stabilește cerințele privind colectarea, reutilizarea, refolosirea ca atare, reșaparea, precum și valorificarea energetică și/sau reciclarea anvelopelor uzate. Conform prevederilor legii privind deșeurile și a acestui regulament, producătorii, distribuitorii, consumatorii și agenții economici implicați în gestionarea anvelopelor uzate sunt obligați să întreprindă măsurile prevăzute în Regulament în scopul optimizării colectării separate a anvelopelor uzate. Aceste măsuri vor contribui substanțial la implementarea principiului responsabilității extinse a producătorului (REP).

Din cele expuse, putem concluda, că până la momentul actual RM a reușit să-și dezvolte un sistem ramificat de legi și regulamente care corespunde celor mai avansate practici internaționale.

Pe parcursul independenței RM a reușit să formuleze și să adopte și câteva Programe naționale în domeniu. Primul astfel de Program a fost aprobat încă în anul 2000, - *Programul Național de valorificare a deșeurilor de producție și menajere*. După cum se specifică în acest document obiectivele lui constau în valorificarea și neutralizarea deșeurilor existente; minimizarea generării deșeurilor; excluderea din utilizare a materiei prime toxice; micșorarea volumului și toxicității deșeurilor până la eliminarea lor din procesele tehnologice; introducerea colectării separate a deșeurilor menajere; implementarea metodelor de colectare separată a deșeurilor menajere; ș.a. Dificultățile de

ordin economic dar și problemele instabilității social-politice din republică a contribuit la faptul ca acest Program a rămas nerealizat. În acest context, ținând cont de continua poluare a mediului cu deșeuri s-a găsit de cuviință de a adopta un nou document politic în domeniu.

În anul 2013 este adoptată *Strategia de gestionare a deșeurilor* în RM pentru anii 2013-2027. Ea în mare parte se bazează pe abordările și cerințele UE în domeniu și promovează abordarea regională în planificarea gestionării deșeurilor, care este esențială atât pentru atragerea investițiilor necesare, cât și pentru asigurarea recuperării costurilor mari alocate pentru implementarea ei. Obiectivele generale ale Strategiei sunt următoarele: (I) dezvoltarea sistemelor integrate de management al deșeurilor menajere prin armonizarea cadrului legislativ, instituțional și normativ la standardele UE, bazate pe abordare regională și divizarea teritorială a țării în 8 regiuni de management al deșeurilor; (II) dezvoltarea infrastructurii regionale de eliminare a deșeurilor menajere solide și a stațiilor de transfer, în conformitate cu practicile statelor membre ale UE; (III) dezvoltarea sistemelor de colectare și tratare a fluxurilor de deșeuri specifice (deșeuri de echipamente electrice, cauciucuri, baterii etc.) prin promovarea / implementarea principului „responsabilitatea producătorului”.

Această Strategie urmează a fi reactualizată, pentru ce MM a inițiat elaborarea unui nou *Program Național pentru gestionarea deșeurilor pentru anii 2022-2027*, elaborat în perioada 2021-2023, care actual este în proces de consultare publică. În corespundere cu acest plan, autoritățile centrale consideră necesară luarea de măsuri pentru a reduce deșeurile de plastic și a recupera valoarea economică a acestora în detrimentul costurilor mari rez

Întrebări pentru autoevaluare

1. Descrieți documentele și acțiunile care au stat la baza formulării PE în domeniul managementului deșeurilor solide până la independența RM?

2. Expuneți succint evoluția reglementărilor în domeniu după obținerea independenței RM, ce noi abordări au fost aplicate în renovarea PE în domeniu?

3. Care sunt cerințele legii inițiale în domeniu și a celei recent adoptată în 2016 și prin ce ele se deosebesc?

4. Numiți principalele Programe naționale în domeniul managementului deșeurilor solide și prin ce ele se deosebesc?

9.5. Politica Ecologică în domeniul prevenirii poluării mediului cu substanțele și produsele nocive

În general, am putea constata că problema poluării mediului cu substanțe chimice nocive este una relativ nouă pentru domeniul protecției mediului și a apărut pe agendă mai întâi a specialiștilor igienei mediului, odată cu efectele lor nefaste asupra sănătății umane de la începutul anilor 60 ai sec. al XX-lea. Din start, este necesar de precizat ca aceste substanțe sunt create de om și nu pot fi găsite în stare naturală, - acestora li se mai spun substanțe xenobiotice, care, în timp ce sunt utile pentru om în diferite scopuri de producere, în contextul când nu sunt folosite, transportate, păstrate, manipulate și distruse conform cerințelor stabilite, prezintă pericole substanțiale pentru sănătatea umană și mediul înconjurător. Mai mult ca atât, aceste substanțe, deseori sunt foarte persistente, poluând mediul înconjurător și afectind lumea salbatică. Apariția lor ține de prima jumătate a sec. al XX-lea, accelerându-se după cel de-al Doilea Război Mondial, mai cu seamă odată cu producerea substanțelor chimice pentru a combate bolile și vătămătorii culturilor agricole, iar apoi, - manifestându-se o „explozie” a producerii acestora în diferite sectoare industriale, energie, transport, etc. Actualmente procesul

de producție a substanțelor nocive este în plină desfășurare, continuându-se să fie produse noi astfel de substanțe. În același timp, trebuie de specificat că în ultimile două decenii, datorită identificării proprietăților acestora și impactului lor potențial negativ, în practica internațională producerea și utilizarea, dar și înhumarea lor sunt destul de strict reglementate, situație caracteristică și pentru RM.

Îngrijorarea publicului cu privire la impactul substantelor chimice aplicate în agricultură aspura sănătății oamenilor crește semnificativ către mijlocul anilor 60, mai cu seamă după publicarea de către C. Racel a cărții „*Primavara liniștită*”. Cartea documenta daunele mediului cauzate de utilizarea excesiva a pesticidelor, în prim plan, a DDT și în acest sens, a acuzat industria chimică că răspândește dezinformarea privind efectele acestui pesticid, iar oficialii publici că acceptă fără îndoială afirmațiile de marketing ale întreprinderilor din acest sector.

Printre primele documente adoptate de GRSSM din acel timp este Hotărârea privind îmbunătățirea activităților în domeniul controlului dăunătorilor, buruienilor și bolilor plantelor în republică. Documentul prevedea stabilirea responsabilităților în domeniu și chema fermierii la respectarea cerințelor de aplicare a chemicatelor.

Între timp, în RSSM aplicarea substanțelor chimice în agricultură s-a extins vertiginos și, în acest scop, a fost adoptată decizia de a crea un serviciu specializat în domeniu la nivel național, - Serviciul agrochimic al RSSM, creat în anul 1964. La 16 Februarie 1965 a fost adoptata Hotărârea N. 86 a Consiliului de Miniștri al URSS, dublată apoi și în RSSM *cu privire la măsurile de ocrotire a sănătății populației în legatură cu extinderea utilizării în agricultură a mijloacelor chimice de protecție a plantelor*. În ea se stipula necesitatea de a dota cu echipamente de protecție a acestor lucrări și efectuarea unui control riguros al aplicării chemicatelor în agricultură, de a stabili instituțiile

responsabile în domeniu, cât și efectuarea cercetărilor științifice specializate. În plus, Hotărârea dată a stabilit cerințele către muncitorii angajați în efectuarea lucrărilor legate de chimicate. Această Hotărâre a constituit baza normativă obligatorie atât pentru Ministerul Agriculturii, cât și pentru Serviciul Sanitaro-Epidemiologic de Stat din cadrul Ministerului Ocrotirii Sănătății, cărora le reveneau atribuțiile și competențele în domeniu. Totodată, prevederile ei a constituit principiile de bază în organizarea și realizarea supravegherii măsurilor de aplicare a pesticidelor în agricultură, care cereau dotarea angajaților cu echipament individual de protecție, admiterea în câmpul muncii a oamenilor sănătoși, bazată pe rezultatele examenelor medicale obligatorii, în organizarea și desfășurarea cărora existau anumite lacune. Datorită acestei decizii și măsurilor întreprinse au fost înregistrate unele schimbări pozitive și o reducere a cazurilor de intoxicare cu pesticide în republică.

După obținerea independenței RM problema aplicării substanțelor chimice în agricultură rămâne în centrul atenției autorităților naționale, inițial al igieniștilor iar apoi tot mai mult și specialiștilor în domeniul protecției mediului. De rând cu aceste probleme în vizorul specialiștilor evoluează și alte probleme ale substanțelor chimice periculoase din domeniul industrial, energetic, etc. Acest proces a căpătat o dezvoltare deosebită începând cu anii 2010, când RM a început armonizarea legislației naționale cu Directivele UE și cu prevederile a multiplelor Convenții internaționale, parte cărora ea este.

Pe parcursul perioadei de independență a RM și-a dezvoltat un cadru legal național solid în domeniul gestionării substanțelor chimice nocive pentru om și mediu. Primul document de după independența republicii ce reglementează *aprobarea și utilizarea în agricultură a produselor chimice și biologice* a fost Hotărârea GRM aprobată încă în anul 1994. Scopul lui consta în crearea condițiilor de formare a unui sortiment nou și eficient de

mijloace de protecție a plantelor mai puțin periculoase pentru mediul înconjurător, asigurării unui sistem de control de stat la importarea, aprobarea și utilizarea produselor chimice și biologice pentru combaterea bolilor, dăunătorilor și buruienilor, precum și pentru stimularea creșterii plantelor. Conform acestei decizii au fost create Consiliul republican interdepartamental pentru aprobarea produselor chimice și biologice de protecție și stimulare a creșterii plantelor și Centrul de stat în domeniu pe lângă Ministerul Agriculturii și Alimentației, aprobându-se, în același timp, Regulamentele de activitate a acestora.

În anul 1995 este adoptată Hotărârea GRM *cu privire la preîntâmpinarea importului și comercializării ilicite a produselor chimice și biologice destinate utilizării în agricultură și silvicultură pe teritoriul republicii*, scopul căreia este de a preîntâmpina importul și comercializarea ilicită pe teritoriul RM a produselor chimice și biologice pentru combaterea bolilor, dăunătorilor și buruienilor, precum și stimulentele de creștere a plantelor, prevenirea consecințelor ecologice grave și a urmărilor inevitabile privind sănătatea populației.

Unul din primele acte legislative adoptate după independență este *Legea cu privire la regimul produselor și substanțelor nocive* adoptată în 1997. Ea stabilește cadrul juridic al activităților în domeniul fabricării, depozitării, transportării și utilizării produselor și substanțelor nocive, al importului și exportului lor, în scopul excluderii, reducerii sau prevenirii impactului acestor produse și substanțe asupra omului și asupra mediului înconjurător. Legea se referă la produsele și substanțele nocive – materialelor sau substanțelor, destinate utilizării în economia națională, a caror prezență în mediul înconjurător pot deregla funcțiile normale ale organismelor umane, vegetale și animale, ale ecosistemelor. În conformitate cu legea dată autoritățile abilitate sunt obligate să țină Lista preparatelor chimice și biologice de protecție și de stimulare a creșterii plantelor și o prezintă spre

aprobare Consiliului republican interdepartamental pentru aprobarea produselor chimice și biologice de protecție și de stimulare a creșterii plantelor; să atesteze produsele chimice și biologice de protecție și de stimulare a creșterii plantelor, țină evidența strictă a aplicării pesticidelor în agricultură; să organizeze rețeaua de laboratoare pentru analiza și controlul calității pesticidelor și îngrășămintelor minerale, controlul respectării normelor stabilite de concentrare a acestora în sol, în furaje, în produsele alimentare vegetale și animale ; să exercite controlul de stat în domeniu; să coordoneze Registrul național al substanțelor chimice potențial toxice, amplasarea platformelor specializate pentru neutralizarea și înhumarea produselor și substanțelor nocive inutilizabile și a deșeurilor lor. Posterior, au fost elaborate și aprobate Regulamentele necesare pentru punerea în aplicare a legii date – *Regulamentul privind modul de utilizare și neutralizare a produselor și substanțelor nocive și a deșeurilor lor*, și *Regulamentul privind modul de transportare, păstrare și utilizare a îngrășămintelor minerale și a pesticidelor*.

La doi ani după aprobarea legii privind substanțele nocive este aprobată *Legea cu privire la protecția plantelor*, care reglementează raporturile dintre stat și agenții economici în domeniu, stabilește un sistem unitar juridic, economic și organizatoric de protecție a plantelor în scopul preîntâmpinării răspândirii în masă a dăunătorilor, bolilor și buruienilor, evitării pierderilor recoltei și obținerii unei producții ecologic pure. Ea include regulile și procedurile de autorizare a acestor activități, competențele instituțiilor abilitate și cerințele de manipulare a substanțelor chimice de protecție a plantelor. Prevederile acestei legi au fost dezvoltate pe larg în *Legea specială cu privire la produsele de uz fitosanitar și la fertilizanți adoptată în anul 2004*. Totodată, ea transpune prevederile Directivei 2009/128/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 21 octombrie 2009 de stabilire a unui cadru de acțiune comunitară în vederea utilizării durabile

a pesticidelor și ale Regulamentului (CE) privind introducerea pe piață a produselor fitosanitare. Legea stabilește bazele juridice și politica de stat în sfera activității cu produse de uz fitosanitar și cu fertilizanți, reglementează condițiile lor de cercetare, testare, experimentare și omologare de stat, de fabricare, import, transportare, depozitare, comercializare și utilizare inofensivă pentru om, animale și mediu, raporturile aferente supravegherii și controlului de stat asupra respectării legislației în vigoare, determină drepturile și obligațiile întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor și cetățenilor, împuternicirile autorităților competente în domeniu, faptele ce constituie încălcări, precum și răspunderea pentru comiterea lor.

În anul 2005 a fost adoptat *Regulamentul privind atestarea și omologarea de stat a produselor de uz fitosanitar și a fertilizanților pentru utilizare în agricultură și silvicultură*, care stabilește procedura de aprobare a produselor de uz fitosanitar și a fertilizanților prin atestare și omologare la nivel național. Acest Regulament a fost revăzut ulterior în anul 2018, asigurând armonizarea cu cerințele UE stabilindu-se că, aprobarea produselor de uz fitosanitar și fertilizanților marcați „CE” se realizează prin procedura de recunoaștere a autorizațiilor eliberate de un stat membru al UE. Procedura constă în recunoașterea și utilizarea evaluărilor efectuate de unul dintre statele membre ale UE asupra produsului care conține indici identici cu indicii produsului depus spre omologare în RM.

În anul 2005 era adoptat și *Regulamentul cu privire la importul, stocarea, comercializarea și utilizarea produselor de uz fitosanitar și a fertilizanților*. El stabilea atât cerințele în acest domeniu, cât și punctele de trecere a frontierei pentru importul acestor substanțe. Mai mult ca atât, Hotărârea GRM solicită ca Ministerul Agriculturii va desemna unul din laboratoarele toxicologice acreditate din subordine cu funcția de coordonator al activității de control al calității produselor de uz fitosanitar și

un laborator acreditat – cu funcția de coordonator în investigațiile agrochimice, agroecotoxicologice, agroradiologice și de stabilire a calității fertilizanților și fertilității solului.

Un alt pas în armonizarea legislației naționale cu prevederile Directivelor UE în domeniu este *Legea cu privire la protecția plantelor și la carantina* adoptată în anul 2010. Ea este armonizată cu anumite prevederi Directiva 2000/29/CE a Consiliului din 8 mai 2000 privind măsurile de protecție împotriva introducerii în Comunitate a unor organisme dăunătoare plantelor sau produselor vegetale și împotriva răspândirii lor în Comunitate. Scopul ei constă în consolidarea cadrului juridic și instituțional, în crearea de condiții economico-juridice adecvate organizării și desfășurării protecției plantelor și carantinei fitosanitare. Ea conține un șir de stipulări ce țin de (I) organizarea și desfășurarea protecției plantelor și carantinei fitosanitare pe teritoriul Republicii; (II) măsurile și activitățile de protecție împotriva apariției sau introducerii pe teritoriul RM din alte țări, inclusiv prin intermediul bunurilor conexe supuse regimului de carantină fitosanitară, a organismelor dăunătoare; și (III) relațiile autorităților administrației publice centrale și locale, ale persoanelor fizice și juridice, implicate în activități ce țin de producerea, depozitarea, transportarea, importul, exportul, reexportul, tranzitul și comercializarea plantelor, părților vii ale plantelor, semințelor și produselor vegetale, bunurilor conexe supuse regimului de carantină fitosanitară, precum și relațiile ce apar în procesul exercitării controlului asupra acestor activități.

Unele stipulări ce reglementează substanțele chimice periculoase sunt incluse și în noua variantă a *Legii privind deșeurile, adoptată în anul 2016* care este armonizată cu legislația UE. În particular, ea reglementează plasarea pe piață și utilizarea substanțelor specificate în Anexa A, B și C a Convenției de la Stockholm privind POP și transpune totodată Regulamentul (UE) 2019/1021 al Parlamentului European și al Consiliului

din 20 iunie 2019 privind POP, care reprezintă mecanismul de implementare a Convenției de la Stockholm la nivelul UE.

Printre noile legi adoptate în domeniu este cea din 2018 *privind substanțele chimice*. Ea este menită să armonizeze legislației naționale cu prevederile unui șir întreg de Directive ale UE și stabilește că cerințele privind utilizarea unor substanțe chimice periculoase, inclusiv a unor poluanți organici persistenți, cum ar fi mercurul, plumbul, cadmiul, compușii organici ai staniului, cromul hexavalent, ftalații, substanțele care distrug stratul de ozon, inclusiv hidroclorofluorocarburile, în echipamente electrice și electronice, în vehicule, acumulatori și baterii, ambalaje sau componente de ambalaje și în alte articole sau dispozitive fabricate sau plasate pe piață, se stabilesc prin legislație specială. Legea dată reglementează obligațiile persoanelor fizice și juridice care produc sau plasează pe piață substanțe sau amestecuri chimice, interdicțiile și restricțiile privind producerea, plasarea pe piață, importul, exportul și utilizarea substanțelor și amestecurilor chimice periculoase, condițiile de clasificare, etichetare și ambalare a substanțelor și amestecurilor chimice, crearea și menținerea unui registru al produselor chimice, procedura de raportare a produselor chimice, procedura de autorizare a produselor chimice periculoase, obligațiile de raportare, controlul și alte aspecte cu privire la substanțele și amestecurile chimice.

Din cele expuse, cunoaștem că problema poluării mediului și impacturile substanțelor chimice aplicate în agricultura Moldovei au fost în centrul atenției autorităților naționale încă din anii 80 ai secolului trecut. În această direcție au fost întreprinși unii pași practici, deși destul de modești. Printre primele acțiuni în acest domeniu a fost Hotărârea GRM din octombrie 1991 orientată spre *organizarea lucrărilor de nimicire a deșeurilor chimice și pesticidelor neutilizabile pe teritoriul Moldovei*. La problema dată GRM s-a reîntors deja în anul 2001

când a fost luată o decizie privind *depozitarea centralizată și neutralizarea pesticidelor inutilizabile și interzise*. În timp scurt însă, a devenit clar că se solicită o nouă Hotărâre a GRM în care de rând cu cerințele generale pentru soluționarea problemei date este necesar de a avea și un plan de acțiuni concrete pentru toate părțile implicate. Respectiv, în următorul an a fost adoptată o nouă Hotărâre de Guvern prin care se stipula responsabilitățile și acțiunile care vor fi întreprinse de către autoritățile naționale, raionale și municipiile ale republicii, care au fost incluse într-un plan de acțiuni anexat la acest document.

Datorită insistenței MM la începutul anilor 2000 au fost obținute resursele financiare ale Fundației Globale de Mediu care au fost utilizate în scopul elaborării și adoptării *Strategiei naționale cu privire la reducerea și eliminarea poluanților organici persistenți și Planul național de implementare a Convenției de la Stockholm privind poluanții organici persistenți*, aprobate în anul 2004. Documentul dat prevede reglementarea activităților și acțiunile de nimicire a două grupe de substanțe POP, - o unui șir de pesticide inutilizabile și interzise și a Bifenililor Policlorurați (BPC). Inventarul inițial, inclus în Planul Național de Implementare a Convenției (2004), a fost efectuat în perioada 2009-2010, de către Oficiul Managementul Durabil POP pe lângă Ministerul Mediului cu suportul proiectului „Managementul și Distrugerea Stocurilor POP”. Activitățile de inventariere a echipamentelor au inclus și testarea în laboratorul Serviciului Hidrometeorologic de Stat a conținutului BPC în uleiul din echipamentul electroenergetic cu volumul de ulei mai mare de 5 litri. Pentru confirmarea conținutului BPC depistat anterior în probele de ulei cu concentrația mai mare ca norma (50 mg/kg), au fost analizate detaliat, prin metoda gaz-cromatografică. Astfel, a fost elaborată o baza de date cu deținători de echipamente cu conținut pe BPC, unde au fost incluse și date privind investigațiile de laborator. În rezultatul inventarierii

au fost depistate 30.000 de tone de uleiuri dielectrice, utilizate în instalațiile de distribuție a energiei electrice, inclusiv de cca. 23.300 tone în transformatoarele de înaltă tensiune, 5400 tone în întrerupătoare și 400 tone în condensatoare. Din totalul evaluării preliminare s-a estimat că 95% sunt echipamentele care aparțin entităților de distribuție a energiei (producători, transportatori și distribuitori) și 3-5% aparțin consumatorilor individuali. Cu referire la pesticidele POP interzise s-a demonstrat prezența în anul 2000 a circa 2103,6 tone de pesticide inutilizabile și interzise pentru folosire (din care interzise – 667,2 tone).

În baza documentelor aprobate GRM aprobă și *Regulamentului privind bifenilii policlorurați*. Conform acestui Regulament, producerea și introducerea pe piață a BPC în stare pură, în amestecuri sau în calitate de componente ale unor articole este interzisă. Totodată, Regulamentul stabilește termenii limită de funcționare a echipamentului contaminat cu BPC, prevezind termenul limită de 31 decembrie 2020 pentru scoaterea din uz și decontaminarea echipamentului și uleiului cu conținut de BPC. Scopul căruia constă în aproximarea legislației RM la legislația UE privind eliminarea controlată a BPC, decontaminarea sau eliminarea echipamentului cu conținut de BPC și/sau eliminarea BPC uzați în vederea lichidării lor complete. Regulamentul este executoriu și se extinde asupra tuturor agenților economici din RM, deținători de BPC și echipament cu conținut de BPC, care sunt obligați să gestioneze aceste substanțe sau echipamente în strictă conformitate cu prevederile Regulamentului și cu alte acte normative care reglementează BPC.

În perioada de după independența RM, fiind parte a Convenției de la Viena privind protecția stratului de ozon a realizat mai multe activități în acest domeniu. Astfel, conform Șefului Oficiului respectiv de la MM, - A. Tăriță, toate aceste reralizări cuprind atât crearea unui cadru modern de reglementare a activităților în domeniu armonizat cu cerintele

internaționale, inclusiv ale UE, dar și un șir de acțiuni practice de reducere a aplicării și recirculării Substanțelor ce distrug Stratul de Ozon (SDO). Au fost adoptate două legi speciale în domeniu, - (I) *Legea pentru aprobarea Regulamentului cu privire la regimul comercial și reglementarea utilizării hidrocarburilor halogenate care distrug stratul de ozon*, și (II) *Legea cu privire la regimul comercial și reglementarea utilizării hidrocarburilor halogenate care distrug stratul de ozon*.

Dopă 1991 GRM a adoptat și câteva Strategii și Programme naționale în domeniu. Printre primele documente politice adoptate a fost aprobat un nou Programul național de suprimare eşalonată a substanțelor ce distrug stratul de ozon în RM pentru anii 1999–2005 care corespundea cerințelor Fondului Multilateral al Protocolului de la Montreal. El prevedea reducerea consumului și scoaterea din uz către anul 2008 a clorofluorocarburilor reglementate de Protocolul de la Montreal; respectarea calendarului de suprimare eşalonată a hidroclorofluorocarburilor al protocolului de la Montreal; accelerarea procesului de ratificare a Amendamentelor da la Londra și Copenhaga la Protocolul de la Montreal; armonizarea cadrului legislativ și normativ în vederea asigurării procesului de suprimare a SDO; elaborarea sistemului de monitoring și licențiere pentru organizarea controlului asupra importului de SDO și asigurarea proceselor de suprimare a lor; informarea publicului larg asupra consecințelor consumului de SDO și susținerea măsurilor ce urmează a fi efectuate; încurajarea agenților economici în implementarea tehnologiilor alternative, care utilizează substanțe inofensive pentru stratul de ozon.

Ulterior, este aprobat un nou *program în același domeniu pentru anii 2016-2040 și Planul de acțiuni pentru implementarea acestuia în anii 2016-2020*. Obiectivul general al lui este eliminarea completă, până în anul 2040, a hidroclorofluorocarburilor enumerate în grupa I din anexa C la Protocolul de la Montreal prin realizarea activităților de suprimare eşalonată a acestora, în

conformitate cu orarul stabilit, prin conștientizarea publicului larg privind consumul acestor tipuri de hidroclorofluorocarburi și prin susținerea măsurilor ce urmează a fi efectuate.

Printre alte substanțe nocive care si-au găsit *reglementarea în legislația națională sunt cele ce conțin azbest*, care poate provoca cancer și mesitelioma. În acest domeniu, GRM a adoptat în anul 2013 o Hotărâre specială prin care se stabileau cerințele minime pentru protecția lucrătorilor împotriva riscurilor legate de expunerea la azbest la locul de muncă. Aceste cerințe se aplică de activități în care lucrătorii sunt expuși sau sunt susceptibili de a fi expuși la praful degajat din azbest sau din materiale cu conținut de azbest (actinolit de azbest; grünerit (amosit) de azbest; antofilit de azbest; crisotil; crocidolit; tremolit de azbest, - silicați fibroși incluși în registrul internațional (registrul Chemical Abstract Service) și au ca obiectiv protecția lucrătorilor împotriva riscurilor pentru sănătatea lor, care provin sau pot decurge din expunerea la azbest la locul de muncă, inclusiv prevenirea acestor riscuri. Ele solicită ca pentru orice activitate susceptibilă să prezinte risc de expunere la praful provenit din azbest sau din materiale cu conținut de azbest, angajatorul trebuie să dispună efectuarea evaluării acestui risc, astfel încât să se determine natura expunerii, respectiv varietatea mineralogică de azbest și dimensiunile fibrelor, și gradul de expunere a lucrătorilor la praful de azbest sau de materiale cu conținut de azbest.

Transportarea și etichetarea produselor chimice nocive utilizate în țară se efectuează în conformitate cu o Hotărâre specială a GRM *cu privire la efectuarea transporturilor de mărfuri periculoase pe teritoriul republicii*, adoptată în 2002. În această Hotărâre este stipulată clasificarea mărfurilor periculoase, lista substanțelor și articolelor admise pentru transport conform standardelor internaționale. Ea reglementează transporturile de mărfuri periculoase pe teritoriul RM, aprobarea schemelor și rutelor de transportare a mărfurilor periculoase și stabilește

cerințele principale privind metodele organizării, asigurarea tehnică, siguranța lucrărilor de încărcare-descărcare și transporturilor, modul de lichidare a consecințelor unor eventuale avarii și situații de avarie în transport, în scopul protecției sănătății oamenilor, obiectelor economiei naționale, a mediului înconjurător. Transportarea transfrontalieră a substanțelor nocive se reglementează printr-o altă Hotărâre de Guvern adoptată în 2003. *Ea transpune prevederile Convenției Basel privind controlul transportării transfrontaliere a deșeurilor periculoase și eliminarea acestora în scopul prevenirii traficului ilegal al deșeurilor.*

În anii 2000 la inițiativa UNEP la nivel internațional este adoptată abordarea strategică a managementului substanțelor chimice, la care a aderat RM. Sunt întreprinse acțiuni energice atât de a evalua situația în domeniu, cât și de a crea un cadru regulatoriu, a elabora un document politic în domeniu. Astfel, în anul 2010 GRM adoptă *Programul național privind managementul durabil al substanțelor chimice în RM*, care are scopul reducerii și eliminării impactului substanțelor chimice asupra mediului și sănătății populației prin dezvoltarea unui sistem integrat de gestionare a substanțelor chimice, eficient din punct de vedere tehnic, economic, social și ecologic, implementării tratatelor internaționale de reglementare a substanțelor chimice la care RM este parte. Programul solicită crearea Autorității Naționale pentru managementul acestor substanțelor, abilitată cu responsabilități-cadru și funcții de colaborare interministerială, în conformitate cu inițiativele de dezvoltare, inclusiv în domeniul managementului substanțelor chimice, Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului și dezvoltare economică a țării. Obiectivul de bază a acestei autorități constă în dezvoltarea sistemului național integrat de administrare a substanțelor chimice, prin aplicarea abordării integrale a problemei cu implicarea autorităților administrației publice centrale de specialitate și în colaborare cu sectorul industrial și societatea civilă.

Întrebări pentru autoevaluare

1. Explicați apariția necesității formulării reglementărilor și PE în domeniu? Care au fost primele acțiuni în acest sens?
2. Prezentați reglementările principale și documentele PE adoptate cu referință la substanțele de uz fitosanitar în RM.
3. Care sunt tratatele ecologice internaționale partea cărora este RM cu privire la substanțele nocive, inclusiv la transportarea transfrontalieră a lor și care sunt cerințele lor principale?
4. Caracterizați PE cu privire la POP și ce documente au fost adoptate?
5. Explicați necesitatea, cadrul reglementărilor și documentele PE adoptate cu privire la protecția stratului de ozon?
6. Numiți alte substanțe nocive ce sunt cuprinse astăzi de reglementările și PE în RM?

9.6. Politica Ecologică în domeniul schimbărilor climatice

Este bine știut faptul că temperatura medie globală a crescut semnificativ de la Revoluția Industrială încoace, iar ultimul deceniu (2011-2020) a fost cel mai cald de când se înregistrează temperaturile atmosferei. Dintre cei mai calzi 20 ani, 19 s-au înregistrat din 2000 până în prezent. Anul 2022 a fost, de asemenea, cel mai cald an înregistrat în Europa. Majoritatea datelor demonstrează faptul că acest lucru este cauzat de creșterea emisiilor de gaze cu efect de seră produse de activitatea umană. Temperatura globală medie este astăzi cu 0,95-1,20°C mai mare decât la sfârșitul sec. al XIX-lea. Se consideră că o creștere de 2°C față de nivelul preindustrial va fi periculoasă și va avea efecte catastrofale asupra climei și mediului.

Se cunoaște că, în acest context, deja spre finele anilor 80 a fost elaborat proiectul, ulterior la 5 iunie 1992 la Conferința ONU

de la Rio-de-Janeiro, a fost și semnată Convenția ONU privind Schimbările Climatice. Ea stipulează clar că schimbările climatice sunt cele „atribuite direct sau indirect unei activități antropice care alterează compoziția atmosferei la nivel global și care se adaugă variabilității naturale a climatului observat” în cursul unor perioade comparabile. Obiectivul final al Convenției este de a stabiliza concentrațiile de gaze cu efect de seră în atmosferă la un nivel care să împiedice orice perturbare antropică periculoasă a sistemului climatic. Acest obiectiv trebuie să se atingă într-un interval de timp suficient pentru ca ecosistemele să se poată adapta natural la schimbările climatice și pentru ca producția alimentară să nu fie amenințată, iar dezvoltarea economică să se poată desfășura în mod durabil.

În 1994 se desfășoară prima Conferință a statelor semnatare ale convenției de la Berlin, cu următorul obiectiv: stabilirea limitelor obligatorii în ceea ce privește reducerea emisiilor în statele industriale, elaborând un protocol adițional, în care să se stipuleze la concret obligațiile statelor dezvoltate de a reduce către anul 2000 degajările substanțelor ce produc schimbări climatice la nivelul anului 1990. În 1997 are loc cea de-a treia Conferință a statelor semnatare ale Convenției cadru privind clima de la Kyoto unde este adoptat *Protocolul de la Kyoto*, care prevedea că țările dezvoltate vor reduce către anii 2008–2012 minimum 5% din volumul total al emisiilor care contribuie la schimbări climatice comparativ cu anul 1990.

Posterior, în anul 2015 a fost adoptat un nou document politic în domeniu, *Acordul de la Paris*. El impune toate părțile acestuia să-și depună la maximum eforturile pentru reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră, prin contribuții naționale determinate (CND) și să consolideze aceste eforturi în următorii ani.

Deși țara noastră în sensul rolului ei a unui emitent de substanțe ce contribuie la încălzirea globală este minimal (în 2015,

RM a emis aproximativ 13,95 Mt de CO₂, care este sub 0,04% din totalul emisiilor globale), ea s-a implicat activ în susținerea activităților de prevenire a acestora încă de la ratificarea *Convenției privind Schimbările climatice* (1995), cât și la implementarea *Protocolului de la Kyoto*, la care RM a aderat în 2003.

În luna ianuarie 2010, RM s-a asociat *Acordului de la Copenhaga* și a prezentat un obiectiv de reducere a emisiilor, care este specificat în Anexa nr. II a acestui Acord „Acțiuni de atenuare adecvate la nivel național al țărilor în curs de dezvoltare”. Ținta acțiunilor de atenuare a RM în cadrul acestui Acord o constituie „reducerea cu nu mai puțin de 25% față de anul de referință (1990) a nivelului total național al emisiilor de GES către anul 2020, prin punerea în aplicare a mecanismelor economice axate pe atenuarea schimbărilor climatice la nivel mondial, în conformitate cu principiile și prevederile Convenției”. Această țintă este prezentată fără a indica acțiuni specifice de atenuare adecvate la nivel național, identificate și cuantificate, și fără clarificări suplimentare cu privire la sprijinul necesar atingerii acesteia. Concomitent, se recunoaște că pentru atingerea acestei ținte va fi nevoie de un sprijin semnificativ financiar, tehnologic și de consolidare a capacităților, care poate fi oferit prin intermediul mecanismelor CONUSC.

Printre primele documente politice naționale în domeniu este *Strategia de adaptare la schimbarea climei până în anul 2020* și *Planul de acțiuni pentru implementarea acesteia*, adoptată în anul 2014. Se anticipează că Strategia dată va consolida și va ghida abordarea sectorială caracteristică pentru programul de guvernare în adaptarea tuturor sectoarele economiei naționale la schimbările anticipate climatice. Luând în calcul obiectivele stabilite în Strategie, ministerele de resort vor întreprinde acțiuni concrete pentru sectoarele respective în și vor elabora strategiilor și planurilor specifice de acțiune în domeniu. Integrarea adaptării la schimbarea climei în toate sectoarele relevante va oferi fiecărui

sector libertatea de a găsi cele mai bune soluții pentru adaptarea la nivel sectorial.

Programul național de adaptare la schimbările climatice până în anul 2030 și Planul de acțiuni pentru implementarea acestuia au fost aprobate în ședința Guvernului din 30 august, 2023. Programul a fost elaborat cu sprijinul proiectului PNUD Moldova „Promovarea procesului național de planificare a adaptării RM la schimbările climatice”, finanțat de Fondul Verde pentru Climă.

Prin adoptarea programului, RM și-a propus să se alinieze la eforturile globale de a limita impactul negativ al schimbărilor climatice. El constă în asigurarea integrării măsurilor de adaptare în politicile sectoriale, în sinergie atât cu documentele de politici în domeniul adaptării la schimbările climatice, cât și în domeniul gestionării riscurilor de dezastre. El setează obiective orientate spre sporirea rezilienței climatice a șase sectoare esențiale: agricultura, sănătatea, transportul, energia, apa și sectorul forestier și este însoțit de un plan de acțiuni pentru prevenirea și depășirea riscurilor și vulnerabilităților provocate de schimbările climatice. În Program sunt evidențiate activitățile de bază în următoarele sectoare:

- În sectorul forestier se va insista pe creșterea suprafețelor împădurite, care este actualmente la cota de 11% din teritoriul RM – o acoperire prea mică pentru a atenua efectele schimbărilor climatice. Pentru comparație, în UE media de împădurire este de 30-45%.

- În sectorul agricol va fi încurajată promovarea speciilor adaptate la condițiile de secetă, stimularea achizițiilor de plase anti-grindină și a măsurilor care ar proteja culturile în perioada înghețurilor timpurii.

- În sectorul transport urmează a fi revizuite și îmbunătățite standardele pentru construcția și menținerea infrastructurii drumurilor, luându-se în calcul inclusiv daunele aduse de

schimbările climatice.

- În sectorul de sănătate urmează a fi ajustate protocoalele clinice existente sau elaborate protocoale noi pentru profilaxia și tratamentul bolilor cauzate sau acutizate de schimbările climatice.

- În sectorul energetic ar urma să fie îmbunătățită infrastructura de aprovizionare cu energie electrică pentru a minimiza pierderile cauzate de fenomenele climatice extreme.

Una din măsurile pentru sectorul apă prevede încurajarea cetățenilor și sectorului privat să adopte măsuri de reutilizare a apei pentru necesitățile menajere și industriale.

În scurt timp după aprobarea primei Strategii cu privire la adaptare la schimbările climei RM a aderat și la *Acordul de la Paris*, semnat pe 21 septembrie 2016, fiind ulterior ratificat de către Parlament în anul 2017. Obiectivele de reducere a emisiilor de GES stabilite în CND a RM, au fost încuviințate oficial la nivel național în *Strategia de dezvoltare cu emisii reduse a RM până în anul 2030 și a Programului de acțiuni pentru implementarea acesteia*. CND în Moldova identifică atât obiective „condiționate” (cele care depind de sprijin suficient internațional), cât și obiective „necondiționate” privind atenuarea și adaptarea. Obiectivul de atenuare „necondiționat” al țării este de a reduce emisiile de GES cu 64-67% sub nivelul calculat în 1990, până în anul 2030, în timp ce ținta „condiționată” este stabilită la 78%, sub rezerva sprijinului internațional disponibil pentru țară (inclusiv resurse financiare cu costuri reduse, transfer de tehnologie și cooperare tehnică).

Pe 4 martie 2020, RM a prezentat Secretariatului Convenției versiunea actualizată a contribuției naționale determinate (CND), angajându-se să atingă către anul 2030 ținta necondiționată de reducere a emisiilor de GES cu 70% comparativ cu nivelul înregistrat în anul de referință (1990). Angajamentul de reducere respectiv ar putea fi sporit în mod condiționat până la circa

88%, în conformitate cu acest acord global, care abordează teme importante, precum oferirea de resurse financiare cu costuri reduse, transferul de tehnologii și cooperarea tehnică, accesul la toate acestea în măsura corespunzătoare cu provocările schimbărilor globale ale climei. Țintele de reducere a emisiilor de GES au fost stabilite într-un buget al emisiilor, care să cuprindă perioada începând cu 1 ianuarie 2021 și până la 31 decembrie 2030. Noile ținte de reducere a emisiilor de GES urmează să fie introduse în Programul de dezvoltare cu emisii reduse a RM până în anul 2030 și Planul de acțiuni pentru implementarea acesteia; în acest sens, pe parcursul anului 2021 a fost lansat procesul de elaborare a acestuia.

În scopul unei evidențe stricte și monitorizării GES GRM constituie Sistemul național de monitorizare și raportare a emisiilor de gaze cu efect de seră și altor informații relevante pentru schimbările climatice. Concomitent GRM aprobă și alte documente importante ca părți componente ale acestui sistem: (I) *Regulamentul privind instituirea și funcționarea Sistemului dat*; (II) *Lista autorităților și instituțiilor responsabile care fac parte din acest Sistem*; (III) *Lista gazelor cu efect de seră și potențialul lor de încălzire globală pentru orizontul de timp de 100 de ani*, care vor fi luate în considerare în Sistemul în cauză.

Obiectivul principal al Programului de acțiuni pentru dezvoltarea republicii cu emisii reduse este de a mobiliza și de a permite actorilor privați și publici să reducă emisiile de gaze cu efect de seră provenite din activitățile economice în conformitate cu țintele stabilite în CNDA. În ceea ce privește procesul de reducere al emisiilor de GES, acest Program stabilește ținte cuantificabile în conformitate cu aspirațiile UE pentru anul 2030 și ODD formulate de Agenda de DD 2030. Programul este chemat să îndeplinească și angajamentele expuse în Acordul de Asociere între RM, pe de o parte, și UE și statele membre ale acestora, pe de altă parte, la capitolul Acțiuni climatice. Art. 95

al acestui document, prevede elaborarea și aprobarea de către republică a unor măsuri pe termen mediu și lung de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră.

Programul identifică acțiunile-cheie pentru diferite sectoare ale economiei în vederea reducerii emisiilor de GES în comparație cu nivelul înregistrat în anul 1990, an de bază. Aceste sectoare sunt: (I) energie, (II) transport, (III) clădiri, (IV) procese industriale, (V) agricultură, silvicultură și folosința terenurilor, schimbarea destinației terenurilor și silvicultura (FTSCFTS) și (VI) deșeuri. Accentul în el este pus pe măsurile și principiile economiei verzi: pe eficiență energetică, dezvoltarea surselor regenerabile, aplicarea tehnologiilor performante de producere a cimentului și sticlei, agricultură conservativă, împăduriri și management eficient a deșeurilor etc. Programul nu impune sectoarelor economiei promovarea unor politici și măsuri determinate de aceasta, ci înglobează în sine politicile și măsurile stabilite la nivel sectorial. Pentru a-și atinge obiectivele de atenuare și adaptare ambițioase, Moldova va trebui să facă investiții semnificative, inclusiv proiecte de infrastructură în domeniul energiei, transporturilor, clădirilor, industriei, agriculturii, utilizării terenurilor, schimbărilor destinației terenurilor și al sectorului forestier, precum și cel al deșeurilor. Implementarea obiectivelor „condiționate” identificate în CND ar costa aproximativ 4.9-5.1 miliarde USD (aproximativ 327-340 milioane USD pe an) până în 2030 (GoM, 2015). Deși costurile scenariilor variază, realizarea creșterii economice cu emisii reduse de carbon va necesita un sprijin public intern și internațional semnificativ, în ambele cazuri.

Este necesar de specificat și faptul că GRM a consolidat obiectivele de atenuare a GES într-o serie de alte politici naționale și acte legislative, inclusiv *Strategia națională de dezvoltare „Moldova 2020”*, *Strategia energetică până în 2030*, *Planul național de acțiune privind energia regenerabilă în anul*

2013, și *Programul național de eficiență energetică 2011-2020*. Printre alte documente politice adoptate de RM în domeniul reducerii GES este și *Programului de suprimare eşalonată a hidroclorofluorocarburelor halogenate pentru anii 2016-2040*, specificat mai sus, și conform căruia se planifică de a întreprinde măsuri cu privire la eliminarea totală a HCFC, în mod eşalonat, până în anul 2040. Se știe că Hidroclorofluorocarburele sunt gaze cu impact major asupra stratului de ozon, și, în același timp acestea au și un potențial de încălzire globală foarte înalt.

Întrebări pentru autoevaluare și exercițiu practic

1. Care sunt activitățile comunității internaționale și tratatele internaționale care stau atât la baza PE în domeniul prevenirii schimbărilor climatice, cât și a adaptării la ele?
2. Care au fost pașii întreprinși de RM pentru a se conforma cu PE internaționale în domeniu?
3. Ce prevăd Programele Naționale de adaptare la schimbările climatice adoptate în RM?
4. Expuneți principalele abordări și obligațiuni ale RM prezentate în versiunea actualizată a contribuției naționale determinate prezentate conform Acordului de la Paris.
5. Formați câteva echipe (din 3-4 persoane) și selectați un sector prioritar al economiei naționale, inclus în Strategia de Adaptare la Schimbările Climatice din August 2023. Dezbateți scopurile, obiectivele de bază și indicatorii-țintă, comparându-le cu cele stabilite în alte documente politice ale RM, identificând discrepanțele potențiale. Prezentați viziunile Dstra privind aranjamentele implementării și unele sugestii privind lacunele și neajunsele acestora, care pot periclita implementarea strategiilor sectoriale în domeniu. Rezultatele vor fi prezentate la ședința comună în PPT cu întrebări și răspunsuri.

Literatura recomandată

1. Capcelea A. *Managementul ecologic în tranziția economică. Cazul Republicii Moldova*. - Chișinău: Î.E.P. Știința, 2013.
2. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 367 din 13 aprilie 2000 privind aprobarea Programului național de acțiuni pentru combaterea deșertificării*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2000, nr. 46 - 49, art. 470.
3. *Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 350 – XV din 12 iulie 2001 pentru aprobarea Strategiei dezvoltării durabile a sectorului forestier din Republica Moldova*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr.133 - 135, art. 1021.
4. *Strategia de adaptare la schimbarea climei până în anul 2020 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia* (aprobată prin HG nr. 1009 din 10.12.2014).
5. *Strategia de dezvoltare cu emisii reduse a Republicii Moldova până în anul 2030 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia* (aprobată prin HG nr. 1470 din 30.12.2016).
6. *Hotărârea Guvernului nr. 274 din 18.05.2015 cu privire la aprobarea Strategiei privind diversitatea biologică a Republicii Moldova pentru anii 2015-2020 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia*.
7. *Programul național de extindere și reabilitare a padurilor 2023-2032*. <https://gov.md/ro/content/guvernul-aprobat-programul-national-de-extindere-si-reabilitare-padurilor-2023-2032>
8. *Strategia de alimentare cu apă și sanitație (2014-2028)* (aprobată prin HG nr. 199 din 20 martie 2014)
9. *Hotărârea GRM Nr. 1155 din 20-10-2004 pentru aprobarea Strategiei Naționale cu privire la reducerea și eliminarea poluanților organici persistenți și Planului Național de implementare a Convenției de la Stockholm privind poluanții organici persistenți*. Publicat: 29-10-2004 în Monitorul Oficial Nr. 193-198 art. 1347.
10. *Hotărârea Guvernului nr. 248 din 10.04.2013 privind Strategia de gestionare a deșeurilor în RM pentru anii 2013-2027*.
11. *Hotărârea Guvernului nr. 856 din 13.07.2016 privind Program de suprimare eşalonată hidroclorofluorocarburilor halogenate pentru anii 2016-2040 și Planul de acțiuni pentru*

- implementarea acestuia în anii 2016-2020.*
12. *Programul național de management durabil al substanțelor chimice (aprobat prin Hotărârea GRM nr. 973 din 18.10.2010. În: Monitorul Oficial al RM, nr. 214–220, art. nr. 1122 din 05.11.2010.*
 13. *Programul de îmbunătățiri funciare pentru anii 2021-2025 (HG nr. 864/2020 din 09.12.2020).*
 14. *Programul național de adaptare la schimbările climatice până în anul 2030 și Planul de acțiuni pentru implementarea acestuia.*

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. Rojanschi, V.; Bran, F. *Politici și strategii de mediu*. - București: Ed. Economică, 2002.
2. Vădineanu, A. *Managementul dezvoltării. O abordare ecosistemică*. - București: Ed. Ars Docendi, 2004.
3. Dragoș, D.C.; Velișcu, R. *Introducere în Politica de Mediu a Uniunii Europene*. - Cluj-Napoca: Ed. Accent, 2004.
4. Călin R.; Tudor, Cr. *Politica de mediu*. - București: Ed. Tritonic, 2007.
5. Ursul, A.; Rusandu, I.; Capcelea A. *Dezvoltarea durabilă: abordări metodologice și de operaționalizare*. - Chișinău: Ed. Știința, 2009.
6. Petrescu-Mag, R.M. *Protecția mediului în contextul dezvoltării durabile. Legislație și instituții*. - Cluj Napoca: Ed. Bioflux, 2011.
7. Duțu, M. *Politici publice de mediu*. - București, Universitatea Ecologică, 2012.
8. Capcelea, A.; Capcelea, V. *Managementul ecologic: fundamentarea teoretică și evoluția paradigmelor*. - Chișinău: Î.E.P. Știința, 2013.
9. Capcelea, A. *Sistemul managementului ecologic*. - Chișinău: Î.E.P. Știința, 2013.
10. Capcelea, A. *Managementul ecologic la diferite niveluri. Particularitățile funcționării și căile de armonizare*. - Chișinău: Î.E.P. Știința, 2013.
11. Capcelea, A. *Managementul ecologic în tranziția economică. Cazul Republicii Moldova*. - Chișinău: Î.E.P. Știința, 2013.
12. Chirică, L.; Nedelcov, M.; Dudnicenco, T. *Managementul Mediului*. Suport de curs. 2014. - ChChișinău: CEP USM, 2014.
13. *Economia circulară: colectarea deșeurilor*: Ghid informativ / Victoria Iordachi, Viorica Popa, Nicolae Popa. Institutul Național de Cercetări Economice, Ministerul Educației și

- Cercetării. - Chișinău: INCE, 2022.
14. *Starea mediului în Republica Moldova. Raport național în baza indicatorilor de mediu 2015-2018.* – Chișinău: Agenția de mediu, 2020.
 15. *Spre o transformare verde a Republicii Moldova: analiza situației din anul 2021.* <https://euneighbourseast.eu/wp-content/uploads/2022/02/report-green-growth-indicators-republic-moldova-2021-rom.pdf>
 16. Гусев, А.А. *Современная экологическая политика.* - Москва: ИМЭМО РАН, 2006.
 17. *Экологическая политика: основания, уровни, методология реализации.* - Москва: Изд-во РАГС, 2005.
 18. Семилетова, Е.В. *Государственная экологическая политика России: история развития, текущее состояние и оценка эффективности.* Учебное пособие. - Москва: Издательский дом ГУУ, 2017.
 19. *Экологическая политика: (инвайронментальная политика, или политика в области окружающей среды): учебное пособие / [Н. Я. Поддубная, Н. П. Коломийцев, Е. С. Иванова и др.] ; Череповецкий государственный университет.* - Череповец: ЧГУ, 2018.
 20. Мекуш, Г.Е. *Экологическая политика и устойчивое развитие: анализ и методические подходы / Г. Е. Мекуш.* - Москва: Экономика, 2011.
 21. „Naționalizarea Agendei de Dezvoltare Durabilă în contextul Republicii Moldova”, Martie, 2017. [Indicators ONU RO.indd \(gov.md\)](#)
 22. *HOTĂRÂRE Nr. 386 din 17-06-2020 cu privire la planificarea, elaborarea, aprobarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea documentelor de politici publice.* Publicat : 26-06-2020 în Monitorul Oficial Nr. 153-158 art. 509
 23. *Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea Strategiei de mediu pentru anii 2014-2023, nr.301 din 24.04.2014.* În:

- Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, nr.104-109.
24. *Hotărâre Nr. 288 din 15-03-2005 cu privire la aprobarea Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului în Republica Moldova pînă în 2015 și a Primului Raport Național „Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului în Republica Moldova”, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=72601&lang=ro*
 25. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 367 din 13 aprilie 2000 privind aprobarea Programului național de acțiuni pentru combaterea deșertificării. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2000, nr. 46 - 49, art. 470.*
 26. *Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 350 – XV din 12 iulie 2001 pentru aprobarea Strategiei dezvoltării durabile a sectorului forestier din Republica Moldova. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr.133 - 135, art. 1021.*
 27. *Strategia și Planul de acțiuni în domeniul conservării diversității biologice (aprobat prin Hotărârea nr. 112 a Parlamentului RM din 27.04.2001. În: Monitorul Oficial al RM, nr. 90 din 02.08.2001.*
 28. *Concepția politicii de mediu a Republicii Moldova. Aprobata prin Hotărârea Parlamentului RM nr. 605-XV din 2.11.2001.*
 29. *Programul național de asigurare a securității ecologice. Aprobata prin nr. 447 din 17.04.2003. În: Monitorul Oficial al RM, nr. 77–79 din 25.04.2003; Programul național de asigurare a securității ecologice pentru anii 2007–2015 nr. 304 din 17.03.2007. În: Monitorul Oficial al RM, nr. 43–46/336 din 30.03.2007.*
 30. *Strategia de adaptare la schimbarea climei până în anul 2020 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia (aprobată prin HG nr. 1009 din 10.12.2014).*
 31. *Strategia de dezvoltare cu emisii reduse a Republicii Moldova pînă în anul 2030 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia (aprobată prin HG nr. 1470 din 30.12.2016).*
 32. *Programul de promovare a „economiei verzi” în RM pentru*

- anii 2018-2020 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acestuia (nr. 160 din 21.02.2018. În: Monitorul Oficial al RM, nr. 68–76 din 02.03.2018)*
33. *Hotărârea Guvernului nr. 274 din 18.05.2015 cu privire la aprobarea Strategiei privind diversitatea biologică a Republicii Moldova pentru anii 2015-2020 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia. Decretul Președintelui Republicii Moldova nr. 321 din 6 octombrie 1995 cu privire la Programul național strategic de acțiuni în domeniul protecției mediului înconjurător pentru perioada 1995-2010-2020.*
 34. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 636 din 26 mai 2003 cu privire la aprobarea Programului de valorificare a terenurilor noi și de sporire a fertilității solurilor. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 99 - 103, art. 636).*
 35. *Hotărârea Guvernului RM nr. 626 din 20.08.2011 privind Programul de conservare și sporire a fertilității solului pentru anii 2011-2020 https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110149&lang=ro*
 36. *Hotărârea GRM Nr. 864 din 09-12-2020 cu privire la aprobarea Programului de îmbunătățiri funciare în scopul asigurării managementului durabil al resurselor de sol pentru anii 2021-2025 și a Planului de acțiuni pentru anii 2021-2023 privind implementarea acestuia.*
 37. *HG 101/2014 privind Planul național de extindere a suprafețelor cu vegetație forestieră pentru anii 2014-2018*
 38. *Programul național de extindere și reabilitare a padurilor 2023-2032. <https://gov.md/ro/content/guvernul-aprobat-programul-national-de-extindere-si-reabilitare-padurilor-2023-2032>*
 39. *Planul național de acțiune pentru sănătate în relație cu mediul, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 487 din 19 iunie 2001.*
 40. *https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=47122&lang=ro*

41. *Concepția politicii naționale în domeniul resurselor de apă pentru perioada anilor 2003–2010* (aprobată prin Hotărârea Parlamentului RM nr. 325-XV din 18.07.2003. În: Monitorul Oficial al RM, nr. 191–195 din 05.09.2003).
42. *Cu privire la aprobarea Schemei complexe de alimentare cu apă și de evacuare a apelor uzate până în anul 2000* (nr. 83 din 23.02.94). În: Monitorul Parlamentului Republicii Moldova. -1994. - Nr.3. - P. 33.
43. *Hotărâre Nr. 1406 din 30.12.2005 cu privire la aprobarea Programului de alimentare cu apă și de canalizare a localităților din Republica Moldova până în anul 2015* <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&id=327521>
44. *Strategia de alimentare cu apă și sanitație (2014-2028)* (aprobată prin HG nr. 199 din 20 martie 2014)
45. *Strategia Tematică privind Poluarea Aerului. Comunicarea CE către Consiliul și Parlamentul European* [COM (2005) 446 final. CE, Brussels].
46. *Promovarea Transportului Public Urban Ecologic și Investițiilor Verzi în Moldova.* <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/66a8c2ea-ro/index.html?itemId=/content/component/66a8c2ea-ro>
47. *Hotărârea GRM Nr. 1155 din 20-10-2004 pentru aprobarea Strategiei Naționale cu privire la reducerea și eliminarea poluanților organici persistenți și Planului Național de implementare a Convenției de la Stockholm privind poluanții organici persistenți.* Publicat: 29-10-2004 în Monitorul Oficial Nr. 193-198 art. 1347.
48. *Hotărârea Guvernului nr. 606 din 28.06.2000 privind Programul Național de valorificare a deșeurilor de producție și menajere.*
49. *Hotărârea Guvernului nr. 248 din 10.04.2013 privind Strategia de gestionare a deșeurilor în RM pentru anii 2013-2027.*
50. *Programul național de suprimare eșalonată a substanțelor ce*

- distrug stratul de ozon în RM pentru anii 1999–2005 nr. 1064 din 11.11.99. În: Monitorul Oficial al RM, nr. 135–136 din 09.12.1999.*
51. *Hotărârea Guvernului nr. 856 din 13.07.2016 privind Programul de suprimare eşalonată hidroclorofluorocarburilor halogenate pentru anii 2016-2040 şi Planul de acţiuni pentru implementarea acestuia în anii 2016-2020.*
 52. *Programul naţional de management durabil al substanţelor chimice (aprobat prin Hotărârea GRM nr. 973 din 18.10.2010. În: Monitorul Oficial al RM, nr. 214–220, art. nr. 1122 din 05.11.2010.*
 53. *Programul de îmbunătăţiri funciare pentru anii 2021-2025 (HG nr. 864/2020 din 09.12.2020).*
 54. *Programul Naţional de Extindere şi Reabilitarea Pădurilor pentru perioada 2023-2032.*
 55. *Programul naţional de adaptare la schimbările climatice până în anul 2030 şi Planul de acţiuni pentru implementarea acestuia.*
 56. *Strategia Naţională de Dezvoltare 2030 (anii 2016-2030).*
 57. *Strategia Naţională de Dezvoltare Moldova Europeana 2022-2030.*
 58. *Pactul verde European.* https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_ro
 59. *Fişe tehnice UE – 2023.* www.europarl.europa.eu/factsheets/ro

TEMATICA PROIECTELOR DE CERCETARE

1. Studiul procedurilor formulării documentelor PE în cadrul sistemului ONU și a UE, - recomandări pentru perfecționarea cadrului de activitate în RM.
2. Obiectivele DD ale ONU și reflectarea lor în documentele PE din RM.
3. Documentele PE ale RM, carențele și realizările lor în vederea perfecționării documentelor ulterioare.
4. Evoluția PE în RM - realizări și perspective ale perfecționării.
5. Asigurarea transparenței și participării publicului în formularea documentelor PE în RM: realizări și probleme.
6. Asigurarea implementării PE (conservarea solurilor și a diversității biologice) - studiu documentelor adoptate în RM pe parcursul ultimilor 2 decenii.
7. Activitatea RM în realizarea tratatelor internaționale în domeniul schimbărilor climatice: realizări, probleme și noi oportunități.
8. Armonizarea legislației și a PE naționale cu cele ale UE: - stadiu actual și problemele de perspectivă.
9. Evoluția și modificarea abordărilor PE ale UE (în baza studiului Programelor de Acțiuni de Mediu și a documentelor politicilor de dezvoltare).
10. Noi tendințe în PEG.

ANEXA 1.

PRINCIPALELE DOCUMENTE ALE POLITICII ECOLOGICE ADOPTATE DUPĂ ANUL 2000

<i>Documentul, termenul prevăzut</i>	<i>Scopurile de bază</i>	<i>Obiectivele</i>
C o n c e p Ț i a politicii de mediu a RM, aprobată prin Hotărârea Parlamentului RM nr. 605–XV din 2.11.2001. Termenul: 2001– 2010.	De a: (a) promova o politică unică în domeniul mediului și al folosirii resurselor naturale; (b) implementa cerințele ecologice în procesul reformării economiei naționale; (c) a orienta politica ecologică spre integrare europeană.	(a) prevenirea și reducerea impactului negativ al activității economice asupra factorilor de mediu, a resurselor naturale și a sănătății populației în contextul DD a țării; (b) asigurarea securității ecologice a țării.

Acțiunile prioritare

1) Întărirea capacităților în domeniu și colaborarea intersectorială, care prevăd: (a) aplicarea principiilor „economie prin ecologie” și „cost-beneficiu”; (b) consolidarea potențialului instituțional și managerial, inclusiv: revederea sferei de competență și reorganizarea structurală a instituțiilor de mediu, perfecționarea mecanismelor economice, trecerea de la pârgurile administrative de gestionare a protecției mediului la cele economice, la autoobligatii, autocontrol, automonitoring; revizuirea actelor legislative și a altor acte normative în vigoare, racordarea lor la cele europene; reducerea treptată a volumului de inspecții, supravegheri, intensificarea activității de monitoring (evaluare, prognozare);

2) Prevenirea poluării și asanarea mediului, ce stabilește: (a) ME la întreprinderi și certificarea ecologică; certificarea sistemelor ME, a proceselor și produselor cu impact negativ asupra

mediului; evaluarea impactului asupra mediului la întreprinderi în cazul privatizării lor sau al schimbării proprietarului; introducerea asigurării ecologice și a autorizațiilor integrate de mediu; promovarea producerii mai pure; (b) restabilirea și menținerea potențialului natural, inclusiv: folosirea durabilă și protecția resurselor acvatice, amenajarea zonelor de protecție a bazinelor acvatice, asigurarea accesului populației la apă potabilă calitativă;

Protecția solurilor și restabilirea productivității lor, trecerea la folosirea resurselor biologice în limita capacității lor de regenerare, restabilirea pășunilor și reglementarea folosirii lor; crearea rețelei ecologice naționale; efectuarea acțiunilor de redresare în silvicultură (reconstrucția și extinderea terenurilor silvice, stimularea plantării fâșiilor forestiere de protecție, ameliorarea prin împădurire a terenurilor degradate și neproductive; protejarea ecosistemelor naturale în pericol de degradare, a celor degradate și reconstrucția lor ecologică; efectuarea monitoringului resurselor biologice; crearea Parcului Național „Orhei” și a Rezervației biosferei „Prutul de Jos”, conferirea statutului de zone umede unor arii reprezentative; crearea de rezervații transfrontaliere cu management comun (RM, România, Ucraina) în Delta Dunării și Prutul de Jos; protecția și conservarea diversității biologice și peisagistice a fluviului Nistru, crearea Parcului Național „Nistrul Inferior”.

<i>Documentul, termenul prevăzut</i>	<i>Scopurile de bază</i>	<i>Obiectivele</i>
Programul național de asigurare a securității ecologice pentru anii	Asigurarea securității ecologice a statului prin diminuarea riscurilor ecologice, prevenirea impactului	Perfectarea actelor legislative și normative, a standardelor naționale, în conformitate cu cerințele Directivelor UE și convențiilor internaționale la care RM este parte; Elaborarea și realizarea măsurilor

2007–2015 (nr. 304 din 17.03.2007, Monitorul Oficial al RM, nr. 43–46/336 din 30.03.2007).	negativ asupra mediului înconju- rător și a sănătății populației, inclusiv în context transfrontalier, perfectarea bazei legislative și a sistemului instituțional.	privind conservarea și îmbunătățirea calității mediului, prevenirea și diminuarea consecințelor negative asupra acestuia; Perfecționarea sistemului de monitoring ecologic; Optimizarea și majorarea eficacității sistemului de control și autorizare a utilizării resurselor naturale; Informarea și conștientizarea publicului; Extinderea colaborării internaționale în domeniul securității ecologice; Integrarea cerințelor ecologice în strategiile de dezvoltare a sectoarelor economiei naționale.
--	--	---

Acțiunile prioritare

Concepții, strategii, programe, planuri naționale, inclusiv: Strategia și Planul de transpunere a directivelor UE în legislația națională din domeniul deșeurilor; Programul privind producerea energiei electrice din surse regenerabile; Planul național de acțiuni privind reducerea emisiilor de GES;

Proiecte de acte legislative, inclusiv: privind protecția mediului înconjurător (în redacție nouă), cu privire la salubritatea localităților; cu privire la peisaje; privind deșeurile de producție și menajere (în redacție nouă); perfecționarea cadrului legislativ și normativ cu referire la POP și crearea unei baze legislative moderne pentru managementul substanțelor chimice POP în conformitate cu cerințele Convenției de la Stockholm;

Proiecte de acte normative și regulamente, inclusiv: Regulamentul privind reglementarea de stat a asigurării fertilității solurilor terenurilor agricole; elaborarea actelor normative privind eliberarea autorizațiilor complexe de mediu; elaborarea regulamentului privind calitatea apelor de suprafață și

a normelor de calitate pentru apele uzate epurate;

Măsurile organizatorice și de gestiune, inclusiv: modernizarea sistemului național de monitoring al calității aerului atmosferic, inclusiv sub aspect transfrontalier; inventarierea surselor emisiilor GES; trecerea treptată la folosirea și protecția resurselor acvatice după principiul de bazine hidrografice; modernizarea sistemului de monitoring al apelor subterane, a proceselor periculoase geologice, a sistemului de colectare și analiză a datelor, efectuarea cercetărilor de laborator; identificarea conținutului de BPC (bifenili policlorurați) în uleiurile dielectrice din sectorul energetic; elaborarea regulamentelor, instrucțiunilor și formularelor respective, inventarierea și etichetarea echipamentului electroenergetic; extinderea suprafeței fondului ariilor naturale protejate de stat și crearea Parcului Național „Orhei”.

<i>Documentul, termenul prevăzut</i>	<i>Scopurile de bază</i>
Strategia de mediu pentru anii 2014-2023 și Planul de acțiuni pentru implementarea acesteia (aprobată prin HG nr. 301 din 24.04.2014).	Scopul Strategiei este de a garanta populației RM dreptul la un mediu durabil nepoluat și sănătos, în armonie cu dezvoltarea economică și bunăstarea socială

Obiectivele

Obiectivele specifice ale Strategiei:

1) asigurarea condițiilor de bună guvernare și eficientizarea potențialului instituțional și managerial în domeniul protecției mediului pentru atingerea obiectivelor de mediu;

2) integrarea principiilor de protecție a mediului, de DD și dezvoltare economică verde, de adaptare la schimbările climatice în toate sectoarele economiei naționale;

3) sporirea nivelului de cunoștințe privind protecția

mediului în rândul elevilor, studenților și angajaților cu cel puțin 50% până în anul 2023 și asigurarea accesului la informația de mediu;

4) reducerea impactului negativ al activității economice asupra mediului și îmbunătățirea măsurilor de prevenire a poluării mediului;

5) crearea sistemului de monitoring integrat și control al calității mediului;

6) asigurarea utilizării raționale, protecției și conservării resurselor naturale prin:

a) îmbunătățirea calității a cel puțin 50% din apele de suprafață și implementarea sistemului de management al bazinelor hidrografice; b) asigurarea accesului, până în anul 2023, a circa 80% din populație la sistemele și serviciile accesului sigure de alimentare cu apă și a circa 65% la sistemele și serviciile de canalizare;

c) îmbunătățirea calității solurilor și reconstrucția ecologică a terenurilor degradate, afectate de alunecări și a fâșiilor de protecție a terenurilor agricole în proporție de 100%.

Acțiunile prioritare

- *Elaborarea proiectului de lege privind protecția mediului* (armonizat la cele 25 de directive UE de mediu);
- *Elaborarea proiectului de lege cu privire la apa potabilă* (armonizată cu Directiva 98/83/CE din 3 noiembrie 1998 privind calitatea apei destinate consumului uman);
- *Elaborarea proiectului de lege cu privire la calitatea și protecția aerului atmosferic* (armonizat cu prevederile Directivei 2008/50/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 21 mai 2008 privind calitatea aerului înconjurător și un aer mai curat pentru Europa, Directivei 2004/107/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 15 decembrie 2004 privind arsenicul, cadmiul, mercurul, nichelul și hidrocarburilor

aromatice policiclice în aerul înconjurător;

- Elaborarea documentelor de politici în domeniul protecției resurselor de apă, protecției aerului atmosferic, protecției și conservării diversității biologice;
- Elaborarea Strategiei de dezvoltare cu emisii reduse a RM până în anul 2020 și a Strategiei de adaptare la schimbarea climei a RM;
- Elaborarea Planului de acțiuni pentru implementarea 2015 Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale Proiect aprobat În limitele aprobate anual în Bugetul de stat; Programului național privind managementul durabil al substanțelor chimice în perioada 2016-2020;
- Elaborarea Planului de acțiuni privind implementarea Strategiei de gestionare a deșeurilor în RM în perioada 2018-2022;
- Revizuirea sistemului de laboratoare privind calitatea mediului și crearea laboratorului național de referință pentru mediu;
- Implementarea Oficiilor Verzi prin intermediul principiilor de e-Guvernare;
- Elaborarea mărcii naționale „Moldova Verde” pentru produsele și procesele ecologice pure. Identificarea companiilor „verzi” care vor primi dreptul de a folosi marca înregistrată;
- Introducerea sistemului de etichetare ecologică;
- Elaborarea sistemului de circulație a certificatelor verzi pentru diminuarea poluării mediului;
- Elaborarea programelor și modulelor privind educația ecologică și integrarea educației ecologice în sistemul de educație formal;
- Consolidarea capacităților centrelor de formare continuă în ceea ce privește educația ecologică;
- Asigurarea formării profesorilor pentru dobândirea competențelor necesare la predarea cursului de educație ecologică;

- Crearea unui mecanism de asigurare a accesului publicului la informația de mediu și de diseminare a informației de mediu;
- Evaluarea și determinarea planurilor și programelor, rapoartelor de mediu ce urmează a fi supuse în mod obligatoriu procedurii de evaluare strategică de mediu, în conformitate cu Directiva 2001/42/CE a Parlamentului European și al Consiliului din 27 iunie 2001 privind evaluarea efectelor anumitor planuri și programe asupra mediului;
- Stabilirea procedurii de consultare cu autoritățile de mediu și de consultare publică a planurilor, programelor, rapoartelor de mediu, proiectelor și activităților în conformitate cu Directiva 2003/35/CE a Parlamentului European și al Consiliului din 26 mai 2003 de instituire a participării publicului la elaborarea anumitor planuri și programe privind mediul;
- Elaborarea și aprobarea unui program de monitoring ecologic integrat al calității componentelor de mediu (inclusiv pentru monitoringul calității solurilor, biodiversității, al ariilor naturale protejate de stat, al zonelor umede, al zgomotului și al concentrațiilor de radon etc.);
- Crearea sistemului de gestionare a resurselor de apă în baza principiului bazinului hidrografic prin: identificarea bazinelor și districtelor hidrografice și stabilirea aranjamentelor administrative pentru râurile transfrontaliere, lacuri și alte corpuri de apă; asigurarea analizei economice a utilizării apei, a impactului activității umane asupra stării apelor și a caracteristicilor districtelor hidrografice, a Planurilor de gestionare a districtelor bazinelor hidrografice Nistru, Dunăre-Prut și Marea Neagră;
- Elaborarea ghidului național privind planurile de siguranță a apei potabile, implementarea și evaluarea acestora în conformitate cu recomandările OMS și obligațiile la Protocolul privind Apa și Sănătatea.
- Dezvoltarea infrastructurii de alimentare cu apă și canalizare

și asigurarea accesului, până în anul 2023, a circa 80% din populație la sisteme și servicii sigure de alimentare cu apă și canalizare și dezvoltarea sistemelor regionale de alimentare cu apă și canalizare Soroca–Bălți, Vadul lui Vodă–Chișinău–Strășeni–Călărași, Prut–Leova–Basarabeasca– Cimișlia și Ceadâr-Lunga;

- Evaluarea situației în domeniul colectării și epurării apelor reziduale urbane și identificarea zonelor sensibile și mai puțin sensibile;
- Elaborarea programelor tehnice și investiționale pentru implementarea cerințelor privind epurarea apelor reziduale urbane, în conformitate cu prevederile Directivei 91/271/EEC a Consiliului din 21 mai 1991 privind tratarea apelor reziduale urbane;
- Reconstrucția ecologică a terenurilor degradate, supuse alunecărilor și folosite pentru extragerea substanțelor minerale utile;
- Crearea mecanismului de implementare a Codului Subsolului;
- Cartarea geologică a teritoriului RM la scara 1:50000 și crearea bazei electronice de date geologice;
- Dezvoltarea REN prin asigurarea managementului și protecției elementelor REN din afara sistemului de arii naturale protejate de stat, actualizarea listei zonelor nucleu ale REN și a Sistemului Informațional Geografic al REN;
- Crearea Rezervației Biosferice „Prutul de Jos”, a Parcului Național „Nistrul de Jos” și instituirea regimului special pentru ecosistemele de valoare și pădurile naturale vechi;
- Elaborarea mecanismului de aplicare a Legii privind biosecuritatea;
- Crearea, dotarea și acreditarea laboratorului în vederea identificării și detectării organismelor modificate genetic;
- Ratificarea Protocolului privind reducerea gradului de acidifiere, eutrofizare și nivelul de ozon troposferic (Protocolul

- de la Gothenburg) și a amendamentelor la acesta;
- Crearea sistemului național de inventariere a emisiilor și stabilirea plafoanelor naționale de emisii în conformitate cu Protocolul de la Gothenburg.

ANEXA 2.

PROGRAMELE ECOLOGICE SECTORIALE, SCOPURILE, OBIECTIVELE ȘI ACTIUNILE PROPUSE

<i>Documentul aprobat</i>	<i>Scopurile de bază</i>	<i>Obiectivele concrete</i>
Concepția de dezvoltare a gospodăriei cinegetice naționale (aprobată prin Hotărârea Parlamentului RM nr. 1442-XIII din 24 decembrie 1997.	C o n s e r v a r e a diversității specifice, a structurii și densității optime a populațiilor speciilor de vânat și asigurarea cotei maxime de recoltare a producției cinegetice.	Crearea unei rețele naționale de fonduri de vânătoare și de gospodării cinegetice; Corelarea intereselor cinegetice cu cele silvice și agricole; Crearea unui cadru economic și juridic favorabil ocrotirii și reproducerii vânatului; Stabilirea capacității de suport (a bonității) fondurilor de vânătoare.

Activități de realizare

Armonizarea legislației naționale cu tratatele internaționale la care este parte RM și întărirea legislației ce ține de combaterea braconajului;

Organizarea fondurilor de vânătoare cu o productivitate biologică înaltă a gospodăriilor cinegetice de stat, administrate de Agenția „Moldsilva”;

Organizarea de gospodării cinegetice complexe pentru 2-3 specii de vânat, cele mai avantajoase din punct de vedere economic;

Estimarea efectivelor actuale și a sporului anual al fiecărei specii de vânat;

Optimizarea condițiilor de reproducere pentru speciile de

vânat prin măsuri de gospodărire cinegetică;

Repopularea fondurilor de vânătoare cu specii tradiționale de vânat;

Înființarea crescătoriilor de specii de vânat valoros;

Intensificarea cercetărilor științifice și colaborarea internațională în domeniul cinegetic și pregătirea cadrelor pentru managementul gospodăriei cinegetice și buna ei funcționare.

<i>Documentul aprobat</i>	<i>Scopurile de bază</i>	<i>Obiectivele concrete</i>
Programul național de suprimare eşalonată a substanțelor ce distrug stratul de ozon în RM pentru anii 1999–2005 (nr. 1064 din 11.11.99, Monitorul Oficial al RM, nr. 135–136 din 09.12.1999.	Suprimarea eşalonată până la 1 ianuarie 2010 și reducerea consumului substanțelor ce distrug stratul de ozon, care sunt supuse controlului Protocolului de la Montréal.	Reducerea consumului și scoaterea din uz către anul 2008 a CFC; Respectareacalendaruluidesuprimare a hidroclorofluorocarburilor (HCFC); Armonizarea cadrului legislativ și normativ; Elaborarea sistemului de monitoring și licențiere a importului substanțelor ce distrug stratul de ozon; Încurajarea agenților economici în implementarea tehnologiilor alternative, care utilizează substanțe inofensive pentru stratul de ozon.

Activități de realizare

Elaborarea Regulamentului cu privire la regimul comercial și introducerea unor restricții la utilizarea hidrocarburilor halogenate care distrug stratul de ozon;

Armonizarea legislației naționale în domeniu cu prevederile Protocolului de la Montréal;

Ratificarea amendamentelor de la Londra și Copenhaga la Protocolul de la Montréal;

Crearea Oficiului specializat „Ozon” pe lângă MM;

Coordonarea și monitoringul activităților de implementare a planului dat;

Crearea și implementarea sistemului de licențiere a importului substanțelor ce distrug stratul de ozon, stabilirea cotelor și taxelor de import;

Instruirea personalului tehnic care deservește instalațiile frigorifice și alte instalații ce conțin aceste substanțe;

Aplicarea programelor de recuperare/reciclare în cadrul deservirii echipamentelor frigorifice;

Organizarea sistemului de monitoring;

Elaborarea tehnologiilor noi inofensive pentru stratul de ozon și activități ce țin de difuzarea informației și conștientizarea publicului în domeniu.

<i>Documentul aprobat</i>	<i>Scopurile de bază</i>	<i>Obiectivele concrete</i>
Programul național de acțiuni pentru combaterea deșertificării (nr. 367 din 13.04.2000, Monitorul Oficial al RM, nr. 46–49 din 27.04.2000).	Menținerea și ridicarea fertilității solurilor în raioanele secetoase, afectate de procesele de deșertificare.	Identificarea factorilor ce contribuie la deșertificare; Trasarea și realizarea acțiunilor practice necesare pentru combaterea deșertificării și reducerea efectelor secetei; Specificarea atribuțiilor ce revin guvernului, comunităților locale și utilizatorilor de terenuri, precum și precizarea necesarului de resurse disponibile pentru implementarea măsurilor trasate.

Activități de realizare

Conține trei grupe de acțiuni: (a) crearea premiselor pentru promovarea unei politici eficiente în acest domeniu (cadrul juridic și instituțional, politici socio-economice și demografice); (b) activități generale și (c) activități sectoriale (promovarea agriculturii durabile, amenajarea antierozională a teritoriului,

prevenirea și combaterea alunecărilor de teren, reconstruirea ecologică a solurilor, protecția pădurilor, utilizarea apelor, cercetarea științifică, educația și monitoringul).

Sunt orientate spre asigurarea cadrului legislativ, instituțional, științific și informațional în combaterea deșertificării;

Colaborarea regională și internațională în problemele combaterii deșertificării, clarificării rolului și a obligațiilor deținătorilor de terenuri, a agenților economici în gestionarea resurselor naturale și întărirea capacităților acestora;

Informarea, sensibilizarea și educarea populației în problemele combaterii deșertificării;

Asigurarea științifică a evaluării, prevenirii și combaterii deșertificării și monitoringul deșertificării.

<i>Documentul aprobat</i>	<i>Scopurile de bază</i>	<i>Obiectivele concrete</i>
Programul național de valorificare a deșeurilor de producție și menajere (nr. 606 din 28.06.2000, Monitorul Oficial al RM, nr. 78–80 din 08.07.2000).	Minimizarea producerii deșeurilor, includerea lor maximală în circuitul economic (prelucrare, utilizare) și amplasarea lor ecologic asigurată în mediu.	Valorificarea și neutralizarea deșeurilor existente; Minimizarea generării deșeurilor; Excluderea din utilizare a materiei prime toxice; Micșorarea volumului și toxicității deșeurilor până la eliminarea lor din procesele tehnologice; Introducerea colectării separate a deșeurilor menajere; Modificarea și completarea cadrului legislativ; Constrângerea agenților economici care poluează mediul.

Activități de realizare

Conține o anexă specială cu măsurile de realizare a programului, și în particular: modificări ale legilor privind: (a) protecția mediului înconjurător; (b) deșeurile de protecție și menajere; (c) resursele materiale secundare; (d) regimul substanțelor și produselor nocive, introducerea plăților pentru deșeurile periculoase; culturi și substanțe periculoase;

Elaborarea proiectului de regulament privind gestionarea deșeurilor; armonizarea cu cerințele Convenției de la Basel și aproximarea cu legislația UE; elaborarea programelor locale și ramurale ale managementului deșeurilor; crearea centrelor de colectare separate a deșeurilor; neutralizarea diferitor tipuri de deșeuri toxice (ferocianura, galvanice, pesticide inutilizabile, ulei de la transformatoare, ulei de la transportul auto și lubrifianți de crom, de mercur etc.);

managementul deșeurilor medicale; managementul nămolului de la stațiile de epurare a apelor etc.;

Adoptarea Hotărârii guvernului care prevede că autoritățile publice locale, întreprinderile și organizațiile sunt obligate să elaboreze programe teritoriale de gestionare a deșeurilor și să le prezinte în termenele stabilite autorității centrale de protecție a mediului.

<i>Documentul aprobat</i>	<i>Scopurile de bază</i>	<i>Obiectivele concrete</i>
Strategia și Planul de acțiuni în domeniul conservării diversității biologice (aprobată prin Hotărârea nr. 112 a Parlamentului RM din 27.04.2001, Monitorul Oficial al RM, nr. 90 din 02.08.2001).	Conservarea, restabilirea, reconstrucția și folosirea rațională a diversității biologice și peisagistice.	Conservarea in situ a biodiversității; Identificarea și evaluarea socio-economică a resurselor biologice și valorificarea lor durabilă; Conservarea ex situ a biodiversității; Restabilirea și menținerea fondului genetic, asigurarea securității biologice a țării.

Activități de realizare

Perfecționarea bazelor științifice de conservare a biodiversității;

Managementul adecvat al ariilor naturale protejate de stat și extinderea suprafețelor acestora;

Luarea sub protecție a speciilor de plante și animale aflate pe cale de dispariție;

Restabilirea structural-funcțională a ecosistemelor degradate;

Crearea rețelei ecologice naționale ca bază pentru stabilizarea landșafturilor, ecosistemelor și pentru conservarea biodiversității;

Reducerea impactului negativ al activității umane asupra ecosistemelor și biodiversității;

Integrarea prescripțiilor protecției mediului în politica sectorială;

Perfecționarea cadrului legislativ și instituțional și a managementului conservării biodiversității;

Informarea și educarea ecologică a populației, atragerea acestora la luarea de decizii în domeniul conservării și folosirii raționale a biodiversității.

<i>Documentul aprobat</i>	<i>Scopurile de bază</i>	<i>Obiectivele concrete</i>
Programul de diminuare a poluării aerului atmosferic de mijloacele de transport auto (nr. 1047 din 04.10.2001, Monitorul Oficial al RM, nr. 121-123 din 05.10.2001).	Diminuarea poluării aerului atmosferic de transportul auto, ex p l o a t a r e a eficientă a acestuia cu respectarea n o r m e l o r prevăzute de s t a n d a r d e l e naționale și cele internaționale și a actelor tehnice normative.	Exercitarea controalelor mai stricte referitor la calitatea carburanților importați și corespunderea lor standardelor europene; Trecerea obligatorie a transportului auto la utilizarea benzinei neetilate și a motorinei cu conținut redus de sulf; Reutilizarea mijloacelor de transport pentru folosirea gazelor naturale lichefiate și comprimate; Utilizarea automobilelor cu convertoare catalitice

Activități de realizare

Introducerea taxei ecologice pentru importul în țară a produselor cu conținut de substanțe toxice care poluează mediul;

Introducerea testării autovehiculelor și remorcilor;

Elaborarea programelor teritoriale și ramurale de acțiuni privind reducerea poluării aerului din sursele fixe și mobile;

Elaborarea Regulamentului privind modul de efectuare și exercitare a testării ecologice, a controlului instrumental de stat al mijloacelor de transport auto;

Elaborarea standardelor naționale și reglementărilor tehnice în domeniul protecției aerului atmosferic, armonizarea lor cu standardele europene și cu convențiile internaționale;

Crearea posturilor mobile de control ecologic privind exploatarea mijloacelor de transport, a stațiilor și punctelor de deservire tehnică și ecologică, reutilând mijloacele de transport cu convertoare catalitice;

Interzicerea importului în țară și a comercializării benzinei etilate și a motorinei cu conținut mărit de sulf la stațiile de alimentare auto;

Conștientizarea și educația publicului despre influența negativă a transportului asupra sănătății populației și a mediului înconjurător;

Interzicerea exploatării pe teritoriul țării a autovehiculelor de model vechi, neutilate cu mijloace tehnice perfecte.

<i>Documentul aprobat</i>	<i>Scopurile de bază</i>	<i>Obiectivele concrete</i>
Strategia DD a sectorului forestier din RM (aprobată prin Hotărârea Parlamentului RM nr. 350-XV din 12 iulie 2001,	Formarea unei noi mentalități silvice, implementarea prevederilor convențiilor internaționale la care RM este parte,	Sporirea potențialului ecoprotectiv și bioproductiv al pădurilor naturale; Conservarea diversității biologice a pădurilor; Extinderea suprafețelor acoperite cu vegetație

Monitorul Oficial al RM, nr. 133-135, 8 noiembrie 2001).	organizarea valorificării raționale a produselor. pădurii în contextul asigurării continuității pădurilor ca structură și funcții, în corelație cu condițiile de creștere, contribuirea la menținerea potențialului polifuncțional al pădurilor.	forestieră; Sporirea eficienței activităților de pază și protecție a fondului forestier; Sporirea aportului sectorului forestier; Conservarea peisajului rural național.
--	--	--

Activități de realizare

Strategia conține atât un șir de acțiuni concrete ce privesc obiectivele expuse, cât și întărirea managementului silvic, și în particular:

Actualizarea cadrului legislativ prin elaborarea, adoptarea și realizarea unor astfel de acte legislative cum ar fi: Legea cu privire la administrarea fondului forestier; Legea extinderii pădurilor și a altor forme de vegetație forestieră; Legea pășunatului și a pășunilor publice; Legea vânatului;

Perfecționarea cadrului instituțional, efectuând: (a) descentralizarea funcțiilor serviciilor publice; (b) acordarea unor noi atribuții autorităților administrației publice locale; (c) ajustarea structurii regionale a sectorului forestier la noua organizare administrativ-teritorială a țării; (d) constituirea în cadrul autorității silvice centrale a unui centru de prognoză, monitoring, programe și strategii;

Asigurarea suportului științific prin desfășurarea unui amplu program de investigații științifice în următoarele direcții: (a) elaborarea caracteristicii variabilității genetice a principalelor specii forestiere în vederea asigurării bazei semincere și a conservării resurselor genetice forestiere; (b) descrierea și sistematizarea ecosistemelor forestiere naturale în raport cu

gradul de vulnerabilitate al acestora în scopul eficientizării lucrărilor silvice; (c) asigurarea unor tehnici și tehnologii adecvate de reconstrucție ecologică a pădurilor degradate genetic și cenotic; (d) fundamentarea științifică și elaborarea tehnologiilor de împădurire, pe baze staționar-tipologice, a terenurilor predispuse spre alunecări și eroziuni pluviale; (e) sporirea diversității biologice prin lucrări de împădurire; (f) crearea suportului științific pentru combaterea bolilor și dăunătorilor forestieri prin metode biologice;

Modernizarea sistemului de instruire și educarea conștiinței ecoforestiere;

Integrarea prevederilor strategiei date cu alte strategii, programe naționale și regionale, în special cu cele care vizează raporturile interramurale cu silvicultura.

<i>Documentul aprobat</i>	<i>Scopurile de bază</i>	<i>Obiectivele concrete</i>
Concepția politicii naționale în domeniul resurselor de apă pentru perioada anilor 2003–2010 (aprobată prin Hotărârea Parlamentului RM nr. 325–XV din 18.07.2003, Monitorul Oficial al RM, nr. 191–195 din 05.09.2003).	Folosirea rațională și conservarea resurselor de apă, îmbunătățirea calității apelor, satisfacerea cerințelor populației și ale economiei naționale în aprovizionarea cu apă, restabilirea ecosistemelor acvatice	Realizarea unui management stabil al apei în calitate de component natural (resursă) al mediului și categorie socioeconomică (marfă); Crearea unor condiții sănătoase și inofensive pentru viața omului.

Activități de realizare

– Politica națională în domeniul relațiilor acvatice se bazează pe exclusivitatea dreptului de proprietate al statului asupra resurselor de apă de suprafață și subterane;

– Statul stabilește regimul juridic de gestionare a apelor, creează structura organizatorică a gestionării în scopul de a

asigura folosirea rațională a apelor, protecția acestora împotriva poluării, realizează măsuri de prevenire a poluării, reglementează relațiile funciare, sociale, economice și cele legate de exploatarea subsolului, de protecția mediului, măsuri importante pentru starea apelor;

– Statul efectuează descentralizarea pe etape a sistemului de gestionare, cu eliberarea sa treptată de cheltuielile de exploatare a obiectivelor acvatice și participă la formarea politicii naționale și a politicii de gestionare a bazinelor hidrografice, la planificarea îndeplinirii acestora, la reglementarea relațiilor socioeconomice ce apar și la susținerea financiară a direcțiilor prioritare de dezvoltare a gospodăriei apelor;

– Statul trebuie să asigure respectarea standardului calității apei potabile (pentru sistemele urbane centralizate de aprovizionare cu apă) și îmbunătățirea treptată a calității ei în localitățile rurale și în orașele care nu au sisteme centralizate de alimentare cu apă, aducerea standardelor naționale în concordanță cu cerințele OMS;

– Aplicarea concepțiilor Comunității Europene privind calitatea apei potabile și elaborarea strategiei naționale a implementării în perspectivă a acestor concepții.

<i>Documentul aprobat</i>	<i>Scopurile de bază</i>	<i>Obiectivele concrete</i>
Strategia națională cu privire la reducerea și eliminarea POP și Planul național de implementare a Convenției de la Stockholm privind POP (nr. 1155 din 20.10.2004, Monitorul Oficial al RM, nr. 193-198/1347 din 29.10.2004).	Reducerea impactului POP asupra mediului înconjurător și a sănătății umane.	Perfecționarea cadrului legislativ-normativ în domeniul gestionării inofensive a substanțelor chimice toxice; Identificarea și evaluarea surselor primare și secundare de emisie a POP și a altor substanțe chimice toxice care pot fi incluse în lista POP; Elaborarea planurilor de acțiuni pentru prevenirea efectelor nocive ale surselor de POP asupra sănătății populației și a mediului înconjurător;

		Elaborarea și implementarea programelor de instruire, sensibilizare și educație privind POP și efectele lor asupra mediului înconjurător și a sănătății umane; Participarea activă a publicului la abordarea și soluționarea problemelor ce țin de POP; Coordonarea activităților naționale cu țările dezvoltate și organismele internaționale, părți la tratatele internaționale, în scopul facilitării schimbului de informații și tehnologii, al atragerii mijloacelor financiare pentru reducerea impactului POP.
--	--	--

Activități de realizare

Acțiuni de scurtă durată (2004–2010): Perfecționarea actelor legislative în domeniul gestionării inofensive a substanțelor chimice toxice, ajustarea lor la cele europene; consolidarea potențialului instituțional în domeniul gestionării substanțelor chimice toxice; perfecționarea mecanismelor economice în scopul: eliminării/restricționării producerii, importului, exportului, comercializării, utilizării și depozitării POP; Elaborarea regulamentelor cu privire la înlocuirea poluanților organici persistenți uzați cu substanțe chimice alternative ecologic inofensive; Completarea Registrului național al substanțelor chimice potențial toxice în conformitate cu stipulațiile tratatelor internaționale în domeniul POP; Inventarierea surselor primare și secundare de poluare a mediului înconjurător cu POP și elaborarea măsurilor de îmbunătățire a gestionării resurselor primare și de eliminare a resurselor secundare; Elaborarea programelor ramurale și a mecanismelor de încurajare pentru implementarea celor mai bune tehnici disponibile și a celor mai bune practici de mediu în scopul reducerii și eliminării POP;

Aderarea RM la Convenția de la Rotterdam privind procedura de consimțământ prealabil în cunoștința de cauză aplicabilă anumitor produși chimici periculoși și pesticidelor care fac obiectul comerțului internațional și desemnarea autorității naționale pentru implementarea acestei convenții; Elaborarea mecanismelor de implementare a Convenției de la Basel, a celei de la Rotterdam și a Protocolului de la Aarhus privind POP, a Convenției asupra poluării atmosferice transfrontaliere pe distanțe lungi.

Acțiuni de lungă durată: Asigurarea monitoringului asupra conținutului de POP în componentele mediului și în produsele agricole și alimentare. Efectuarea investigațiilor științifice în următoarele direcții ale domeniului: determinarea criteriilor, indicilor și metodelor de apreciere a nivelului de poluare a elementelor mediului cu POP; sursele de poluare și metodele de evacuare a POP; prezența, nivelul și tendințele de modificare a POP în organismul omului și în mediul înconjurător, efectele asupra sănătății; impactul asupra agriculturii, inclusiv a acvaculturii și a silviculturii; impactul asupra biotei; aspectele economice în contextul DD; Implementarea celor mai bune tehnici disponibile și a celor mai bune practici de mediu în scopul prevenirii impactului POP asupra mediului și a sănătății omului; Inventarierea și cartarea terenurilor contaminate, elaborarea metodelor și a complexelor de măsuri pentru decontaminarea acestora; Elaborarea și implementarea programelor: educaționale și de sensibilizare a publicului, referitor la POP și la efectele lor asupra sănătății omului și a mediului înconjurător; Asigurarea participării publicului la abordarea problemelor ce țin de poluanții organici persistenti și la elaborarea soluțiilor adecvate; Facilitarea schimbului de informații și tehnologii cu părțile tratatelor internaționale, țările dezvoltate și organisme internaționale, în scopul obținerii serviciilor de proiectare și inginerie, echipament și/sau mijloace financiare pentru reducerea și eliminarea POP.

<i>Documentul aprobat</i>	<i>Scopurile de bază</i>	<i>Obiectivele concrete</i>
Programul național de management durabil al substanțelor chimice (aprobat prin Hotărârea GRM nr. 973 din 18.10.2010, în Monitorul Oficial al RM, nr. 214–220, art. nr. 1122 din 05.11.2010).	Reducerea și eliminarea impactului substanțelor chimice asupra mediului și a sănătății populației prin dezvoltarea unui sistem integrat de gestionare a substanțelor chimice, eficient din punct de vedere tehnic, economic, social și ecologic; implementarea tratatelor internaționale de reglementare	Obiective pe termen lung: Elaborarea cadrului normativ privind managementul substanțelor chimice; Revizuirea competențelor instituționale în domeniu; Îmbunătățirea infrastructurii de management al substanțelor chimice; Reducerea riscurilor asociate cu substanțe chimice; Obiective pe termen mediu: Modificarea și completarea cadrului normativ prin armonizarea cu legislația și practicile UE și cu cele internaționale; Elaborarea conceptului Registrului substanțelor chimice și acreditarea potențialului de laborator; Asigurarea funcționării sistemului instituțional integrat de management al substanțelor chimice;
	a substanțelor chimice la care RM este parte, precum și a abordării strategice în domeniul managementului internațional al substanțelor chimice.	Crearea sistemului informațional în domeniu; Dezvoltarea capacităților de cercetare și monitoring; Crearea capacităților de eliminare a substanțelor chimice și de decontaminare a terenurilor și echipamentului contaminat; Instruirea, informarea și sensibilizarea publicului; Evaluarea la nivel național a riscurilor ce țin de utilizarea unor substanțe chimice.

Activități de realizare

- Elaborarea proiectului de lege privind substanțele chimice; elaborarea proiectului de lege privind acceptarea amendamentului la Convenția de la Stockholm; elaborarea conceptului privind Registrul substanțelor chimice; revizuirea legislației sectoriale în vederea ajustării acesteia la cerințele noii legi privind substanțele chimice; elaborarea conceptului de acreditare a potențialului de laborator conform sistemului internațional de bune practici de laborator;

- Elaborarea Planului național de acțiuni relevante pentru suprimarea eşalonată a HCFC, conform Protocolului de la Montréal; elaborarea și implementarea procedurii de clasificare și etichetare a substanțelor chimice, în conformitate cu Sistemul global armonizat de clasificare și etichetare; elaborarea procedurii de notificare a importului, exportului sau tranzitului de substanțe chimice reglementate de Convenția de la Rotterdam; elaborarea procedurii de notificare a accidentelor industriale conform Convenției privind efectele transfrontaliere ale accidentelor industriale;

- Ajustarea metodicilor de estimare și prognozare a emisiilor de substanțe chimice, inclusiv poluanți organici persistenti, metale grele etc., în mediu;

- Elaborarea cadrului de reglementare a emisiilor de poluanți organici persistenti neintenționate în conformitate cu Convenția de la Stockholm;

- Elaborarea metodicilor de evaluare a riscurilor ce țin de utilizarea substanțelor chimice periculoase prioritare;

- Elaborarea recomandărilor de eliminare a deșeurilor cu conținut de azbest;

- Elaborarea actului normativ privind utilizarea acumulatelelor uzate cu conținut de plumb;

- Elaborarea actului normativ privind utilizarea uleiurilor uzate;

– Elaborarea actului normativ privind utilizarea aparatelor electronice și electrice ieșite din uz; elaborarea actului normativ privind utilizarea vehiculelor scoase din uz;

– Elaborarea Planului de acțiuni pentru implementarea prezentului Program în perioada 2016–2020.

1) Etapa I: 2010–2015 – se va axa pe perfecționarea cadrului normativ și instituțional pentru gestionarea eficientă a substanțelor chimice, racordarea acestuia la standardele și practicile internaționale, fortificarea capacităților umane și tehnice, inițierea activităților de reducere a riscurilor asociate cu substanțele chimice periculoase prioritare;

2) Etapa a II-a: 2016–2020 – se va focaliza pe elaborarea și implementarea strategiilor de evaluare și reducere a riscurilor asociate managementului substanțelor chimice periculoase, implementarea producerii mai pure, întărirea capacităților analitice prin aplicarea practicilor bune de laborator.

<i>Documentul aprobat</i>	<i>Scopurile de bază</i>	<i>Obiectivele concrete</i>
Programul de conservare și sporire a fertilității solului pentru anii 2011–2020 (aprobat prin Hotărârea GRM, nr. 626 din 20.08.2011).	Păstrarea pe termen lung a calității și capacității de producție a solurilor pentru asigurarea securității alimentare a țării.	Crearea și perfecționarea bazei tehnico-științifice pentru asigurarea executării lucrărilor de îmbunătățiri funciare până în anul 2013 și actualizarea permanentă a acesteia; Crearea sistemului informațional al calității solurilor până la finele anului 2013 și actualizarea permanentă a bazei de date; Stoparea formelor active de degradare a învelișului de sol pe o suprafață de 877 mii ha terenuri arabile până la finele anului 2020; Aplicarea măsurilor de conservare și sporire a fertilității solurilor pe o suprafață de 1,7 mil. ha până în anul 2020.

Activități de realizare

Conține un Plan de acțiuni privind implementarea Programului pentru anii 2011–2013 ce prevede următoarele măsuri principale:

Crearea și perfecționarea bazei tehnico-științifice, și în particular: perfecționarea metodologiei de elaborare a studiilor pedologice și agrochimice; editarea a 5 instrucțiuni metodice, recomandări; instruirea și reciclarea periodică a specialiștilor din agricultură. Crearea sistemului informațional al calității solurilor și actualizarea permanentă a bazei de date prin: (a) crearea sistemului informațional al calității solurilor și completarea permanentă a bazei de date cu materialele cercetărilor pedologice și agrochimice curente; (b) sistematizarea și generalizarea informației privind calitatea solurilor și introducerea ei în baza de date a sistemului informațional; (c) elaborarea unui mecanism de transmitere către utilizatori a informației finale privind starea de calitate a solurilor.

Stoparea formelor active de degradare a învelișului de sol pe o suprafață de 877 mii ha terenuri agricole până în anul 2020 prin realizarea următoarelor acțiuni: (a) teritorial-organizatorice; (b) fitoameliorative; (c) agrotehnice; (d) pedoameliorative; (e) hidrotehnice; (f) reîncadrarea în circuitul agricol a terenurilor ocupate cu plantații multianuale degradate; (g) recultivarea terenurilor antropice deteriorate (cariere, excavații, gropi pentru siloz) prin efectuarea lucrărilor tehnice necesare. Aplicarea măsurilor de conservare și sporire a fertilității solurilor pe o suprafață de 1,7 mii ha până în anul 2020 prin realizarea următoarelor acțiuni: (a) implementarea asolamentelor zonale; (b) aplicarea sistemului de lucrări pentru conservarea solului (no-tillage, prelucrarea minimă a solului); (c) implementarea asolamentelor antierozionale și cultivarea în fâșii alternative a culturilor agricole pe versanți; (d) compensarea pierderilor de humus în sol prin

producerea și aplicarea gunoiului de grajd, a composturilor, încorporarea producției agricole secundare (a paielor, a altor resturi organice) cu aplicarea a 10 kg de azot la 1 t de resturi organice; (e) cultivarea culturilor leguminoase cu o cotă de 20–25% din suprafața terenurilor arabile pentru acumularea azotului biologic; (f) aplicarea îngrășămintelor minerale pentru prevenirea secăturii solurilor în elemente nutritive și obținerea recoltelor scontate; (g) implementarea sistemelor antierozionale pe terenurile irigate.

<i>Documentul aprobat</i>	<i>Scopurile de bază</i>	<i>Obiectivele concrete</i>
Programul național privind constituirea rețelei ecologice naționale pentru anii 2011–2018.	Stabilirea cadrului normativ pentru coordonarea intersectorială a tuturor acțiunilor, în vederea prevenirii și reducerii consecințelor activităților economice asupra mediului, vieții și a sănătății oamenilor.	1) ajustarea, până în anul 2014, a cadrului normativ la standardele europene, în scopul dezvoltării mecanismelor pentru constituirea Rețelei ecologice naționale, ca parte integrantă a Rețelei ecologice paneuropene;
	Programul vizează o gestionare integrată a activităților de constituire a rețelei ecologice naționale, prin conservarea diversității	2) identificarea, până în anul 2016, a criteriilor pentru planificarea teritorială în RM, ținând cont de integritatea rețelei ecologice naționale;
		3) extinderea ariilor naturale protejate de stat cu cel puțin 1% din teritoriul țării, conform cerințelor internaționale și experienței statelor europene, pentru o gestionare eficientă și protecție a ariilor naturale protejate;
		4) crearea, până în anul 2018, a unui sistem de inventariere și monitoring al speciilor periclitate și al habitatelor valoroase din cadrul rețelei ecologice naționale;
		5) identificarea și cartografierea, până în anul 2018, a elementelor rețelei ecologice naționale necesare

	n a t u r a l e g e n e t i c e a t u t u r speciilor de o r g a n i s m e vii incluse în ecosistemele și complexe n a t u r a l e , p e n t r u a s i g u r a r e a c o n d i ț i i l o r optime de v i a ț ă și a D D a t e r i t o r i i l o r a d i a c e n t e r e ț e l e i ecologice	pentru asigurarea funcționării ei (coridoare ecologice, zone-nucleu și zone-tampon etc.); 6) împădurirea zonelor și fâșiilor de protecție a apelor râurilor și bazinelor acvatice pe o suprafață de 30 400 ha până la finele anului 2018, pentru crearea elementelor ecologice stabilizatoare în terenurile agricole și ecosistemele forestiere din cadrul rețelei ecologice naționale; 7) informarea publicului asupra necesității de constituire a rețelei ecologice naționale – obiectiv permanent realizabil.
--	--	--

Activități de realizare

Cadrul normativ existent va fi ajustat la standardele europene, în scopul dezvoltării mecanismelor pentru constituirea rețelei ecologice naționale, ca parte integrantă a Rețelei ecologice paneuropene, prin:

1) modificarea și completarea Legii cu privire la fondul ariilor naturale protejate de stat, prin includerea datelor recente de reevaluare a obiectelor și complexelor din fondul ariilor protejate și includerea a noi arii naturale protejate;

2) elaborarea Legii cu privire la peisaje, care va stabili cadrul legal pentru protecția și conservarea peisajelor naturale și culturale; 3) elaborarea Hotărârii de Guvern privind aprobarea regulamentelor pentru noi arii naturale protejate create: Parcul Național „Orhei”, Parcul Național „Nistrul Inferior” și Rezervația biosferei „Prutul de Jos”. Extinderea și protecția ariilor naturale protejate de stat, în baza experienței europene de gestionare eficientă a resurselor naturale de stat, se va efectua în următoarele

direcții:

1) crearea unor noi obiecte și complexe de arii protejate: Parcul Național „Orhei”, Parcul Național „Nistrul Inferior” și Rezervația biosferei „Prutul de Jos”;

2) extinderea sistemului de arii naturale protejate cu sectoare reprezentative de vegetație de stepă din zona Bugeacului (rezervația naturală și aria cu management multifuncțional);

3) evaluarea unor noi obiecte și complexe naturale, pentru a fi incluse în sistemul de arii naturale protejate de stat.

Cartografierea elementelor rețelei ecologice naționale se va efectua în următoarele direcții:

1) determinarea în spațiu și cartografierea ariilor destinate constituirii rețelei ecologice naționale, a apartenenței administrative și juridice, a regimului proprietății funciare și a zonelor de reconstrucție ecologică;

2) elaborarea pașapoartelor obiectelor rețelei ecologice naționale (zonele-nucleu, coridoarele ecologice, zonele-tampon);

3) zonarea rețelei ecologice naționale;

4) elaborarea și editarea atlasului rețelei ecologice naționale și a hărții biogeografice.

Teritoriile potențiale pentru includere în rețeaua ecologică națională și coridoarele ecologice identificate, precum și harta schematică a rețelei ecologice naționale (anexele nr. 1–3 la program) au fost identificate în scopul menținerii integrității faunei și florei și a altor componente ale diversității biologice pentru stabilitatea populațiilor și ecosistemelor naturale, al reproducerii și răspândirii speciilor rare vulnerabile și periclitate din flora și fauna sălbatică, precum și al conservării diversității peisagistice, inclusiv a complexelor geologice și fizico-geografice și a monumentelor de istorie și cultură naturală.

La planificarea teritorială trebuie să fie respectate cerințele rețelei ecologice naționale, inclusiv:

1) analiza cerințelor documentației existente de urbanism

și amenajare a teritoriului în domeniul ecologic și elaborarea propunerilor privind perfectarea acestora;

2) includerea rețelei ecologice naționale (zonele-nucleu, coridoarele ecologice, teritoriile-tampon) în documentația de planificare și amenajare a teritoriului;

3) elaborarea planurilor de utilizare a terenurilor încadrate în rețeaua ecologică națională în baza documentației de planificare și amenajare a teritoriului

Crearea zonelor și fâșiilor de protecție prin împădurire se va efectua în următoarele direcții:

1) dezvoltarea bazei semincere și a pepinierelor de arbori și arbuști forestieri, pentru formarea coridoarelor ecologice;

2) extinderea fondului forestier prin împădurirea zonelor și fâșiilor de protecție a apelor râurilor și bazinelor de apă și a terenurilor degradate, pentru formarea coridoarelor ecologice de conexiune.

Crearea sistemului de monitoring al rețelelor ecologice va include următoarele direcții:

1) elaborarea Programului de monitoring al rețelei ecologice naționale;

2) efectuarea investigațiilor științifice în cadrul programului;

3) întocmirea listei operaționale de specii de floră și faună și de ecosisteme periclitate;

4) evaluarea capacităților elementelor rețelei ecologice naționale de conservare a speciilor periclitate;

5) crearea bazei de date a componentelor rețelei ecologice naționale. Vor fi întreprinse măsuri pentru organizarea cercetărilor științifice fundamentale și aplicative, care vizează elaborarea recomandărilor și metodelor pentru conservarea și reproducerea diversității biologice și a peisajului, inclusiv inventarierea sistemelor naturale și a componentelor acestora, evaluarea stării curente a peisajului natural, ținerea cadastrului

resurselor naturale și monitorizarea acestora în cadrul rețelei ecologice naționale, crearea unei baze de date relevante, cooperarea internațională pentru atragerea mijloacelor și asigurarea includerii rețelei ecologice naționale în Rețeaua ecologică paneuropeană prin organizarea consultărilor și audierilor publice.

Conștientizarea și informarea publicului asupra constituirii rețelei ecologice naționale se vor efectua prin:

1) organizarea campaniilor de informare și conștientizare a publicului (seminare, emisiuni Radio și TV, articole în mass-media);

2) informarea și asigurarea participării publicului și organizațiilor neguvernamentale la propagarea cunoștințelor în domeniu;

3) controlul obștesc asupra realizării măsurilor în teritoriu.

<i>Documentul aprobat</i>	<i>Scopurile de bază</i>	<i>Obiectivele concrete</i>
Planul național de acțiuni pentru implementarea în RM a Convenției privind accesul la informație, justiție și participarea publicului la adoptarea deciziilor în domeniul mediului (2011–2015).	Identificarea și promovarea implementării unui șir de măsuri practice care vor contribui la realizarea prevederilor Convenției în RM.	Eficientizarea implementării Convenției de la Aarhus în RM; Sustinerea inițiativelor societății civile cu rol important în asigurarea protecției mediului, promovarea dialogului democratic privind politica de mediu, mobilizarea eforturilor cetățenilor și acordarea asistenței pentru realizarea drepturilor prevăzute de Convenția de la Aarhus; Promovarea educației ecologice, în scopul formării unui comportament activ și responsabil al cetățenilor vizând mediul înconjurător, inclusiv realizarea drepturilor garantate de Convenția de la Aarhus; Asigurarea sinergismului altor acorduri multilaterale de mediu cu

		Convenția de la Aarhus și integrarea principiilor convenției în politica națională; Organizarea și desfășurarea la nivel înalt a celei de-a IV-a Reuniuni a Părților la Chișinău (29 iunie–1 iulie 2011).
--	--	---

Activități de realizare

Perfecționarea cadrului legal prin elaborarea, amendarea și completarea actelor legislative și normative în domeniu, până la finele anului 2011;

Consolidarea potențialului instituțional de realizare a Convenției de la Aarhus, inclusiv la nivel local, prin crearea Centrelor Aarhus, până la finele anului 2012;

Asigurarea accesului la informația de mediu prin elaborarea strategiilor de comunicare în cadrul autorităților administrației publice centrale și instituțiilor subordonate, până la finele anului 2011;

Promovarea implementării Registrului de poluanți emiși și transferați (RPET) prin stabilirea sistemului național privind RPET, până la finele anului 2015;

Asigurarea resurselor financiare și atragerea asistenței tehnice prin intermediul intensificării colaborării cu donatorii și elaborarea propunerilor de proiect, până la finele anului 2015;

Facilitarea participării publicului la luarea deciziilor de mediu, prin instruirea funcționarilor publici și editarea unui ghid special, până la finele anului 2012;

Facilitarea accesului la justiție în cazurile asociate cu mediul, prin revizuirea componenței grupului de lucru și elaborarea ghidurilor necesare, până la finele anului 2012;

Promovarea conceptului „de la egal la egal”, în scopul realizării drepturilor prevăzute de Convenția de la Aarhus prin extinderea colaborării cu asociațiile obștești și atragerea asistenței

pentru programe destinate societății civile, permanent, până la finele anului 2015;

Consolidarea parteneriatului cu organizațiile neguvernamentale în procesul de elaborare și aplicare a politicilor publice și a actelor juridice în domeniu prin realizarea cercetărilor asupra impactului pe care îl va avea contribuția societății civile în managementul mediului, până la finele anului 2015;

Elaborarea programelor de instruire neformală a populației asupra drepturilor prevăzute de Convenția de la Aarhus, la toate nivelurile, până la finele anului 2015;

Realizarea campaniilor de sensibilizare a publicului vizând problemele ecologice prin intermediul mass-mediei și cu aplicarea tehnologiilor moderne, permanent, până la finele anului 2015;

Colaborarea cu alte țări în scopul preluării celor mai bune practici prin organizarea și desfășurarea schimbului de experiență, permanent, până la finele anului 2015;

Asigurarea unei colaborări interministeriale constructive prin crearea unui grup de lucru permanent, până la finele anului 2011;

Integrarea principiilor convenției în politicile naționale de participare la forumurile naționale și internaționale, în toate domeniile de activitate socio-economică a țării, prin includerea cerințelor convenției în planurile de implementare a acordurilor internaționale, permanent, până la finele anului 2015.

<i>Documentul aprobat</i>	<i>Scopurile de bază</i>	<i>Obiectivele concrete</i>
Strategia națională de gestionare a deșeurilor (2013–2027) (aprobată prin Hotărârea GRM nr. 248 din 10.04.2013).	Promovarea unui nou mod de colectare a deșeurilor menajere, a celor de producție, recuperarea materialelor re folosibile, protecția mediului și realizarea	și divizarea teritorială a țării în 8 regiuni de management al deșeurilor; Dezvoltarea infrastructurii regionale de depozite de deșeuri menajere solide și a stațiilor de transfer;

	unui program de salubritate stradală unitară, care să contribuie la reducerea cantității de deșeuri depozitate în respectivele zone, prin stabilirea unui sistem adecvat care să trateze fiecare tip de deșeuri în parte, în vederea protejării mediului.	Dezvoltarea sistemelor de colectare și tratare a fluxurilor de deșeuri specifice (ambalaje, deșeuri de echipamente electrice și electronice, cauciucuri, baterii etc.) prin promovarea și implementarea principiului „responsabilitate a producătorului”, inclusiv a celor periculoase (deșeuri medicale, uleiuri uzate etc.), (câte un punct de colectare la nivel de regiune).
--	---	--

Activități de realizare

Deșeuri municipale:

- Promovarea și implementarea sistemelor de colectare selectivă în toate localitățile, atât în sectorul casnic, cât și în cel de producție, precum și a facilităților de sortare, compostare și reciclare;

- Îmbunătățirea sistemului de transportare a deșeurilor și dezvoltarea stațiilor de transfer (4-7 stații per raion);

- Dezvoltarea capacităților de eliminare a deșeurilor municipale (construcția a 7 depozite de deșeuri menajere solide la nivel regional și a 2 stații pentru tratarea mecanico-biologică);

- Îmbunătățirea guvernării instituționale în domeniul gestionării deșeurilor municipale, prin crearea asociațiilor APL la nivel regional.

- Ambalaje și deșeuri de ambalaje:

- Creșterea gradului de reutilizare și recuperare a ambalajelor cu 20% până în anul 2027;

- Dezvoltarea schemelor de valorificare materială și energetică a deșeurilor de ambalaje care nu pot fi reciclate

(„neadecvate” pentru valorificare materială).

Deșeuri vegetale, dejecții animaliere, deșeuri de la prelucrarea lemnului:

- Încurajarea valorificării prin procedee aerobe și anaerobe și construirea capacităților de compostare și fermentare a deșeurilor, cel puțin câte 1 per raion;

- Susținerea valorificării energetice, acolo unde valorificarea materială nu este fezabilă din punct de vedere tehnico-economic, în condiții de siguranță pentru sănătatea populației și mediu.

- Cauciucuri uzate:

- Asigurarea unei rețele de colectare a cauciucurilor uzate, prin intermediul centrelor de deservire tehnică a automobilelor, al centrelor comerciale, al parcărilor etc.;

- Creșterea gradului de valorificare materială și energetică a cauciucurilor uzate prin reciclare sau în cuptoarele de ciment.

Deșeuri de echipamente electrice și electronice:

- Asigurarea unei rețele de colectare/valorificare a deșeurilor de echipamente electrice și electronice scoase din uz;

- Asigurarea posibilității ca ultimul deținător al echipamentelor electrice și electronice să îl poată preda gratuit unei unități de colectare/valorificare;

- Extinderea reutilizării și reciclării materialelor din echipamente electrice și electronice uzate.

Deșeuri periculoase, inclusiv cele rezultate din activitatea medicală, cu excepția uleiurilor uzate:

- Asigurarea faptului că colectarea deșeurilor periculoase se face separat la sursă din deșeuri nonpericuloase și această activitate este administrată în mod independent;

- Crearea condițiilor pentru colectarea separată, tratare (inclusiv pregătirea pentru reutilizare și reciclare) a deșeurilor periculoase;

- Promovarea valorificării termoeenergetice a unor fluxuri

de deșeuri periculoase în cuptoarele de ciment, dacă este posibil, cu excepția celor rezultate din activitatea medicală.

Uleiuri uzate:

- Asigurarea unei rețele de colectare a uleiurilor uzate de la utilizatori/populație, prin intermediul centrelor de deservire tehnică a automobilelor;

- Eliminarea pieței ilegale a uleiurilor uzate, a căror utilizare generează un impact negativ asupra sănătății populației și asupra mediului;

- Reducerea impactului asupra sănătății populației și asupra mediului prin îmbunătățirea gestionării uleiurilor uzate;

- Încurajarea utilizării uleiurilor într-o manieră ecologic rațională în cuptoarele de ciment.

Baterii și acumulatele uzate:

- Asigurarea unei rețele de colectare a acumulatelelor uzate de la utilizatori/populație, prin intermediul centrelor de deservire tehnică a automobilelor;

- Asigurarea faptului că bateriile uzate sunt gestionate corect sau reciclate ori depozitate.

Vehicule scoase din uz:

- Asigurarea unei rețele de colectare/valorificare a vehiculelor scoase din uz;

- Asigurarea posibilității ca ultimul deținător al vehiculului să îl poată preda gratuit unei unități de colectare/valorificare;

- Extinderea reutilizării și reciclării materialelor din vehiculele uzate, precum și a valorificării energetice a celor care nu se pretează la valorificare materială.

<i>Documentul aprobat</i>	<i>Scopurile de bază</i>	<i>Obiectivele concrete</i>
Strategia de alimentare cu apă și sanitație (2014-2028) (aprobată prin HG nr. 199 din 20 martie 2014).	Asigurarea graduală a accesului la apă sigură și sanitație adecvată pentru toate localitățile și populația RM.	1. Descentralizarea serviciilor publice de alimentare cu apă și sanitație; 2. Extinderea sistemelor centralizate de alimentare cu apă și sanitație și creșterea gradului de acces al populației la aceste servicii etc.

Activități de realizare

- Elaborarea documentului de politici privind descentralizarea în domeniul serviciilor de alimentare cu apă și sanitație în cadrul Programului comun de dezvoltare locală integrată;
- Elaborarea și aprobarea ghidului privind planul pentru infrastructura sectorului alimentare cu apă și sanitație;
- Crearea bazei de date Management Informațional de Sistem (MIS) pentru sectorul alimentare cu apă și sanitație;
- Elaborarea studiului de fezabilitate pentru extinderea apeductului Chișinău – Strășeni-Călărași;
- Elaborarea studiului de fezabilitate pentru extinderea apeductului Prut–Leova-Cimișlia-Basarabeasca-Ceadâr-Lunga;
- Implementarea planurilor de asigurare a securității apei potabile și de asigurare a calității apei potabile, în conformitate cu cerințele Directivei CE 98/83 EC;
- Asigurarea epurării apelor uzate urbane în concordanță cu prevederile Directivei 91/271/EEC.

<i>Documentul aprobat</i>	<i>Scopurile de bază</i>	<i>Obiectivele concrete</i>
Strategia de adaptare la schimbarea climei până în anul 2020 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia (aprobată prin HG nr. 1009 din 10.12.2014).	Asigurarea dezvoltării sociale și economice a RM mai puțin vulnerabilă la impactul schimbărilor climatice, devenind din ce în ce mai rezilientă.	1. Crearea până în anul 2018 a cadrului instituțional în domeniul schimbărilor climatice, care să asigure implementarea eficientă a măsurilor de adaptare la nivel național, sectorial și local; 2. Crearea până în anul 2020 a unui mecanism de monitorizare a impactului schimbărilor climatice, a vulnerabilității sociale și economice asociate și de gestionare/diseminare a informației privind riscurile și dezastrelor climatice; 3. Asigurarea dezvoltării rezilienței climatice prin reducerea cu cel puțin 50% a riscurilor schimbărilor climatice către anul 2020 și facilitarea adaptării la schimbarea climei în 6 sectoare prioritare.

Activități de realizare

- Evaluarea capacităților de gestionare a riscurilor și de asigurare a implementării politicii de adaptare la schimbările climatice la nivel național și local și identificarea necesităților de consolidare a acestora;
- Elaborarea proiectului hotărârii Guvernului pentru modificarea și completarea Hotărârii Guvernului nr. 1574 din 26 decembrie 2003 „Despre instituirea Comisiei naționale pentru implementarea și realizarea prevederilor Convenției-cadru a ONU cu privire la schimbarea climei, precum și a mecanismelor și prevederilor Protocolului de la Kyoto, în vederea asigurării unei reprezentativități mai înalte pentru ministerele-cheie care vor implementa politica de adaptare la schimbările climatice”;

- Evaluarea politicilor și strategiilor sectoriale în scopul identificării riscurilor legate de schimbarea climei și a punctelor principale de intervenție, precum și în scopul modificării documentelor care necesită ajustare;
- Elaborarea unui plan de finanțare pentru managementul riscurilor climatice și implementarea măsurilor de adaptare la schimbarea climei;
- Crearea unei platforme de resurse specializate în domeniul schimbării climei și a unei rețele de experți în domeniul schimbării climei (experți independenți, organizații neguvernamentale, instituții științifice, instituții financiare), care ar putea presta servicii autorităților publice centrale și locale în ceea ce privește adaptarea la schimbarea climei;
- Conectarea sistemului național de avertizare timpurie cu privire la dezastrele naturale, inclusiv a celor climatice, la sistemul regional de avertizare timpurie cu privire la dezastrele naturale de origine climatică;
- Cartarea riscurilor climatice la nivel regional (pentru nordul, centrul și sudul țării) și sectorial (agricultură, sectorul forestier, energetică, transporturi, sănătate umană etc.);
- Elaborarea și distribuirea hărților cu rezoluție înaltă pentru condițiile climatice viitoare pe teritoriul RM, cu luarea în calcul a diverselor scenarii de emisii: A2 (emisii înalte), A1B (emisii medii), B1 (emisii reduse).
- Evaluarea sistemului actual de colectare, monitorizare și raportare a informațiilor periodice hidrometeorologice și climatice, în vederea identificării lacunelor și căilor de depășire a problemelor existente;
- Crearea unor baze de date la nivel local;
- Crearea mecanismului de asigurare a sensibilizării publicului privind riscul schimbării climei și măsurile de adaptare la această schimbare;

- Revizuirea și completarea curriculei școlare pentru ciclul primar, gimnazial și liceal, în vederea includerii temei „Schimbarea climei” în obiectele de studii de referință.

<i>Documentul aprobat</i>	<i>Scopurile de bază</i>	<i>Obiectivele concrete</i>
Strategia de dezvoltare cu emisii reduse a Republicii Moldova până în anul 2030 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia (aprobată prin HG nr. 1470 din 30.12.2016).	Stabilizarea concentrațiilor de gaze cu efect de seră în atmosferă la un nivel care să prevină interferențele antropice periculoase cu sistemul climatic.	1. Reducerea necondiționată, până în anul 2030, a emisiilor de gaze cu efect de seră provenite din sectorul energetic cu 74% și reducerea de gaze cu efect de seră condiționată până la 82% comparativ cu anul 1990; 2. Reducerea necondiționată, până în anul 2030, a emisiilor de gaze cu efect de seră provenite din sectorul transporturi cu 30% și reducerea de gaze cu efect de seră condiționată până la 40% comparativ cu anul 1990; 3. Reducerea necondiționată, până în anul 2030, a emisiilor de gaze cu efect de seră provenite de la sectorul clădiri cu 77% și reducerea de gaze cu efect de seră condiționată până la 80% comparativ cu anul 1990; 4. Reducerea necondiționată, până în anul 2030, a emisiilor de gaze cu efect de seră provenite din sectorul industrial cu 45% și reducerea de gaze cu efect de seră condiționată până la 56% comparativ cu anul 1990 etc.

Activități de realizare

- Promovarea și instalarea cazanelor pe gaze naturale cu condensare;
- Construcția interconexiunilor electrice cu sistemul electroenergetic ENTSO-E;
- Implementarea generării distribuite a energiei electrice, cu aplicarea centralelor electrice de termoficare de înaltă

- eficiență, funcționabile pe gaze naturale;
- Promovarea și construcția centralelor electrice eoliene conectate la rețea;
 - Promovarea și construcția centralelor fotovoltaice conectate la rețea;
 - Utilizarea grupurilor electrogene pe biogaz pentru producerea energiei electrice și termice.
 - Promovarea utilizării biomotorinei în calitate de combustibil;
 - Promovarea producerii bioetanolului;
 - Construcția de drumuri bune și foarte bune;
 - Promovarea eficienței energetice în transportul feroviar;
 - Sporirea rezistenței termice a anvelopei clădirilor;
 - Înlocuirea becurilor incandescente cu becuri energetice eficiente de tip LED;
 - Valorificarea biomasei în scop energetic;
 - Valorificarea energiei solare pentru producerea apei calde menajere în localități urbane și rurale și în cadrul întreprinderilor;
 - Implementarea sistemului de management energetic;
 - Aplicarea biocombustibilului de generația a 2-a pentru producerea energiei termice;
 - Ajustarea Cadrului normativ național la cel al UE (Regulamentul CE nr. 842/2006 privind anumite gaze fluorurate cu efect de sera) spre suprimarea eşalonată a unor gaze-F cu efect de seră;
 - Elaborarea/perfecționarea sistemului de raportare a datelor privind importul și consumul hidrofluorcarburilor, produselor și echipamentelor cu hidrofluorcarburi, perfluorcarburi și hexafluorid de sulf.
 - Implementarea sistemului conservativ de prelucrare a solului „no-till”, cu incorporarea în sol în asolamentul cu 5 sole a îngrășămintelor verzi (măzăriche de toamnă) o dată la 5 ani;
 - Implementarea sistemului conservativ de prelucrare a

solului „mini-till”, cu încorporarea în sol a îngrășămintelor verzi cultivate drept culturi intermediare și/sau a producției secundare aferente;

- Promovarea folosirii tescovinei de poamă în rațiile rumegătoarelor pentru reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră.
- Împădurirea fișilor de protecție a apelor râurilor și bazinelor acvatice;
- Ameliorarea terenurilor degradate prin împădurire;
- Extinderea suprafețelor acoperite cu vegetație forestieră;
- Crearea perdelelor forestiere de protecție;
- Plantarea culturilor silvice energetice.
- Construcția depozitului pentru deșeurile menajere solide regional și a stațiilor de transfer în Regiunea 1 – Cantemir, Cahul, Taraclia, UTA Găgăuzia;
- Construcția depozitului pentru deșeurile menajere solide regional și a stațiilor de transfer în regiunea 2 – Leova, Cimișlia, Basarabeasca;
- Construcția depozitului pentru deșeurile menajere solide regional și a stațiilor de transfer în regiunea 3 – Căușeni, Ștefan Vodă;
- Recuperarea biogazului de la depozitul pentru deșeurile menajere solide din Țânțăreni.

<i>Documentul aprobat</i>	<i>Scopurile de bază</i>	<i>Obiectivele concrete</i>
Strategia privind diversitatea biologică a RM pentru anii 2015-2020 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia (aprobată)	Reducerea ratei actuale de pierdere a biodiversității, ca o contribuție la reducerea sărăciei și ca beneficiu tuturor	A. Asigurarea managementului durabil și a cadrului instituțional eficient în domeniul conservării diversității biologice; B. Reducerea presiunii asupra diversității biologice pentru asigurarea DD; C. Implementare măsurilor de stopare a amenințărilor pentru biodiversitate;

prin HG nr. 274 din 18.05.2015).	formelor de viață de pe pământ.	D. Asigurarea măsurilor de sporire a beneficiilor în urma utilizării resurselor naturale și a serviciilor ecosistemice; E. Asigurarea suportului științific în domeniul conservării biodiversității, a accesului la informație și promovarea educației pentru DD etc.
----------------------------------	---------------------------------	--

Activități de realizare

Direcția de acțiune 1. Elaborarea cadrului normativ în domeniul conservării diversității biologice:

- Elaborarea și promovarea proiectului de lege cu privire la habitate (prin armonizare cu Directiva 92/43/CEE a Consiliului din 21 mai 1992 privind conservarea habitatelor naturale și a speciilor de faună și floră sălbatică);
- Elaborarea și promovarea actelor normative privind introducerea deliberată în mediu și introducerea pe piață a organismelor modificate genetic, cu racordarea la cerințele Directivei 2001/18/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 12 martie 2001 privind diseminarea deliberată în mediu a organismelor modificate genetic, Directivei 90/219/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 6 mai 2009 privind utilizarea în condiții de izolare a microorganismelor modificate genetic, precum și la tratatele internaționale;
- Prezentarea către Guvern a setului de documente necesare ratificării Protocolului adițional Nagoya-Kuala Lumpur privind răspunderea și repararea daunelor, conform Protocolului de la Cartagena privind biosecuritatea;
- Crearea zonei umede de importanță internațională (Ramsar) „Domnească” în bazinul Prutului de Mijloc;
- Fondarea Rezervației Biosferei Tripartite „Delta Dunării – Prutul de Jos” (România-Republica Moldova-Ucraina);
- Fondarea Parcului Național „Nistrul Inferior”;
- Crearea Rețelei „Emerald” ca parte componentă a Rețelei

Ecologice Pan-Europene;

- Elaborarea și publicarea ediției a 3-a a Cărții Roșii a Republicii Moldova;
- Cartografierea GIS a habitatelor speciilor rare și elaborarea măsurilor de restabilire a celor degradate;
- Elaborarea cadastrului regnului vegetal și a cadastrului regnului animal;
- Implementarea Cadrului național de biosecuritate în conformitate cu prevederile Protocolului de la Cartagena;
- Elaborarea indicatorilor ecopedologi pentru delimitarea terenurilor destinate producerii agroalimentare ecologice;
- Elaborarea planurilor de gestionare a districtelor bazinelor hidrografice Nistru, Dunărea-Prut și Marea Neagră;
- Crearea și restabilirea centrelor pentru reproducerea artificială a speciilor valoroase de pești în extravilanul or. Criuleni, în s. Proscureni (r-nul Râșcani) și s. Cuconești (r-nul Edineț);
- Implementarea cerințelor stipulate în Tratatul internațional privind resursele fitogenetice pentru alimentație și agricultură și al Comisiei pentru resurse genetice pentru alimentație și agricultură a ONU pentru Alimentație și Agricultură (FAO);
- Cercetarea și cartografierea unităților biogeografice ale RM (scara 1:400 000).

<i>Documentul aprobat</i>	<i>Scopurile de bază</i>	<i>Obiectivele concrete</i>
Programul național de suprimare eşalonată a substanțelor ce distrug stratul de ozon pentru anii 2016-2040 și Planul de acțiuni pentru implementarea acestuia în anii 2016-2020 (Hotărârea Guvernului nr.856 din 13 iulie 2016).	Realizarea măsurilor asumate de RM în cadrul Protocolului de la Montreal	Eliminarea completă, până în anul 2040, a hidroclorofluorocarburilor enumerate în grupa I din anexa C la Protocolul de la Montreal prin realizarea activităților de suprimare eşalonată a acestora, în conformitate cu orarul stabilit, și prin conștientizarea publicului larg privind consumul acestor tipuri de hidroclorofluorocarburi și prin susținerea măsurilor ce urmează a fi efectuate.

Activități de realizare

Actiunile și obiectivele-țintă

1) armonizarea cadrului normativ național cu legislația UE în vederea asigurării procesului de suprimare eşalonată a substanțelor care distrug stratul de ozon enumerate în grupa I din anexa C la Protocolul de la Montreal;

2) completarea cadrului normativ privind deșeurile cu prevederi referitoare la hidroclorofluorocarburi;

3) completarea cadrului normativ privind substanțele chimice, protecția aerului atmosferic și privind accesul publicului la informația de mediu cu prevederi despre hidroclorofluorocarburi;

4) elaborarea și perfecționarea Sistemului de raportare a datelor privind importul și consumul substanțelor care distrug stratul de ozon, al produselor și echipamentelor care conțin astfel de substanțe, precum și deservirea acestora;

5) stabilirea cotelor anuale și taxelor ecologice, după caz, pentru importul anual admisibil de substanțe care distrug stratul de ozon, de produse și echipamente care conțin astfel de substanțe.

<i>Documentul aprobat</i>	<i>Scopurile de bază</i>	<i>Obiectivele concrete</i>
Programul de îmbunătățiri funciare pentru anii 2021-2025 (HG nr. 864/2020 din 09.12.2020).	Scopul de bază derivă din ODD 15 –combaterea deșertificării, restabilirea terenurilor degradate prin implementarea mecanismului Neutralitatea Degradării Terenurilor (NDT).	1). racordarea sistemului de cercetare și învățământ la prioritățile domeniului până în anul 2025; 2) prevenirea și combaterea eroziunii solului pe o suprafață de 2552 hectare de terenuri agricole până în anul 2025; 3) ameliorarea solurilor pe 68500 hectare de terenuri agricole până în anul 2025; 4) conservarea și sporirea fertilității solurilor pe o suprafață de 5000 hectare de terenuri agricole până în anul 2025.

Activități de realizare

1) reabilitarea învelișurilor de ierburi, ameliorarea pășunilor, reabilitarea terenurilor degradate, a fâșiilor de filtrare, decontaminarea terenurilor poluate, înierbarea teraselor, pe o suprafață de 150 ha – vor amenaja, decontamina și menține zonele-tampon cultivate cu iarbă și va preveni deteriorarea fizică a solului;

2) împădurirea suprafețelor supuse alunecărilor de teren pe o suprafață de 332 ha va preveni, combate și stabilizează alunecările de teren;

3) amenajările antierozionale hidrotehnice și fitoameliorative pe o suprafață de 1900 ha vor preveni procesele de degradare a solului;

4) înființarea/reabilitarea fâșiilor forestiere de protecție paravânt pe o suprafață totală de 65/25 ha va proteja solul împotriva eroziunii eoliene;

5) crearea plantațiilor agrosilvice pe o suprafață de 30 ha va proteja terenurile agricole de *eroziune*;

6) crearea fâșiilor riverane de protecție a apelor pe o suprafață de 30 ha va proteja terenurile agricole de *eroziune și va proteja apele*;

7) crearea fâșiilor forestiere în ravene și vâlcele pe o suprafață de 20 ha va preveni, combate și stabilizează alunecările de teren;

8) amendarea solurilor pe o suprafață de 500 ha va duce la omogenizarea solului și creșterea productivității acestuia;

9) majorarea suprafețelor irigate cu 68000 ha va atenua seceta pedologică a solului;

10) efectuarea **măsurilor de protecție a solului în cadrul practicilor agricole** pe o suprafață de 5000 ha de terenuri agricole va spori fertilitatea solului și va majora recoltele culturilor agricole.

<i>Documentul aprobat</i>	<i>Scopurile de bază</i>	<i>Obiectivele concrete</i>
Programul Național de Extindere și Reabilitarea Pădurilor pentru perioada 2023-2032.	Asigurarea necesităților în produse/servicii generate de păduri întru sporirea rezilienței la schimbările climatice pe termen lung prin conservarea și dezvoltarea resurselor forestiere naționale. pe termen lung prin conservarea și dezvoltarea resurselor forestiere naționale.	Extinderea pădurilor (prin împădurire) – acțiuni de creare a culturilor silvice noi, având ca obiectiv primar siguranța socială (energetică, economică) și cea ecologică (habitate forestiere, adăpost biodiversitate) prin crearea de păduri cu funcții de producție (energetice, industriale), estimativ circa 110 mii ha. Reabilitarea pădurilor (preponderent prin reîmpădurire) – refacerea sau reconstruirea terenurilor cu vegetație forestieră afectate puternic de diferite forme de degradare, unde vegetația forestieră este practic absentă sau în stare nefavorabilă, având obiectivul primar restabilirea pădurilor naturale și asigurarea preponderent a funcțiilor ecologice (sechestrarea carbonului, carcasa hidrologică, conservarea biodiversității etc.); for fi considerate și arborete tinere și/sau culturi silvice până la realizarea stării de masiv, care n-au realizat parametrii optimi stabiliți în proiectele de constituire sau/și conform condițiilor staționale (compoziție; consistență; reușită etc.). Estimativ pe circa 35 mii ha.

Activități de realizare

Acțiunile și rezultatele scontate:

- Extinderea suprafețelor acoperite cu vegetație forestieră până la cel puțin 15% din suprafața țării către 2032;
- Creșterea potențialului productiv cu 10% față de potențialul existent către 2032;
- Plantații forestiere noi (110 mii ha) și terenuri reabilite/reconstruite (35 mii ha) până în 2032;
- Diminuarea indicelui de fragmentare a pădurilor cu 0,75 unități (ceea ce înseamnă compactitate mai mare) prin îmbunătățirea conectivității ecologice cu habitate asigurate pentru biodiversitate către 2032;
- Reducerea suprafeței de terenuri degradate cu 45 mii ha către 2032;
- Consolidarea sectorului forestier comunal prin extinderea suprafețelor împădurite și reabilitarea celor existente, instruirea personalului și elaborarea planurilor de management forestier (85 mii ha), către 2032;
- Consolidarea sectorului forestier privat prin extinderea suprafețelor împădurite, instruirea personalului și elaborarea planurilor de management forestier, către 2032;
- Reducerea suprafeței terenurilor puternic erodate cu 15 mii ha către 2032;
- Întărirea carcasei hidrologice prin împădurirea a 15 mii ha de fâșii riverane către 2032;
- Diminuarea proceselor de eroziune a solurilor și protejarea a circa 350 mii ha terenuri agricole prin crearea/reabilitarea a 10 mii de perdele forestiere de protecție a câmpurilor agricole către 2032;
- Consolidarea capacităților de diminuare a incidenței incendiilor forestiere prin elaborarea planurilor de management antiincendiar, precum și crearea infrastructurii antiincendiară în pădurile noi sau reabilite (echipament,

surse de asigurare cu apă, fâșii mineralizate, turnuri de pază și monitorizare etc.), 145 mii ha către 2032;

- Consolidarea capacităților de management al pajiștilor prin implementarea unor activități practice de creare și reabilitare a sistemelor silvopastorale, 5 mii ha către 2032;
- Consolidarea capacităților pepinierelor forestiere private și comunale cu atingerea unor capacități de producere de 5-7% din necesarul de MFR pentru regenerarea/extinderea/reabilitarea pădurilor către 2032;
- Crearea locurilor de muncă pentru circa 20600 persoane către 2032;
- Cadrul legal actualizat și îmbunătățit (Codul silvic, Codul funciar, Legea perdelelor forestiere de protecție, Legea pajiștilor, norme tehnice etc.) către 2032;
- Sub-sectorul de asigurare cu material forestier de reproducere reorganizat (90% creștere a MFR de calitate în condiții industriale, inclusiv 20-30% cu rădăcini protejate), creșterea a circa 860 mln puieți către 2032;
- Consolidarea capacităților de gestionare a fondului forestier prin digitalizarea proceselor și activităților necesare de executare a lucrărilor silvice și de asigurare cu material forestier de reproducere către 2032.

<i>Documentul aprobat</i>	<i>Scopurile de bază</i>	<i>Obiectivele concrete prin HG nr. 274 din 18.05.2015).</i>
Programul național de adaptare la schimbările climatice până în anul 2030 și Planul de acțiuni pentru implementarea acestuia.	Integrarea măsurilor de adaptare la schimbările climatice în planificarea dezvoltării la toate nivelurile și sectoarele prioritare (agricultura,	1. Dezvoltarea capacităților de adaptare la schimbările climatice și a cooperării intersectoriale. 2. Sporirea nivelului de conștientizare privind adaptarea la schimbările climatice și reducerea riscului de dezastre prin informații fiabile și accesibile. 3. Extinderea bugetării pentru adaptarea la schimbările climatice și sporirea rezilienței.

	resurse de apă, sănătatea, sectorul forestier, energetic și transport), pentru a asigura reziliența climatică pe termen mediu și lung a sistemelor economice, sociale și ecologice	4. Integrarea ASC și reducerea riscurilor de dezastre în planificarea strategică sectorială și planificarea investițiilor la nivel național și local. 5. Sporirea rezilienței sectoarelor prioritare prin investiții în domeniul climei și reducerea riscurilor și impacturilor negative ale hazardurilor climatice.
--	--	---

Activități de realizare

Cuprinde multiple acțiuni concrete pentru realizarea obiectivelor propuse. Pentru primele 4 obiective acțiunile specificate sunt similare. Acțiunile pentru realizarea obiectivului al 5-lea vizează sporirea rezilienței și facilitarea adaptării la schimbările climatice în cele șase sectoare prioritare (agricultură, energetică, forestier, sănătății, transporturilor și resurselor de apă).

ANEXA 3.

PRINCIPALELE DOCUMENTE DE DEZVOLTARE A RM ȘI OBIECTIVELE LOR DE MEDIU

<i>Documentul aprobat</i>	<i>Scopurile de bază</i>	<i>Obiectivele de mediu</i>
Strategia DD 2000–2020, nu a fost formal aprobată.	Asigurarea bunăstării, sănătății și a educației societății în conformitate cu cerințele conservării și regenerării resurselor naturale pentru generațiile actuale și viitoare.	Utilizarea rațională a mediului, restabilirea capacității de regenerare a resurselor naturale, conservarea ecosistemelor principale și ameliorarea în localitățile umane.

Activități de realizare în domeniul mediului

Perfecționarea cadrului regulatoriu și stabilirea normelor și standardelor de mediu;

Efectuarea controlului ecologic și schimbarea comportamentului utilizatorilor mediului pentru prevenirea poluării și degradării lui;

Reformarea sistemului instituțional, bazată pe noile principii ale ME;

Aplicarea pe larg a instrumentelor economice ale PE (plăți de mediu, amenzi, taxe directe sau indirecte, prețuri stimulative);

Înlăturarea subvențiilor la procurarea substanțelor poluante (pesticide, îngrășăminte minerale) și la utilizarea resurselor naturale;

Reducerea impozitelor pe venit și stabilirea plăților pentru poluarea mediului;

Modificări în cadrul legal al evaluării de mediu a proiectelor și planurilor de dezvoltare;

Crearea accesului la informația de mediu;

Participarea publicului în luarea deciziilor de mediu;

Aplicarea unei abordări sistemice în luarea deciziilor de

mediu;

Delegarea drepturilor și responsabilităților la cel mai jos nivel posibil;

Informarea publicului privind DD;

Crearea sistemului de contabilitate națională a resurselor naturale.

<i>Documentul aprobat</i>	<i>Scopurile de bază</i>	<i>Obiectivele de mediu</i>
Strategia de creștere economică și reducere a sărăciei (2004–2006).	Alocarea eficientă și transparentă a resurselor disponibile; Armonizarea pe termen mediu cu cele pe termen lung; Coordonarea strategiilor sectoriale.	Integrarea principiilor DD în politicile țării și reducerea pierderilor resurselor ecologice; Creșterea ponderii terenurilor acoperite de pădure de la 10,3% în anul 2002 până la 13,2% în 2015; Creșterea ponderii ariilor naturale de la 1,96% în anul 2002 până la 2,1% în 2006, la 2,2% în 2010 și la 2,4% în 2015

Activități de realizare în domeniul mediului

- (a) reducerea poluării resurselor acvatice;
- (b) perfecționarea sistemului de gestionare a deșeurilor, reducerea impactului și a cantităților de substanțe și deșeuri toxice;
- (c) protecția și extinderea fondului forestier;
- (d) extinderea și protecția ariilor naturale protejate de stat;
- (e) reducerea ritmurilor de degradare a solurilor;
- (f) perfecționarea sistemului de monitorizare a calamităților naturale, informarea și instruirea populației în acest domeniu;
- (g) perfecționarea mecanismelor administrative, economice și financiare de protecție a mediului ambiant și de gestionare durabilă a resurselor naturale și
- (h) sporirea nivelului de cunoștințe ecologice ale

populației, înlesnirea accesului populației la informația despre mediu și participarea publicului la luarea deciziilor privind managementul resurselor naturale.

<i>Documentul aprobat</i>	<i>Scopurile de bază</i>	<i>Obiectivele de mediu</i>
Strategia națională de dezvoltare pentru anii 2008–2011 nr. 295-XVI din 21.12.2007 Monitorul Oficial al RM, nr. 18–20/57 din 29.01.2008.	C r e a r e a c o n d i ț i i l o r p e n t r u îmbunătățirea calității vieții populației prin consolidarea fundamentului pentru o creștere e c o n o m i c ă robustă, durabilă și incluzivă	Asigurarea calității mediului ce contribuie la menținerea calității vieții și sănătății, a diminuării impactului negativ al apelor potabile nesatisfăcătoare asupra sănătății populației; Creșterea gradului de conștientizare a populației privind efectele negative ale unor activități asupra calității mediului înconjurător; Încurajarea participării sectorului privat la activitatea de protecție a mediului, precum și descentralizarea unor măsuri la nivel de comunitate.

Activități de realizare în domeniul mediului

(a) prevenirea și reducerea degradării resurselor naturale și eficientizarea utilizării acestora, cu accent special asupra măsurilor de prevenire a eroziunii solurilor;

(b) îmbunătățirea sistemului de gestionare a deșeurilor, în scopul reducerii cantității și a impactului acestora, inclusiv prin crearea infrastructurii de depozitare și de prelucrare a deșeurilor;

c) managementul, depozitarea controlată și distrugerea substanțelor chimice toxice și a POP;

(d) extinderea rețelei de aprovizionare cu apă și canalizare, inclusiv prin încurajarea creării unor sisteme descentralizate acolo unde aprovizionarea centralizată este exagerat de costisitoare;

(e) colaborarea multilaterală privind monitorizarea și

protecția bazinelor râurilor Prut și Nistru, inclusiv gestionarea apelor, a pescuitului și a irigațiilor;

(f) eficientizarea consumului de energie, promovarea energiei regenerabile și a producerii mai pure;

(g) modernizarea și eficientizarea sistemului național de monitoring privind starea și evoluția condițiilor hidrometeorologice, inclusiv a hazardurilor naturale și a calității mediului;

(h) extinderea ariilor naturale protejate și protecția florei și faunei;

(i) ridicarea gradului de împădurire, inclusiv prin împădurirea terenurilor agricole degradate, prin plantarea și regenerarea fâșiilor împădurite, de protecție a terenurilor agricole, cu utilizarea oportunităților noi de finanțare a procesului de împădurire din contul creditelor de carbon;

(j) perfecționarea controlului de stat pentru asigurarea executării legislației în domeniul protecției mediului și al utilizării durabile a resurselor naturale.

<i>Documentul aprobat</i>	<i>Scopurile de bază</i>	<i>Obiectivele de mediu</i>
S t r a t e g i a națională de dezvoltare a RM (2012–2020).	A c c e l e r a r e a c r e ș t e r i i economice și, implicit, reducerea sărăciei.	Creșterea economică sustenabilă pe termen lung; Diminuarea consumului de energie prin sporirea eficienței energetice și utilizarea surselor regenerabile de energie

Activități de realizare în domeniul mediului

Diminuarea intensității energetice în sectorul rezidențial, industrial, de transport și agricol, modernizarea sistemului energetic (producere, transport, distribuție) și creșterea treptată planificată a eficienței energetice cu până la 10%.

<i>Documentul aprobat</i>	<i>Scopurile de bază</i>	<i>Obiectivele de mediu</i>
S t r a t e g i a Națională de Dezvoltare 2030 (anii 2016-2030).	Asigurarea calității vieții ce include patru piloni ai DD, cu 10 obiective corespunzătoare• <i>economia durabilă și incluzivă</i> :	Îmbunătățirea calității apei și solurilor prin reducerea poluării în urma deversării apelor uzate în emisare sau în mediul natural,
	(1) creșterea veniturilor din surse durabile și atenuarea inegalităților economice; (2) creșterea accesului oamenilor la infrastructura fizică, utilitățile publice și condiții de locuit; (3) ameliorarea condițiilor de muncă și reducerea ocupării informale; • <i>capital uman și social robust</i>: (4) garantarea educației de calitate pentru toți și promovarea oportunităților de învățare pe tot parcursul vieții; (5) asigurarea dreptului fundamental la cea mai bună sănătate fizică și mintală; (6) sistem de protecție socială solid și incluziv; (7) asigurarea unui echilibru între muncă și familie; • <i>instituții oneste și eficiente</i>: (8) asigurarea unei guvernări eficiente și incluzive și a supremației legi; (9) promovarea unei societăți pașnice, sigure și incluzive; • <i>mediul ambiant sănătos</i>:	m i n i m i z a r e a deversării substanțelor chimice și periculoase și reducerea ponderii apelor uzate netratate. C r e ș t e r e a semnificativă a suprafeței terenurilor împădurite și ariilor naturale protejate de stat. • Stabilirea unui echilibru zero „0” dintre terenurile degradate și cele restabilite. • Asigurarea rezistenței la schimbările climatice prin reducerea riscurilor legate de schimbările climatice și prin facilitarea adaptării în șase sectoare prioritare - agricultură, resurse de apă, sănătate, sector forestier, energie și transport. • Îmbunătățirea progresivă a eficienței

	(10) asigurarea dreptului fundamental la un mediu sănătos și sigur. Realizarea politicii de planificare la nivel național pe termen mediu în domeniul promovării „economiei verzi” în sectoarele de dezvoltare social-economică a țării: Realizarea politicii de planificare la nivel național pe termen mediu în domeniul promovării „economiei verzi” în sectoarele de dezvoltare social-economică a țării: eficiență energetică și utilizarea surselor regenerabile, ecologizarea întreprinderilor mici și mijlocii, agricultură ecologică, transport durabil, industrie PP și consumul durabil).	resurselor pentru consum și producere și decuplarea creșterii economice de degradarea mediului.
--	---	--

Activități de realizare în domeniul mediului

Acțiuni prioritare:

- Abilitarea titularilor de drepturi pentru a-și cunoaște și revendica dreptul la un mediu înconjurător.
- Crearea unui sistem de monitoring și evaluare a calității factorilor de mediu în conformitate cu cerințele internaționale.
- Îmbunătățirea calității apelor din fluviul Nistru, râul Prut și pentru alte ape de suprafață (cu accent pe sub-bazinele hidrografice a râurilor Răut, Bâc, Ichel, Botna, Naslavcea-Vasilcău, Delia, Șovăț, Frumoasa-Crihana); implementarea principiilor de management integrat al resurselor de apă pe toate bazinele și sub-bazinele hidrografice, inclusiv prin aplicarea

practicilor prietenoase mediului în toate sectoarele economiei naționale.

- Construcția/reabilitarea stațiilor de epurare în localitățile cu un număr mai mare de 15 mii de locuitori, care să epureze apele uzate normativ, în conformitate cu valorile-limită admisibile a indicatorilor de calitate a apelor uzate evacuate în corpurile de apă.

- Respectarea indicatorilor de calitate ai apelor uzate industriale evacuate în rețelele centralizate de canalizare și în corpurile de apă de către toți agenții economici, care își desfășoară activitatea pe teritoriul RM.

- Crearea sistemelor integrate de gestionare a deșeurilor și substanțelor chimice, care să contribuie la reducerea cantităților de deșeuri depozitate și creșterea ratei de reciclare, integrarea principiilor în domeniul managementului durabil al substanțelor chimice prin dezvoltarea sistemelor de clasificare, etichetare, autorizare și restricționarea acestora.

- Extinderea suprafețelor de terenuri acoperite cu păduri și a ariilor naturale protejate de stat, precum și asigurarea managementului eficient și durabil al ecosistemelor naturale; extinderea suprafețelor împădurite pe terenuri degradate, care constituie peste 100.000 ha și, la moment, fac parte din fondul terenurilor cu destinație agricolă și alte categorii de terenuri; schimbarea destinației acestor categorii de terenuri în terenuri ale fondului forestier.

- Crearea sistemului de management integrat al calității aerului, reducerea emisiilor de poluanți în atmosferă și a gazelor cu efect de seră, comparativ cu anul de referință (1990); promovarea modernizării parcului auto din RM, inclusiv; introducerea taxei de mediu diferențiate pentru vehicule, în funcție de nivelul de poluare, percepută la testarea tehnică a vehiculelor, efectuată anual;

- Integrarea principiilor de protecție a mediului, de DD și

dezvoltare economică verde, de adaptare la schimbările climatice în toate sectoarele economiei naționale.

- Crearea sistemului integrat multifuncțional de evidență și gestionare a substanțelor periculoase, precum și a producțiilor, obiectelor, utilajelor, instalațiilor, tehnologiilor cu riscuri de provocare a unor avarii sau catastrofe cu caracter tehnogen, care să contribuie la îmbunătățirea măsurilor de prevenire și de reducere a riscurilor de poluare a mediului înconjurător, precum și să servească la creșterea gradului de protecție a intereselor vitale și ale sănătății oamenilor față de eventualele riscuri majore și efectele acestora.

<i>Documentul aprobat</i>	<i>Scopurile de bază</i>	<i>Obiectivele de mediu</i>
Programul de promovare a „economiei verzi” în RM pentru anii 2018-2020 și a Planului de acțiune pentru implementarea acestuia (nr. 160 din 21.02.2018 Monitorul Oficial al RM, nr. 68-76 din 02.03.2018).	Realizarea de politici de planificare la nivel național pe termen mediu în domeniul promovării „economiei verzi” în sectoarele de dezvoltare social-economică a țării: eficiență energetică și utilizarea surselor regenerabile, ecologizarea întreprinderilor mici și mijlocii, agricultură ecologică, transport durabil, industrie PP și consumul durabil).	I. Asigurarea până în anul 2020, a condițiilor de bună guvernare și consolidarea potențialului instituțional și de management în domeniul promovării „economiei verzi” cu 30% la nivel național; II. Asigurarea până în anul 2020, a promovării măsurilor de implementare a principiilor „economiei verzi”, astfel încât 17% din consumul final brut de energie să provină din surse regenerabile și eficiența energetică să fie îmbunătățită cu 8,2%; III. Asigurarea până în anul 2020, a ecologizării a circa 30% din întreprinderile mici și mijlocii prin suport adecvat în implementarea principiilor „economiei verzi”; IV. Asigurarea până în anul 2020, a promovării agriculturii ecologice prin implementarea principiilor „economiei verzi” și extinderea suprafeței de teren agricol utilizat pentru agricultura ecologică cu circa 20%;

		V. Reducerea până în anul 2020, a poluării aerului cu 30% prin dezvoltarea transportului durabil; VI. Asigurarea până în anul 2020, a promovării măsurilor de implementare a principiilor „economiei verzi” în domeniul construcțiilor cu 15%; VII. Asigurarea până în anul 2020, a implementării principiilor de eficientizare a resurselor și PP în circa 30% din întreprinderi și organizații etc.
--	--	--

Activități de realizare în domeniul mediului

- Elaborarea mărcii comerciale naționale „Moldova Verde” pentru produsele și procesele ecologic pure;
- Identificarea companiilor „verzi”, care vor avea dreptul de a utiliza marca comercială înregistrată;
- Introducerea sistemului de etichetare ecologică și a sistemului de certificare a produselor obținute din resurse naturale;
- Examinarea și promovarea aspectelor „economiei verzi” în cadrul ședințelor Consiliului Național pentru DD, ca parte a acțiunilor naționale ale Agendei 2030 și Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2030”;
- Promovarea producerii de energie din surse regenerabile (solară, eoliană), inclusiv din biomasă (din agricultură, silvicultură);
- Integrarea activităților de dezvoltare a economiei „verzi” pentru întreprinderile mici și mijlocii în planurile de dezvoltare a organizațiilor de resort ca prioritate în cadrul evaluării Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2020” și elaborării Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2030”;
- Elaborarea și dezvoltarea metodologiei de selectare și completare a bazei de date statistice privind ecologizarea întreprinderilor mici și mijlocii;

- Creșterea suprafeței de terenuri agricole cu producție ecologică și a numărului de agricultori ecologici;
- Dezvoltarea programelor de formare în domeniul agriculturii ecologice: producția și prelucrarea produselor agricole ecologice de origine vegetală și de origine animală;
- Elaborarea și implementarea unui program de subvenționare pentru producători, procesatori și exportatori de produse agricole ecologice, inclusiv în zootehnie;
- Dezvoltarea marketingului „verde” al produselor ecologice la nivel local: facilitarea și promovarea produselor ecologice în piețe, magazine și restaurante;
- Organizarea atelierelor, a emisiunilor, a expozițiilor, elaborarea spoturilor TV pentru promovarea agriculturii ecologice;
- Informarea consumatorilor cu privire la valoarea adăugată a produselor agricole ecologice; organizarea evenimentelor informative în școli;
- Consolidarea capacităților autorității publice centrale responsabile de aspectele promovării agriculturii ecologice;
- Dezvoltarea unui registru electronic pentru producătorii ecologici și produsele acestora;
- Crearea piețelor agricole de pilotare și a magazinelor specializate în produse ecologice, susținerea agricultorilor pe parcursul perioadei de conversie la producția ecologică prin mecanisme specifice de sprijin, precum asigurarea cererii de produse ecologice (încă necertificate) din partea cantinelor instituțiilor publice;
- Promovarea eliminării treptate a mașinilor vechi prin dezvoltarea și implementarea unui program de stat în colaborare cu companiile private;
- Elaborarea stimulentei fiscale pentru importul autovehiculelor cu motor electric și hibride, precum și dezvoltarea infrastructurii naționale necesare pentru autovehiculele electrice;

- Aplicarea restricțiilor pentru circulația autovehiculelor (de toate tipurile, inclusiv pentru transportul public și cel industrial/comercial) mai vechi de 15 ani;
- Modernizarea transportului public vechi prin substituirea acestuia cu mijloace de transport ecologic (electric);
- Reglementarea intrării autovehiculelor în orașe și în centrul orașelor (pentru a reduce ambuteiajele și poluarea aerului);
- Elaborarea reglementărilor privind promovarea utilizării mijloacelor de transport în comun, dezvoltarea prioritară a transportului public urban și reducerea semnificativă (cu 30%) a numărului de microbuze, redefinirea rutelor urbane și diminuarea traficului de pe arterele centrale, crearea traseelor de ocolire a centrelor urbane;
- Organizarea și promovarea Săptămânii europene a mobilității;
- Integrarea în politicile cu privire la transport a prevederilor de mediu ce țin de încurajarea utilizării combustibililor alternativi și a noilor tehnologii în toate tipurile de transport;
- Promovarea materialelor de construcție și a standardelor pentru eficiența energetică a clădirilor;
- Promovarea principiilor orașelor „verzi” și aplicarea indexului european al orașului „verde”;
- Monitorizarea elaborării planurilor urbanistice generale care vor include infrastructura pentru transportul durabil (linii de autobuz, transport electric, piste pentru bicicliști, parări și stații de încărcare pentru unitățile de transport ecologice);
- Minimizarea consumului de materiale, resurse naturale și energie pe durata întregului ciclu de viață al clădirilor;
- Crearea centrelor regionale de eficientizare a resurselor și producere mai pură în trei regiuni de dezvoltare (Nord, Centru, Sud);
- Promovarea, înființarea și desfășurarea cluburilor regionale de eficientizare a resurselor și PP;
- Elaborarea programelor și planurilor regionale (agențiile

de dezvoltare regională, autoritățile administrației publice locale) și sectoriale cu privire la promovarea și implementarea principiilor de eficientizare a resurselor și producere mai pură.

<i>Documentul aprobat</i>	<i>Scopurile de bază</i>	<i>Obiectivele de mediu</i>
Strategia Națională de dezvoltare „Moldova Europeană 2030” Legea Nr. 315 din 17-11-2022.	Creșterea calității vieții prin asigurarea unor obiective de ordin social-economic, și a durabilității resurselor naturale prin utilizarea responsabilă a acestora, minimizarea impactului asupra mediului.	Obiectivul general 10. Asigurarea unui mediu sănătos și sigur. Obiectivul specific 10.1. Îmbunătățirea calității apei, aerului și a solurilor. Obiectivul specific 10.2. Creșterea durabilă a suprafeței pădurilor și ariilor protejate. Obiectivul specific 10.3. Asigurarea unui consum responsabil al resurselor naturale. Obiectivul specific 10.4. Tranziția activă spre economia verde și circulară.

Activități de realizare în domeniul mediului

Acțiunile propuse pentru *sectorul de mediu* vor fi orientate spre implementarea următoarelor ținte strategice: (I) asigurarea rezistenței la schimbările climatice prin reducerea riscurilor legate de schimbările climatice (ODD 13.1); (II) reducerea poluării apelor, inclusiv prin activități terestre (ODD 14.1); (III) combaterea degradării solurilor (ODD 15.3); (IV) integrarea valorilor biodiversității în politici (ODD 15.9); (V) implementarea managementului durabil al pădurilor și creșterea împăduririi și reîmpăduririlor (ODD 15.2). Acestea vor cuprinde următoarele:

Promovarea politicilor de adaptare la condițiile schimbărilor climatice și minimizarea impactului activității antropice asupra mediului, inclusiv prin activități bazate pe rezultatele cercetărilor

științifice și promovării economiei verzi (O10.1–O10.4).

Consolidarea dialogului cu Ucraina pentru adoptarea și implementarea măsurilor de asigurare a funcționării ecologice a Complexului hidrotehnic Nistean (Novodnestrovsk) în conformitate cu standardele internaționale de protecție a ecosistemului (O9.2, O9.3, O10.3).

Consolidarea colaborării cu România pentru a asigura funcționarea optimă a Nodului Hidrotehnic Costești–Stânca (O9.3, O10.3).

Elaborarea și realizarea proiectului de reabilitare a lacului Beleu din cadrul Rezervației naturale „Prutul de Jos” (O10.1–O10.4).

Elaborarea și implementarea proiectelor naționale privind decolmatarea lacurilor strategice (O10.1–O10.4).

Elaborarea și realizarea Proiectului național „Curățarea albiei râului Bâc” în scopul diminuării impactului antropic, al prevenirii riscului în caz de inundații și a riscului de eroziune a malurilor, în scopul creării zonelor naturale și culturale protejate în bazinul râului Bâc (O2.3, O4.2, O4.3, O5.1, O10.1, O10.3).

Implementarea principiilor de management integrat al resurselor de apă pentru toate bazinele și subbazinele hidrografice, inclusiv prin aplicarea practicilor prietenoase mediului în toate sectoarele economiei naționale, dezvoltarea sistemului de monitorizare și de responsabilitate a utilizării resurselor de apă (O1.2, O10.1, O10.3).

Elaborarea și realizarea Proiectului național „Construcția și reabilitarea sistemelor de canalizare și a stațiilor de epurare” în toate localitățile cu un număr mai mare de 15 mii de locuitori (O2.3, O4.2, O4.3, O5.1, O10.1, O10.3).

Implementarea unui sistem centralizat de monitorizare automatizată a indicatorilor de calitate a apelor uzate industriale evacuate în rețelele centralizate de canalizare și în corpurile de apă de către toți agenții economici (O2.3, O4.2, O4.3, O5.1,

O10.1, O10.3).

Reducerea și eliminarea impactului substanțelor chimice asupra mediului și asupra sănătății populației prin dezvoltarea unui sistem integrat de management al substanțelor chimice din punct de vedere legislativ, instituțional, tehnic și informațional (O5.1, O10.1–O10.4).

Crearea unor sisteme integrate de gestionare a deșeurilor prin dezvoltarea infrastructurii și a serviciilor necesare, având drept obiective principale prevenirea poluării mediului, reducerea cantităților de deșeuri depozitate, creșterea ratei de reciclare și reducerea consumului de resurse naturale (O5.1, O10.1–O10.4).

Crearea sistemului de management integrat al calității aerului, reducerea emisiilor de poluanți în atmosferă și a gazelor cu efect de seră comparativ cu anul de referință 1990 (O2.3, O4.2, O4.3, O5.1, O10.1, O10.3).

Promovarea modernizării parcului auto prin introducerea taxei de mediu diferențiate în funcție de nivelul de poluare (O2.1, O5.1, O10.1–O10.3).

Integrarea principiilor de DD și de adaptare la schimbările climatice în toate sectoarele economiei naționale, inclusiv în politicile comerciale, de achiziții publice, de subvenționare și privind ajutorul de stat (O2.1, O5.1, O10.1–O10.4).

Implementarea standardelor de mediu în sectoarele economice (energetică, agricultură, transport, industrie, construcții, comerț etc.) și alinierea la obiectivele Pactului Verde European (O2.1, O5.1, O10.1–O10.4).

Încurajarea întreprinderilor și a tehnologiilor ecologice (care țin seama în mod direct îmbunătățirea condițiilor de mediu) prin oferirea de diverse facilități, inclusiv accesul la finanțare, atragerea de investiții verzi și promovarea obligațiunilor verzi (green bonds) (O1.1, O1.2, O2.1, O5.1, O10.1–O10.4).

Stabilirea unei platforme de sprijin pentru economia cir-

culară, care va include sistemul de cercetare și suport pentru transferul tehnologic și inovare, extensiune, informare și facilitare, dar și măsuri de sprijin financiar (O1.1, O1.2, O2.1, O5.1, O10.1–O10.4).

Promovarea implementării Sistemelor de Management și Audit de Mediu (EMAS) în cadrul instituțiilor publice și al organizațiilor (O10.1–O10.4).

Complexul acțiunilor în *domeniul silvic* vor cuprinde:

Implementarea programului național de împădurire și extinderea cu cel puțin 100 mii ha a suprafețelor împădurite prin valorificarea terenurilor degradate din fondul de terenuri cu destinație agricolă și a altor categorii de terenuri, prin regenerarea terenurilor din fondul forestier (O1.1, O1.2, O4.3, O5.1, O9.2, O10.1–O10.4).

Elaborarea programelor naționale de regenerare și de folosire durabilă a fondului forestier, de dezvoltare a seminologiei și pepinieritului forestier, de pază și protecție a pădurilor, de dezvoltare a gospodăriei cinegetice etc. (O10.1–O10.4).

Reducerea barierelor administrative și crearea mecanismelor de subvenționare pentru înființarea de plantații forestiere pe terenuri private și pentru implicarea populației, societății civile și a sectorului privat în extinderea suprafețelor forestiere și în gestiunea adecvată a acestora (O1.1, O1.2, O4.3, O5.1, O9.2, O10.1–O10.4).

Crearea unor ecosisteme forestiere înalt productive și stabile prin respectarea la toate etapele a principiilor-cheie de durabilitate – potențialul adaptiv, valorificarea fondului genetic autohton, reprezentativitatea maximă a diversității genetice populaționale etc. (O9.2, O10.1–O10.4).

Ameliorarea metodelor și a tehnicilor de îngrijire, de regenerare, de conservare și de reconstrucție ecologică, de valorificare rațională a produselor lemnoase de pădure și de gestionare a pădurilor, precum și crearea coridoarelor de

interconexiune între trupurile de pădure (O9.2, O10.1–O10.4).

Definitivarea transmiterii fondului forestier gestionat de autoritățile publice locale în subordinea organelor silvice de stat și crearea plantațiilor de arbori cu creștere rapidă pentru nevoile de energie ale populației (O7.1, O8.3, O9.2, O10.1–O10.4).

Menținerea fâșiilor forestiere deja existente și contracararea practicilor de defrișare a acestora (O10.1–O10.4).

Crearea unui mecanism nou de finanțare a managementului forestier durabil, elaborarea unui mecanism de compensare a pierderilor în silvicultură și de plată pentru serviciile ecosistemice (O10.1–O10.4).